
Društvo
slovenskih
pisateljev

Slovene
Writers'
Association



20. Mednarodni
literarni festival

20th International
Literary Festival

vilenica

Vilenica 2005

Urednici / Editors

Miljana Cunta, Barbara Šubert

Založilo

Društvo slovenskih pisateljev / zanj Vlado Žabot

Published by Slovene Writers' Association

Grafično oblikovanje

Klemen Ulčakar

Tehnična ureditev in organizacija tiska

Ulčakar&JK

Ljubljana, avgust 2005

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

061.7(497.4 Vilenica)"2005"

821(4)-82

MEDNARODNI literarni festival (20 ; 2004 ; Vilenica)

Vilenica / 20. Mednarodni literarni festival = 20th

International Literary Festival ; [urednici Miljana Cunta,

Barbara Šubert]. - Ljubljana : Društvo slovenskih pisateljev :

Slovene Writer's Association, 2005

ISBN 961-6547-02-X

1. Gl. stv. nasl. 2. Cunta, Miljana

221531136

KAZALO / CONTENTS

Program Vilenice 2005 / Vilenica 2005 Programme	5
Nagrajenka Vilenice 2005 / Vilenica 2005 Prize Winner	
Ilma Rakusa	12
Nagrajenec Vilenice 2005 / Vilenica 2005 Prize Winner	
Karl-Markus Gauß	38
Literarna branja Vilenica 2005 / Vilenica 2005 Literary Readings	
Carlos A. Aguilera	62
Veljko Barbieri	74
Juras Barisevič	84
Vladas Braziūnas	98
Anna Maria Carpi	112
Theodora Dimova	122
Jure Jakob	134
Janez Kajzer	144
Viliam Klimáček	158
Olivera Korvezirovska	176
Cvetka Lipuš	188
Jaan Malin	196
Jim McGarrah	214
Anna Mitgutsch	222
Sinead Morrissey	230
Duško Novaković	240
Gregor Papež	248
Leung Ping-kwan	256
Jean Portante	270
Zsuzsa Rakovszky	280
Ralf Schlatter	294
Stephanos Stephanides	304
Faruk Šehić	312
Magdalena Tulli	334
Miloš Urban	344
Liliana Ursu	356
Književnost Beneške Slovenije / Literature from Beneška Slovenia	
Michele Obit: Z majhnega koščka zemlje / From a Small Patch of Land	370
Roberto Dapit: Sodobna slovstvena ustvarjalnost v Benečiji / A Contemporary Literature from Beneška Slovenia	374

Luisa Battistig	382
Marina Cernetig	390
Guglielmo Cerno	398
Bruna Dorbolò	404
Andreina Trusgnach	412

Vilenica 2005 Round-Table Discussion

Ana Blandiana: Trpljenje je dediščina / La souffrance est une patrimoine	420
Pavel Vilikovský: Vloga kulture v procesu "evropeizacije" / The Role of Culture in the Process of "Europeization"	426

Mlada Vilenica 2005 / Young Vilenica Award 2005

Rožana Švara	434
Eva Mohorič	434

Dosedanji udeleženci in nagrajenci Vilenice / Participants and Vilenica 1986-2004 Prize Winners	438
Člani žirije Vilenice / Members of the Vilenica Jury	446
Konzultanti / Consultants	447

Program

20. Mednarodni literarni festival Vilenica

Sreda, 7. september 2005

18.30

Svečana otvoritev 20. Mednarodnega literarnega festivala Vilenica
Literarno-pogovorni večer z Venom Tauferjem, moderator: Ivo Svetina
Lipica, Poročna dvorana

21.00

Literarno branje
Lipica, Dolina matere Lurške

Četrtek, 8. september 2005

10.00

Literarna okrogla miza SEP na Vilenici: "Možnosti sobivanja različnih kultur v Evropi in proces iskanja nove kulturne paradigme"
Uvodni referat: Venko Taufer, moderator: Aleš Debeljak
Lipica, hotel Maestoso, Allegra

15.00

1. del 3. Mednarodnega komparativističnega kolokvija:
"Teoretsko-literarni hibridi: o dialogu literature in teorije"
Vodji simpozija: Marko Juvan in Jelka Kernev Štrajn
Lipica, Poročna dvorana

19.00

Literarna branja v Novi Gorici, Hruševju in Lokvi

Petek, 9. september 2005

9.00

2. del 3. Mednarodnega komparativističnega kolokvija
Lipica, Poročna dvorana

9.00

Pogovor o promociji literature: "Križišče literatur: vzhod in zahod",
moderator: Gregor Podlogar
Lipica, hotel Klub, Klubska soba

11.30

"Beneška Slovenija v sliki in besedi"
V sodelovanju s Kulturnim društvom Ivan Trinko iz Čedad. Sežana, Kosovelov dom

16.00

Literarni ogled Ljubljane

19:00

Sprejem pri županji Ljubljane

Literarno branje in pogovor z nagrajencema Vilenice 2005,
moderatorja: Vesna Kondrič Horvat in Ludwig Hartinger
Ljubljanski grad

Sobota, 10. september 2005

11:00

Literarna matineja na gradu Štanjel

Literarno branje in nastop nagrajenk mlade Vilenice

Predstavitve knjige Brigitte Kronauer,
nagrajenke Vilenice 2004, v slovenskem prevodu.

V sodelovanju s Cankarjevo založbo.

- podelitev kristala vilenica

Štanjel

17:00

Predstavitve antologije slovenske književnosti (Litterae Slovenicae)

Knjigo bo predstavila Vanesa Matajč.

Lipica, hotel Klub, Klubska soba

19:00

Svečana podelitev nagrade vilenica 2005

Jama Vilenica

Družabni večer

Nedelja, 11. september 2005

Odhod gostov

20th Vilenica International Literary Festival

Wednesday, 7 September 2005

18.30

Official opening of the 20th Vilenica International Literary Festival
Literary reading and conversation with Venó Taufer,

Moderator: Ivo Svetina

Lipica, Wedding Hall

21.00

Literary reading

Lipica, Valley of the Mother of God

Thursday, 8 September 2005

10.00

CEI Literary Round-Table Discussion at Vilenica:

“The possibilities of coexistence of different cultures in Europe and
the process of searching a new cultural paradigm”

Keynote address: Venó Taufer, Moderator: Aleš Debeljak

Lipica, Maestoso hotel, Allegra hall

15.00

3rd International Comparative Literature Colloquium, 1st part

“Hybridizing Theory and Literature: On the Dialogue between Theory
and Literature”

Programme Directors: Marko Juvan, Jelka Kernev Štrajn

Lipica, Wedding Hall

19.00

Literary readings in Nova Gorica, Hruševje and Lokev

Friday, 9 September 2005

9.00

3rd International Comparative Literature Colloquium, 2nd part

Lipica, Wedding Hall

9.00

Discussion on the Promotion of Literature: “Crossroads of Literatures:
east and west”, Moderator: Gregor Podlogar

Lipica, Klub hotel hall

11.30

“Beneška Slovenia in images and words”

In collaboration with the Cultural Society Ivan Trinko from Čedad / Cividale.

Sežana, Kosovel Cultural Centre

16.00

Literary excursion to Ljubljana

19.00

Reception by the Mayoress of the City of Ljubljana

Literary reading and a conversation with Vilenica 2005 Prize Winners

Moderators: Vesna Kondrič Horvat and Ludwig Hartinger

Ljubljana, Ljubljana Castle

Saturday, 10 September 2005

10.30 a.m.

Literary matinée at Štanjel Castle

Literary reading

Presentation of the Young Vilenica 2005 Prize Winner

Presentation of the Slovene translation of a novel by Brigitte Kronauer, Vilenica 2004 Prize Winner, in collaboration with Cankarjeva Publishing House

Presentation of the Vilenica Crystal award

Štanjel

17.00

Presentation of the Anthology of Slovene Literature
(Litterae Slovenicae)

Lipica, Hotel Klub

19.30

Vilenica 2005 award giving ceremony

Vilenica cave

Farewell party

Sunday, 11 September 2005

Departure

*Mednarodno literarno nagrado VILENICA za leto 2005, ki jo podeljuje
Društvo slovenskih pisateljev, dobi*

*Der Verein Slowenischer Schriftsteller verleiht den Internationalen
Literaturpreis VILENICA für das Jahr 2005 an*

*The Slovene Writers' Association will present the VILENICA 2005 Inter-
national Literary Award to*

Ilma Rakusa

Ilma Rakusa



Foto: Simon Ingold

Rojena 2. 1. 1946 v kraju Rimavská Sobota na Slovaškem, mama Madžarka, oče Slovenec. Pesnica in pisateljica, prevajalka ter kulturna publicistka (Neue Zürcher Zeitung, Die Zeit idr).

Otroštvo preživela v Budimpešti, Ljubljani in Trstu, leta 1951 se preselila v Zürich, kjer je obiskovala šolo. Študij slavistike in romanistike v Zürichu, Parizu in Leningradu. Doktorirala 1971 z disertacijo „Študije o motivu osamljenosti v ruski književnosti«, od 1971-1977 delala kot asistentka na Inštitutu za slavistiko Univerze v Zürichu; z Univerzo v Zürichu pogodbeno sodeluje še danes. Docentura za poetiko na Univerzi v Gradcu (1993), Kielu (2003) in Dresdnu (2005). Leta 1996 bila sprejeta v Nemško akademijo za jezik in pesništvo v Darmstadt, leta 2000 se je udeležila prvega nemško-arabskega srečanja pesnikov v Sani (Jemen), leta 2001 gostja Sklada za kulturo Landis & Gyr v Berlinu, med letoma 2003 do 2005 žirantka na »Dnevih nemšogovoreče književnosti« (Tage der deutschsprachigen Literatur) v Celovcu (nekdanje tekmovanje za nagrado Ingeborg Bachmann).

Prejela je številne nagrade in priznanja, med drugimi leta 1987 Hieronymusov prstan Društva nemških prevajalcev, 1991 Petrarcovo nagrado za prevajanje, 1995 je bila Writer-in-Residence na Max-Kade-Institutu Univerze v Los Angelesu, 1998 prejela Leipziško knjižno nagrado za evropsko sporazumevanje, 2001 nagrado Adelbert-von-Chamisso in nagrado Pro Cultura Hungarica, 2004 pa Medaljo Johanna Jakoba Bodmerja mesta Zürich.

DELA: Kot zima (pesmi, Edition Howeg, 1971); Sinai (knjiga slik in tekstov, Edition Howeg, 1980); Otok (pripoved, Suhrkamp, 1982); Miramar (pripovedi, Suhrkamp, 1986); Stepa (pripovedi, Suhrkamp, 1990); Življenje (petnajst akronimov, Edition Howeg, 1990); Besede/smrti, Edition Howeg, 1992); Jim (sedem dramoletov, Suhrkamp, 1993); Barvni trak in Obrobna figura (predavanja o poetiki, Droschl, 1994); Črta čez vse (devetdeset devetvrstičnic, Suhrkamp, 1997); Love after Love (osem odpevov, Suhrkamp, 2001); O krivovercih in klasikih. Potepanja po ruski književnosti, Suhrkamp, 2003); Počasneje! Proti zadihanosti, pospeševanju in drugih zahtevah, Droschl, 2005.

PREVODI: Marguerite Duras (Poletje 1980; Ljubimec; Vsakdanje življenje; Poleti zvečer ob pol enajstih), Marina Cvetajeva (Mati in glasba; Feniks; Zapisano v ognju), Anton Čehov (Galeb), Aleksej Remizov, Danilo Kiš (Grobnica za Borisa Davidovića; Peščena ura; Brezdomec), Imre Kertész (Jaz- nekdo drug) in Péter Nádas (drame).

Geboren am 2.1.1946 in Rimavská Sobota (Slowakei) als Tochter einer Ungarin und eines Slowenen. Kindheit in Budapest, Ljubljana und Triest. 1951 Umzug nach Zürich. Grundschule und Gymnasium in Zürich.

1964 Abitur, 1965-1971 Studium der Slawistik und Romanistik in Zürich, Paris und Leningrad. 1971 Promotion (Dissertation „Studien zum Motiv der Einsamkeit in der russischen Literatur“), 1971-1977 Assistentin am Slawistischen Institut der Universität Zürich.

Seit 1975 Lehrbeauftragte der Universität Zürich. Poetik-Dozentur an der Universität Graz (1993), Kiel (2003) und Dresden (2005). 1996 Aufnahme in die Deutsche Akademie für Sprache und Dichtung (Darmstadt), 2000 Teilnahme am ersten deutsch-arabischen Dichtertreffen in Sanaa (Jemen), 2001 Gast der Kulturstiftung Landis & Gyr in Berlin. Jurorin bei den »Tagen der deutschsprachigen Literatur« (Klagenfurt).

Sie erhielt zahlreiche Preise und Auszeichnungen, u.a. 1987 Hieronymus-Ring des Deutschen Übersetzerverbandes., 1991 Petrarca-Übersetzerpreis, 1995 Swiss Writer-in-Residence am Max-Kade-Institut der University of Southern California Los Angeles, 1998 Leipziger Buchpreis zur Europäischen Verständigung, 2003 Adelbert-von-Chamisso-Preis, Preis Pro Cultura Hungarica, 2004 Johann-Jakob-Bodmer-Medaille der Stadt Zürich.

WERKE: *Wie Winter*. Gedichte, Edition Howeg, 1977, Sinai. Ein Bild-Text-Buch, Edition Howeg, 1980, *Die Insel*. Erzählung, Suhrkamp, 1982; *Miramar*. Erzählungen, Suhrkamp, 1986, *Steppe*. Erzählungen, Suhrkamp, 1990, *Leben*. Fünfzehn Akronyme, Edition Howeg, 1990, *Les mots/morts*, Edition Howeg, 1992. *Jim*. Sieben Dramolette, Suhrkamp, 1993, Farbband und Randfigur. Vorlesungen zur Poetik, Droschl, 1994, *Ein Strich durch alles*. Neunzig Neunzeiler, Suhrkamp, 1997, *Love after Love*. Acht Abgesänge, Suhrkamp, 2001, *Von Ketzern und Klassikern*. Streifzüge durch die russische Literatur, Suhrkamp, 2003, *Langsamer! Gegen Atemlosigkeit, Akzeleration und andere Zumutungen*, Droschl, 2005.

ÜBERSETZUNGEN: Marguerite Duras (Sommer 1980, *Der Liebhaber*, *Das tägliche Leben*., *Im Sommer abends um halb elf*), Marina Zwetajewa (Mutter und die Musik, Phoenix, *Im Feuer* geschrieben), Anton Tschechow (*Die Möwe*), Alexej Remisow (*Der goldene Kaftan* und andere Märchen), Danilo Kiš (*Ein Grabmal für Boris Dawidowitsch*, *Sanduhr*, *Der Heimatlose*), Imre Kertész (*Ich – ein anderer*), Péter Nádas (*Ohne Pause*. Theaterstücke).

EDITORISCHES, ANTHOLOGIEN (Marina Zwetajewa, Anna Achmatowa, Joseph Brodsky, Marguerite Duras, Danilo Kiš). *Europa schreibt*. Was ist

UREDNIŠKO DELO: Urednica več knjig (pesmi Marine Cvetajeve, Anne Ahmatove in Josifa Brodskega; eseji Danila Kiša; materiali o življenju in delu Marguerite Duras idr.). Urednica (skupaj z Ursulo Keller) esejev z naslovom: *Evropa piše. Kaj je evropskega v evropskih književnostih?* Eseji iz 33 evropskih dežel. (2003)

LITERARNE OBJAVE V REVIJAH IN ANTOLOGIJAH: Od leta 1979 do danes objavljala literarne prispevke v mnogih evropskih revijah (mdr. v *Drehpunkt*, *Rowohlt Literaturmagazin*, *Schreibheft*, manuskripte, *die horen*, *ndl*, *Akzente*, *Lichtungen* in mnogih drugih) ter številnih antologijah.

ESEJI IN ČLANKI o različnih temah (izbor): *Ženska in književnost – spraševanja o ženski estetiki*, 1984; *Srednjeevropska raznolikost. Utrinki o novejši slovenski pripovedni prozi*, 1986; *Vse, vse del niča. Madež na zemljevidu zemljevidu Evrope – nenavadna antologija vzhodnoevropske lirike*, 1992; „Tudi tukaj so književnosti“ (*Balkan. Evropska katastrofa*), 1993; *Kaj je novega v deželi pesnikov? Madžarska lirika danes*, 1999; *Iskanje krajev. Slovenska berila*, 2000 *Abecede tišine. Lirska odkritja iz Vzhodno-srednje Evrope*, 2001; *Zakaj smo v Sarajevu? Literarna in druga srečanja*, 2002, *Moj jezik*, 2003; *Nobenih mejnih strahov več. Pledoje za dinamično kulturno izmenjavo*, 2004.

ESEJI IN ČLANKI O AVTORJIH: številni članki in spremne besede o ruskih (F.M. Dostojevski, L.N.Tolstoj, Anton Čehov, Aleksej Remizov, Mihail Prišvin, Anna Ahmatova, Marina Cvetajeva, Jevgenij Zamjatin, Andrej Platonov, Boris Pasternak, Osip Mandelštam, Daniil Harms, Andrej Beli, Andrej Bitov, Josif Brodski, Genadij Ajgi, Saša Sokolov), francoskih (George Sand, Marguerite Duras), nemških (Brigitte Kronauer), madžarskih (Péter Nádas, Imre Kertész; Péter Esterházy), bosanskih (Ivo Andrić, Dževad Karahasan), srbskih (Danilo Kiš, Aleksandar Tišma, Milorad Pavić, Miloš Crnjanski), hrvaških (Miroslav Krleža, Dubravka Ugrešić) ter slovenskih avtorjih, med drugim o Srečku Kosovelu, Danetu Zajcu, Dragu Jančarju, Florjanu Lipušu, Gustavu Janušu, Alešu Debeljaku, Andreju Blatniku.

PREVEDENA DELA: V slovenščino: *Miramar*. 1990, v angleščino: *Steppe*, 1997, v ruščino: *Perečerknutyj mir*, 2000, v arabščino: *Neun Flügel hat das Gedicht*, 2001, v srbohrvaščino *Rez kroz sve. Devedeset devetostiha*, 2004, *Ostrvo*, 2004.

das Europäische an den Literaturen Europas? Essays aus 33 europäischen Ländern. (Herausgegeben zusammen mit Ursula Keller), 2003.

LITERARISCHE TEXTE IN ZEITSCHRIFTEN UND ANTHOLOGIEN: seit 1979 wurden viele literarische Beiträge in zahlreichen europäischen Zeitschriften (u.a. Drehpunkt, Rowohlt Literaturmagazin, Schreibheft, manuskripte, die horen, ndl, Akzente, Lichtungen) und Anthologien veröffentlicht.

ESSAYS UND ARTIKEL zu diversen Themen (Auswahl): Frau und Literatur – Fragestellungen zu einer weiblichen Ästhetik, 1984, Mitteleuropäische Vielfalt. Streiflichter auf die neuere slowenische Erzählprosa, 1986, Alles, alles ein Teil des Nichts. Auf der Karte Europas ein Fleck – eine ungewöhnliche Anthologie osteuropäischer Lyrik, 1992, Hier sind auch Literaturen (Balkan. Ein europäisches Disaster), 1993, Was gibt es Neues im Land der Dichter? Ungarische Lyrik heute, 1999, Ortssuche. Slowenische Lektüren. 2000, Alphabete der Stille. Lyrische Entdeckungen aus Ostmitteleuropa, 2001, Warum sind wir in Sarajewo? Literarische und andere Begegnungen, 2002, Meine Sprache, 2003, Keine Grenzängste mehr. Ein Plädoyer für den dynamischen Kulturaustausch, 2005.

ESSAYS UND ARTIKEL ÜBER AUTOREN: zahlreiche Artikel und Einführungen zu Büchern russischer (F.M. Dostojewski, L.N. Tolstoi, Anton Tschechow, Alexej Remisow, Michail Prischwin, Anna Achmatowa, Marina Zwetajewa, Jewgenij Samjatin, Andrei Platonow, Boris Pasternak, Ossip Mandelstam, Daniil Charms, Andrei Bely, Andrei Bitow, Joseph Brodsky, Gennadij Ajgi, Sascha Sokolow), französischer (George Sand, Marguerite Duras), deutscher (Brigitte Kronauer), ungarischer (Péter Nádas, Imre Kertész, Péter Esterházy), bosnischer (Ivo Andrić, Dževad Karahasan), serbischer (Danilo Kiš, Aleksandar Tišma, Milorad Pavić, Miloš Crnjanski), kroatischer (Miroslav Krleža, Dubravka Ugrešić) und slowenischer Autoren, z.B. Srečko Kosovel, Dane Zajc, Drago Jančar, Florjan Lipuš, Gustav Januš, Aleš Debeljak, Andrej Blatnik und anderen.

ÜBERSETZTE WERKE – Ins Slowenische: Miramar, 1990.

Ins Englische: Steppe, 1997. Ins Russische: Perečerknutj mir, 2000.

Ins Arabische: Neun Flügel hat das Gedicht [„Ein Strich durch alles. Neunzig Neunzeiler], 2001. Ins Serbokroatische: Rez kroz sve. Devedeset devetostih, 2004, Ostrvo, 2004.

Nagrajenka Vilenice 2005

Vesna Kondrič Horvat

Na začetku je bila beseda. Vse se pričinja s tem magičnim stavkom. Ilma Rakusa ga je v svojih predavanjih o poetiki malce spremenila in pravi: "Na začetku je bila pravljica."¹ Njen celoten opus pa vendarle temelji na besedah s tisto čarobno močjo, ki jo sili k njihovem zapisovanju, ustvarjanju lastne abecede, nas pa vedno znova prepričuje, da šele jezik ustvarja svet. Posledično oblikovanje jezikovnega materiala pomeni tisti primarni odnos, s katerim pesnica ne ubeseduje resničnosti, ampak z osebno pisavo svoj odnos do nje. To nam posreduje na različne načine: Ilma Rakusa piše pesmi, prozo, dramolete, eseje, je pa prav tako priznana prevajalka, kritičarka, publicistka, ki s svojim ustvarjalnim duhom in bistrim razmišljanjem pušča vidne sledove v kritičnem družbenem dialogu srednjeevropskega prostora, ki teži k najrazličnejšemu preseganju meja.

Diplomirano romanistko in slavistko z doktoratom na temo motiva osamljenosti v ruski književnosti, je že zgodaj zaznamovalo prehajanje mej, prehajanje jezikov in sama ugotavlja, da "bližina meje izostri občutek za razlike"². Že kot majhna deklica je "sanjala v treh jezikih,"³ ustvarjalno ukvarjanje z jezikom in besedna umetnost pa sta ji bila položena v zibko. Rojena materi Madžarki in očetu Slovincu je rano otroštvo preživela v Budimpešti, Ljubljani in Trstu ter šestletna prišla v Zürich, študijske in privatne poti pa jo tudi posledj vodijo na različne konce Evrope in v širni svet. S tem povezana odprtost in dovzetnost za raznolikost se odražata tako v zgodbah in v pesmih, v esejih in v antologijah kakor tudi že kar v samem izboru avtorjev, s katerimi se ukvarja bodisi kot prevajalka ali raziskovalka: Marguerite Duras, Marina Cvetajeva, Josif Brodski, Danilo Kiš, Imre Kertész in mnogi drugi. In če so delovni jeziki prevajalke, raziskovalke in publicistke francoščina, ruščina, srbohrvaščina in njena materinščina madžarščina, si je za svoj literarni idiom izbrala nemščino. Nagrada Adalbert von Chamisso, ki jo podeljujejo v nemščini pišočim avtorjem in avtoricam, katerih materinščina je drug jezik, Ilma Rakusa pa jo je prejela leta 2003, jo uvršča med najeminentnejše ustvarjalce in ustvarjalke v tem jeziku, njena dela pa so doživela že tudi številne prevode v druge jezike.

"Umetnost je in ostaja dejanje, ki poteka vzporedno z resničnostjo, ki je dodatek resničnosti,"⁴ pravi Ilma Rakusa. Čeprav gre v prvi vrsti za delo z jezikom, za igro z jezikom, za nujo izražanja samega sebe, pa vse to vendarle temelji na izjemno subtilnem opazovanju sveta in samega sebe – z vsemi čutili. Hkrati gre za kritično beleženje stvari, ki se pisateljice dotaknejo, ko vpija vse okrog sebe in ob tem že čuti nujo po ubesedovanju.

¹ Ilma Rakusa, *Farbband und Randfigur, Vorlesungen zur Poetik*, Graz: Droschl 1994, str. 5.

² Ilma Rakusa, *Jug. Trikrat. Očutki*, str. 22

³ Prav tam, str. 24.

⁴ Ilma Rakusa, *Farbband und Randfigur*, (op. 1), str. 17.

Vilenica-Preisträgerin 2005

Vesna Kondrič Horvat

Am Anfang war das Wort. Alles beginnt mit diesem magischen Satz. Ilma Rakusa hat ihn in ihren Poetikvorlesungen abgewandelt: „Am Anfang war das Märchen.“¹ Ihr ganzes Opus ruht jedoch auf Wörtern mit jener magischen Kraft, die sie immer wieder zu deren Aufzeichnung, zur Schaffung eines eigenen Alphabets zwingt, uns aber immer wieder davon überzeugt, dass erst die Sprache die Welt erschafft. Die daraus hervorgehende Gestaltung des sprachlichen Materials bedeutet jene primäre Beziehung, mit der die Dichterin nicht die Wirklichkeit in Worte bannt, sondern durch ihre Schreibweise den Bezug zur Wirklichkeit. Sie bedient sich dabei einer breiten Palette: Ilma Rakusa schreibt Lyrik, Prosa, Dramolette und Essays, ist aber ebenso eine anerkannte Übersetzerin, Kritikerin und Publizistin, die mit ihrer Kreativität und ihrem luziden Denken sichtbare Spuren im kritischen gesellschaftlichen Dialog des mitteleuropäischen Raums hinterlässt, welcher zu jedweder Grenzüberschreitung tendiert.

Die diplomierte Romanistin und Slawistin, die über das Motiv der Einsamkeit in der russischen Literatur promovierte, wurde schon früh von Grenzüberschreitung, von der Verflechtung der Sprachen gezeichnet; sie selbst stellt fest, dass „Grenznähe das Bewusstsein der Differenz schärft.“² Bereits als kleines Mädchen träumte sie „dreisprachig“,³ wobei ihr die schöpferische Beschäftigung mit der Sprache und die Wortkunst in die Wiege gelegt wurden. Als Tochter einer Ungarin und eines Slowenen verbrachte sie ihre frühe Kindheit in Budapest, Ljubljana und Triest. Mit sechs kam sie nach Zürich, doch ihre Studienaufenthalte und privaten Wege führten sie in verschiedene Richtungen in Europa und weltweit. Die damit verbundene Offenheit und Aufnahmefähigkeit für Differenzen spiegeln sich sowohl in ihren Erzählungen und Gedichten, in den Essays und Anthologien wie auch selbst in der Wahl der Autoren und Autorinnen, mit denen sie sich beschäftigt – sei es als Übersetzerin oder als Forscherin: Marguerite Duras, Marina Zwetajewa, Josif Brodskij, Danilo Kiš, Imre Kertész und viele andere. Sind die Arbeitssprachen der Übersetzerin, Forscherin und Publizistin Französisch, Russisch, Serbokroatisch und ihre Muttersprache Ungarisch, so wählte sie Deutsch als ihr literarisches Idiom. Durch die Verleihung des Adalbert-von-Chamisso-Preises im Jahre 2003, (dieser wird seit 1985 für herausragende literarische Leistungen deutschschreibender Autoren und Autorinnen nichtdeutscher Herkunft und Muttersprache verliehen) wurde Ilma Rakusa als eine der bedeutendsten SprachschöpferInnen in der deutschen Sprache anerkannt. Auch wurden ihre Werke bereits in viele Sprachen übersetzt.

¹ Ilma Rakusa, *Farbband und Randfigur, Vorlesungen zur Poetik*, Graz: Droschl 1994, S. 5.

² Ilma Rakusa, *Dreimal Süden, Gefühle*, S. 23.

³ Ebenda, S. 25.

Tenkočutno, razmišljajočo in reflektirajočo sprehajalko po različnih kontinentih duše in sveta zato neizbežno najprej srečamo v poeziji. Pesmi je pisala že pred svojo prvo pripovedjo *Otok* /1982. V njih ji vedno znova, s čisto osebno govorico in s preciznim delom z besednim materialom uspeva "podati zgoščeno vizijo, trenutno stanje, nek občutek ali nek pogled..."⁵ dogodek, spomin. Prispodoba dobi jezikovno podobo, besede pa pesnica postavlja v mnogopomenski odnos in preigrava njihove različne pomene, njihove različne možnosti, bodisi da gre za "kozmos čutnosti in domišljije,"⁶ ki ga je ujela v devetdesetih devetvrstičnicah, v katerih je v zbirki *Črta čez vse. Devetdeset devetvrstičnic* /1997 ubesedila "trenutke, spomin, zapise, skrčene zgodbe"⁷ ali pa za osem prosto tekočih dolgovrstičnih pripovednih pesmi v zbirki *Love after Love* /2001, v katerih lirski subjekt nežno, grenko in otožno v mešanici nemščine in angleščine tematizira hrepenenje, žalost in izgubljeno ljubezen.

Lirično, prav tako muzikalično in ritmično kot poezija, pa je v svojem bistvu tudi njeno konsteliranje situacij v prozi, kot to ustrezno označi sama.⁸ Že v prvencu najdemo samo miselne drobce, impresije, sanje in ne povezanih zgodb, a je jezik tam še dokaj linearen. V naslednjih delih pa postaja vedno bolj zgoščen, zreduciran, fragmentaren, potujen s podobami in z namigi. Obe zbirki pripovedi *Miramar* /1986 in *Stepa* /1990 sta pravzaprav zbiranje atmosfer in fragmentov, zgoščevanje v kratke, na minimum zreducirane pripovedi, na virtuozno skicirane, fragmentarne situacije, napisane v konciznem jeziku, kjer veliko zamolčanega v mrežastih strukturah razprostira ogromen prostor asociacij. Tema, ki prežema vsa njena dela, pogosto pa je prefinjeno skrita med vrsticami, so tudi tukaj medčloveški odnosi, predvsem odnosi med moškimi in žensko. Zgodbe Ilme Rakusa se dogajajo na papirju. Ne gre za opis 'resničnosti', ampak za odnos do nje.

Ilma Rakusa se z njo vedno znova sooča, ustvarjalno in raziskovalno. K temu jo je pripeljalo tudi znanstveno ukvarjanje s književnostjo, preko študija romanistike in slavistike in kot asistentka oz. od leta 1977 docentka za slavistiko na züriški univerzi. Izdala je nekaj antologij in znanstvenih razprav. V številnih člankih, esejih, posebej izčrpno pa v svojih predavanjih o poetiki *Barvni trak za pisalni stroj in obrobna figura* /1994 svoje ustvarjanje, svoje poetične in pripovedne postopke zrcali v poetikah Danila Kiša, Oskarja Pastiorja, Gertrude Stein, Inger Christensen, Rilkeja, Puškina, Petra Waterhousa in mnogih drugih – in dokazuje, da velika dela niso le osamljeni dosežki, ampak stoletja skupnega razmišljanja.

Avtorica premore veliko raziskovalne radovednosti in težnjo k hoji po robu, k prehajanju, prestopanju in preseganju mej, zato se je uveljavila tudi kot plodna prevajalka iz francoščine, ruščine, madžarščine in srbohrvaščine.

⁵ Ilma Rakusa, *Farbband und Randfigur*, (op. 1), str. 50.

⁶ Ilma Rakusa, *Ein Strich durch alles*. Neunzig Neunzeiler, ovitek.

⁷ Prav tam.

⁸ Prim: Doris Fürst-Reuter, "Die Frauen sind die politisch Integren in Ex-Jugoslawien". 17. Pfäffiker Literaturzyklus – ein Abend mit der Übersetzerin und Schriftstellerin Ilma Rakusa, v: *Die Regionalzeitung*, 28.1.1993, str. 23.

»Kunst ist und bleibt eine Parallelat, ein Pendant zur Wirklichkeit. Eine Schöpfungsgeschichte sui generis,«⁴ sagt Ilma Rakusa. In erster Linie handelt es sich zwar um Arbeit mit der Sprache, um das Spiel mit der Sprache, um den Drang, sich selbst auszudrücken, doch beruht dies alles auf einer äußerst subtilen Beobachtung der Welt und des eigenen Selbst – buchstäblich mit allen Sinnen. Zugleich geht es um die kritische Aufzeichnung der Dinge, die die Schriftstellerin bewegen, wenn sie die Welt um sich aufnimmt und dabei bereits den Drang nach deren Versprachlichung spürt.

Die sensible, nach-denkende und reflektierende Wandlerin auf unterschiedlichen Kontinenten der Seele und der Welt trifft man daher unausweichlich zunächst in der Poesie. Schon vor ihrer ersten Erzählung *Die Insel* /1982 verfasste sie Gedichte. Darin gelingt ihr mit einer ganz persönlichen Sprache und mit präziser Arbeit am Wortmaterial immer wieder die „Wiedergabe einer konzentrierten Vision, eines momentanen Zustands, einer Empfindung, einer Ansicht;...“⁵ eines Ereignisses oder einer Erinnerung. Das Sinnbild wird sprachlich verdichtet, wobei die Dichterin die Wörter in mehrdeutige Beziehungen setzt und ihre unterschiedlichen Bedeutungen, unterschiedlichen Möglichkeiten durchspielt, sei es dass es sich um den „Kosmos der Sinnlichkeit, der Phantasie“⁶ handelt, in der Sammlung *Ein Strich durch alles. Neunzig Neunzeiler* /1997, worin sie „Momente, Erinnerung, Notate, verkürzte Geschichten“⁷ einfieng, oder um die acht frei fließenden langzeiligen erzählenden Gedichte im Band *Love after Love* /2001, worin das lyrische Subjekt zärtlich, herb und traurig in einer Mischung aus Deutsch und Englisch die Sehnsucht, die Trauer und den Verlust des geliebten Menschen thematisiert.

Lyrisch, ebenso musikalisch und rhythmisch wie die Poesie ist in ihrem Wesen auch ihre Prosa, in der „nur noch Situationen konstelliert werden,“ wie sie es treffend selbst sagt.⁸ Bereits im Erstling findet man nur Gedanken-splitter, Impressionen, Träume und keine linearen Geschichten, obwohl dort die Sprache noch weniger dicht ist. In den nachfolgenden Werken wird sie immer komprimierter, reduzierter, fragmentarischer, durch Bilder und Andeutungen verfremdet. Beide Erzählungsbände *Miramar* /1986 und *Steppe* /1990 enthalten Texte, die als Sammlungen von Stimmungen und Fragmenten, als in kurze, auf das Minimum verknappte Erzählungen bezeichnet werden könnten, sie sind virtuos skizzierte, fragmentarische Situationen, in einer konzisen Sprache verfasst, wo ein weiter Assoziationsraum durch viel Verschwiegenes in den Netzstrukturen eröffnet wird. Das alle ihre Werke durchdringende und oft raffiniert zwischen den Zeilen versteckte Thema bilden auch hier zwischenmenschliche Beziehungen,

⁴ Ilma Rakusa, *Farbband und Randfigur*, a.a.O., S. 17.

⁵ Ilma Rakusa, *Farbband und Randfigur*, a.a.O., S. 50.

⁶ Ilma Rakusa, *Ein Strich durch alles, Neunzig Neunzeiler*, Umschlag.

⁷ Ebenda.

⁸ Doris Fürst-Reuter, „Die Frauen sind die politisch Integren in Ex-Jugoslawien“. 17. Pfäffiker Literaturzyklus – ein Abend mit der Übersetzerin und Schriftstellerin Ilma Rakusa, in: *Die Regionalzeitung*, 28.1.1993, S. 23.

Največje priznanje za vrhunske dosežke na tem področju pa je Petrarцова nagrada za prevajalsko delo. To ji je kot prevajalki Marine Cvetajeve v nemščino dodelila žirija leta 1991 z utemeljitvijo, da je pomen ruske pesnice za moderno književnost postal viden šele skozi njen tankočuten prevod.

Kot srednjeevropsko, svetovljansko, med mnogo jezikov in kultur razpeto in vpeto avtorico, ki sama pooseblja in živi danes povsod proklamirano medkulturnost, so Ilmo Rakusa leta 1998 ovenčali z leipziško literarno nagrado za evropsko sporazumevanje, vabijo jo na mnoga srečanja, simpozije, branja in razprave o možnostih umetnosti, možnostih kulture in sobivanja v današnjem času odtujenosti, nestrpnosti in globalizacije. S svojimi lucidnimi razmišljanji daje tem srečanjem dodatne razsežnosti, ob tem pa kot budna udeleženka in opazovalka novih danosti ugotavlja: "Evropa ni arhiv, ampak palimpsest: mnogoplastno popisana, pri čemer je pod vsako novo pisavo videti še staro. Ali pa drugače: Evropa obstaja samo v množini."⁹ Pri tem pa optimistično zre v prihodnost: "Si lahko Evropo brez razpok sploh predstavljamo? Evropska zgodovina je tako polna izkrivljanj, da je pragmatično izgrajevanje Evrope videti iluzija. Torej bi morala pomagati kultura s svojo raznolikostjo in potrpežljivostjo. Kar potrebuje čas, kot vsi zapleteni procesi."¹⁰ Tehten prispevek v tem procesu vsekakor pomeni zbornik s pomenljivim naslovom *Evropske pisave. Kaj je evropskega v evropskih literaturah? Eseji iz triintridesetih evropskih držav* / 2004, ki ga je Ilma Rakusa uredila skupaj z Ursulo Keller, preveden pa je tudi v slovenščino.

Ilma Rakusa, ki "še vedno sliši svojo varuško Amelijo, kako ji prepeva slovenske pesmi"¹¹ in poleg vrste drugih jezikov, govori tudi slovensko, je tenkočutna sprehajalka po različnih koordinatah, izrecno pa so jo zaznamovale srednjeevropske. Na svojih sprehodih po makro- in mikrokozmosu senzibilno in z vsemi čutili vsrkava vase svet, predvsem njegovo raznolikost in "mikroskopske procese medčloveških odnosov"¹² ter zna vse to tudi izjemno izostreno ubesediti – tako v pesmih, pripovedih, dramoletih kakor tudi v esejih je čutiti ustvarjalni nemir, pluralnost, odprtost in prepletenost. Njen jezik, s katerim se vedno znova poigrava, je zelo intenziven, zgoščen, fragmentaren, asociativen, sugestiven in hkrati izjemno poetičen. V njem se najlepše zrcalijo mediteranski in širši srednjeevropski prostori ter nenehno prehajanje med njimi, med kulturami in med jeziki.

⁹ Ilma Rakusa, Vtisi in klepetanje med odmori, v: Ursula Keller, Ilma Rakusa (ur.), *Evropske pisave. Kaj je evropskega v evropskih literaturah? Eseji iz triintridesetih evropskih držav*, Maribor: Aristej 2004, str. 31-35, tu str. 35.

¹⁰ Prav tam, str. 34.

¹¹ Ilma Rakusa, Jug. Trikrat. Očutki, str. 22.

¹² Ilma Rakusa, "Weiter, und ob", Antwort auf die Umfrage 'Warum sie schreiben wie sie schreiben', in: Literaturmagazin, 1987, H. 19, str. 96-97.

vor allem jene zwischen Mann und Frau. Die Erzählungen von Ilma Rakusa geschehen auf dem Papier. Es handelt sich nicht um Wirklichkeitsbeschreibungen, sondern um die Darstellung von Beziehungen zur Wirklichkeit.

Ilma Rakusa setzt sich immer von neuem mit letzterem auseinander; als Autorin und als Forscherin. Dazu regte sie auch die wissenschaftliche Beschäftigung mit der Literatur an, vor allem das Studium der Romanistik und Slawistik wie auch später ihre Beschäftigung als Assistentin bzw. seit 1977 als Dozentin für slawische Sprachen und Literaturen an der Universität Zürich. Sie gab unter anderem einige Anthologien heraus und publizierte eine Reihe von wissenschaftlichen Aufsätzen. In zahlreichen Artikeln, Essays, besonders ausführlich jedoch in ihren Grazer Poetikvorlesungen *Farbband und Randfigur* /1994 spiegelt sie ihr eigenes Schaffen, ihre eigenen poetischen und erzählerischen Verfahren in den Poetiken von Danilo Kiš, Oskar Pastior, Gertrude Stein, Inger Christensen, Rilke, Puschkin, Peter Waterhouse und vielen anderen – und beweist dadurch, dass große Werke keine einsamen Leistungen sind, sondern Jahrhunderte von gemeinsamem Denken.

Ihre Neugier und Neigung zum Grenzgang, zum Übergreifen und Überschreiten der Grenzen prädestinierten sie auch, sich als Übersetzerin aus dem Französischen, Russischen, Ungarischen und Serbokroatischen einen Namen zu machen. Die größte Anerkennung für ihre Spitzenleistungen auf diesem Gebiet war der Petrarca-Preis, den sie 1991 als Übersetzerin der Werke von Marina Zwetajewa ins Deutsche erhielt, mit der Begründung, die russische Dichterin sei erst durch ihre einfühlsame Übertragung in ihrer Bedeutung für die moderne Literatur sichtbar geworden.

Als mitteleuropäische, kosmopolitische, zwischen viele Sprachen und Kulturen angesiedelte Autorin, die durch ihre Persönlichkeit und ihre Tätigkeit die heute überall proklamierte Interkulturalität personifiziert und sie auch als Mensch lebt, wurde Ilma Rakusa im Jahre 1998 mit dem Leipziger Buchpreis zur Europäischen Verständigung geehrt, sie wird zu vielen Treffen, Symposien, Lesungen und Diskussionen eingeladen, auf denen man über die Möglichkeiten der Kunst, der Kultur und des Zusammenlebens in der heutigen Zeit der Entfremdung, Intoleranz und Globalisierung spricht. Mit ihren luziden Reflexionen verleiht sie diesen Treffen zusätzliche Dimensionen und stellt als wache Teilnehmerin und Beobachterin der neuen Gegebenheiten fest: „Europa ist nicht Archiv, sondern Palimpsest: vielschichtig beschrieben, wobei unter jeder neuen Schrift die ältere durchscheint. Oder anders: Europa gibt es nur in der Mehrzahl.“⁹ Dabei blickt sie optimistisch in die Zukunft: „Ist Europa ohne Risse überhaupt denkbar? Die europäische Vergangenheit zeigt so viele Verwerfungen, dass ein pragmatischer Europa-Bau illusionär erscheint. Also müsste die Kultur helfen, mit ihrer Differenziertheit und Geduld. Was Zeit braucht wie alle komplexen Prozesse.“¹⁰ Einen gewichtigen Beitrag stellt

⁹ Ilma Rakusa. Eindrücke und Pausengespräche, in: Ursulla Keller/Ilma Rakusa Hg., *Europa schreibt. Was ist das Europäische an den Literaturen Europas? Essays aus 33 europäischen Ländern*. Hamburg: edition Körber-Stiftung 2003, S. 35-41, hier S. 41.

¹⁰ Ebenda, S. 40.

in diesem Prozess der Band mit dem bedeutungsvollen Titel *Europa schreibt. Was ist das Europäische an den Literaturen Europas? Essays aus 33 europäischen Ländern*/2003 dar, den Ilma Rakusa zusammen mit Ursula Keller veröffentlichte und der auch ins Slowenische übersetzt wurde.

Ilma Rakusa, die noch immer ihre „Kinderfrau Amelia“ hört, wie sie ihr „slowenische Lieder singt“¹¹ und neben zahlreichen anderen Sprachen auch Slowenisch spricht, ist eine einfühlsame Wandlerin auf verschiedenen Koordinaten, wobei sie deutlich von den mitteleuropäischen geprägt wurde. Auf ihren Wanderungen durch den Makro- und Mikrokosmos nimmt sie die Welt mit allen Sinnen auf, vor allem ihre Differenzen und „mikroskopischen Prozesse zwischenmenschlicher Beziehungen“.¹² All dies weiß sie virtuos zu versprachlichen – sowohl in den Gedichten, in den Erzählungen, Dramoletten wie auch in den Essays spürt man ihre schöpferische Unruhe, Offenheit, ihren Sinn für Pluralität und die Fähigkeit zur Darstellung kultureller Komplexität. Ihre Sprache, mit der sie immer wieder spielt, ist intensiv, verknüpft, bruchstückhaft, assoziativ, suggestiv und zugleich sehr poetisch. Eindringlich spiegeln sich darin mediterrane und andere mitteleuropäische Räume wie auch die permanenten Übergänge zwischen ihnen, zwischen verschiedenen Kulturen und Sprachen.

Übersetzt von Vesna Kondrič Horvat

¹¹ Ilma Rakusa, *Dreimal Süden, Gefühle*, S. 25

¹² Ilma Rakusa, „Weiter, und ob“, Antwort auf die Umfrage ‘Warum sie schreiben wie sie schreiben’, in: *Literaturmagazin*, 1987, H. 19, S. 96-97.

Jug. Trikrat. Občutki

Na dva tisoč metrih se pasejo krave. Jedo sočno planinsko travo in pijejo iz hitrih potokov. Prelaz Julier. Boren gorski dekor v rjavo-zeleno-sivi, nad njim jadrajoči oblaki. Včasih pogoltnejo skalo, cesto, vse. Potem serpentine ne vodijo nikamor, od krav pa ostane le oddaljeno oglašanje zvoncev.

Na drugi strani, globoko spodaj, se lesketajo Engadinska jezera, pozdravlja prvi jug, z drugačno svetlobo. Neubranljiva je ta svetljava iz snežne beline, vodnega leska in plapolavih gozdov. Gorski zrak diši po vetru, vode tečejo proti Donavi in proti Jadranu. V izbah Champfèrja, Sils-Marije in Maloje, obitih z limbovino, govorijo ladinsko. Rimske poti so tam, romanske cerkve, spominske plošče Nietzscheju in Segantinijev grob. Divjina tu ne pustoši. Domovanje srn, gamsov in svizcev si je že dolgo iz oči v oči z visoko civilizacijo. Narava in kultura sta eno. Smo v Švici, ne v Kanadi.

Razdrobljenost, s presenetljivimi prehodi. Iz Engadina se cesta strmo vije čez gorski prelaz Maloja v dolino Bergell. Val Bregaglia. Padeč nekoliko južneje je skoraj navpičen. Tu so vasi Casaccia, Vicosoprano, Borgonovo in Stampa. Iz Stampe izvira umetniška družina Giacometti; Alberto je od tu osvojil svet in se vedno znova vračal k mami v "stüo" – izbo. Si parla italiano, però un dialetto italiano. Bergellščina je trpka kot pokrajina, končni vokali ostro odsekani. Strehe so prekrite s kamnom, poti in stene kamnite. Nad Stampo je dal bogat južnjak ob koncu 19. stoletja zgraditi kastel v barvi volovske krvi, z zobčastimi nadzidki, s francoskim vrtom in povsem ravnim drevoredom. Sončen stoji na pobočju, eksotičen in zapuščen, medtem ko se na drugi strani, na gozdnem pobočju, blešči San Pietro, s svojim velikim tlakovanim prostorom za obračanje kočij in z barvito apsido Augusta Giacomettija. Prej so se tu pogosto poročali; sedaj prime naključni gost za kljuko in potem zasanjano pritisne na pedale harmonija. Ni slišati drugega kot njihovo puhanje. Naokrog gluha tišina. Ali pa nekje bleje ovca? Nižje spodaj skalno rebro zapira dolino. Reka ga zaobide, avtomobili smukajo v predor. Ne moreš pa spregledati rimskega stolpa in zraven njega, ljubko-sestrsko, romanski zvonik cerkve Nossa Donna.

Prišla sem v "Sottoporto", južni del Bergella. Grem po ozki cesti, ki pelje iz Promontogna v Bondo, mimo "grotti" – v skalo vklesanih vinskih kleti – in senčne balinarske steze. Tu rastejo pravi kostanji, pomešani z jelkami in macesni, svetloba pa je milejša. Že petintrideset let obiskujem ta kraj. Poznam šumenje njegovih vodnjakov, vonj njegovih hlevov, njegov grobi tlak iz prodnikov in njegove mnogobarvne sončne zahode. In že dve generaciji njegove prebivalce. Ob vsaki uri sem se podnevi in ponoči sprehajala po njegovih ovinkastih ulicah, stala pred hišo Dantejevega raziskovalca Scartazzinija in pred vitkim zvonikom cerkve San Martino, pred večprstno palačo Salis (kamini, kamini) in pred zaraščeni sosedovim sadovnjakom. Kot da bi bil svet tukaj v redu. Pristno gnezdo. (L. pravi prvobitno, pramaterinsko.) Zvečer med šesto in sedmo dobiš v mlekarni še iz vimena toplo mleko, zvonovi zanesljivo donijo opoldne in

Dreimal Süden. Gefühle

Auf zweitausend Meter Höhe weiden Kühe. Sie fressen das würzige Alpgras, sie trinken aus den schnellen Bächen. Julierpass. Ein karges Bergdekor – braun-grün-grau –, über dem die Wolken segeln. Manchmal verschlucken sie den Fels, die Strasse, alles. Dann führen die Serpentinien ins Nichts, und von den Kühen bleibt nur fernes Glockengeklingel.

Drüben aber, tief unten, schimmern die Engadiner Seen. Ein erster Süden grüsst, mit anderem Licht. Unwiderstehlich diese Helligkeit aus Schneeweiss, Wasserglanz, lohenden Wäldern. Die Höhenluft riecht nach Wind, die Wasser fliessen donau- und adriawärts. In den arvengetäferten Stuben von Champfèr, Sils-Maria, Maloja spricht man Ladino. Es gibt Römerwege, romanische Kirchen, Nietzsche-Gedenktafeln und das Segantini-Grab. Keine Wildnis wütet. Das Terrain der Rehe, Gemsen und Murmeltiere blickt in die Hochzivilisation, seit langem schon. Natur und Kultur im Verein. Wir sind in der Schweiz, nicht in Kanada.

Kleinteiligkeit, mit überraschenden Wechslern. Vom Engadin aus kurvt sich die Maloja-Passstrasse steil hinab ins Bergell. Val Bregaglia. Ein fast senkrechter Sturz in einen fortgeschritteneren Süden. Die Dörfer heissen Casaccia, Vicosoprano, Borgonovo, Stampa. Aus Stampa stammt die Künstlerfamilie der Giacomettis; Alberto hat von hier aus die Welt erobert und ist immer wieder zur Mamma in die „Stüa“ zurückgekehrt. Si parla italiano, però un dialetto italiano. Das „Bregagliott“ ist herb wie die Landschaft; die Endvokale beschneidet es schroff. Steinbedeckt die Dächer, steinig die Wege und Mauern. Oberhalb von Stampa hat ein reicher Südländer Ende des 19. Jahrhunderts ein oxsenblutfarbenes Castello errichten lassen, mit Zinnen, französischem Garten und einer schnurgeraden Allee. Sonnig liegt es am Hang, exotisch und unbewohnt. Während drüben, auf dem Waldhügel, San Pietro leuchtet, mit seinem grossen gepflasterten Vorplatz zum Wenden der Kutschen und der farbigen Apsis von Augusto Giacometti. Früher wurde hier oft geheiratet; jetzt drückt der Zufallsgast die Klinke, dann versonnen die Pedale des Harmoniums. Bis auf ihr Schnaufen ist es still. Ganz still. Oder blökt irgendwo ein Schaf? Weiter unten versperrt ein Felsriegel das Tal. Der Fluss umfliesst ihn, die Autos schlüpfen in den Tunnel. Doch unübersehbar der Römerturm und neben ihm, zierlich-schwesterlich, der romanische Glockenturm von Nossa Donna.

Angekommen in „Sottoporta“, dem südlichen Teil des Bergells. Ich nehme die schmale Strasse, die von Promontogno nach Bondo führt, vorbei an den „Grotti“ und der schattigen Bocciabahn. Hier wachsen, untermischt mit Tannen und Lärchen, Edelkastanien, und das Licht scheint milder. Seit fünfunddreissig Jahren besuche ich diesen Ort. Ich kenne das Geräusch seiner Brunnen, den Geruch seiner Ställe, ich kenne sein grobes Kopfsteinpflaster und seine vielfarbigen Sonnenuntergänge. Und seine Bewohner, zwei Generationen lang. Zu jeder Tages- und Nachtzeit bin ich durch seine verwinkelten Gassen gestreift, habe vor dem Haus

ob osmih, okroglo stalno omizje v edini gostilni je v nedeljo čisto zasedeno, rimski "sentiero storico" – zgodovinska pot – še vedno vodi razkošno zavito v Castasegno, v cerkvi na freski svete večerje pa še zmeraj niso pojedli rib in rakov. Ne smemo pozabiti na vsakoletni turnir v balinanju s pokalom in plesom ter na jesenski "Festival divjadi", v sosednjem promontonskem "Hotelu Bregaglia", kjer pripravljajo tudi najokusnejše "pizzocchere" – ajdove testenine s krompirjem, sirom in blitvo.

Skromno, toda svobodno je tukaj. Veliko niti se steka in odteka v širni svet. Mladina pogosto išče eksistenco drugje – v prejšnjih časih so Bergellčani kot slaščičarji množično odhajali v Varšavo in v St. Peterburg – toda povratek je gotov. V senčnem gorskem boku, v svetlih kostanjevih gozdovih, v trdnih kamnitih hišah je dobro.

Bondo, točka na zemljevidu Evrope, zame košček domovine. Pod nogami – pod granitom, pod travami in gozdovi – čutim zgodovinske plasti in stopinje, nad sabo nebo brez smoga. Evropski palimpsest se razprostira do tukajšnjih gozdov, kjer se mešajo popisani in nepopisani listi.

Varnost pomeni: So meje in povezave, razlika in kontinuum. Na nasproti ležeči sončni terasi stoji Soglio z lastno palačo Salis, z Rilkejevo sobo in s skoraj subtropskim vrtom, v katerem poleti cvrčijo murni. Povsod drugje so kože z lepo zvenečimi zvončki. V trgovini z biološko pridelano hrano prodajajo kozji sir in kozmetiko iz kozjega mleka pa tudi kostanjeve testenine in gorski med. Ogromni kostanjevi gaji z razpršenimi "cascinami", sušilnicami za kostanj, se vlečejo do Castasegne, prečkajo mejo in se nadaljujejo v Italiji. Drugače? Malo manj skrbijo zanje. Povsod je divja rast. Tudi občestnim vasese ne tam čez mudi, da bi prišle dol v Chiavenno. Le Piuro je razmetan, neurejen kraj; nekoč cvetoče trgovsko mesto je leta 1618 zasul podor. Povsod so drobcu skal, novo naselje je plezalo v višino, mimo vile Vertemate, ki ji je bilo prizaneseno, s svojimi freskami in ribniki pa se zdi kot redek dragulj.

V Chiavenni so pobočja doline skoraj navpična, polna trte. Vinske kleti so sklesane v skalo – tukaj se popiva v hladu. Katoliški ambient, hitra "italianità", že nam maha Komsko jezero. Bergell je protestantski. Eden izmed njegovih reformatorjev, Pietro Paolo Vergerio, je prišel iz Istre. Mar to ni povezava? Prizanesel je slikam in freskam. V Bondu gleda Pantokrator že stoletja zaščitniško iz mandorle v apsidi – "iz-oči-v-oči", brez imperialne države. Avtentična bližina, ki jo morda zagotavlja le "skromna", kljub temu omrežna provinca.

Bondo je star, Bondo je nagrbančen. Tako kot Evropa. Listavci in iglavci, za hribom govorijo drug idiom. Nekateri pridejo sem, da bi preplezali severno steno Badila. Jaz ostajam v dolini, z velikani v ozadju, na obali Maire zrem za ribicami in nabiram kostanje. Ko skočijo iz ježic, se svetijo, kot bi bili polakirani. Dragoceni so.

Trst, školjka otroštva. Zaliv, grad Miramar, svetilnik Faro della Vittoria. Beli so nazobčani robovi, le barva morja se spreminja med palmovo zeleno in kobaltno modro, med umazano sivo in penasto rumeno. Ko rečem morje, mislim tole tukaj: razprostrto v polkrogu in mirno, s prihajajočimi in odhajajočimi ladjami.

des Dante-Forschers Scartazzini gestanden und vor dem schlanken Campanile von San Martino, vor dem hundertfingrigen Palazzo Salis (die Kamine, die Kamine) und vor dem wilden Obstgarten der Nachbarn. Als wäre die Welt hier in Ordnung. Ein veritables Nest. (Urwüchsig, urmütterlich, sagt L.) Abends zwischen sechs und sieben gibt es in der Molkerei euterwarme Milch, die Glocken läuten zuverlässig am Mittag und um acht, der runde Stammtisch in der einzigen Kneipe ist sonntags voll besetzt, der römische „sentiero storico“ führt noch immer prachtvoll gewunden nach Castasegna, und auf dem Abendmahlsfresko der Kirche sind die Fische und Krebse noch unverzehrt. Nicht zu vergessen das jährliche Boccia-Turnier mit Pokal und Tanz und das herbstliche „Wild-Festival“ nebenan, im Promontogno'schen „Hotel Bregaglia“, das auch die schmackhaftesten Pizzoccheri zubereitet – Buchweizenpasta mit Kartoffeln, Käse und Krautstielen.

Klein, aber frei ist es hier. Viele Fäden laufen zusammen und auseinander in die weite Welt. Die Jugend sucht ihr Auskommen oft anderswo – in früheren Zeiten schwärmten die Bergeller als Zuckerbäcker nach Warschau und St. Petersburg –, aber die Rückkehr ist gewiss. Im Schatten der Bergflanken, in den lichten Kastanienwäldern, in den soliden Steinhäusern ist gut sein.

Bondo, ein Punkt auf der Landkarte Europas. Für mich ein Stück Heimat. Unter den Füßen – unter Granit, Wiesen- und Waldgrund – spüre ich die Schichten und Schritte der Historie, über mir einen smogfreien Himmel. Das europäische Palimpsest zieht sich bis in die hiesigen Wälder, wo die beschriebenen und die unbeschriebenen Blätter sich vermischen.

Geborgenheit heisst: Es gibt Grenzen und es gibt Zusammenhänge. Es gibt Differenz und Kontinuum. Auf der gegenüberliegenden Sonnenterrasse sitzt Soglio, mit seinem eigenen Palazzo Salis, mit seiner Rilke-Stube, mit einem fast subtropischen Garten, in dem sommers die Grillen zirpen. Überall sonst Ziegen mit ihren hellen Glöckchen. Im Bioladen verkauft man Ziegenkäse und Ziegenmilch-Kosmetika, ausserdem Kastaniennudeln und Berghonig. Die riesigen Kastanienhaine mit den verstreuten Cascinas, den Dörrhütten, ziehen sich bis nach Castasegna, passieren die Grenze und setzen sich in Italien fort. Anders? Ein bisschen weniger gepflegt. Wildwuchs allerorten. Auch die Strassendörfer haben es drüben eilig hinunterzukommen, nach Chiavenna. Nur Piuro ist gestreut, ein Unort: die einst blühende Handelsstadt wurde 1618 von einem Bergsturz verschüttet. Felsbrocken überall, die neue Siedlung kroch in die Höhe, an der verschonten Villa Vertemate vorbei, die mit ihrem Freskenschmuck und ihren Fischeichen wie ein seltenes Kleinod wirkt.

In Chiavenna stehen die Talhänge fast senkrecht, voller Reben. Die Weinkeller sind in den Fels gehauen, hier wird im Kühlen gebechert. Katholisches Ambiente, schnelle Italianità, schon winkt der Comer See. Das Bergell ist protestantisch. Einer seiner Reformatoren, Pietro Paolo Vergerio, kam aus Istrien. Soll das kein Zusammenhang sein? Er schonte die Bilder, die Fresken. In Bondo schaut der Pantokrator seit Jahrhunderten beschützend aus der Apsis-Mandorla. Es gibt dieses Aug-in-Aug, ohne

Stojim na strmem pobočju v Barkovljah, v bližini svetilnika, pod mano viadukt stare južne železnice. Vsakih nekaj minut ga prečka vlak. Časi se zagodzijo. Kakanijska arhitektura v rabi 21. stoletja. Tu vile, tam – v centru mesta – Borgo Teresiano in mračne stavbe v stilu historizma. Tu kopališče ob morju, tam monumentalna rumena poštna stavba in mestni park z rondojem in kipi pesnikov. Monarhija ima kamnito trdnost, in kjer srečam njeno rumeno barvo, so mi stvari znane. Vse mi je jasno.

Če pa se rumena poveže z vonjem po rjavem premoğu, je to Ljubljana, njega dni. (Malo tudi Zagreb, Gradec, Praga in Krakov.) Z nosom se znajdem – tudi z jezikom. Do koder seže zavitek, je srednjeevropsko območje. Trst ga pozna, pozna pa tudi krofe in cesarski praženec, buhteljne in šarkelj, Sacherjevo torto in doboš torto, cesarsko meso in liptovski sir, kakor tudi “gòlas” ali “goulasch” ali “gulyás” ali golaž na vsaj sedem načinov. K temu je treba dodati še mediteransko ribjo kuhinjo, italijanski brevir pašt, slovanske “lubianske”, “cevapcici”, “raznici”. Tako obilje je redko. Trst je konglomerat.

Dokaz so grško-ortodoksna cerkev in srbska cerkev z modro kupolo, katoliška katedrala in impozantna sinagoga. Zgodovinske priče so rimsko gledališče in zgodnjekrščanska bazilika, fašistična monumentalna arhitektura in žalostna “Risiera di San Sabba”. Rižarna je bila med II. svetovno vojno koncentracijsko taborišče; Judje so tu čakali na nadaljnji transport v taborišča smrti, slovenske partizane so likvidirali.

V Trstu ne moreš narediti koraka brez zgodovinskih razpok. V ulicah starega geta zaideš v zgodovino. Kamni jokajo.

Europa en miniature. Na najmanjšem prostoru se prepredajo kulture in narodi – bolj žilavi kot pa sijajni. Trst ni več pristanišče imperija, a tudi ne več mrtev konček Italije v senci težko prehodnih meja. Neželena izolacija je mimo, ostala pa je izkušnja, da bližina meje izostri občutek za razlike. Zgoraj na Krasu in v sosednji Istri živijo Slovenci. Manjšina živi tudi v Trstu samem in ima lastne šole in kulturna društva.

Še slišim svojo varuško Amelijo, kako mi poje slovenske pesmi. Tega je že dolgo. Petsto štiriinpetdeset stopnic vodi k njeni s trto obdani hiški – tudi hiša še stoji, le Amelije ni več. Amelije, ki je pekla najbolj hrustljave sardine in je s hitrim udarcem s copatom pobila vsakega škorpiona. Kraji so povezani z ljudmi. Stojim ob hiši svojega otroštva, brez Amelije, brez grbave Violette. Rjasto rdeč omet se lušči. Žaluzije so spuščene. Vrt zapuščen. Samo morje se sonči v svoji nenehni spremenljivosti.

Verjetno zaradi morja pogrešam to mesto. Njegov propadel blišč, njegovo trpko paradoksijo. Pusti tiri tovarne postaje, ledine v bližini pristanišča, živobarvnost predmestnih hiš, ulične soteske, skozi katere piha burja. Morje je kot svila. Obdaja ga daleč čez svetle apnenčaste čeri segajoči soj. Meša se z obzorjem in on je nebo.

Svetloba diši po zimzelenu.

Svetloba.

Noč diši po pušpanu, močvirkovki, timijanu, jasminu.

Obstaja kratka noč sieste in dolga noč zvezd in skandiranih signalov svetilnika, ko je tako tiho, da zvok butanja valov pljusne navzgor. Morje liže svojo obalo, morje ziblje svojo halugo in nespečega v spanec.

imperialen Gestus. Eine authentische Nähe, die womöglich nur die „bescheidene“, gleichwohl vernetzte Provinz gewährt.

Bondo ist alt, Bondo ist faltig. Wie Europa. Laub- und Nadelgehölz, hinterm Berg sprechen sie ein anderes Idiom. Manche kommen hierher, um die Badile-Nordwand zu erklettern. Ich bleibe im Tal, die Riesen im Rücken, schaue am Maira-Ufer den schnellen Fischen nach und sammle Kastanien. Wenn sie aus ihren stacheligen Hüllen springen, glänzen sie wie lackiert. Sie sind kostbar.

Triest, Muschel der Kindheit. Der Golfo, Schloss Miramar, der Faro della Vittoria. Weiss die gezackten Ränder, nur die Farbe des Meeres changiert. Zwischen Palmgrün und Kobaltblau, zwischen Schmutziggrau und Schaumgelb. Sage ich Meer, meine ich dieses da: hingebreitet im Halbrund, gefasst. Mit ein- und auslaufenden Schiffen.

Ich stehe am Steilhang von Barcola, in der Nähe des Leuchtturms, unter mir der Viadukt der alten Südbahn. Alle paar Minuten quert ihn ein Zug. Die Zeiten verkeilen sich. Kakanische Architektur im Gebrauch des 21. Jahrhunderts. Hier die Villen, dort – im Zentrum der Stadt – der Borgo Teresiano und die düsteren Gründerzeitbauten. Hier das Strandbad, dort das monumentale gelbe Postgebäude und der Stadtpark mit Rondell und Dichterbüsten. Die Monarchie hat Steinsolidität, und wo mir ihr Gelb begegnet, bin ich im Bild. Bei mir.

Verbindet sich Gelb mit Braunkohlegeruch, ist es Ljubljana, anno dazumal. (Ein bisschen auch Zagreb, Graz, Prag und Krakau.) Mit der Nase finde ich mich zurecht, desgleichen mit der Zunge. Wohin der Strudel reicht, ist mitteleuropäisches Terrain. Triest kennt ihn, und kennt Krapfen und Kaiserschmarrn, Buchteln und Kugelhopf, Sacher- und Doboschorte, Kaiserfleisch und Liptauer sowie „Gòlas“ oder „Goulasch“ oder „Gulyás“ auf mindestens siebnerlei Art. Hinzukommen die mediterrane Fischküche, das italienische Pastabreviar, die slawischen „Lubianske“, „Cevapcici“, „Raznici“. Soviel Fülle ist selten. Triest ist ein Konglomerat.

Es gibt zum Beweis eine griechisch-orthodoxe und eine blaukuppelige serbische Kirche, eine katholische Kathedrale und eine imposante Synagoge. Es gibt, als Geschichtszeugen, ein römisches Theater und eine frühchristliche Basilika, faschistische Monumentalarchitektur und die traurige „Risiera di San Sabba“. Die Reisfabrik diente während des Zweiten Weltkriegs als KZ; Juden warteten hier auf den Weitertransport in die Todeslager, slowenische Partisanen wurden liquidiert.

Kein Triestiner Schritt ohne historische Risse. In den Gassen des alten Ghettos strauchelt man in die Vergangenheit. Die Steine weinen.

Europa en miniature. Auf kleinstem Raum greifen Kulturen und Ethnien ineinander, weniger glanzvoll denn zäh. Triest ist nicht mehr der Hafen eines Imperiums, aber auch nicht mehr ein toter Zipfel Italiens im Schatten schwer passierbarer Grenzen. Vorbei die ungewollte Isolation, geblieben die Erfahrung, dass Grenznähe das Bewusstsein der Differenz schärft. Oben im Karst und im angrenzenden Istrien leben Slowenen. Eine Minderheit lebt in Triest selbst, verfügt über eigene Schulen und Kulturvereine.

Koliko sem v Trstu spala in koliko sanjala. V treh jezikih. Tega je dovolj še za leta.

Ni morja, so pa timijan, rožmarin, sivka, košeničica, ravnica z valujočo trto, v ozadju pa gora. Ukazovalno. Imenuje se Vetrna gora, Mont Ventoux. V Provansi je najvišja (1908 m); Petrarca je splezal nanjo in s tem utemeljil zahodnoevropski alpinizem. Pri dirki Tour de France sodi k etapam, ki se jih kolesarji najbolj bojijo, saj je vrh puščavsko gol in popolnoma izpostavljen soncu in vremenu, vzpon pa znaten.

Od daleč izgleda svetel vrh kot ležeča, pohujšljivo zleknjena ženska. Ob oblačnih dnevih mu rasejo rogovi in roke in začne se vulkansko kaditi ali pa se čisto zagrne. Dokler se nenadoma spet ne zgodi novi spektakel, nova preobrazba. Ventoux je primeren za svetost. Že zdavnaj sem si ga izbrala za svojega Fudžijamo. Na njegovih pobočjih rastejo cedrovi gozdovi, v njih nešteto gob in jagod. Z vrha seže pogled severno do Mont Blanca, južno do Camargue. Panorama ne opiše vsega, kar ostane tisočkratno neopisljivo. Ob močnem mistralu, pri najčistejših barvah. Pregibi in vijuge prvega dne stvarjenja.

Nekega tržnega dne, ko sem prihajala iz Carpentrasa, sem zgoraj skoraj izgubila glavo – ali bi morala reči razum. Veter je tulil in rezal skozi telo in gredje. Okrog in okrog pa se je stopničasto razprostiral svet, v vseh odtenkih. Lepoto se je komaj dalo prenesti. In odločila sem se, da bom odslej ostala spodaj.

Spodaj pomeni: v Venasquu. V stari kamniti hiši s teraso, na stari skalni ostrogi, ki so jo drug za drugim naseljevali Rimljani, Merovingi in Saraceni. Tu baptisterij iz 6. stoletja – z velikim osmerokotnim krstilnikom – tam "tours sarrazines" – saracenski stolpi – v katerih senci mlado in staro balina, vmes pa ozka, lična vaška cesta z dvema vodnjakoma in legendarno "auberge". Lastnik gostilne je iznašel sladoled s tartufi. Dolgo je trajalo, da je Monsieur S. postal specialist za tartufe. Rojen je bil v Nemčiji, odraščal v Švici, bil trgovec v Parizu, potem pa je nekega dne obrnil hrbet velemestni naglici in kupil staro hišo v starem Venasquu v provansalskem Comtat Venaissin. Naučil se je kuhati, pa kako. Njegovi gostje prihajajo od povsod, njegovi kuharski tečaji privabljajo celo Američane in Avstralce. Golobe nosi iz kmetovega golobnjaka, sir iz bivališča samotarja, kozjega pastirja, morske ribe pa s tržnice v Avignonu. Njegov dan se pričinja pred sončnim vzhodom in konča, ob cigari, po polnoči. Sedem miz mora postreči; to je dovolj. Kdor zapušča njegov lokal, ima srečen obraz.

Morda je kraj sploh narejen za srečo – s svojim visokim, močno modrim nebom, s svojo jarko svetlobo, s svojimi predrznimi škržati, s svojimi češnjevimi drevesi in oljčnimi gaji, s svojimi vinogradi in grmi košeničice. In dišavami, iz dneva v dan. Oleandrove, sivkine, cipresine, zeliščne. Čutnost, da bi jo kar zagrabil. Še v apnenčevem prahu poroznega, belorumenega kamna.

Vsi smo tukaj: moj sosed, ki izvira s Poljske, politični novinar iz Pariza; moj ljubi stari prijatelj Yuri, peterburški Jud in znan parfumar; slikar N. s svojo finsko ženo. Privlači nas svetloba in pogled na Mont Ventoux. Yuri,

Noch höre ich meine Kinderfrau Amelia, wie sie mir slowenische Lieder singt. Das ist lange her. Es gibt die fünfhundertvierundfünfzig Stufen, die zu ihrem weinumrankten Häuschen führen, es gibt das Haus selbst, nur Amelia gibt es nicht mehr. Amelia, die die knusprigsten Sardinen briet und mit einem schnellen Pantoffelhieb jeden Skorpion erledigte. Orte sind an Personen gebunden. Ich stehe neben dem Haus meiner Kindheit, ohne Amelia, ohne die bucklige Violetta. Der rostrote Putz blättert. Die Jalousien sind heruntergelassen. Der Garten verwildert. Nur das Meer sonnt sich in seiner ständigen Wandelbarkeit.

Am Meer muss es liegen, dass ich diese Stadt vermissе. Ihren maroden Glanz, ihre herbe Paradoxie. Die wüsten Gleise des Güterbahnhofs, die hafennahen Brachen, das Kunterbunt der Vorstadthäuser, die von der Bora durchwehten Strassenschluchten. Das Meer ist wie Seide. Ein Schein umgibt es, weit über die hellen Kalkklippen hinaus. Er vermischt sich mit dem Horizont, er ist Himmel.

Die Helligkeit riecht nach Immergrün.

Die Helligkeit.

Die Nacht riecht nach Buchs, Taxus, Thymian, Jasmin.

Es gibt die kurze Nacht der Siesta und die lange Nacht der Sterne und skandierten Leuchtturmsignale. Wenn es so still ist, dass das Geräusch der Brandung hochschwappt. Das Meer leckt sein Ufer, das Meer wiegt seinen Tang. Und den Wachliegenden in Schlaf.

Was habe ich geschlafen in Triest, wieviel geträumt. Dreisprachig. Es reicht noch für Jahre.

Kein Meer, aber Thymian, Rosmarin, Lavendel, Ginster, eine weingewellte Ebene und dahinter der Berg. Gebieterisch. Windberg genannt, Mont Ventoux. In der Provence ist er der höchste (1908 Meter), Petrarca hat ihn bestiegen und damit den abendländischen Alpinismus begründet. Bei der Tour de France gehört er zur gefürchteten Etappe. Denn seine Kuppe ist wüstenkahl, Sonne und Witterung restlos ausgesetzt. Und die Steigung beträchtlich.

Aus der Distanz, schön en face, sieht der helle Gipfel wie eine liegende Frau aus, lasziv hingebreitet. An wolkigen Tagen wachsen ihm Hörner und Arme, fängt er vulkanisch zu rauchen an oder verhüllt sich ganz. Vorbei der Spuk. Bis jäh ein neues Spektakel eintritt, eine neue Verwandlung. Der Ventoux hat das Zeug zur Heiligkeit. Längst habe ich ihn zu meinem Fudschijama erkoren. An seinen Flanken wachsen Zedernwälder, darin zahllose Pilze und Beeren. Von seinem Gipfel aus reicht der Blick nördlich bis zum Montblanc, südlich bis zur Camargue. Panorama beschreibt nicht, was tausendfältig unbeschreibbar bleibt. Bei heftigem Mistral, bei klarsten Farben. Die Falten und Windungen des ersten Schöpfungstags.

An einem Markttag, aus Carpentras kommend, habe ich oben fast meinen Kopf verloren, oder sollte ich sagen, meinen Verstand. Der Wind ratterte und knatterte durch Körper und Gebälk. Rundum aber breitete sich stufenförmig die Welt aus, in allen Schattierungen. Die Schönheit war kaum auszuhalten. Und ich beschloss, fortan unten zu bleiben.

ki jih ima že krepko čez osemdeset, sedi v pletenem stolu na terasi, pripoveduje o svojem otroštvu ob Nevi, o šolskih letih v Berlinu, o vojni vihri v Marseillu, o ustanavljanju firme v Parizu in o službenih letih v Indiji. Najraje pa recitira pesmi: ruske, Puškinove, Lermontove, Blokove, nemške – Rilkejeve, Heinejeve, Goethejeve, na željo tudi francoske in angleške – vse na pamet, vse v originalnem jeziku, s tiho otožnostjo. Če bi bilo po njegovem, bi se že zgodaj zapisal književnosti. Nabokov je natisnil nekaj njegovih verzov. Iz poezije črk je nastala poezija dišav: parfum.

Evropska biografija, ki jo predstavlja pogrkujoč in v predelu, kjer stojijo najstarejše sinagoge v Franciji. In kjer danes Le Penovi privrženci kažejo napačno pot. Dialekt in sovraštvo do tujcev. Toda: Evropa je palimpsest. Evropa je pisan pes, ki ne sme postati enobarven. Tako sedimo – z vseh vetrov – na terasi, trte pa žarijo.

Ponoči padajo zvezdni utrinki; roka na gumbu si nekaj zaželi. Nekje regljajo žabe, pred mestnimi vrati pa trkajo krogle za balinanje: Tirez!/ Zbij! Igrajo domačini in prišleki, gostje in tisti, ki bi radi poskusili. Če hočeš gledati, se nasloniš na stare častitljive saracenske zidove. Sapica zaveje skozi ulično razsvetlavo, luči se zibljejo in mečejo plešoče sence na peščena tla. Ta so neravna, tu pa tam prodnata, groba. Zaustravljajo kotaljenje krogel, zaradi česar jih mečejo in to visoko. Igra potrpljenja, v nejasnih primerih izmerijo razdaljo do "cochonnet", balinčka, z zložljivim metrom. Izurjen igralec pred vsakim metom kroglo zlošči, počepne in jo potem sproščeno vrže iz zapestja. Natančno. Slišiš vzpodbujanje, navodila, ironično draženje, moštva nenehno klepetajo, se trepljajo po ramenih, rišejo kroge v pesek. To je vse do turnirjev socialno-higienski blagoslov. Vsaj moški niso sami.

Naj se reče "boule" ali "boccia": težka kovinska krogla se kotali. V skrbno pogrebenem pravokotniku ali na prosti stezi, italijansko ali francosko, vseeno. Medtem ko se kotali, se je čas ustavil. Dokler ne ugasnejo luči, dokler ne prične deževati.

Jug. Bb sodi tako na jug kot trgajoč severni veter, kot ostre senčne kocke. Moji trije kraji tvorijo bb-triangel. Ne ločim med kraji s kostanji in s platanami, med kraji v zavetju in izpostavljenimi kraji. Šteje le bb-jezik, potrpežljiv idiom igre s krogli. V zemeljski širini bb-ja poznajo sproščenost, dobro kapljico, produktivno brezdelje. No, kaj pa nam bo pobegnilo? Tudi jutri bo sonce vzšlo, in še kako bo vzšlo. Rdeče kot korale. Borza, barometer in bilanca lahko počakajo.

Včasih se mi zdi, da sem za ušesom sveta. Potipam figov list in sledim geometriji sivkinega polja. Na njegovem robu stoji "borija", arhaična pastirska koča, siva kot luskavec. Majčkeni kuščarji švigajo čez kamen. Je oglušujoče tiho. Hoditi. Hoditi. Spominjati-pozabljati. Hoditi. Mimo nežnih rožnih poti. Hoditi. Dolgo. Pot se vije v dolino. Zemlja je okrasto rumena. Črnike s trdimi listi se upirajo soncu. Hoditi naprej. Še. Dokler ne premagaš steklih strahov in nastopi ekvilibrij. Spodaj v dolini. Kjer se čas ustavi.

Prevedla Vesna Kondrič Horvat

Unten heisst: in Venasque. In einem alten Steinhaus mit Terrasse, auf einem alten Felssporn, den nacheinander Römer, Merowinger, Sarazener besiedelt hatten. Hier ein Baptisterium aus dem 6. Jahrhundert – mit grossem oktagonalem Taufbecken –, dort die „tours sarrazines“, in deren Schatten Jung und Alt Boule spielt. Dazwischen die schmale, schmucke Dorfstrasse mit zwei Brunnen und einer legendären Auberge. Ihr Patron hat das Trüffeleis erfunden. Monsieur S. brauchte lange, um zum Trüffelspezialisten zu werden. In Deutschland geboren, in der Schweiz aufgewachsen, in Paris als Kaufmann tätig, kehrte er eines Tages der Grosstadtthektik den Rücken und kaufte das alte Haus im alten Venasque im provenzalischen Comtat Venaissin. Er lernte kochen, und wie. Seine Gäste kommen von überall, seine Kochkurse locken selbst Amerikaner und Australier an. Die Tauben holt er aus Bauers Taubenschlag, den Käse aus der Einsiedelei des Ziegenhirten, den Meerfisch vom Markt in Avignon. Sein Tag beginnt vor Sonnenaufgang und endet, bei einer Zigarre, nach Mitternacht. Sieben Tische hat er zu bedienen, das reicht. Wer sein Lokal verlässt, hat ein glückliches Gesicht.

Vielleicht ist der Ort überhaupt fürs Glück gemacht. Mit seinem hohen, tiefblauen Himmel, mit seinem gleissenden Licht, mit seinen frechen Zikaden, mit seinen Kirschbäumen und Olivenhainen, mit seinen Weingärten und Ginsterhecken. Und Düften tagaus tagein. Von Oleander, Lavendel, Zypresse, Kräutern. Zu greifen die Sinnlichkeit. Noch im Kalkstaub des porösen, weissgelben Steins.

Wir sind alle da: mein polnischstämmiger Nachbar, Politjournalist aus Paris; mein lieber alter Freund Yuri, Petersburger Jude und bekannter Parfümeur; Maler N. mit seiner finnischen Frau. Angezogen vom Licht und vom Blick auf den Mont Ventoux. Yuri, weit über achtzig, sitzt im Korbstuhl auf der Terrasse, erzählt von seiner Kindheit an der Newa, von der Schulzeit in Berlin, von den Kriegswirren in Marseille, von der Firmengründung in Paris und von Berufsjahren in Indien. Am liebsten aber rezitiert er Gedichte: russische von Puschkin, Lermontow, Blok, deutsche von Rilke, Heine, Goethe, auf Wunsch auch französische und englische – alles auswendig, alles in der Originalsprache, mit leiser Wehmut. Wäre es nach ihm gegangen, hätte er sich schon früh der Literatur verschrieben. Nabokov druckte einige seiner Verse. Aus der Poesie der Lettern ist die der Düfte geworden: Parfum.

Eine europäische Biographie, mit rollendem „r“ vorgetragen in einer Gegend, wo die ältesten Synagogen Frankreichs stehen. Und wo heute Le Pen-Anhänger falsche Signale setzen. Patois und Fremdenhass. Aber: Europa ist ein Palimpsest. Europa ist ein bunter Hund, der nicht einfarbig werden darf. Da sitzen wir, zusammengewürfelt auf der Terrasse. Und die Reben glühen.

Nachts fallen die Sternschnuppen, die Hand am Knopf wünscht sich was. Irgendwo quaken Frösche. Und vor dem Stadttor klicken die Boulekugeln: Tirez! Es spielen Einheimische und Zugewanderte, Gäste und Probierwillige. Wer zusehen will, lehnt sich an die altehrwürdigen sarazenischen Mauern. Eine Brise fährt durch die Beleuchtungsdrähte, die Lampen

schwanken und werfen tanzende Schatten auf den Sandboden. Dieser ist uneben, da und dort kiesig, grob. Stoppt das Rollen der Kugeln, weshalb sie geworfen werden, hoch. Ein Spiel der Geduld, im Zweifelsfall wird der Abstand zum „Cochonnet“ mit dem Zollstock gemessen. Der Geübte reibt die Kugel vor jedem Wurf blank, geht in die Hocke und lässt sie dann locker aus dem Handgelenk schnellen. Exakt. Es gibt Ermunterungsrufe, Anweisungen, ironische Frotzeleien, die Mannschaften parlieren in einem fort, klopfen sich auf die Schulter, scharren Kreise in den Sand. Sozialhygienisch ein Segen, bis hin zu den Turnieren. Zumindest die Männer sind nicht allein.

Ob Boule oder Boccia: die schwere Metallkugel rollt. Im säuberlich geharkten Rechteck oder auf freier Bahn, italienisch, französisch, egal. Während sie rollt, bleibt die Zeit aussen vor. Ein zu vernachlässigender Posten. Bis die Lichter ausgehen, bis der Regen auf den Platz klatscht.

Süden. BB gehört in den Süden, wie der zerrende Nordwind, wie die scharfen Schattenkuben. Meine drei Orte bilden ein BB-Triangulum. Ich unterscheide nicht zwischen kastanien- und platanenbestandenen, zwischen windgeschützten und offenen Plätzen. Was zählt, ist die BB-Sprache, das geduldige Idiom des Kugelspiels. In den BB-Breitengraden kennt man Gelassenheit, den guten Tropfen, das produktive Nichtstun. Nanu, was läuft schon davon. Auch morgen geht die Sonne auf, und ob sie aufgeht. Rot wie Koralle. Börse, Barometer, Bilanz können warten.

Manchmal wähne ich mich hinterm Ohr der Welt. Taste ein Feigenblatt ab, folge der Geometrie des Lavendelfelds. An seinem Rand steht eine Borie, archaische Hirtenhütte, grau wie ein Schuppentier. Winzige Eidechsen huschen über den Stein. Es ist betäubend still. Gehen. Gehen. Erinnernvergessen. Gehen. Vorbei an den feinen Breschen der Blumen. Gehen. Lange. Der Weg schlängelt sich ins Tal. Die Erde ist ockergelb. Hartblättrige Steineichen trotzen der Sonne. Weitergehen. Noch. Bis die tollgewordenen Ängste abfallen und das Äquilibrium eintritt. Unten im Tal. Ohne Uhrzeit.

*Mednarodno literarno nagrado VILENICA za leto 2005, ki jo podeljuje
Društvo slovenskih pisateljev, dobi*

*Der Verein Slowenischer Schriftsteller verleiht den Internationalen
Literaturpreis VILENICA für das Jahr 2005 an*

*The Slovene Writers' Association will present the VILENICA 2005 Inter-
national Literary Award to*

Karl-Markus Gauß

Karl-Markus Gauß



Karl-Markus Gauß, rojen 14. maja 1954 v Salzburgu kot najmlajši izmed štirih otrok donavsko švabskih staršev po rodu iz Vojvodine. Živi in dela v Salzburgu. Od 1972 do 1979 študij germanistike in zgodovine, nato samostojni kritik in pisatelj, od leta 1991 izdajatelj in urednik revije »Literatur und Kritik«. Redno piše za številne časopise in revije, mdr. za Neue Zürcher Zeitung, Süddeutsche Zeitung, die Zeit, Wiener Presse in Der Standard. Je poročen in ima dva otroka.

Bibliografija (izbor):

- 1989 Črnilo je grenko. Literarni portreti iz Barbarope. Tinte ist bitter. Literarische Porträts aus Barbaropa. (Založba Wieser)
- 1991 Uničenje Srednje Evrope. Die Vernichtung Mitteleuropas. (Založba Wieser)
- 1997 Evropska abeceda. Das Europäische Alphabet (Zsolnay Verlag)
- 1998 V neodkrito Avstrijo. Odmevi in napadi. Ins Unentdeckte Österreich. Nachrufe und Attacken (Zsolnay Verlag)
- 1999 Človek, ki je hotel v zamrzovalni predal. Der Mann, der ins Gefrierfach wollte. (Zsolnay Verlag)
- 2001 Izumirajoči Evropejci. Die sterbenden Europäer. (Zsolnay Verlag)
- 2002 Z mano, brez mene. Mit mir, ohne mich. (Zsolnay Verlag)
- 2003 Od blizu, od daleč. Von nah, von fern. (Zsolnay Verlag)
- 2004 Jedci psov iz Svinie. Die Hundesser von Svinia (Zsolnay-Verlag)
- 2005 Gostilniški pogovori v razširitveni coni. Wirtshausgespräche in der Erweiterungszone (Otto Müller- Verlag)
- 2005 Razkropljeni Nemci. Die versprengten Deutschen (izide septembra pri Zsolnay Verlag).

Literarne nagrade (izbor)

- 1989 Portoroška mednarodna nagrada „Srečanje pisateljev na meji“
- 1994 Avstrijska državna nagrada za kulturno publicistiko
- 1997 Evropska esejistična nagrada Charles Veillon
- 1998 Nagrada Bruna Kreiskega za politično knjigo
- 1999 Nagrada salzburškega gospodarstva
- 2001 Častna nagrada avstrijskih knjigotržcev za strpnost

Njegove knjige so prevedene v štirinajst jezikov.

Geboren am 14.5. 1954 in Salzburg als jüngste von vier Kindern von aus der Wojwodina stammenden donauschwäbischen Eltern 1972-1979 Studium der Germanistik und Geschichte

Danach freischaffender Kritiker, Autor, ab 1991 Herausgeber der Zeitschrift „Literatur und Kritik“ in Salzburg. Regelmäßige Mitarbeit u.a. an der Neuen Zürcher Zeitung, der Süddeutschen Zeitung, der Zeit sowie der Wiener Presse und des Standard.

Verheiratet, zwei Kinder.

Bücher (Auswahl):

1989 Tinte ist bitter. Literarische Porträts aus Barbaropa.

1991 Die Vernichtung Mitteleuropas. (Beides Wieser-Verlag)

1997 Das Europäische Alphabet

1998 Ins Unentdeckte Österreich. Nachrufe und Attacken

1999 Der Mann, der ins Gefrierfach wollte

2001 Die sterbenden Europäer

2002 Mit mir, ohne mich

2003 Von nah, von fern

2004 Die Hundesser von Svinia (alles Zsolnay-Verlag)

2005 Wirtshausgespräche in der Erweiterungszone (Otto Müller- Verlag)

2005 Die versprengten Deutschen (erscheint im September bei Zsolnay)

Literarische Preise (Auswahl)

1989 Internationaler Preis von Portoroz „Begegnung der Schriftsteller an der Grenze“

1994 Österreichischer Staatspreis für Kulturpublizistik

1997 Europäischer Essaypreis Charles Veillon

1998 Bruno Kreisky-Preis für das politische Buch

1999 Preis der Salzburger Wirtschaft

2001 Ehrenpreis des österreichischen Buchhandels für Toleranz

Übersetzungen in vierzehn Sprachen.

Nagrajenec Vilenice 2005

Drago Jančar

Karl-Markus Gauß je eden redkih evropskih pisateljev in esejistov, čigar knjige in članki brez posebnih težav prestopajo nevidne meje med Vzhodom in Zahodom, tiste meje, ki jih ne padec Berlinskega zidu in ne »veliki pok« z razširitvijo Evropske unije na vzhodne pokrajine še zmeraj nista izbrisala. Njegova misel in njegovo pisanje sta jih suvereno prestopala že takrat, ko je bila zamisel o združenem evropskem Zahodu in Vzhodu še literarna sanjarija in politična utopija. To pa zato, ker njegov svet ni bil in ni samo Salzburg, kjer živi, piše in ureja revijo Literatur und Kritik, ni samo Avstrija, kjer ga zaradi njegovega kritičnega in ironičnega pisanja eni ljubijo in drugi sovražijo, oboji z enako strastjo, in tudi ni samo svet velikih evropskih mest, kjer objavljajo njegove eseje in članke najpomembnejši časopisi. Njegovi knjigi *Črnilo je grenko. Literarni portreti iz Barbarope* in *Uničenje Srednje Evrope* sta ga že zdavnaj profilirali kot avtorja, ki se ne ozira na geografske in zgodovinske, ideološke in kulturne zamejitve, ki ga ne glede na meje in razlike zanimajo literarna vrednost in vznemirljivost, zgodovinski in družbeni paradoks, polnost zgodovine in posameznikovega človeškega življenja v njej. Karl-Markus Gauß je s svojo publicistiko, v zadnjem času pa predvsem s svojimi potopisi, enako doma na Vzhodu in Zahodu, enako v velikih središčih blaginje in kulturne industrije kakor na evropskih obrobjih, kjer živijo ne samo prezrte in marginalizirane etnične in kulturne skupine, ampak tudi odrinjeni, ponižani in razžaljeni ljudje. Knjigi *Izumirajoči Evropejci* in *Jedci psov iz Svinie* sta veliko več kot potopisa, pred nas postavljata vprašanja o samem smislu tako imenovanega evropejstva, njegovega kulturnega samozadovoljstva, skupaj z vseevropskim blebetanjem. Karl-Markus Gauß pravico do različnosti jemlje zares, pred našimi očmi se vrstijo resnične zgodbe in zablode evropske zgodovine in njenih posledic v današnjem času, njegov posluš za etnične skupine, ki izginjajo z evropskega kulturnega zemljevida, in občutek za življenje vsakovrstnih obrobnežev dela vsaj v literaturi Evropo za tisto, kar bi v resnici morala biti. Ni naključje, da je že v osemdesetih letih antologijo tekstov iz Srednje in Vzhodne Evrope kot urednik naslovil: *Knjiga robov*.

Veliko pozornost je v Evropi in tudi pri nas vzbudila njegova knjiga *Evropska abeceda* kot priročnik za skeptične Evropejce. Bodimo pozorni: ne za evroskeptike, ki so evropskemu združevanju nasprotovali iz ozkih nacionalnih horizontov ali različnih egoističnih nagnjenj in predsodkov, pač pa skeptične ljudi, ki so ravno zaradi tega, ker so skeptični, Evropejci, se pravi evropski intelektualci. Evropa govori veliko jezikov, toda tisto, kar pri tem prihaja na dan, je pogosto govoričenje – odlična latovščina, vzvišeno čvekanje o kulturnem poslanstvu in humanističnih vrednotah. Karl-Markus Gauß, pravi njegov prijatelj Ludwig Hartinger, zasleduje kore-

Vilenica-Preisträger 2004

Drago Jančar

Karl-Markus Gauß ist einer der wenigen europäischen Schriftsteller und Essayisten, dessen Bücher und Artikel ohne besondere Schwierigkeiten die unsichtbare Grenzen zwischen Ost und West überschreiten; jene Grenzen, die weder der Fall der Berliner Mauer noch der „Urknall“ der EU-Osterweiterung bisher haben auslöschen können. Sein Denken und Schreiben überschritten sie schon, als die Idee eines vereinten Ost- und Westeuropas noch literarischer Wunschtraum und politische Utopie war. Und zwar deshalb, weil seine Welt nicht auf Salzburg, wo er lebt, schreibt und die Zeitschrift *Literatur und Kritik* herausgibt, beschränkt war und ist, auch nicht nur auf Österreich, wo er aufgrund seiner kritischen und ironischen Schriften von den einen gehasst und von den anderen geliebt wird, (von beiden Seiten mit derselben Leidenschaft), und auch nicht auf die Welt der europäischen Großstädte, wo seine Essays und Artikel in den wichtigsten Zeitungen veröffentlicht werden. Seine Bücher *Tinte ist bitter. Literarische Porträts aus Barbaropa* und *Die Vernichtung Mitteleuropas* haben ihn schon längst als Autor ausgewiesen, der sich um geographische und historische, ideologische und kulturelle Beschränkungen nicht kümmert, den ungeachtet der Grenzen und Unterschiede literarische Qualität und Aufregungspotential interessieren, historische und soziale Paradoxa, die Fülle der Geschichte und des einzelnen Menschenlebens in ihr. Karl-Markus Gauß ist mit seinem publizistischen Werk – in letzter Zeit vor allem mit seinen Reisebüchern – gleichermaßen im Osten wie im Westen zu Hause, ebenso in den großen Zentren des Wohlstandes und der Kulturindustrie wie an den europäischen Rändern, wo nicht nur übersehene und ausgegrenzte ethnische und kulturelle Gruppen leben, sondern auch Erniedrigte und Beleidigte, die ins Hintertreffen geraten sind. Die Bücher *Die sterbenden Europäer* und *Die Hundeesser von Svinia* sind weit mehr als Reisebeschreibungen; ihr Verfasser konfrontiert uns mit der Frage nach der Sinnhaftigkeit des so genannten Europäertums, seiner kulturellen Selbstgenügsamkeit inklusive paneuropäischem Geplapper. Karl-Markus Gauß nimmt das Recht auf Vielfalt ernst, vor unseren Augen laufen wahre Geschichten ab, die Irrungen und Wirrungen der europäischen Geschichte und ihrer Folgen bis in die heutige Zeit; sein Sensorium für ethnische Gruppen, die von der kulturellen Europakarte verschwinden und seine Sensibilität für das Leben aller an den Rand Gedrängten machen wenigstens in der Literatur Europa zu dem, was es sein müsste. Es ist kein Zufall, dass er als Herausgeber schon in den achtziger Jahren eine Anthologie mit Texten aus Mittel- und Osteuropa als *Das Buch der Ränder* betitelte.

Viel Aufmerksamkeit in ganz Europa und auch in Slowenien erregte sein Buch *Das Europäische Alphabet* als Handbuch für skeptische

nine besed in pojmov, preverja njihovo dvojno dno in sondira njihov doseg. Evropa je za Karla-Markusa Gauša bolj tuja in bolj polna protislovij, kot to slutijo tisti, ki nenehno govorijo o njej.

Njegov skepticizem, ki po mojem ni kulturni pesimizem, kot menijo nekateri, ni nič drugega kot intelektualna ostrina, ki se ne ozira na pred-sodke in kulturne stereotipe. V njem je ostrina človeške prizadetosti in odprtosti, je tudi ironija in včasih sarkazem, literarni kvaliteti, ki sta od nekdaj doma v Srednji Evropi. Karl-Markus Gauš je pisec skepse in ironije, do omejenih in nadutih ljudi, zapredenih v svoja lastna samozadovoljstva, je posmehljiv, njegovi paradoksi so duhoviti, včasih celo zabavni. Vendar je tudi stvaren: evropski svet, o katerem govori, ni literarna pokrajina, to je svet resničnih konfliktov in protislovij in tako tudi pokrajina literatur. To je svet, v katerem je ideološko dvajseto stoletje pustilo globoke sledove in usedline v mišljenju sodobnih prebivalcev Evrope. Njegovo znano opozorilo ob pridruževanju novih članic, ki govori o dveh razredih, v katerih potujemo na tej poti, je bilo globlje sporočilo o ekonomski, politični in kulturni realiteti Evrope, vsekakor globlje in resničnejše, kakor so bile vznesene besede politikov o Stari in Novi Evropi. Njegovi potopisi z evropskih obrobij, kjer ljudje živijo daleč od bleščečih prestolnic, pogosto v pomanjkanju, pogosto s travmami preteklosti in strahovi sedanosti, s svojimi arhaičnimi nazori o svetu, še bolj pogosto pa v konfliktnem razmerju do svojega okolja, ti potopisi so pisanja občutljivega avtorja, ki se zaveda, da je življenje, če parafraziramo Kundero, drugje, bolje rečeno, *tudi* drugje. Tudi na margini, v evropskih zakotjih, kamor ne seže pogled Dunaja ali Bruslja, seže pa literarni in človeški senzor občutljivega premišljevalca in zapisovalca, kakršen je Karl-Markus Gauš. Ob vseh velikih deklaracijah in manjšinskih organizacijah, je moral priti pisatelj, potopisec, esejist, da bi evropsko javnost opozoril na umirajoče manjšine, o katerih večina ljudi sploh še ni slišala, na Aromune, Lužiške Srbe, sarajevske Sefarde in kočevske Nemce. Da, opozoril je tudi nas, ki se nam zdi, da imamo posluh za manjšine, kadar govorimo o Slovencih v Trstu, na Koroškem ali v Porabju, ki se radi pohvalimo, da imajo „naši“ Italijani in Madžari najbolj urejene razmere za kulturni razvoj – tudi nas je moral Karl-Markus Gauš spomniti, da je tukaj izginila stara etnija Kočevarjev, s svojim jezikom, ljudskimi običaji, z večstoletnim sobivanjem z večinskim slovenskim prebivalstvom. Najprej so bili žrtev nacističnega kulturnega preurejanja, preseljevanja v tem delu sveta, potem pa v jugoslovanski diktaturi žrtev pomanjkanja posluha za vse, kar je drugačnega in različnega. Velika večina med njimi je pri nas obveljala za krive brez vsake krivde.

Karl-Markus Gauš je ob petnajsti obletnici urejanja revije *Literatur und Kritik*, ki izhaja v Salzburgu, zapisal, da ta časopis ni njegova *Bakla*. Mislil je seveda na primerjavo z znamenitim časopisom, ki ga je na začetku dvajsetega stoletja izdajal Karl Kraus. In če *Literatur und Kritik* res ni *Bakla*, pa se je ob pisanju Karla-Markusa Gauša težko izogniti spominu na nemirnega in sarkastičnega pisca, ki je s svojo satiro in svojo *Baklo* svetil zadnjim letom sveta, v katerem so naši predniki živeli skupaj, v dobrem in slabem. Na prelomu novega stoletja, ko spet začenjamo živeti

Europäer bezeichnet. Wohlgemerkt: Nicht für Euroskeptiker, die aufgrund enger nationaler Horizonte oder verschiedener selbstsüchtiger Neigungen und Vorurteile gegen die europäische Einigung auftreten, sondern Skeptiker, die gerade durch ihre Skepsis zu Europäern, d.h. zu europäischen Intellektuellen werden. Europa spricht viele Sprachen, doch was dabei zu Tage tritt, ist häufig bloßes Gerede – wohlgesetztes Kauderwelsch, hochgestochenes Geschwätz von Kulturauftrag und humanistischen Werten. Karl-Markus Gauß, so sein Freund Ludwig Hartinger, geht den Wurzeln der Wörter und Begriffe nach, überprüft ihren doppelten Boden und sondiert ihre Tragweite. Europa ist für Karl-Markus Gauß fremder und widersprüchlicher als jene, die es ständig im Mund führen, ahnen.

Sein Skeptizismus (der meines Erachtens kein Kulturpessimismus ist, wie einige meinen) ist nichts weiter als intellektuelle Schärfe, die keine Rücksicht auf Vorurteile und kulturelle Stereotypen nimmt. In ihm stecken die Schärfe des Betroffenseins und der Offenheit, auch Ironie und manchmal Sarkasmus – literarische Qualitäten, die von jeher in Mitteleuropa zu Hause waren. Karl-Markus Gauß ist ein Autor voller Skepsis und Ironie gegenüber beschränkten und überheblichen Menschen, die in ihre eigene Selbstgenügsamkeit versponnen sind; er ist spöttisch, seine Paradoxa prägt Witz, manchmal auch Humor. Und dennoch ist er auch sachlich: Das Europa, das er beschreibt, ist keine literarische Landschaft, sondern eine Welt realer Konflikte und Widersprüche und so auch Landschaft der Literatur. Eine Welt, in der die Ideologien zwanzigsten Jahrhunderts tiefe Spuren und Sedimente im Denken der zeitgenössischen Europäer hinterlassen haben. Seine bekannte Mahnung anlässlich der Osterweiterung, dass wir uns in zwei Klassen zu dieser Reisen aufmachen, bezeugt eine tiefe Einsicht in die wirtschaftliche, politische und kulturelle Wirklichkeit Europas, jedenfalls eine weit tiefere und wahrhaftigere als die hochtrabenden Worte der Politiker über das Alte und das Neue Europa. Seine Reiseberichte von den europäischen Rändern, wo Menschen fernab der gleißenden Metropolen leben, häufig in Mangel, häufig mit den Traumata der Vergangenheit und den Ängsten der Gegenwart, mit ihrer archaischen Weltsicht, noch häufiger in einer konfliktbeladenen Beziehung zu ihrer Umwelt – diese Reiseberichte sind Werke eines sensiblen Autors, der sich bewusst ist, dass, um Kundera zu paraphrasieren, das Leben anderswo, oder besser gesagt *auch* anderswo ist. Auch an der Peripherie, im Hinterhof Europas, wohin der Blick Wiens oder Brüssels nicht reicht, sehr wohl aber der literarische und menschliche Sensor eines empfindenden Betrachters und Protokollanten wie Karl-Markus Gauß. Trotz aller großen Deklarationen und Minderheitenorganisationen musste ein Schriftsteller, Reisender und Essayist kommen, um die europäische Öffentlichkeit auf die aussterbenden Minderheiten aufmerksam zu machen, von denen die Mehrheit überhaupt noch nie etwas gehört hatte, die Aromunen, die Lausitzer Sorben, die Sarajewer Sefardim und die Gottscheer Deutschen. Ja, er hat auch uns Slowenen aufmerksam machen müssen – uns, die wir meinen, ein Gespür für Minderheiten zu haben, wenn von den Slowenen in Triest, in Kärnten und an der Raab die Rede ist und uns gerne damit brüsten, „unsere“

skupaj, je ta del Evrope dobil novega misleca in pisatelja, ki morda ni tako jedek, kakor je bil Karl Kraus, je pa zato ostra optika njegovega razuma in lucidna ironija njegovega literarnega sloga nekaj, kar v novih razmerah z enako močjo razkrinkava prazni pragmatizem nove dobe, njeno hipokrizijo in samozadovoljstvo. Ob uvodu v slovensko izdajo izbora iz del Karla Krausa, je Karl-Markus Gauß zapisal: Naj torej sto let po tem, ko je njen soj razsvetljeval Dunaj, *Bakla* sveti tudi po slovensko. Mi pa recimo: naj na začetku novega stoletja z lavdacijo slovenskih pisateljskih kolegov iz vileniškega podzemlja sije evropska skeptična misel in literarna briljanca Karla-Markusa Gaußa.

Italiener und Ungarn hätten bessere Voraussetzungen für ihre kulturelle Entwicklung – uns musste Karl-Markus Gauß darauf aufmerksam machen, dass hierzulande die alte Ethnie der Gottscheer mit ihrer Sprache, ihrem Brauchtum und dem jahrhundertlangen Miteinander mit der slowenischen Mehrheitsbevölkerung verschwunden ist. Zuerst waren sie die Opfer der kulturellen Umschichtungen der Nationalsozialisten, der Umsiedlungen in dieser Weltgegend, dann der jugoslawischen Diktatur, der es an Gespür für alles Andersartige fehlte. Der Großteil der Gottscheer galt in Slowenien als schuldig, ohne sich mit Schuld beladen zu haben.

Karl-Markus Gauß meinte anlässlich seines 15-Jahr-Jubiläums als Herausgeber von *Literatur und Kritik*, die Zeitschrift sei nicht seine *Fackel* (und dachte dabei natürlich an Karl Kraus). Und selbst wenn *Literatur und Kritik* tatsächlich keine *Fackel* sein sollte, so kann man sich doch angesichts des Opus von Karl-Markus Gauß schwer der Erinnerung an den unruhigen und sarkastischen Schreiber entziehen, der durch seine Satire und seine *Fackel* die letzten Tage jener Welt erleuchtete, in der unsere Vorfahren im Guten wie im Schlechten zusammenlebten. An der Wende des neuen Jahrhunderts, in dem wir wieder zusammenzuleben beginnen, hat dieser Teil Europas einen neuen Denker und Schriftsteller bekommen, der vielleicht nicht so bissig ist wie Karl Kraus, dafür entlarven die Scharfsicht seines Geistes und die luzide Ironie seines literarischen Stils unter den veränderten Vorzeichen mit der gleichen Vehemenz den Pragmatismus der neuen Zeiten, ihre Scheinheiligkeit und ihre Selbstgenügsamkeit. In seiner Einleitung zu den ausgewählten Werken von Karl Kraus schrieb Karl-Markus Gauß: So soll hundert Jahre nachdem ihr Schein Wien erleuchtet hat, *Die Fackel* auch auf Slowenisch leuchten. Und wir wollen sagen: So möge am Anfang des neuen Jahrhunderts durch die Laudatio seiner slowenischen Schriftstellerkollegen das skeptische Denken und die literarische Brillanz von Karl-Markus Gauß aus dem Untergrund von Vilenica ausstrahlen.

Übersetzt von Fabjan Hafner

Jedci psov iz Svinie

1

V Tornaľi ni bilo žive duše, kot da bi prebivalstvo izpraznilo svoje lastno mesto. Čisto naravnost skozi kraj, v katerem so bile tega dopoldneva ob desetih zaprte vse trgovine, bifeji, pisarne, je peljala prašna glavna cesta, ki je vodila petnajst kilometrov do Madžarske, morda pa tudi do step v Mongoliji.

Dvonadstropne rumene hiše, od katerih jih je bilo veliko iz k.u.k. časov, so stale v pravokotno postavljenih vrstah, bile so lično okrašene in so delovale neobljudeno. Na poti nisem srečal enega samega človeka, dokler nisem končno zaznal pridušenih glasov in šumov, ki so prodirali iz temne luknje vogalne hiše. Jadrno, da ne bi našel izgovora, sem zakoračil skozi odprta vrata kavarne Casablanca, v strahu, da bom v njej odkril zemeljsko središče dolgočasnosti.

Casablanca je bila beznica in je obsegala velik, mračen prostor, prežet z ostrim vonjem po urinu. Za desetimi masivnimi lesenimi mizami so sedeli po dva, trije delavci v kombinezonih, ki so že použili opoldanski meni, golaž s cmoki in zraven iz masivnih kozarcev, ki so spominjali na posode nagrobnih lučk, pili žganje. Le redki med njimi so se pogovarjali, večina je molče prežvekovala, s pogledom, utrujeno uprtim v krožnik, s katerega so ga samo včasih dvignili, da so pogledali proti televizorju nad točilno mizo, v katerem se je nekaj bogatih starih dam iz Amerike razposajeno prepiralo po slovaško, kar je imaginarno občinstvo v filmu nenehno spravljalo v smeh, medtem ko je to za mizami popolnoma neprizadeto prenašalo starčevske neumnosti. Moral sem pohiteti, da sem natakarkju, rdečkastoblond čokatemu tridesetletniku, odkimal, da ne bi, mehanično navajen, tudi meni takoj prinesel golaž, cmoke in žganje. Edini gost, mojih let, je sedel s hrbtom obrnjen proti televizorju. Na njegovem obrazu sta bila skoraj ugasnjena šarm in kljubovalnost barabe, s katerima je morda nekoč uspeval, vsekakor ne dovolj. Zdaj je bil posušen, izmozgan pijanec, ki je pil pivo iz steklenice in se nemo pogovarjal sam s seboj. Ko je natakark nazadnje poskrbel za vse goste, se je postavil pred mojo mizo, se potrkal po prsih in rekel: »Aprila - jaz - Budimpešta«, kar je s triumfalnim izrazom ponavljal tako dolgo, da sem mu prikimajoče dal vedeti, da razumem, kako obupan je bil.

Nekaj kasneje je vstopil v prostor moški, ki je svoje težko, prašno kolo dvignil čez prag, ga potisnil do točilne mize, tam naslonil in skrbno zaklenil s ključavnico na številke. Za njegovo početje se je komaj kdo zmenil; potem ko so se njegove oči navadile na temo, je odšel k mizi pijanca, sedel in dobil od natakarkja na pladnju servirano pivo brez kozarca, ki ga je naglo praznil. Dvojica je še nekaj časa skupaj pila, potem se je moški, iznenada, tako kot se je pojavil, dvignil, odšel k točilni mizi, odklenil kolo in ga brez pozdrava potisnil skozi vrata.

Die Hundeesser von Svinia

1

Tornal'a war menschenverlassen, als hätte die Bevölkerung ihre eigene Stadt geräumt. Schnurgerade zog die staubige Hauptstraße, die die fünfzehn Kilometer nach Ungarn, vielleicht aber auch bis in die Steppen der Mongolei führte, durch den Ort, in dem an diesem Vormittag um zehn alle Geschäfte, Imbißbuden, Ämter geschlossen hatten.

Die zweigeschossigen gelben Häuser, von denen viele aus der k.u.k.Zeit stammten, standen in rechtwinkelig angeordneten Zeilen, waren schmuck herausgeputzt und wirkten unbewohnt. Auf meinem Weg begegnete ich keinem einzigen Menschen, bis ich endlich gedämpfte Stimmen und Geräusche vernahm, die aus dem schwarzen Loch eines Eckhauses nach draußen drangen. Rasch, um mir keine Ausflucht zu lassen, schritt ich durch die geöffnete Tür des Cafés Casablanca, in dem ich den Erdmittelpunkt der Ereignislosigkeit zu entdecken fürchtete.

Das Casablanca war eine Kaschemme und bestand aus einem großen, düsteren Raum, der mit dem scharfen Geruch von Urin gebeizt war. An den zehn massiven Holztischen saßen jeweils zwei, drei Arbeiter in Overalls, die bereits das Mittagmenü, Gulasch mit Knödel, verzehrten und dazu aus klobigen Gläsern, die an die Behälter von Grablichtern erinnerten, Schnaps tranken. Nur wenige von ihnen unterhielten sich, die meisten mampften schweigend, den Blick erschöpft auf den Teller gesenkt, von dem sie ihn nur manchmal hoben, um zum Fernseher über der Theke zu schauen, in dem sich ein paar reiche alte Damen aus Amerika ausgelassen auf slowakisch stritten, was ein imaginäres Publikum im Film fortwährend zum Lachen reizte, während jenes an den Tischen die Greisenalbernheit völlig ungerührt ertrug. Ich mußte mich beeilen, dem Kellner, einem rotblonden, vierschrotigen Mittdreißiger, abzuwinken, daß er nicht, in mechanischer Gewohnheit, auch mir sogleich Gulasch, Knödel und Schnaps brachte. Ein einziger Gast, in meinem Alter, saß mit dem Rücken zum Fernseher. Fast erloschen waren in seinem Gesicht Charme und Trotz des Filous, mit denen er früher vielleicht Erfolg, jedenfalls nicht genug davon, gehabt hatte. Jetzt war er ein dürrer, ausgemergelter Säufer, der alleine Bier aus der Flasche trank und lautlos mit sich selber sprach. Als er einmal alle Gäste versorgt hatte, stellte sich der Kellner vor meinen Tisch, pochte sich an die Brust und sagte: „April - Ich - Budapest“, was er mit triumphierender Miene so lange wiederholte, bis ich ihm nickend zu verstehen gab, daß ich verstanden hatte, wie verzweifelt er war.

Wenig später betrat ein Mann den Raum, der sein schweres, staubiges Fahrrad über die Schwelle hob, es an die Theke schob, dort anlehnte und sorgfältig mit einem Nummernschloß abspernte. Sein Tun wurde kaum beachtet, er ging, nachdem sich seine Augen an die Dunkelheit gewohnt hatten, zum Tisch des Säufers, setzte sich und bekam vom Ober auf einem Tablett eine Flasche Bier ohne Glas serviert, die er hastig leerte. Die zwei

Tudi zdaj, ob enajstih, ni bilo zunaj Casablance videti skoraj nikogar. Samo pred občinsko hišo je ciganka z omelom pometala pločnik. Vesela je bila, da vidim, kako pometa, in ko sem se posprehodil mimo, je dvignila metlo v zrak, kot da bi hotela meni, tujcu, dovoliti, da tudi pometem delček in s tem, ko sodelujem pri polepšanju mesta, postanem v njem malo domač. V Tornaľi niso predstavljali največje nacionalne manjšine Romi, ampak Madžari. V svoji zgodovini je moral kraj večkrat spremeniti ime, med letoma 1945 in 1990 se je imenoval Safárikova, na čast slovaškemu znanstveniku Pavolu Jozefu Safáriku, ki je pred 200 leti sanjal o humanistični združitvi vseh Slovanov, vendar ni bil nikoli v Tornaľi in na področju slovaškega Krasa, na katerega južnovzhodnih robovih je ležal kraj. Glavno mesto okrožja je bila dvajset kilometrov oddaljena Revúca, ki je pred dvema letoma postala slavna zaradi primera državnega mučenja. Policaj, po imenu Ondrej Hudák junior, je na policijski postaji tako hudo pretepel enainpetdesetletnega Roma Karola Sendreja, da se je ta, v spremstvu svojih jokajočih otrok, odvrlel do županove hiše, da bi se pritožil. Potem ko je povedal svojo pritožbo, ga je župan, po imenu Ondrej Hudák senior, skupaj s svojim sinom, ki se je, še vedno slabe volje, vrnil iz službe, tako dolgo pretepal in brcal, dokler ni umrl. Ker se je za primer zavzel neki slovaški odbor za človekove pravice, se je razvedelo, čeprav je bolnišnica v Revúci v uradnem mrtvaškem listu že potrdila, da je Karol Sendrej s pretrganimi jetri, poškodbami lobanje, zlomi kosti in notranjimi krvavitvami umrl naravne smrti.

Na tabli avtobusne postaje je pisalo, da je vozil v Revúco avtobus vsaki dve uri, toda številna umazana vozila so bila parkirana tesno drug ob drugem in očitno odstavljena že pred davnim časom in pozabljena. In potem, v majhnem parku za avtobusno postajo, sem ga vendarle še zaslišal, smeh v Tornaľi. Nekaj mladoletnikov, ki so odvrgli šolske torbe, si je naveličano sedelo nasproti na dveh klopeh in tik preden bi se mrtvi zgrudili od dolgočasje, so raje uprizorili tekmovanje v pljuvanju na daljavo in cilj. Ko sta dva dobra pljunka trčila drug v drugega na sredini med klopema, so zavriskali; kot da bi bil s tem prebit led, ki je ukleščil ta dopoldan, je v istem trenutku nevidna roka vžgala motor, sikajoč so se zaprla hidravlična vrata nekega avtobusa in redni avtobus v Revúco je, očitno brez voznika in brez slehernega potnika, odpeljal do minute točno.

3

Zbudil sem se zgodaj, ker sta v obeh sobah poleg moje dva moška kričala v mobija. Za hip sem pomislil, da se preko moje sobe med seboj prepirata, toda tisti na moji desni je poročal svoji ženi v užaljeni dunajščini, kako težavna so bila včeraj pogajanja in s kom je v katerem baru moral popiti koliko konjakov, medtem ko je tisti na levi dajal lajajoče ukaze v nekem meni neznanem, nerazumljivem jeziku. Vstal sem in pogledal skozi okno v osmem nadstropju. Mesto so obkrožali griči, na katerih so bila postavljena ogromna satelitska naselja; v prvem svitu je po več pasovih v mesto tekel promet, ki ga zaradi protihrupnih oken ni bilo slišati.

Zvečer sem pozno prispel v Košice in sem moral dve uri capljati od najbolj ugodnega do najdražjega hotela v mestu. Med tednom so bili vsi

tranken noch eine Zeitlang miteinander weiter, dann erhob sich der Mann unversehens, wie er erschienen war, ging zur Theke, sperrte das Fahrrad auf und schob es großlos zur Tür hinaus.

Auch jetzt, um elf Uhr, war außerhalb des Casablanca kaum jemand zu sehen. Nur vor dem Gemeindeamt kehrte eine Zigeunerin mit einem Zimmerbesen den Gehsteig. Sie freute sich, daß ich sah, wie sie kehrte, und hob, als ich vorbeischlenderte, den Besen in die Höhe, als wollte sie mir Fremden erlauben, auch ein Stückchen zu kehren und, indem ich mich an der Verschönerung der Stadt beteiligte, ein wenig heimisch in ihr zu werden. In Tornaľa stellten nicht die Roma, sondern die Ungarn die größte nationale Minderheit. In seiner Geschichte hatte der Ort mehrfach den Namen wechseln müssen, zwischen 1945 und 1990 hieß er Safárikova, eine Huldigung an den slowakischen Gelehrten Pavol Jozef Safárik, der vor 200 Jahren von der humanistischen Vereinigung aller Slawen träumte, aber nie in Tornaľa und der Region des slowakischen Karsts war, an dessen südwestlichen Ausläufern der Ort lag. Die Hauptstadt des Bezirks war das zwanzig Kilometer entfernte Revúca, das vor zwei Jahren durch einen Fall staatlicher Folter berühmt wurde. Ein Polizist namens Ondrej Hudák junior hatte auf der Wachstube den 51jährigen Rom Karol Sendrej so schwer verprügelt, daß dieser, begleitet von seinen weinenden Kindern, zum Haus des Bürgermeisters zog, um sich zu beschweren. Nachdem er seine Beschwerde vorgebracht hatte, schlug und trat der Bürgermeister namens Ondrej Hudák senior gemeinsam mit seinem vom Dienst noch immer schlecht gelaunt nach Hause zurückgekehrten Sohn so lange auf ihn ein, bis er tot war. Weil sich ein slowakisches Menschenrechts-Komitee des Falles annahm, wurde er rufbar, obwohl das Krankenhaus von Revúca im amtlichen Totenschein bereits bestätigt hatte, daß Karol Sendrej mit seinem Leberriß, den Schädelverletzungen, Knochenbrüchen und inneren Blutungen eines natürlichen Todes gestorben war.

An der Tafel des Bus-Bahnhofes stand, daß jede zweite Stunde ein Bus nach Revúca fuhr, aber die vielen schmutzigen Fahrzeuge waren eng aneinander geparkt und offenbar schon vor langer Zeit abgestellt und vergessen worden. Und dann, in dem kleinen Park hinter dem Bus-Bahnhof, hörte ich es doch noch, das Lachen von Tornaľa. Ein paar Jugendliche, die ihre Schultaschen abgeworfen hatten, saßen sich gelangweilt auf zwei Bänken gegenüber, und kurz bevor sie vor Langeweile tot zur Seite kippten, veranstalteten sie sitzend lieber einen Wettbewerb im Weit- und Zielspucken. Als zwei gute Auswürfe in der Mitte zwischen den beiden Bänken aufeinander landeten, jubelten sie auf; als wäre der Bann gebrochen, der über diesen Vormittag verhängt war, wurde im selben Augenblick von Geisterhand ein Motor angeworfen, zischend schloß sich die hydraulische Tür eines Busses, und der Linien-Wagen nach Revúca fuhr mir, offenbar fahrerlos und ohne jeden Fahrgast, auf die Minute pünktlich davon.

3

Ich erwachte früh, weil in den beiden Zimmern neben mir zwei Männer in ihre Handys brüllten. Kurz dachte ich, daß sie über mein Zimmer

zasedeni, v prvem je bila gospodarska delegacija iz Kazahstana, v naslednjem funkcionarji, ki so prišli na slovaško prvenstvo v kimboksu in tako dalje, dokler nazadnje vendarle nisem pristal v Slovanu, ki sem se mu na vsak način hotel izogniti. Stal je, visok dvanajst nadstropij, med Ringstrasse, ki je obkrožala staro mesto, in Hlavnó ulico, tržno ulico, ki je prehajala v trg, ki pa ni bil štirioglat prostor, ampak sta ga sestavljali dve vrsti hiš, med katerima se je več sto metrov raztezala cona za pešce s čudovitimi stavbami. Čudil sem se, da sem tukaj, komaj šestdeset kilometrov pred ukrajinsko mejo, našel tako mesto. Kajti Košice, ki ga večina Srednjeevropejcev ni poznala niti po imenu, ni bil nikakršen brezobličien kraj na robu Evrope, ampak srednjeevropsko mesto z glavnim trgom, tako veličastnim, da sem komaj še videl takšnega in celotno področje okrog Hlavné namestie je bilo popolnoma restavrirano, od gotske katedrale sv. Elizabete, največje cerkve na Slovaškem, do jugendstilskega gledališča in neštetihi meščanskih hiš. Da sem prišel na vzhod, sem spoznal po tem, ker gotika ni bila nikjer baročno preigrana in ker jugendstila ni opustošila požrešna uničevalna sla hranilnic in bank. Hlavna je še dajala slutiti, kako so tukaj vsak dan pohajkovali meščani, o katerih skrivnih strasteh, ki so jih izčrpavale, je pripovedoval Sándor Márai, ki je bil rojen in je odrasčal v gosposki hiši v neki prečni ulici. Košice je bilo stoletja dolgo eno najbolj pomembnih madžarskih mest, madžarsko prebivalstvo ga je imenovalo Kassa in številni Nemci Kaschau.

Ko sem se pozno zvečer resignirano namestil v Slovanu, se je v elegantni avli drenjalo še na tucate ljudi. Globoko pogreznjen v fotelj se je valjal slovaški general, temno zeleno uniformo je imel otroško dekorirano z množico pisanih odlikovanj in veselo nihajočimi trakovi na rami, oficirska kapa mu je kukala iz Billine plastične vrečke, ki jo je odložil poleg sebe. Adjutant se je podvihal vsakih nekaj minut namigniti natakarkju, da je generalu in trem Azijcem, od katerih je bil eden tudi v civilu videti kot predpostavljeni oficir drugih dveh, nenehoma prinašal nove pijače. Za vsako drugo mizo je bilo videti, da pripravljajo posle, jih sklepajo ali praznujejo, in povsod naokrog so postopali nevpadljivi moški med dvajsetim in tridesetim letom, ki so svoje postave oblikovali v fitness studiih ali z energetskimi napitki in so tičali v temnih oblekah. Obvladovali so tehniko, da so vstopajoče arogantno motrili, se pri tem z eno roko igrali z mobilnim telefonom, v drugi držali cigareto in s tretjo gnetli tiča. Natakark, tudi on oficir v posebni kazinski opravi, je z omalovažujočim pogledom sprejel, da sem po stari navadi naročil domače pivo in mi s pojasnilom, da je Heineken prevzelo neko slovaško podjetje, prinesel pločevinko te znamke nevtralnega okusa. Na hitrico sem izpraznil tri pločevinke eno za drugo, vendar mi ni uspelo, da bi zapadel v tisto rahlo vinjenost, ki bi me odrešila tega, da sem prisiljen opazovati okolico, in zato sem odnehal in se s plehkim holandskim okusom v ustih odpeljal v svojo sobo.

17

V Svinii ni bilo slišati drugega kot dež, ki je že ure lil v gostih curkih. Njegova moč ni ne pojenjavala ne naraščala, padal je skoraj brezstrasten,

hinweg miteinander stritten, doch der rechts von mir berichtete seiner Frau in gekränktem Wienerisch, wie schwierig die Verhandlungen gestern waren und mit wem er in welcher Bar wieviele Cognacs hatte trinken müssen, während der links in einer mir unbekanntem, ja rätselhaften Sprache bellende Anordnungen gab. Ich stand auf und sah aus dem Fenster im achten Stock. Die Stadt war von Hügeln umgeben, auf die riesige Trabantensiedlungen gesetzt waren; im Morgengrauen rollte auf mehreren Spuren der Verkehr in die Stadt herein, von dem man wegen der Schallschutzfenster nichts hörte.

Am Abend war ich spät in Kosice eingetroffen und hatte mich zwei Stunden lang von den günstigen bis zu den teuersten Hotels der Stadt hochdienen müssen. Unter der Woche waren sie alle ausgebucht, das erste von einer Wirtschaftsdelegation aus Kasachstan, das nächste von den Funktionären, die zur slowakischen Meisterschaft im Kickboxen angereist waren, und so ging es weiter, bis ich doch im Slovan landete, das ich unter allen Umständen vermeiden wollte. Es stand, zwölf Stockwerke hoch, zwischen der Ringstraße, die die Altstadt umrundete, und der Hlavná ulica, der Marktstraße, die in den Markt überging, der kein viereckiger Platz war, sondern aus zwei Häuserzeilen bestand, zwischen denen sich über mehrere hundert Meter eine Fußgängerzone mit prächtigen Gebäuden erstreckte. Ich staunte, eine solche Stadt hier, kaum sechzig Kilometer vor der ukrainischen Grenze, zu finden. Denn Kosice, von dem die meisten Mitteleuropäer nicht einmal den Namen gehört haben mochten, war kein angesichtsloser Ort am Rand Europas, sondern eine mitteleuropäische Stadt mit einem Hauptplatz, wie ich so prächtig noch kaum einen zweiten gesehen hatte, und das ganze Revier um die Hlavná namestie war vollständig restauriert, von dem gotischen Elisabethdom, der größten Kirche der Slowakei, zum Jugendstil-Theater und den zahllosen Bürgerhäusern. Daß ich im Osten angekommen war, erkannte ich daran, daß die Gotik nirgendwo barock verplempert und der Jugendstil nicht von der gefräßigen Zerstörungswut der Sparkassen und Banken verwüstet war. Die Hlavná ließ noch ahnen, wie hier vor hundert Jahren täglich zur bestimmten Stunde die Bürger flanierten, von deren geheimen, sie verzehrenden Leidenschaften Sándor Márai erzählte, der in einer Querstraße in einem herrschaftlichen Haus geboren wurde und aufwuchs. Kosice war über die Jahrhunderte eine der bedeutendsten Städte Ungarns gewesen und von der ungarischen Bevölkerung Kassa, von den zahlreichen Deutschen Kaschau genannt worden.

Als ich spät am Abend resignierend im Slovan Quartier genommen hatte, tummelten sich in der eleganten Lounge noch Dutzende Leute. Tief in sein Fauteuil versunken lümmelte ein slowakischer General, die dunkelgrüne Uniform kindlich mit vielzuvielen bunten Abzeichen an der Brust und lustig baumelnden Borten an der Schulter dekoriert, dessen Offizierskappe aus einem Plastiksackerl der Firma Billa, das er neben sich abgelegt hatte, herausschaute. Ein Adjutant beeilte sich, alle paar Minuten dem Kellner zu deuten, daß er für den General und drei Asiaten, von denen einer auch in Zivil wie der vorgesetzte Offizier der anderen aussah, laufend

pedanten dež, ki je povzročal stalno, rahlo bzikanje, in pod to sivo, masivno ploščo neba si ni bilo mogoče predstavljati, da bo sploh kdaj prenehal. Zapustil sem vas v smeri, ki so mi jo opisali, in hodil po podeželski cesti, ki je vodila v Poprad in na kateri se je samo vsakih nekaj minut pojavila medla svetloba kakega žarometa, ki je komaj predrl sivo tančico in jo je skupaj z mimo drvečim avtomobilom spet hitro pogoltnil dež. Na začetku je bila cesta obrobljena z enodružinskimi hišami, na katerih mračnem oplesku so bili zdaj vidni težki, veliki vodni madeži, kmalu pa je vodila skozi nenaseljeno pokrajino.

Cigansko naselje, so mi povedali, ni ležalo na koncu vasi, marveč pol kilometra ven. Predčasno je na deželo legel morast mrak in kot velika rjava goba srkal vodo, ki je že ure padala na zemljo. Trmasto sem korakal naprej in stopal proti izparini, v kateri se je nekje daleč pred menoj razblinjala cesta. Tega popoldneva ni obstajalo nič drugega kot cesta, dež in to bzikanje. In potem sem ga zagledal. Ne, preden sem ga videl, sem nekaj slišal. Bil je oddaljen, iz številnih šumov in tonov, ki jih še ni bilo mogoče razločiti, sestavljen zvok in zdelo se je, da se je ta zvok bočil kot kupola nad tem, kar je končno postalo vidno: nad kupom desk, kamnov, pločevine, nad lese-nimi bajtami, zidovi, zabojniki.

Na levo se je od glavne ceste odcepila pot, ki je po kakih stopetdesetih metrih naredila ovinek, se razširila in zavila v naselje. Medtem ko sem prihajal bliže, je zvok razpadel v neštete posamezne šume, v visoke, hripave, navdušene in jezne glasove, v prestrašeno lajanje psov, udarjanje žog, ki so jih metali ob kamnito steno, v škripajoče pokanje lesa, po katerem je nekdo skakal, v razbijanje po pločevinasti podlagi in, očitno, v čofotanje po vodi.

Ko sem bil morda deset metrov oddaljen od ovinka in sem nekoliko že lahko videl v naselje, se mi je nenadoma zarezal v nos vonj, tako intenziven in nenavaden, da se je organizem v hipu uprl, da bi ga vsrkal in krčevito poskušal, da bi tisto, kar sem že vdihnil, spet spravil ven. Z davečim šumom zatajevanega napada bruhanja sem se, z zgornjim delom telesa nagnjen naprej, spotaknil v naselje, kjer me je začudenih oči opazovalo na ducate odraslih, mladostnikov in otrok in ob moje hropeče pogoltnjenem gnusu takoj planilo v dobrodušen smeh. Bil sem prepričan, da so točno vedeli, da mi je smrad njihovega naselja zaprl sapo, sladkoben vonj razkroja, ki se je združil z vonjem po fekalijah, bencinu, strohnelem lesu, zažgani plastiki; te sparine gnilobe, ki so, kot se je zdelo, vstajale iz slehernega kotička in se dušeče razširjale po kraju. Prvi vdihljaji so bili strašni, pljuča so se vedno znova upirala vdihavanju, dokler nisem imel mehkih kolen in sem začutil, kako mi pod vetrnim jopičem hladen pot lepi srajco na hrbet. Tako ogroženi so dihalni organi kapitulirali in končno vsrkali zrak, po nekaj globokih vdihljajih je bilo bolje, vonj je izgubil svojo intenzivnost, dokler ga nisem čez nekaj časa komaj še zaznal. Ko sem se vzravnal in ponovno svobodno zadihal, so mi z vseh strani ljudje priznavajoče pokimali, kot da bi si, s tem da sem premagal svoj gnus, pridobil pravico do prisotnosti v njihovi skupnosti.

Slabe tri metre od mene, v zeleno lesketajoči luži, v kateri sem videl plavati razmočen karton, zarjavele pločevinke in uvele liste zelenjave, je

Nachschub an Getränken bringe. An jedem zweiten Tisch schienen Geschäfte vorbereitet, abgeschlossen oder gefeiert zu werden, und überall lungerten unauffällige Männer zwischen zwanzig und dreißig herum, die ihre Figur in der Kraftkammer oder mit Kraftfutter geformt hatten und in dunkle Anzüge gesteckt worden waren. Sie beherrschten die Technik, die Eintretenden anmaßend zu mustern, dabei in der einen Hand mit dem Mobiltelefon zu spielen, in der anderen die Zigarette zu halten und mit der dritten das Gemächt zu kneten. Der Ober, selber ein Offizier in besonderer Casino-Verwendung, nahm es mit mißbilligendem Blick, daß ich nach alter Gewohnheit ein Bier aus der heimischen Produktion bestellte, und brachte mir mit der Erklärung, Heineken sei von einer slowakischen Genossenschaft übernommen worden, eine Dose dieser geschmacksneutralen Marke. Rasch trank ich drei Dosen hintereinander, aber es gelang mir nicht, in jene leichte Trunkenheit zu geraten, die mich davon erlöst hätte, die Umgebung zwanghaft beobachten zu müssen, und darum ließ ich es bleiben und fuhr mit schalem holländischen Geschmack im Mund zu meinem Zimmer hinauf.

17

In Svinia war nichts zu hören als der Regen, der seit Stunden in dicht gezogenen Fäden niederging. Er nahm an Stärke weder ab noch zu, es war ein geradezu leidenschaftsloser, pedantischer Regen, der ein beständiges feines Sirren erzeugte, von dem man sich nicht vorstellen konnte, daß es unter dieser grauen, massiven Platte des Himmels je wieder aufhören werde. Ich verließ das Dorf in der Richtung, die mir bezeichnet worden war, und ging die Landstraße entlang, die nach Poprad führte und auf der nur alle paar Minuten das fahle Licht eines Scheinwerfers auftauchte, der den grauen Schleier kaum durchdrang und mitsamt dem vorbeibrausenden Auto rasch wieder vom Regen verschluckt wurde. Anfangs war die Straße von Einfamilienhäusern gesäumt, auf deren düsterem Anstrich sich jetzt schwere, große Wasserflecken abzeichneten, bald führte sie durch freies Gelände.

Die Zigeunersiedlung, war mir gesagt worden, lag nicht am Ausgang des Dorfes, sondern einen halben Kilometer außerhalb davon. Vorzeitig hatte sich eine deprimierende Dämmerung über das Land gelegt, das wie ein großer brauner Schwamm das Wasser aufnahm, das seit Stunden zur Erde fiel. Ich schritt stur geradeaus und ging auf jenen Dunst zu, in dem sich die Straße irgendwo weit vor mir auflöste. Da war nichts an diesem Nachmittag als die Straße, der Regen und dieses Sirren. Und dann sah ich sie. Nein, bevor ich sie sah, hörte ich etwas. Es war ein ferner, aus vielen, noch nicht unterscheidbaren Geräuschen und Tönen zusammengesetzter Klang, und dieser Klang schien sich wie eine Kuppel über dem zu wölben, was endlich sichtbar wurde: über einem Haufen von Brettern, Steinen, Blech, von Holzhütten, Mauerwerk, Containern.

Nach links zweigte ein Weg von der Hauptstraße ab, der nach etwas hundertfünfzig Metern eine Biegung machte, sich weitete und in die Siedlung hineinführte. Während ich näherkam, zerfiel der Klang in unzählige

sedel gol deček, star kvečjemu dve leti, na čigar goli glavi se je zakrastila velika rana. Sedel je v ledeno mrzli vodi, po kateri je navdušeno udarjal s plosko roko, in, trepetajoč od mraza, pričel glasno vriskati, komaj me je, tujca, opazil. Že so priskočili njegovi bratje in sestrice, ga, od glave do pet ilovnatega, dvignili kvišku in planili z njim k meni. Nisem bil še minuto tukaj, ko me je že obkrožal ducat otrok in vsak od njih mi je molil roko in mi povedal svoje ime. Govorili so mi, drug čez drugega, najprej po romsko in potem po slovaško, vse so hoteli vedeti naenkrat, naenkrat povedati in potem so vendarle morali odstopiti prostor odraslim, ki so stopili iz hiš, v katerih vhodih so stali, zavarovani pred dežjem. Ne vem, ali sem potreboval deset minut ali eno uro, da sem slehernemu, ki me je osebno pozdravil kot gosta njegovega naselja, podal roko, toda stal sem še na zgornjem koncu trga in sem komaj lahko videl čez klobčič, ki se je hitro naredil okrog mene. Kdor se mi je predstavil, je povedal svoje ime in število otrok, ki jih je imel; trije, štirje so bili vedno, celo pri čisto mladih moških, in brez strahu so se pokazale tudi njihove žene, ki so, nekatere z dojenčkom na prsih, gazile po blatu, da bi mi izdale, kdo so in koliko otrok so že rodile.

Pot, ki je vodila s podeželske ceste v naselje, se je na ovinku razširila na morda deset metrov. To je bil glavni trg naselja, ki sta ga z obeh strani zamejevali podolgasti, enonadstropni kamniti hiši. Celotni trg je dež premešal v lepljivo močvaro. Opazil sem, kako nepazljivo so ljudje vztrajali v blatu, vseeno, naj so imeli obute visoke zimske škornje ali lahke poletne čevlje, niso se menili za to, in tudi če je voda že zdavnaj pronicala v njihova obuvala, so to jemali popolnoma neprizadeto. Stal sem v globokem blatu, ki se je vsakokrat, ko sem se prestopil z noge na nogo, cmokajoče oglasilo, stal sem v središču tega, od umazanije srepečega, v nepredirni smrad ovitega naselja, v tem nenehnem dežju, katerega mokrota je vse predirala, in sem bil obdan s samimi smejočimi ljudmi. Z mladimi moškimi, katerih obrazi so bili razdejani od alkohola, s shiranimi ženskami z enim otrokom na prsih, dvema ob krilu in že spet novim pod izbočenim trebuhom, z režečimi mladostniki, ki so mi ponosno in skrivoma kazali, kako so vdihavali lepilo iz plastične vrečke, z brezzobimi starci ... Obdan sem bi z zaznamovanci – in nisem naletel na enega samega, ki se tujcu, ki jih je obiskal, ne bi nasmehnil in ga prijazno potrepljal po rami.

18

Na glavnem trgu so stale štiri nekoč bele hiše, do višine enega metra pomazane z ilovico in blatom. Iz vsakega od šestih oken v nadstropju je nekdo gledal in se, medtem ko je kadil, z vzklikanjem, vzpodbujanjem, posmehom vmešaval v igre in pogovore tu spodaj, in večina, katerih pogled se je križal z mojim, mi je pomahala, naj pridem gor k njim. Nazadnje me je starka z dolgimi modrosivimi lasmi prijela pod roko in me odvedla v eno od hiš. Na temačnem stopnišču mi je spet udaril v nos vonj po trohnobi, v katerega sem bil zunaj že tako dolgo potopljen, da ga nisem več zaznal. Mešanici trohnobe je morala biti tu dodana neka nova sestavina, ki je nisem mogel izolirati. Odšla sva, pospremljena z nekaj tulečimi otroki, ki so me neprestano suvali, ne zato, da bi me na kaj opozorili, ampak ker so želeli, da bi

Einzelgeräusche, in hohe und heisere, begeisterte und verärgerte Stimmen, in das erschreckte Bellen von Hunden, das Klatschen von Bällen, die auf eine Steinwand geschossen wurden, das berstende Krachen von Holz, auf das jemand sprang, das Hämmern auf eine blecherne Unterlage und, unverkennbar, das Klatschen auf Wasser.

Als ich vielleicht zehn Meter von der Biegung entfernt war und schon ein wenig in die Siedlung hineinblicken konnte, stieg mir unvermittelt ein Geruch in die Nase, so intensiv und ungewohnt, daß sich der Organismus sogleich wehrte, ihn aufzunehmen, und krampfhaft versuchte, das, was ich von ihm bereits eingeatmet hatte, wieder auszustoßen. Mit dem würgenden Geräusch eines unterdrückten Brechanfalls stolperte ich, den Oberkörper vornüber gebeugt, in die Siedlung, wo mich Dutzende Erwachsene, Jugendliche und Kinder aus erstaunten Augen ansahen und über meinen röchelnd hinuntergeschluckten Ekel sogleich in ein gutmütiges Lachen ausbrachen. Ich war mir sicher, sie wußten genau, daß mir der Gestank ihrer Siedlung den Atem geraubt hatte, der süße Geruch von Verwesung, der sich mit dem von Fäkalien, Benzin, vermodertem Holz, verbranntem Plastik verbunden hatte, diese Schwaden von Fäulnis, die aus jeder Ecke aufzusteigen schienen und betäubend durch den Ort zogen. Die ersten Atemzüge waren entsetzlich, immer wieder versuchte die Lunge das Einatmen zu verweigern, bis ich wackelige Knie hatte und spürte, wie mir unter der Regenjacke der kalte Schweiß das Hemd an den Rücken klebte. So bedrängt, kapitulierten die Atmungsorgane und sogen die Luft endlich ein, nach ein paar tiefen Zügen schon wurde es besser, der Geruch verlor seine Intensität, bis ich ihn nach einiger Zeit kaum mehr merkte. Als ich mich aufrichtete und wieder frei atmete, nickten mir von allen Seiten die Leute anerkennend zu, als hätte ich mir, meinen Ekel überwindend, Anwesenheitsrecht in ihrer Gemeinschaft erworben.

Keine drei Meter vor mir, in einer grünschimmernden Pfütze, in der ich einen aufgeweichten Pappkarton, rostige Konservendosen und welke Gemüseblätter treiben sah, saß ein nackter Bub von höchstens zwei Jahren, auf dessen kahlrasiertem Haupt eine große Wunde verschorfte. Er saß im eiskalten Wasser, auf das er vor Begeisterung mit der flachen Hand klatschte, und fing, zitternd vor Kälte, laut zu jauchzen an, kaum daß er mich, den Fremden, erblickte. Schon sprangen seine Geschwister herbei, hoben ihn, der über und über mit Lehm verklebt war, in die Höhe und stürmten mit ihm zu mir. Ich war noch keine Minute da, schon stand ein Dutzend Kinder um mich, von dem mir ein jedes seine Hand entgegenstreckte und mir seinen Namen sagte. Sie redeten auf mich ein, durcheinander, zuerst auf romanes und dann auf slowakisch, wollten alles auf einmal wissen, auf einmal erzählen und mußten dann doch den Erwachsenen Platz machen, die aus den Häusern, in deren Eingängen sie, geschützt vor dem Regen, gestanden waren, heraustraten. Ich wußte nicht, ob ich zehn Minuten oder eine Stunde brauchte, jedem, der mich als Gast seiner Siedlung persönlich begrüßte, die Hand zu reichen, aber ich stand noch am oberen Ende des Platzes und hatte kaum über den Knäuel, der sich rasch um mich gebildet hatte, hinausblicken können. Wer sich mir vorstellte, nannte

jih pogledal, v prvo nadstropje, kjer je pred stanovanji, ki so imela večinoma eno samo sobo, v temi stalo nekaj moških in žensk, ki so mi radovedno pokimali.

Starka je pokazala skozi odprta vrata v prostor, šibko osvetljen z mrakom, ki je padal skozi okno. Soba je bila velika kakih dvanajst kvadratnih metrov in bila je tako čista, kot je lahko le stanovanje malomeščana, čigar ponos so bili zloščeni prostori in pohištvo, s katerega je bil obrisan prah. Sezul sem si z ilovico pomazane čevlje in odšel po mehki preprogi. Še večkrat sem imel v Svinii razlog, da sem razmišljal o čudežu, kako so ženske, kako so vse te matere in stare matere uspevale v zasvinjanem, ob dežju v blatu tonečem naselju ohranjati tako čista stanovanja; kako so uspevale prepričati otroke, ki so se neprestano podili ven in noter, da so blato, za katerega se zunaj, tako kot odrasli, sploh niso menili in ki so ga ravnodušno prinašali v lastno stopnišče, puščali pred večinoma odprtimi, pogosto celo sploh neobstoječimi vrati stanovanja. Pri hitrosti, s katero so se gibali otroci, in ob blatu, ki je segalo vse do vrat, je bilo komaj mogoče razumeti, da se je dalo privatne majhne stanovanjske prostore tako striktno ločevati: nekaj kvadratnih metrov, ki jih je imela zase družina, je bilo skrbno očiščenih, za tisto, kar je bilo, nasprotno, od tega prostora odmaknjeno četudi za en sam korak, se ni brigal nihče in nikogar tudi ni motilo, da je na zemljišču, ki je bilo last vseh, sleherni odlagal svoje smeti, kjer se mu je ravno zahotelo.

Tako kot so bila tla prekrita s preprogami, je imela starka tudi stene obložene z vsemogočimi pregrinjali. Na eni steni je visela velika sveta podoba, ki je prikazovala Božjo mater s sklenjenimi rokami, modro ruto in zamišljenim pogledom, kakor sem jih tako pogosto videval po avstrijskih ali italijanskih hišah na deželi. Na nasprotni steni je imela ženska z lesenimi okvirji obrobene fotografije svoje družine, katere člane mi je gostobesedno in željna, da bi ji pri tem sledil s priznavajočimi besedami, posamično predstavljala. Potem ko mi je pojasnila fotografije, je skozi trop ljudi, ki naju je opazoval od vrat, zaklicala ven in polagoma sem zagledal vse, moške, ženske, otroke, ki so bili upodobljeni na fotografijah. Vsak, ki je bil na vrsti, je pokazal na določeno osebo na fotografiji in potem s pritrjujočim kimanjem nase in potem smo se vsi skupaj zasmeli in nato vedno znova, ko se je kdo ponosno izkazal kot tisti, ki je bil na fotografiji videti precej mlajši ali bolj počesan.

Ko sem se vrnil na trg med kamnitimi hišami, so me nekateri ponovno pozdravili, kot da bi se veselili, da mene, ki sem bil tako dolgo odsoten, spet vidijo. Za kamnitimi hišami je stalo nekaj vrst z lesenimi barakami, kočami iz ilovice, zabojniki. Ta prebivališča niso bila tako stara kot kamnite hiše, toda še bolj propadajoča. Seveda ne vsa, med njimi jih je bilo nekaj, ki so bila postavljena po istem preprostem tipu brunarice in so jih očitno skrbno vzdrževali. Spraševal sem se, kakšni ljudje stanujejo v njih in kako to, da znajo bolje skrbeti za svoja bivališča, ko se je moj pogled ustavil na nekoliko odmaknjemem bungalovu, ki je zapiral trg na njegovi zgornji ožji stranici in na katerem je bil pritrjena tabla, ki je prikazovala javorjev list.

Prevedla Lučka Jenčič

seinen Namen und die Anzahl der Kinder, die er hatte; drei, vier waren es immer, selbst bei den ganz jungen Männern, und ohne Scheu zeigten sich auch ihre Frauen, die, einige mit einem Säugling an der Brust, durch den Schlamm stapften, um mir zu verraten, wer sie seien und wie viele Kinder sie bereits geboren hatten.

Der Weg, der von der Landstraße zur Siedlung führte, hatte sich an der Biegung auf vielleicht zehn Meter verbreitert. Dies war der Hauptplatz der Siedlung, der zu beiden Seiten von je zwei langgestreckten einstöckigen Steinhäusern begrenzt wurde. Der ganze Platz war vom Regen zu klebrigem Morast aufgerührt. Mir fiel auf, wie achtlos die Leute im Dreck ausharrten, egal ob sie hohe Winterstiefel oder leichte Sommerschuhe trugen, sie kümmerten sich nicht darum, und auch wenn das Wasser längst in ihr Schuhwerk eingedrungen sein mußte, nahmen sie es völlig ungerührt. Ich stand im tiefen Morast, der jedesmal, wenn ich von einem Fuß auf den anderen trat, ein schmatzendes Geräusch von sich gab, ich stand im Zentrum dieser vor Schmutz starrenden, von undurchdringlichem Gestank eingehüllten Siedlung, in diesem unaufhörlichen Regen, dessen Nässe alles durchdrang, und war von lauter lachenden Menschen umgeben. Von jungen Männern, deren Gesichter vom Alkohol verwüstet war, von abgezehrten Frauen, ein Kind an der Brust, zwei am Kittel und schon wieder eines im gewölbten Bauch, von feixenden Jugendlichen, die mir stolz und verstohlen zeigten, wie sie einen Klebstoff aus einem Plastiksäckchen einsaugten, von Alten ohne Zahn im Mund...Ich war von Gezeichneten umgeben - und traf auf keinen einzigen, der dem Fremden, der sie besuchte, nicht zugelacht und ihm freundschaftlich auf die Schulter geklopft hätte.

18

Am Hauptplatz standen vier einstmals weiße Häuser, die bis zur Höhe von einem Meter mit Lehm und Kot beschmiert waren. Aus jedem der sechs Fenster eines Stockwerkes schaute jemand heraus, rauchend, sich mit Zuruf, Ermunterung, Spott in die Spiele und Unterhaltungen da unten einmischend, und die meisten, deren Blick den meinen kreuzte, winkten mir zu, ich solle zu ihnen hinaufkommen. Schließlich nahm mich eine alte Frau mit langem blaugrauen Haar an der Hand und führte mich in ein Haus hinein. Im lichtlosen Stiegenhaus stieg mir der Geruch der Verwesung wieder in die Nase, in den ich draußen bereits so lange eingetaucht war, daß ich ihn nicht mehr bemerkt hatte. Dem Gemisch der Fäulnis mußte hier eine neue Ingredienz beigefügt sein, die ich nicht isolieren konnte. Wir gingen, begleitet von ein paar johlenden Kindern, die mich unablässig anstießen, weniger um mich auf etwas aufmerksam zu machen, sondern weil sie wünschten, daß ich sie ansah, in den ersten Stock hinauf, wo vor den Wohnungen, die meist ein einziges Zimmer hatten, in der Düsternis ein paar Männer und Frauen standen, die mir neugierig zunickten.

Die Alte wies durch die geöffnete Tür in einen Raum, der schwach von dem Dämmer, der durch das Fenster fiel, erhellt wurde. Es war ein Zimmer von vielleicht zwölf Quadratmetern - und es war so sauber, wie

nur je die Wohnung eines Kleinbürgers gewesen sein mag, dessen Stolz wohlgeputzte Räume und abgestaubte Möbel waren. Ich streifte die lehmverschmierten Schuhe von den Füßen und ging auf weichen Teppichen. Noch öfter würde ich in Svinia Anlaß haben, über das Wunder zu grübeln, wie die Frauen, wie all die Mütter und Großmütter es zuwegebrachten, in einer dreckstarrenden, bei Regen im Schlamm ertrinkenden Siedlung ihre Wohnungen so sauber zu halten; wie sie es schafften, die Kinder, die dauernd rein und raus stürmten, so weit zu bringen, daß sie den Dreck, dessen sie draußen wie die Erwachsenen nicht im geringsten achteten und den sie gleichmütig in das eigene Stiegenhaus brachten, vor der meist geöffneten, oft auch gar nicht vorhandenen Wohnungstür ließen. Es war in der Schnelligkeit, mit der sich die Kinder bewegten, und bei dem Morast, der bis an die Häuser reichte, kaum zu begreifen, daß sich der private kleine Wohnraum von dem öffentlichen Bereich so strikte getrennt halten ließ: Die wenigen Quadratmeter, die eine Familie für sich hatte, wurden penibel sauber gehalten, was hingegen auch nur einen einzigen Schritt vor diesem Raum lag, kümmerte keinen mehr, und es störte auch niemanden, daß auf dem Gelände, das allen gehörte, ein jeder seinen Mist ablad, wo es ihm gerade gefiel.

Wie der Boden mit Teppichen ausgelegt war, hatte die Alte auch die Wände mit allerlei Tüchern drapiert. An der einen Wand hing ein großes Heiligenbild, das die Muttergottes mit gefalteten Händen, blauem Kopftuch und entrücktem Blick zeigte, wie ich es so oft in österreichischen oder italienischen Häusern auf dem Land gesehen hatte. An der gegenüberliegenden Wand hatte die Frau ein paar in hölzerne Rahmen gefaßte Fotografien ihrer Familie plaziert, deren Mitglieder sie mir wortreich und begierig, dabei von mir mit anerkennenden Worten bedacht zu werden, einzeln vorstellte. Nachdem sie mir die Fotos erklärt hatte, rief sie durch den Pulk von Leuten, der uns von der Tür aus beobachtete, nach draußen, und nach und nach bekam ich sie fast alle zu sehen, die Männer, Frauen und Kinder, die auf den Fotos abgebildet waren. Ein jeder, der an der Reihe war, deutete auf eine bestimmte Person auf dem Foto und dann mit bestätigendem Nicken auf sich, und dann lachten wir alle und immer neu, wenn sich wieder einer stolz als der zu erkennen gab, der auf dem Foto viel jünger ausschaute oder besser gekämmt war.

Als ich auf den Platz zwischen den Steinhäusern zurückkehrte, wurde ich von manchen neuerlich begrüßt, als würden sie sich freuen, mich, der ich so lange weg gewesen war, wiederzusehen. Hinter den steinernen Häusern standen ein paar Reihen mit Holzbaracken, Lehmhütten, Containern. Diese Behausungen waren nicht so alt wie die Steinhäuser, aber noch baufälliger. Nicht alle allerdings, ein paar waren darunter, die nach demselben einfachen Typus einer Blockhütte errichtet waren und offenbar sorgsam gewartet wurden. Ich fragte mich, welche Leute darin wohnten und warum sie es verstanden, besser auf ihre Unterkünfte zu achten, da fiel mein Blick auf einen etwas abgesetzten Bungalow, der den Hauptplatz an seiner oberen Schmalseite abschloß und auf dem ein Schild angebracht war, das ein Ahornblatt zeigte.

Carlos A. Aguilera se je rodil leta 1970 v Havani. Od leta 1997 do leta 2002 je bil sourednik kubanske alternativne revije *Diáspora(s)*. Objavil je pesniško zbirko *Portret A. Hooperja in njegove žene* (*Retrato de A. Hooper y su esposa*, 1996), *Das Kapital* (1997), *Portrait de A. Hooper suivi de Mao* (pesmi, v francoščini, 2000) in *Die Chinamaschine* (zgodbe, v nemščini, 2004). Pripravil je antologijo kubanske poezije z naslovom *Spomini mrtvega razreda* (*Memorias de la clase muerta*), ki je izšla v Mexicu leta 2002. Leta 1995 je na Kubi je prejel nagrado *David* za poezijo. Živi v Gradcu v Avstriji, ker je dobil štipendijo Haus der Autoren Graz.

Carlos A. Aguilera, geboren 1970 in Havanna. Schriftsteller und Mitherausgeber der von 1997 bis 2002 in Kuba im Samisdat erscheinenden Literaturzeitschrift *Diáspora(s)*. Veröffentlichte *Retrato de A. Hooper y su esposa* (Gedichte, Kuba, 1996), *Das Kapital* (Texte, Kuba, 1997), *Portrait de A. Hooper et son épouse suivi de Mao* (Gedichte, Paris, 2000) und *Teoría del alma china* (Roman, Mexico, 2004). Auf Deutsch: *Die Chinamaschine* (Werkanthologie, Österreich, 2004). Herausgeber von *Memorias de la clase muerta. Antología de poesía cubana 1988-2001*, Mexiko, 2002. Erhielt in Kuba 1995 den Premio *David* de Poesía und 1996 den Premio *Calendario* de Poesía. Derzeit lebt er mit einem Werkstipendium in Graz.

Carlos A. Aguilera



Foto: C. Strobl

Mao

A vseeno je danes slaven po svojih vertikalno metafizičnih
možgančkih
in ne po tistem *lyrik*proletarskem razpravljanju med
rumenotrebušnim
vrabcem ki pada in
rumenotrebušnim
vrabcem ki leta
ali v parentezi
med rumenotrebušnim vrabcem ki pada in rumenotrebušnim vrabcem
ki neleta
kot je smehljaje se opisal ekonomist Mao
in kot je rekel: „Tja, ubijte ju ...“
in pokazal na prostor trden in lahkoten kot tisti *needini*
rumenotrebušni
vrabec
ki se je zdaj spremenil v „gnusnega rumenotrebušnega vrabca“ ali
v „bolj malo
ekološkega rumenotrebušnega“
vrabca
radikalnega sovražnika / in radikalnega sovražnika do –
ki uničuje polje: „birokratsko gospodarstvo riža“
in mori polje: „birokratsko gospodarstvo ideologije“
s svojimi tačkami en-2-tri
(votlivotlikotli)
z vsem maosmislom
kot je zgodovinsko poudaril (ali popravil) kamerad Mao
med enim izmed nešteti poskusov da bi pripravil ljudstvo do razmišljanja:
„ta neumna množica
ki se zbira
pod nabuhlim pojmom
ljudstva“
ki nikoli ne bo razumelo maodemokratik v njenem gibanju
proti vrabcu
ki se spreminja v
rumenotrebušnega
niti maodemokratik v njenem (skoraj totalitarističnem) hotenju
da ne bi domišljala
rumenotrebušnega
vrabca
ki ne postavlja razlik med povečano vrednostjo klasa in
povečano vrednostjo riža
in zato ne postavlja razlike med „tradicijo
klasa“ in
„tradicijo
riža“

Mao

Y sin embargo hoy es famoso por su cerebritito verticalmente metafísico
y no por aquella discusión *lyrik*proletaria entre gorrión
 vientreamarillo
 que cae y gorrión
 vientreamarillo
 que vuela
o paréntesis
entre gorrión *vientreamarillo* que cae y gorrión *vientreamarillo*
 que *novuela*
como definió sonrientemente el economista Mao
y como dijo: „Allí, mátenlos...“
señalando un espacio compacto y ligero como ese *noúnico*
 gorrión
 vientreamarillo
devenido ahora en el „asqueroso gorrión *vientreamarillo*“ o
 en el „poco
 ecológico gorrión
 vientreamarillo“
enemigo radical de / y enemigo radical hasta—
que destruye el campo: „la economía burocrática del arroz“
y destroza el campo: „la economía burocrática de la ideología“
 con sus paticas un-2-tres
 (huecashuecasbarruecas)
 de todo maosentido
como señaló (o corrigió) históricamente el kamarada Mao
en su intento de hacer pensar por enésima vez al pueblo:
 „esa masa estúpida
 que se estructura
 bajo el concepto fofu
 de pueblo“
que nunca comprenderá a la maodemokratik en su movimiento
 contra el gorrión
 que se muta en
 vientreamarillo
ni a la maodemokratik en su intento (casi totalitario) de
 no pensar a ese
 gorrión
 vientreamarillo
que no establece diferencias entre plusvalía de espiga y
 plusvalía de arroz
y por lo tanto no establece diferencia entre „tradicción
 de la espiga“ y
 „tradicción del
 arroz“

kot je pojasnil Mao z udarcem po mizi in z besedo:

正名

ali kar je enako: 1000 mrtvih vrabcev: 2 hektarja

riža/ 1500 mrtvih

vrabcev: 3 hektarji

riža/ 2600 mrtvih

vrabcev: 5 hektarjev

riža

ali ponavljam čing ming

kjer se pojem *nasilja* izniči ob pojmu *pomena*

(obdobje kitajske

škatlice)

in kjer se ne sme več misliti o pojmu nasilja razen

če ne izhaja iz „stvarnega“

v pojmu

enegasamegapomena (kot

je zelo pravočasno pojasnil

predsednik Mao in

kot je zelo pravočasno

rekel: „če delavec

deluje *ekstenzivno*:

pokončajte ga / če

delavec deluje

intenzivno: preznojeni

obrazi z 1 čankarjem

pomena“)

in če z metaforo ne poudarja *nerazpoke* ki mora obstajati

med *maodemokratik*

in pomenom

in če z isto metaforo ne poudarja *razpoke* ki obstaja

med tradicijo in

nepomenom: stvaritelj

nasilja in

areda / stvaritelj

nezgodovine in „literarnih

salončkov s pisci

brezsmisla“

kot so na velikih belih listih zapisali domači

kopisti

očka Maa

in kot je pozneje zapisal kopist Ki v končni

verziji k svojemu *življenju in*

zgodbi predsednika

Maa (3 vol.) kjer

razlaga kar je filozof

como aclaró Mao dando un golpe en la mesa y articulando:

正名

o lo que es lo mismo: 1000 gorriones muertos: 2 hectáreas
de arroz/ 1500 gorriones
muertos: 3 hectáreas de
arroz/ 2600 gorriones
muertos: 5 hectáreas de
arroz

o repito ch'ing ming

donde el concepto *violencia* se anula ante el concepto *sentido*
(época de la cajita
china)

y donde el concepto violencia ya no debe ser pensado sino
a partir de „lo
real“ del concepto
unsolosentido (como
aclaró muy a tiempo
el presidente Mao y
como muy a tiempo
dijo: „si un obrero
marcha con *extensidad*:
elimínenlo/ si un
obrero marcha con
intensidad: rostros
sudorosos con 1 chancro
de sentido“)

subrayando con una metáfora la *nofisura* que debe existir
entre *maodemokratik*
y sentido

y subrayando con la misma metáfora la fisura que existe
entre tradición y
nosentido: generador
de violencia y
aorden / generador de
nohistoria y „saloncitos
literarios con escritores
sinsentido“

como anotaron en hojas grandes y blancas los copistas
domésticos del
padrecito Mao

y como anotó posteriormente el copista Qi en la versión
final a su *vida e*
historia del presidente
Mao (3 vol.) donde
explica lo que el filósofo

Mao imenoval „preseganje
fevdozgodovine“ in
kot/kot/kot (čisto natančno)
so prestopili iz
fevdozgodovine (in
mikrozgodovine) v
ideozgodovino in v
ekozgodovino in celo
iz „neopazovanja zgodovine
z natančnostjo“
v „majhno
manipulacijo zgodovine“
(Peking/Peking: treba se je
vrniti v Peking ...)

kot je znova zapisal kopist Ki v tisti *corpus intellectualis*
kamerada

Maa

in kot je bil prisiljen popraviti (definitivni)

civilist Mao ko
je vzel nož
ga postavil
na najmanjši prst
kopista Kia in mu
(v skoraj
dialektik/skoraj vojaškem
tonu) rekel
„navzdol in
do dna“

(crackk...)

Prevedla Marjeta Drobnič

Mao llamó „la superación
de la *feudohistoria*“ y
como/como/como (preciso)
habían pasado de una
feudohistoria (y una
microhistoria) a una
ideohistoria y a una
ecohistoria e inclusive
de un „no observar con
detenimiento la historia“
a una „manipulación
pequeña de la historia“
(Pekín/Pekín: hay que
regresar a Pekín...)

como reescribió el copista Qi en ese *corpus intellectualis*
del kamarada

Mao

y como se vio obligado a corregir el (definitivamente)

civilista Mao al
coger un cuchillo
ponerlo sobre el
dedo más pequeño
del copista Qi y
(en un tono casi
dialektik/militar
casi) decirle
„hacia abajo y
hasta el fondo“

(crackk...)

Mao

und trotzdem ist er heute berühmt für sein senkrecht metaphysisches
gehirnchen

und nicht für jene proletarischelyrikdiskussion zwischen *gelbbauch*
spatz
der fällt und *gelbbauch*
spatz
der fliegt

oder klammer

zwischen *gelbbauchspatz* der fällt und *gelbbauchspatz*
der *nicht*fliegt

wie der ökonom mao lächelnd definierte

und wie er sagte: „Da, tötet sie ...“

dabei auf einen kompakten und leichten raum zeigte wie diesen
nichteinzigen

gelbbauch

spatz

der nun zum „widerlichen *gelbbauchspatz*“ wurde oder

zum „nicht ganz

ökologischen *gelbbauch*

spatz“

todfeind von / und todfeind bis -

der das feld zerstört: „die bürokratische reisiwirtschaft“

und das feld verheert: „die bürokratische ideologiewirtschaft“

mit seinen füßchen eins-2-drei

(hohlhohlwiederhohl)

den ganzen maosinn

wie der kamerad mao historisch zeigte (oder korrigierte)

bei seinem zigtem versuch das volk zum denken zu bringen:

„diese dumpfe masse

die unter den

schwabbeligen begriff

volk fällt“

das niemals die maodemokratik verstehen wird bei ihrem feldzug

gegen den spatz

der zum *gelbbauch*

mutiert

auch nicht die maodemokratik bei ihrem (fast totalitären) versuch

nicht an diesen

gelbbauchspatz

zu denken

der keine unterscheidung trifft zwischen dem mehrwert der ähre und

dem mehrwert des reises

und deshalb keine unterscheidung trifft zwischen „ähren-

tradition“ und

„reis-
tradition“

wie mao mit einem schlag auf den tisch erläuterte und ausrief:

正名

oder was aufs selbe herauskommt: 1 000 tote spatzen: 2 hektar

reis/ 1 500 tote
spatzen: 3 hektar
reis/ 2 600 tote
spatzen: 5 hektar
reis

oder ich wiederhole: tsch'ing ming

wo der *gewalt*begriff nichtig wird in anbetracht des *sinn*begriffs
(das zeitalter der china
kästchen)

und wo der gewaltbegriff nur mehr gedacht werden soll

ausgehend „vom
realen“ *einbahn*
begriff (wie schon
früh der präsident
mao erläuterte und
wie er schon früh
sagte: „wenn ein arbeiter
mitläuft:
eliminiert ihn/ wenn
ein arbeiter
mitgeht: schwitzende
gesichter mit 1 spatzen
hirn“)

dabei mit einer metaphor den *unspalt* betont der existieren soll
zwischen *maodemokratik*
und *sinn*

und dabei mit derselben metaphor den spalt betont der existiert
zwischen tradition und
unsinn: gewalt
verursacher und
zubefehl/ verursacher der
ungeschichte und *unsinnigen*
schriftstellersalönchen“

wie auf große und weiße blätter die haus
schreiber väterchen
maos notierten

und wie nachträglich der schreiber qi in der end
fassung zu seinem *leben und*
geschichte des präsidenten
mao (3 bde.) anmerkte wo

er erklärt was der philosoph
mao „die überwindung
der *feudal*geschichte“ nannte und
wie/ wie/wie sie (genau)
übergegangen waren von einer
*feudal*geschichte (und einer
*mikro*geschichte) zu einer
*ideen*geschichte und einer
*ökog*geschichte und sogar
von einer „nicht ausführlichen
betrachtung der geschichte
zu einem „kleinen
geschichtlichen eingriff“
(peking/peking: wir müssen
nach peking zurück ...)
wie der schreiber qi nochmals festhielt in diesem *corpus intellectualis*
des kamaraden
mao
und wie der (endgültige) zivilist mao genötigt war
mit einem messer
zu korrigieren das er
dem schreiber qi
über den kleinsten finger
hielt und zu ihm
(in einem fast
dialektischen/fast
militärischen ton) sagte
„nach unten
und durch“
(crackk...)

Übersetzt von Udo Kawasser

Veljko Barbieri se je rodil leta 1959 v Splitu. Maturiral je na klasični gimnaziji v Zagrebu, kjer je študiral na Filozofski fakulteti. Je avtor številnih romanov, zgodb, esejev, dnevniške proze, dramskih in radijskih del. Njegovi romani so prevedeni v nekaj svetovnih jezikov (v posebno visokih nakladah predvsem njegov najbolj znani roman »Epitaf carskega gurmana«), zgodbe pa objavljene v domačih in tujih antologijah. Kot gastro pisec je Barbieri v 80-tih letih sodeloval z mnogimi hrvaškimi in italijanskimi tedniki, na podlagi njegovih kolumn v tedniku Nacional so nastali »Kuharski kanconijeri« (Gurmanski spomini Mediterana I in II, 2002 in 2003), bestseller hrvaške gastroliterature v štirih knjigah. Sodeluje tudi s slikarji in grafiki pri nastajanju grafičnih map (Hektorović, Hvar, Split, Tempestas, Hanibal Lucić), med romani pa omenimo le nekatere: Priča o gospodinu Zaku (Zgodba o gospodu Zaku, 1972), Trojanski konj (1980), Odisejev erotikon (1984), Split – roman staroga grada (Split – roman starega mesta, 1997).

Veljko Barbieri was born in 1959 in Split. He graduated from a high school in Zagreb, where he also studied at the Faculty of Liberal Arts. He has published several novels, short stories, essays, journals, dramas and radio plays. His novels have been translated into some foreign languages (particularly the largest edition of his most famous novel *The Epitaph of a Tsar's Gourmet*), his short stories have been published in anthologies at home and abroad. In the 80s he wrote as a gastro writer for many Croatian and Italian weeklies and his *Cookery Singers (The Gourmet Memoirs of the Mediterranean I and II, 2002 and 2003)*, based upon his columns in the weekly *Nacional*, are the bestseller of the Croatian gastroliterature in four volumes. He collaborates with painters and graphic artists on their graphic folios (Hektorović, Hvar, Split, Tempestas, Hanibal Lucić). Some of his novels to be mentioned are: *A Story About Mr Zak (1972)*, *A Trojan Horse (1980)*, *Ulysses' Erotica (1984)*, *Split – the novel about the old town (1997)*.

Veljko Barbieri



Otok

Na neko neverjetno pranoč je drobcena repatica kanila z najnižje zvezde Oriona in švignila v vseмирje. Lesketavi obroč je za hip zamrel, pa se brž spet, kot bi se prigodilo nekaj docela nepomenljivega, spokojno zableščal. A v kozmični mračini je bilo moč slediti proggi ognja, ki je plul skoz nebes, dokler ni trčil ob gladino tačas brezimnega morja. Orjaški val je zakipel v sidrišču, vodovje oceana je drlo v dolí in obtekalo vrhé. Najgrozotnejši je bil pač oblak, ki je planil kvišku, vzradoščen ob smrti majcenega Orionovega sonca. Zabobnela je glasba sfer, orfejski veter se je spustil iz prostranstva in znova spet se je zasvetil lovčev zor. Koder so se nekdanj razprostirale ravní, je bila zdaj morská plan, kjer so v vrhé silile gore, so plavali otoki. In sredi veličastnega otočja se je poleglo telo, podobno kremenovemu bodalu pradavnega kralja. Rodil se je Otok.

Njegov obstoj je bil mahoma razdeljen, ne da bi se tega zavedal, na dvoje scela vsaksebi svetov, od katerih je bilo podmorsko življenje že skrajazaznamovano s premeno plim in osek, z gibanjem tokov in s postopnim naseljevanjem čudnih bitij, kot ne bi imelo s svetom nad gladino ničesar opraviti. Zakaj tam, na členovitih obalah z golimi vrhmi, posutimi z mršavimi zametki rastlinja, ni bilo mogoče stvarneje primeriti podmorskega sveta nadmorskemu. Zastran tega je Otok le stežka meril čas. Niti tedaj, ko so namesto kresov planktona pričela plamneti blesteča ribja očesa, niti ko je prvi paroček vojskujočega se samca pustil sled v tenkem nanosu prstí, se v za nas nepredstavljivi prazavesti Otoka ni zasnovalo spoznanje o lastnem obstoju. Vedel je le, da nič več ne pripada ozvezdju.

A najbolj boleč je bil zanj občutek, da se ne more vmisliti v predstavo, ki bi ga povezala z bitji, kakršna so se porajala in izginjala, gladka in sluzasta, z luskinastimi oklepi, pernata in kosmata, ozelenela in cvetoča, v zarodku katerih sta bila spočetka tkivo in plazma, vse dokler ni prva kri masno in rdeče omadeževala gobca mesožerca. Veter je odnašal krike krvi na odprto morje, kakor da varuje osamo Otoka.

Tolažila samotnež ni našel niti v molčljivem podmorskem svetu, najsi je turkizni mir, okronan s koralami in valujočo travo na zlatemrodu, ki se je bil osípal s polti Otoka, prej spominjal na njegov rod. Daljni planetov plamen ni nikdar uzrl zobatčeve rdečice ne jastogovega vladarskega oklepa. Toda za okoliške otoke je bil kralj. Nihče v arhipelagu se ni mogel postaviti z razkošjem barv, vonjav in bitij, naseljenih na zadnjem potomcu v genealogiji Orionovih zvezd. V vseobči nezavedni samoti je bila njegova najbolj dostojanstvena. Zatorej je spričo odsotnosti časa Otok tudi utrpeval najhujšo bolečino.

Na lepem pa se je primerilo, da so roke nenavadnega bitja ukresale iskro iz kremená in plah plamenček je obliznil mahovje. Kmalu je ogenj obsinil temino votline. In bolečina je znenada pojenjavala. Olajšanja, ki je prevzelo Otok v tistem, ko je začel trajati v času, ne moremo meriti. Lahko si edinole zamislimo presenečenost gliné nad obliko posode, posušene na

Otok

Jedne nevjerojatne pranoći, slični komet kapnu s najniže zvijezde Oriona i jurnu svemirom. Sjajni pojas na tren zadrhta, da bi već u sjedećem času spokojno blistao, kao da se dogodilo nešto sasvim nevažno. Ipak, u polutama prostora bilo je moguće pratiti putanju vatre koja je brodila nebom, sve dok ne udari o površinu tada još bezimenog mora. Golemi val podiže se u sidrištu, pučina prodre u doline i okruži vrhunce. No, najstrašnji bijaše oblak što je sunuo uvis, veseleći se smrti malog Orionova sunca. Zagrimi glazba sfera, orfejski vjetar siđe iz prostranstva i opet zasja lovčeva zora. Gdje su jednom bile ravnice, sada je bilo more, gdje su se isticale planine, plutali su otoci. A sred tog veličanstvenog arhipelaga ispružilo se tijelo, nalik na kremen bodež pradavnog kralja. Rodio se Otok.

Trajanje mu se odmah podijeli, a da toga otok nije bio ni svjestan, na dva posve različita svijeta, od kojih je život podmorja već od nastanka samo bilježio mijene plima i oseka, kretanje morskih struja i postupno naseljavanje čudnovatih bića, kao da ga se svijet iznad površine nimalo ne tiče. Jer tamo, na razvedenim obalama, nadvišenim golim vrhuncima posutim stidljivim nagovještajima bilja, nije bilo moguće činiti neke stvarnije usporedbe između nadmorja i podmorja. Od svega je toga, Otoku bilo najteže izmjeriti vrijeme. Čak ni kad je kresove planktona zamijenilo blistavo riblje oko, ni kada je prvi paražak ratničkog mužjaka ostavio trag u tankom nanosu zemlje, u nama nepojmljivoj praskvijesti Otoka još nije stvorena spoznaja o vlastitom trajanju. Znao je samo da više ne pripada zvijezdu.

No, najbolnije je bilo osjećanje da ne može prihvatiti pojam kojim bi se vezao uz bića što su nastajala i nestajala, glatka i sluzava, oklopljena krljuštima, pernata i kosmata, razlistana i cvjetna, u zametku kojih od samog početka bijaše tkivo i plazma, sve dok prva krv ne ostavi masan, crveni trag na gubici mesoždera. Vjetar je odnosio krikove krvi na more, kao da čuva osamljenost Otoka.

Utjehe samotnik nije nalazio ni u šutljivom podmorju, ma koliko je miran svijet tirkiza, okrunjen koraljima i lelujavom travom na zlatnoj pržini koja se otrsela s puti Otoka, više podsjećao na njegovo podrijetlo. Daleki plamen planeta nikada nije vidio rumenilo zubaca, ni vladarski oklop jastoga. Ali za susjedne otoke bio je kralj. Nitko se u arhipelagu nije mogao podičiti izobiljem boja, mirisa i bića, naseljenih na posljednjeg potomka genealogije Orionovih zvijezda. U sveopćoj osami besvijesti, njegova je bila najdostojanstvenija. Zato je i odsutnost vremena Otoku nanosilo najveću bol.

Dogodi se tada da ruke neobičnog bića izbace iskru iz kременa, a sramežljivi plamičak obliže mahovinu. Uskoro vatra obasja mrak špilje. I bol iznenada stane jenjavati. Mi ne možemo mjeriti olakšanje Otoka u trenutku kada je počelo njegovo trajanje. Moguće nam je samo predočiti iznenađenje gline pred oblikom posude osušene na suncu, zapanjenost divlje koze u stadu. Otok to nije mogao primjetiti. Ali Otok je usprkos

soncu, osuplost divje kože v čredi. Otok tega ni mogel zapaziti. Toda navkljub vsemu je, rekli bi povsem nezaznavno, koprnel. Dotlej spokojne površine kamnite plošče se je dotaknilo dletu:

PHARIOI APO IADASINON KAI
TON SYNMAHON TA HOPLA

(»Farožani (so) od Jadasinov in zaveznikov (osvojili) orožje«, napis na kamniti steli iz Farosa, ki opisuje zmago Grkov nad Iliri 384. pr. Kr., najstarejši pisni spomenik otoka Hvara)

Ime je pustilo sled v kamnu. In ime je pustilo sled v času. Rastlinje je postalo rožmarin, trta, oljka; koreninje je načel kraljevski kremen. PHAROS, PHARIA, QUARRA, HVAR. Če je bilo poprej mogoče bivati brez zavesti, je zdaj, v neujemljivo kratkem času, Otok zasanjal lastno podobo. Mestno obzidje se je raztegnilo vzdolž razdeljenega polja, križno znamenje se je vtisnilo vrh zvonika. Pesnikov jezik se je podobrikal lutnji. Pesem je zaplula proti mrežam v morju in vselej spotakljivemu podmorskemu svetu. Otok je naposled našel zavest o sebi.

In vse bi bilo docela preprosto, če se rojstvo predstave ne bi dotaknilo smrti. V otok je dahnila tisti hip, ko se je okronal z imenom. V včerajšnjem svetu nenehnih porajanj je Hvar prepoznal minljivost. Ta, za njegove zvezdne razsežnosti omejeni prostor je slednjič zasejal dvom tudi v večni red stvari. Mar je resnično otrok zvezd, ali ni nemara tudi njegova apnenčasta polt, skrita pod starodavno sivino kamna, le delček vseobsežnega umiranja, kakor zelenje, ki vene in spet vzcveta, kakor bitje, strohnelo v rdeči zemlji, navsezadnje kakor obdobja, ki so na njem pustila sled in nato izginila, podobna čredam ovac ali valovom, ki pridejo in grejo? Komaj se je bil združil s predstavo, se je Otok vrnil samoti. Kolikor v dalj je segal spomin na ime, se je Hvar na nesrečo srečeval z nerazumljivim nagonom, ki je obvladoval njegova bitja, silil trsje, naj se vda misteriju vina, kamen dletu. Tudi njegova starodavna mesta, ozaljšana s palačami in trgi, je premamil zanos. Le otok se je, nedotakljiv in suveren, izmikal zakonu Erosa. V samoto je vnovič zlezla praznina brez imena, čas ni več obstajal. Kraljevsko bodalo se je zarilo v morje pozabe.

Ko se je zdelo, da bo koprnenje Otoka povsem zamrlo, se je ponovila neverjetna noč. Od Plejad je proti Orionu poletelo seme zvezd in prav kakor Hvar okamnelo na nekem neznanem planetu. Otok je zaznal stvarjenje svoje zvezdne družice, kakršno je poznal samo on sam. Iz najglobljih podzemnih votlin, od tam, kjer se je njegova polt že združila z morjem, se je izvila prosojna oblika in zaplula po praznem prostoru. Ves otok je zadrhtel, a ni se premaknil ne val ne kamen. Med vzpenjanjem k soncu se je vnela in odtavala, da bi izsledila komet Plejad kot majhna ognjena krogla. A Hvar je še naprej ostal na svojem mestu, nesporni jadranski kralj. Le v posebno jasnih nočeh, ko ves nebes spominja na diamantno preprogo, je moč ugledati stik dveh ognjenih teles v neobzrzanem objemu. To sta Otok in njegova družica, ki se dobrikata Orionu in Plejadam.

Prevedla Sonja Polanc

svemu čeznuo, rekli bi smo sasvim neosjetno. Do tada spokojnu površinu kamene ploče dotakne dlijeto :

PHARIOI APO IADASINON KAI
TON SYNMAHON TA HOPLA

(„Farani od Jadasina i saveznika oružje“, natpis na kamenoj steli ih Farosa koji opisuje pobjedu Grka nad Ilirima, 384. pr. Krista, najstariji epigrafički spomenik otoka Hvara)

Ime je ostavilo trag u kamenu. No ime je ostavilo trag u vremenu. Bilje postade ružmarin, loza, maslina, korijenje nače kraljevski kremen. PHAROS, PHARIA, QUARRA, HVAR. Ako je prije bilo moguće trajati bez svijesti, sada je u nedohvatljivo kratkom protoku Otok stao snivati vlastiti lik. Zidine grada pruže se podijeljenom polju, znak križe otisne se na vrhu zvonika. Jezik pjesnika dodvori se lutnji. Pjesma zbrodi prema mrežama u moru i uvijek zazornom svjetu podmorja. Otok je konačno pronašao svijest o sebi.

I bilo bi sve sasvim jednostavno, da rađanje pojma nije dotaklo smrt. Ona je zapahnula otok onog trena kad se okrunio imenom. U jučerašnjem svijetu neprestanog rađanja, Hvar je upoznao prolaznost. Taj, za njegove zvjezdane razmjere ograničen prostor doveo je konačno u sumnju i vječni poredak stvari. Je li on doista dijete zvijezda, da nije možda i njegova vapnenačka put, skrivena drevnim sivilom kamena, tek dijelic sveopćeg umiranja, poput bilja koje vene i opet procvijeta, poput bića istrunulog u crvenoj zemlji, konačno poput razdoblja koja su na njemu ostavila svoj trag i potom nestala, nalik na stada ovaca ili valove što dolaze i odlaze. Tek što se združio s pojmom, Otok se vratio samoći. Na nesreću, do kada je sezalo pamćenje imena, Hvar se doticao njemu nerazumljivog nagona koji je vladao njegovim bićima, tjerao čokote da se podaju misteriji vina, kamen dlijetu. Čak su i njegovi drevni gradovi, urešeni palačama i trgovima podlegli zanosu. Samo je Otok, nedodirljiv i suveren izmicao zakonu Erosa. U samoću se opet uvukla praznina bez imena, vrijeme više nije postojalo. Kraljevski bodež zario se u more zaborava.

Kada se činilo da će posve zamijeti čežnja Otoka, ponovi se nevjerojatna noć. Od Plejada prema Orionu poleti sjeme zvijezda i okameni se, baš kao i Hvar, na nekome neznanom planetu. Na samo njemu poznat način Otok opazi stvaranje svoje zvjezdane družice. Iz najdubljih podzemnih pećina, tamo gdje se njegova put već združila s morem, izvi se prozračan oblik i zaplovi praznim prostorom. Cijeli otok zadrhta, no ne pomake se ni ni val, ni kamen. Uzlažeći ka suncu, zapali se i odluta u potragu za kometom Plejada, kao mala vatrena kugla. A Hvar je i dalje ostao na svom mjestu, neprijeporni kralj Jadrana. Tek, za osobito vedrih noći, kad čitavo nebo nalikuje na dijamantni sag, moguće je opaziti spajanje dvaju vatrenih tijela u neobuzdanom zagrljaju. To se Otok i njegova družica umiljavaju Orionu i Plejadama.

The Island

One incredible primordial night, a minuscule comet fell from the lowest star in Orion and hurtled through space. The radiant belt trembled for a moment, and then, the following instant, shone as calmly as if something wholly unimportant had occurred. Nevertheless, in the darkness of space the trajectory of the fire that voyaged the sky could be tracked right until it crashed into the surface of a still nameless sea. An enormous wave rose in the anchorage, the main surged into the valleys and surrounded the peaks. Most terrible of all was the cloud that rushed aloft, rejoicing in the death of the little sun of Orion. The music of the spheres boomed out, an Orphean wind descended from the expanses and once again the hunter's dawn shone out. Where there had once been plain, now there was the sea; where mountains had once protruded, there now floated islands. And in the midst of this majestic archipelago lay a body like the flint dagger of some primeval king. An island had been born.

Its existence was at once divided, without the Island being at all aware of it, into two entirely different worlds. From the very outset the life of the underwater world recorded nothing but the changes of ebb and flow, the movements of the marine currents and the gradual habitation of wondrous beings, as if the world above the surface of the sea touched it not a whit. For there, on the rugged shores, towered over by vast peaks scattered with humble adumbrations of plants, it was impossible to make any comparison between the worlds above and below the surface of the sea. For this reason, the Island found it of all things hardest to measure the course of time. Not even when the shining of the plankton gave way to the gleam of the fish's eye, not when the first antler tine of the belligerent male left its mark in the thin layer of soil in what to us is the incomprehensible unconsciousness of the Island was there any cognizance of its own existence. It knew only that it no longer belonged to the constellation.

Most painful of all was the feeling that it could not accept any concept to connect it with the creatures that came into being, smooth and slimy, armoured in scales, feathered and hirsute, leafing and flowering, in the germ of which, from the very beginnings, there were tissue and plasma, not until blood left a greasy, red trace on the maw of the carnivore. The wind took the cries of passion out to sea, as if guarding the solitude of the Island.

The recluse found no consolation in the silent underwater world, however much the calm world of turquoise, crowned with corals and the waving grass on the golden sands that had shaken off the skin of the island might recall its origin. The distant flame of the planet had never seen the blush of the sea bass, the monarchical armour of the lobster. But for the neighbouring islands, it was king. No one in the archipelago could come up to the profusion of colours, scents and creatures settled on the last scion in the genealogy of Orion's stars. In the universal isolation of

unconsciousness, his was the most dignified of all. Thus it was that the absence of time inflicted the greatest pain up on the Island.

And then it happened that the hands of an unusual creature cast out a spark from flint in collision, and a bashful flame licked the moss. Soon flame lit up the dark of the cavern. And the pain suddenly started to fade. We cannot measure the relief of the Island at that moment when its existence in time began. We can only imagine the surprise of the clay at the form of the pot dried in the sun, the amazement of the wild goat in the flock. The Island was unable to notice this. But in spite of all, the Island did yearn, one might say quite insensibly. The hitherto quiet surface of the stone slab was touched by the chisel : -

PHARIOI APO IADASINON KAI
TON SYNMAHON TA HOPLA

(“The citizens of Pharos conquered the armours from Iadasinians and allies”, inscription on the marble stela, the oldest written monument of the island of Hvar, describing the naval victory of the Greek settlers over the Illyrian tribes in 384. BC.)

The name left a mark in the stone. And the name left a mark in time. The plants turned into rosemary, grapevine, olive, roots broached the royal flint. PHAROS, PHARIA, QUARRA, HVAR. If before it was possible to go on without consciousness, now, in a current of lucid brevity the Island started to dream its own character. The walls of the city stretched along the subdivided field, the mark of the cross was stamped upon the top of the bell tower. The language of the poet found favour with the lute. The song set sail to the nets in the sea and the still obnoxious underwater world. The Island had finally found awareness of itself.

And it would have been so simple, had the birthing of the concept not touched upon death. It sensed the Island that moment it was crowned with its name. In yesterday's world of constant being born, Hvar became acquainted with transience. This, for *its* astral dimensions, limited space finally brought the eternal order of things into doubt. Was it really a child of the stars, or was its limestone path, perhaps, hidden by the ancient greyness of the stone, a mere part of the universal dying, like the plants that fade and bloom again, like the beings rotted in the red earth, finally like the eras that had left their trace upon it and then vanished, like flocks of sheep or the waves that came and went? No sooner had it kept company with the concept than the Island went back to isolation. Unhappily, as far back as the memory of the name reaches, Hvar was touched by the incomprehensible urges that ruled its creatures, drove the vines to submit to the mystery of the wine, the stone to the song of the chisel. Even its ancient cities, decked with their palaces and plazas, were subject to the same elation. Only the Island, untouchable and sovereign, eluded the law of Eros. A void without a name crept once more into the loneliness, time existed no more. The royal bodkin plunged into a sea of oblivion.

When it seemed that the yearning of the Island would utterly expire, the incredible night was repeated. From the Pleiades a seed of the stars flew off to Orion, and turned to stone, just like Hvar, on some unknown

planet. In some way known to it alone, the Island watched the creation of its companion star. From the deepest subterranean caves, where its way held converse with the sea, a transparent form uncoiled and sailed the empty space. The whole island trembled, but not a wave was felt to move, not a stone. Rising to the sun, it took fire and wandered off in search of the comet Pleiades, like a little fiery sphere. And Hvar stayed still in its place, the undisputed king of the Adriatic. Only on particularly clear nights, when the whole sky is like a diamond rug, can the joining of the two fiery bodies in their uninhibited embrace be seen. The Island and its consort, making themselves agreeable to Orion and the Pleiades.

Translated by Graham McMaster

Juras Barisevič se je rodil leta 1966 v Minsku, je esejist, umetnik in prevajalec. Član umetniških združenj *Druga umetnostna fronta*, *Schmerzwerk*, *pARTisan*, izobraževalnega projekta *Beloruski kolegij*. Je avtor knjig *Cela i tekst* (Telo in besedilo, 1998), *Alter nemo* (2003), *Avanpost* (Predstraža, 2005), besedil v zbornikih *Antaljogija sučasnaga belaruskaga myslen'nja* (Antologija sodobne beloruske misli), *Medyi i kamunikacyi* (Mediji in komunikacije), *Tazik belaruski* (Beloruski lavor), *Frontline*. Nekatera besedila so bila prevedena v ukrajinščino, poljščino, letonščino in nemščino. Je dobitnik nagrade Zveze beloruskih pisateljev za najboljšo delo na temo »Podoba XX. stoletja« (esej »Slovo od Adama«). V okviru združenja *Bum-Bam-Lit* je prejel nagrado Zveze beloruskih umetnikov »za nevsakdanjo predstavitev svojega ustvarjanja«. Kot umetnik deluje na področju vizualne poezije, instalacije in slikarstva na platnu, nastopa s performansi.

Juras Barisevič, born 1966 in Minsk, essayist, artist, and translator. Member of the art associations *The Second Art Front*, *Schmerzwerk*, and *pARTisan*, as well as the *Belarus Collegium* education project. His works include the books *Cela i tekst* (The Body and the Text, 1998), *Alter nemo* (2003), *Avanpost* (The Vanguard, 2005), and texts published in collections, such as *Antaljogija sučasnaga belaruskaga myslen'nja* (An Anthology of Contemporary Belarus Thought), *Medyi i kamunikacyi* (The Media and Communications), *Tazik belaruski* (The Belarus Washbasin), *Frontline*. Some of his texts have been translated into Ukrainian, Polish, Latvian, and German. He is the winner of the Belarus Writers' Union Prize for the best work on the "Image of the 20th Century" theme (the essay "A Farewell to Adam"). Within the framework of the *Bum-Bam-Lit* group, he won the Belarus Artists' Union Prize "for the innovative presentation of his creative work". His art centres on visual poetry, installations, painting on canvas, and performance art.

Juras Barisevič



Vsi od enega, eden od vseh

Kadar se zgodi, da moramo na kaj čakati med neznanimi ljudmi, nagonsko težimo k temu, da bi zasedli prostor za najbližjim hrbtom, najraje – pri oknu. Tam je bolj mirno: v živem obrazu nasproti – za razliko od zatilja – je vselej čutiti nekakšno vprašanje, metafizično neurejenost. Ne da bi se sploh poznali, moramo stati ali sedeti preblizu eden drugemu – na intimni razdalji šepeta. Edino, kar pomaga vsaj nekoliko ohraniti ostanke suverena življenjskega prostora, je, da se obrneš k sosedom bočno, če pa to ni mogoče – da narediš neprediren, površinski obraz, kot so fotografije v potnem listu. Odvrčamo se od tujih pogledov (ali skrivamo vsaj nekatere poteze za črnimi očali, časopisom ali prsti), kot da je na obrazu nekaj nespodobnega, nekako tako kot na brez potrebe razgaljenih spolnih organih.

Obraz nam pripada v manjši meri kot tilnik. Kadar je človek nezadovoljen s sabo, kadar se izneveri svoji podobi, se boji pokazati obraz celo samemu sebi in se odvrča od ogledal. Družba nas ima pod nadzorom prav zaradi potez na obrazu. Svobodoljubnemu človeku ni žal za svoj »jaz«, ker ve: prav to besedo morata večkrat kot vse druge kričati v vrsti tako vojak kot arestant.

V svojem telesu človek navadno živi sam, v svoji deželi pa skupaj z drugimi. Za politiko, gospodarstvo, kulturo je potrebno, da bi nas bilo veliko, za fiziološke procese (pretok krvi, rast las itd.) je dovolj eno telo.

Telo ni nič več kot človekov temelj. Toda če ne bi imeli takšnega temelja, bi se razsuli na tisoče posameznih misli, hotenj in značajskih potez (kar je nemara naravno in se dogaja ob smrti). Telo je vezno tkivo med našimi družbenimi vlogami, predstavami, številkami, imeni (kot je zemlja – med nebese različnih veroizpovedi). Ni naključje, da sta dve poglavitni tendenci sodobne umetnosti in samega načina življenja postali, na eni strani, čedalje hitrejša utripanje nedokončanih podob in dejanj, sredi besede prekinjenih novic, na drugi strani pa poudarjena pozornost do telesa kot do najbolj zanesljive opore v tem zapletenem in razdrobljenem svetu, poroku istovetnosti človeka s samim seboj, z našo prenosno domovino.

V davnini in celo med nedavnim totalitarnim režimom je bilo vsega zelo malo – tako novic kot okusne hrane in hišne opreme – toda vsak dogodek je imel globok pomen in se je zdel nevsakdanji. Zdaj pa živimo v svetu, kjer se zdi, da je vsega veliko, vendar je vse nekako površinsko, naključno in nima nikakršnega splošnega pomena. Vsi metafizični problemi so izgubili svojo prejšnjo težo, ker je najbolj aktualen postal problem teže svojega lastnega telesa.

Iznajdba vrste – ali, kar je isto, aritmetičnega števila – je omogočila našim prednikom, da so se privzdignili nad fizično realnostjo (število je mogoče povečevati do neskončnosti in celo dlje), je omogočila v primeru potrebe zamenjavo stvari in dogodkov z njihovo simbolno ponazoritvijo,

Адзін з усіх і ўсе з аднаго

Калі нам выпадае чагосыці чакаць сярод незнаёмых людзей, мы інстынктыўна імкнемся заняць месца за бліжэйшай сьпінаю, пажадана – ля вакна. Так спакойней: у жывым твары насупраць – у адрозьненьне ад патыліцы – заўсёды адчуваецца нейкае запытаньне, мэтафізычная неўладкаванасьць. Яшчэ незнаёмыя, мы мусім стаяць альбо сядзець надта блізка адзін да аднаго – на інтымнай адлегласьці шэпту. Адзінае, што дапамагае хоць неяк захаваць рэшткі сувэрэннай жыцьцёвай прасторы, – павярнуцца да суседзяў бокам, а калі гэта немагчыма – зрабіць твар непранікальным, павярхоўным, як фотаздымак у пашпарце. Мы адварочваемся ад чужых позіркаў (альбо хаваем хай некаторыя рысы за чорнымі акулерамі, газэтаю ці пальцамі), нібыта ў твары ёсьць нешта непрыстойнае, як у недарэчна аголеных палавых органах.

Твар належыць нам менш, чым патыліца. Калі чалавек незадаволены сабой, калі выпаў з патрэбнага вобразу – ён баіцца паказваць твар нават самому сабе і адварочваецца ад люстэркаў. Менавіта за рысы твару нас трымае пад сваім кантролем грамадства. Вальналюбны чалавек не шкадуе свайго “я”, бо ведае: менавіта гэтае слова часьцей за ўсе іншыя мусіць крычаць у шыхце і салдат, і арыштант.

У сваім цэле чалавек звычайна жыве сам, у сваёй краіне – разам зь іншымі. Для палітыкі, эканомікі, культуры трэба, каб нас было шмат, для фізыялягічных жа працэсаў (бегу крыві, вырошчваньня валасоў і г.д.) дастаткова і аднаго цела.

Цела – ня больш чым падмурак чалавека. Але калі б у нас не было такога падмурку – мы б рассыпаліся на тысячы аўтаномных думак, памкненьняў і рысаў характару (што, мабыць, звычайна і адбываецца ў выніку сьмерці). Цела – гэта спалучальная тканка паміж нашымі сацыяльнымі ролямі, выявамі, нумарамі, імёнамі (як зямля – паміж нябёсамі розных рэлігіяў). Невыпадкова дзьвюма галоўнымі тэндэнцыямі сучаснага мастацтва і самога ладу жыцьця сталіся, з аднаго боку, усё хутчэйшае мільгаценьне незавершаных вобразаў і ўчынкаў, абарваных на паўслове навінаў, а з другога – падкрэсьленая ўвага да цела як да найбольш надзейнага апірышча ў гэтым забытаным і фрагмэнтарным сьвеце, гаранту тоеснасьці чалавека самому сабе, нашай партатыўнай радзімы.

У старажытнасьці і нават за нядаўнім таталітарным рэжымам усяго было вельмі мала – і навінаў, і смачнай ежы, і хатніх рэчаў, – але кожная падзея мела глыбокі сэнс і здавалася невыпадковай. Цяпер мы жывем у сьвеце, дзе ўсяго нібыта шмат, але ўсё нейкае павярхоўнае, выпадковае і ня мае ніякага агульнага сэнсу. Усе мэтафізычныя праблемы страцілі сваю ранейшую вагу, бо найбольш актуальнаю сталася праблема вагі ўласнага цела.

Вынаходзтва чаргі – альбо, што тое самае, арытмэтычнага ліку – дазволіла нашым продкам прыўзняцца над фізычнай рэальнасьцю (лік можна доўжыць да бясконцасьці і нават далей), дазволіла пры патрэбе падмяняць рэчы і падзеі іхным сымбалічным адлюстраваньнем, а зрок – уяўленьнем.

pogled pa z domišljijo. Toda zdaj smo se sami spremenili v nabor števil. Vsakdo od nas je oštevilčen z naslovom, telefonom, datumom rojstva, številko trenutne zakonske zveze itd. Nemogoče si je pridobiti kakršenkoli socialni status, dokler ne najdejo zate aritmetičnega ustreznika. Vzrok za vse naše dvome, vse vročice duha je samo v tem, da ne vemo, s katero številko konkretno naj se najprej istovetimo.

Pripadnost kolektivu, stvar, ki je skupna še z nekom, nam omogoča deliti svet na odvečno in nujno potrebno, ljudi pa na naše in ostale. Dovolj je, da imamo vsaj enega, ki je solidaren z nami, da bi že lahko obsojali druge in opravičevali same sebe. Če je človek le malce podoben drugemu človeku, že lahko utemeljeno šteje, da ne živi zaman.

Gotovo bi bil vsakdo za to, da bi imel naslednikov več, predhodnikov pa manj. V dejanski vrsti to pomeni, da je več obrazov za tabo in manj tilnikov pred tabo. In cilj svetovne zgodovine (zmaga razuma nad naravo in podzavestjo) lahko interpretiramo tako: vsi ljudje se morajo obrniti z obrazom k nam in eden k drugemu – celo tisti, ki jih že zdavnaj ni več z nami. Mislim celo, da se v zadnjem trenutku pred smrtjo vsakdo od nas počuti kot Adam, prvi človek na svetu, medtem ko vse ostale, celo starše, čuti kot svoje potomce.

V kateri podobi bi morali vstati od mrtvih v večno življenje po drugem Kristusovem prihodu? Najbolj preprost odgovor – v tisti, v kateri nas poljubi smrt. Toda tedaj ni razumljivo, zakaj si ljudje prizadevajo živeti kar se da dolgo: se mar res strinjajo s tem, da bi bili večno stari?

Rad bi verjel, da bomo vstali od mrtvih (če se bo to vendarle zgodilo) s tistim izrazom obraza in v tisti starosti, v kateri smo bili najbolj srečni v tem življenju. Toda docela mogoče je, da nam bodo povrnili nekakšno srednjaritmetično podobo ali nas pustili sploh brez zunanosti. Ni izključeno, da si bomo postali celo bolj podobni kot dvojčki: prejeli bomo eno telo za vse.

S svojim enoličnim, mehanskim, obenem pa tudi živim ritmom, podobnim utripanju krvi v telesu in navadnim mislim v razumu, vrsta krepi duha, uči, naj se ne sramujemo ponavljati druge ljudi celo pri tako brezupni zadevi, kot je človeško življenje. V samem ritmu jutranje telovadbe, dolgotrasnega dela pri tekočem traku, plesov in predvsem dihanja je nekaj pomenljivega. Katerokoli, celo namenoma absurdno dejanje, če ga ponavljamo vsak dan, se kmalu spremeni v posvečen obred, okrog katerega je mogoče graditi tudi vse ostalo življenje. Za rojstvo jezika je svoj čas bilo dovolj, če so ljudje trmasto ponavljali, spočetka brez vsakršnega pomena, omejen nabor glasov. Tudi zgodovina, se zdi, se je rodila iz nekih neosmišljenih dejanj, ki so po naključju nadaljevala ena drugo.

Vse naše zadeve, tekoči trakovi, vrtinec imen in števil se spletajo v svetovno civilizacijsko omrežje. Zgodovino je bolje prikazovati ne kot rastočo črto, spiralo ali krog, temveč kot mrežo, kjer so vsi geometrični liki. V tem labirintu je mogoče brez konca ponavljati svoje ali tuje besede in gibe, vendar se je vseeno mogoče pomikati tudi naprej v upanju najti nekoč izhod. Zgodovina ni le neskončna slepa ulica, temveč tudi brezmejni prag. Celó stoje na istem mestu nekam gremo.

Але цяпер мы самі ператварыліся ў набор лічбаў. Кожны з нас пранумараваны адрасам, тэлефонам, датай нараджэння, нумарам цяперашняга шлюбу і г.д. Немагчыма набыць які-кольвек сацыяльны статус, пакуль табе ня знойдуць арытмэтычны эквівалент. Усе нашыя сумневы, усе ліхаманкі духу маюць сваёй прычынаю толькі тое, што мы ня ведаем, зь якім менавіта нумарам павінны атаясамняць сябе ў першую чаргу.

Прыналежнасьць да калектыву, агульная з кім-небудзь справа дазваляе нам падзяліць сьвет на лішняе і неабходнае, а людзей – на нашых і астатніх. Дастаткова мець хай сабе аднаго салідарнага, каб ужо можна было судзіць іншых і апраўдваць самога сябе. Калі адзін чалавек крыху падобны да іншага – ён ужо мае падставы меркаваць, што жыве не дарма.

Напэўна, кожны пагадзіўся б, каб наступнікаў у яго было болей, а папярэднікаў – меней. У жывой чарзе гэта азначае: больш твараў ззаду цябе і менш патыліцаў наперадзе. І мэту сусьветнай гісторыі (перамогу розуму над прыродай і падсьвядомасьцю) можна ператлумачыць так: усе людзі павінны павярнуцца тварам да нас і адзін да аднаго – нават тыя, каго ўжо даўно няма з намі. Я нават думаю, што ў сваё апошняе перадсьмяротнае імгненьне кожны з нас адчувае сябе Адамам, першым чалавекам на сьвеце, а ўсіх астатніх, нават бацькоў, – сваімі нашчадкамі.

У якім абліччы мусілі б мы ўваскрэснуць для жыцця вечнага пасья другога прышэсьця Хрыста? Найпрасьцейшы адказ – у тым, у якім нас пацалуе сьмерць. Але тады не зразумела, навошта людзі імкнуцца пра жыць як мага даўжэй: няўжо яны згодныя быць вечна старымі?

Хацелася б думаць, што мы ўваскрэсьнем (калі гэта ўсё ж адбудзецца) з тым выразам твару і ў тым ўзросьце, у якім былі найбольш шчаслівыя ў гэтым жыцьці. Але цалкам магчыма, што нам вернуць нейкае сярэднеарытмэтычнае аблічча альбо пакінуць наогул бязь зьнешнасьці. Ня выключана, што мы станемся нават больш падобнымі, чым блізняты: атрымаем адно цела на ўсіх.

Сваім аднастайным, мэханічным, але ў той самы час жывым рытмам, падобным да пульсацыі крыві ў целе і звыклых думак у розуме, чарга мацуе дух, вучыць не саромецца паўтараць іншых людзей нават у такой маланадзейнай справе, як чалавечае жыцьцё. У самім рытме ранішняй гімнастыкі, нудотнай працы на канвэеры, танцаў і, перадусім, дыханьня ёсьць штосьці сэнсатворнае. Якое заўгодна, нават знарочыста абсурднае дзеянне, калі яго паўтараць штодня, неўзабаве ператвараецца ў сакральны рытуал, вакол якога можна будаваць і ўсё астатняе жыцьцё. Для нараджэння мовы ў свой час было дастаткова, каб людзі ўпарта паўтаралі, напачатку без аніякага сэнсу, абмежаваны набор гукаў. І гісторыя, відаць, нарадзілася зь нейкіх неасэнсаваных учынкаў, якія выпадкова сталіся працягам адзін аднаго.

Усе нашыя справы, канвэеры, колазварот імёнаў і нумароў складаюцца ў сусьветную павуту цывілізацыі. Гісторыю лепш маляваць не як узыходзячую лінію, сьпіраль ці кола, а як сетку, дзе ёсьць усе геамэтрычныя фігуры. У гэтым лябірынце можна бясконца паўтараць свае ці чужыя словы і жэсты, але можна ўсё ж такі рухацца й наперад у надзеі знайсці калі-небудзь выйсьце. Гісторыя – гэта ня толькі бясконцы тупік, але і бязьмежны парог. Нават стойма на месцы мы кудысьці ідем.

Na vsakem koščku zemlje, izjema je menda le Antarktika, so po vrsti živeli različni narodi. In gotovo so vsi menili, da so zadnji, za vse čase. Zdi pa se, da ni takšnega plemena, ki bi preživel do naših dni od samega začetka zgodovine. Tudi mi nismo zadnji na tej zemlji: globlja je od naše domovine.

V stanju zarodka se vsakdo od nas počuti kot popek sveta, začasno omejenega na materino telo. Celo po rojstvu si še dolgo domišljamo, da smo gospodar v hiši in družinski poglavar. Otroke je zelo težko prisiliti, da stojijo v vrsti skupaj z odraslimi: imeti hočejo vse naenkrat. Toda čim dlje človek živi, tem lažje pristane na vlogo drugotnega, obrobnega bitja.

Živi sestavljajo najpomembnejši, vendar manjši del človeštva: vedno je igralcev manj kot gledalcev. Treba je imeti dovolj poguma, da bi se rodili: vsaka generacija mora nekako na novo utemeljiti navzočnost človeštva v ospredju planetarnega odra, pokazati drugim rodovom novo resnico o človeku in celem tem svetu.

Gotovo se je zgodovina začela tedaj, ko človek prvič ni odvrzel stvari, ki je ni več potreboval, temveč jo je shranil za spomin, shranil v sedanjosti ostanke preteklosti. Kultura – za razliko od narave – združuje v sebi več sodobnosti hkrati in nam zato daje priložnost nadaljevati svoj obstoj, najti zavetje zunaj našega telesa.

Muzeji, knjige in filmi, koledarski svetniki prebujajo v novo življenje naše prednike in osvobajajo nas same iz ječe sedanjega časa. Opozarjajo nas, da so vse brezštevilne usode ljudi – epizode našega lastnega popotovanja v času, ki nima ne konca ne začetka.

Nič čudnega ni, da je na svetu toliko ljudi: tu in tam se komu naključni živeti po vseh mogočih svetovnih nazorih. Bilo nas je čisto malo, samo dvoje, ko smo še pristajali samo na dovoljeno vedenje. Ni izključeno, da bo tudi v rajskem vrtnu, če nam bo sojeno vrniti se tja, prostora samo za dva. Ali celo za enega.

Albert Camus je nekoč zapisal v notes dokaj nenavadno misel: »Vsak človek je prvi in nihče ni prvi.« Gotovo stvar ni le v tem, da mi vsi v nečem ponavljamo usodo Adama in Eve. Vsak človek je obdarjen z zmožnostjo najti nekaj, kar so v svojih izračunih izgubili drugi ljudje. Vsakdo od nas se rodi in umre kot priložnost za usmeritev zgodovine v neko novo strugo.

Toda zanimivejša se mi zdi drugačna interpretacija Camusove misli: naj so različne veroizpovedi, znanstvene šole ali druge koordinate duha videti še tako nezdružljive, »pravokotne«, vendarle ne tvorijo »grmičasto« strukturo izbruha mentalne energije na vse strani, temveč nekakšen zaprt sistem, začaran krog, v katerem en človek za vse preživlja vse naše usode in je naslednik in predhodnik samega sebe.

Vrsta (vštevši vrsto rojevanj, umiranj in vstajenj od mrtvih) – to je položaj, v katerem ne izbiramo mi, temveč izbirajo izmed nas. Toda v taboru svetovnega »jaza« smo mi vsi – izbrani.

Solidarnost z mrtvimi in nerojenimi nas pridružuje k preteklosti in prihodnosti celega človeškega rodu. V tej polnokrvni verigi posameznik preneha biti »človek-v-sebi« in postane ena od brezštevilnih podob »človeka-v-vseh«. Smo več kot prijatelji ali sovražniki eden drugemu. Človek je človeku – on sam, ki se je rodil in živel v drugačnih razmerah.

На кожным лапіку зямлі, за выняткам хіба Антарктыды, па чарзе жылі розныя народы. І, напэўна, усе яны ўяўлялі сябе апошнімі, назаўсёднымі. Але, здаецца, няма такога племя, якое б дажыло да нашых дзён ад самага пачатку гісторыі. І мы не апошнія на гэтай зямлі: яна глыбейшая за нашую радзіму.

У стане эмбрыёну кожны з нас адчувае сябе цэнтрам сусьвету, часова абмежаванага цэлаю маці. Нават пасля нараджэння мы яшчэ доўга ўяўляем сябе гаспадарамі дому і галавою сям’і. Дзяцей вельмі цяжка прымусіць стаяць у чарзе побач з дарослымі: яны хочуць мець усё адразу. Але чым даўжэй жыве чалавек, тым лягчэй пагаджаецца на ролю другаснай, пэрыфэрычнай істоты.

Жывыя складаюць найбольш заўважную, але невялікую частку чалавецтва: актораў заўсёды менш, чым глядачоў. Трэба мець дастаткова мужнасці, каб нарадзіцца: кожнае пакаленьне павінна неяк па-новаму абгрунтаваць прысутнасць чалавецтва на авансцэне плянэты, павінна паказаць іншым пакаленьням новую праўду пра чалавека і ўвесь гэты свет.

Напэўна, гісторыя пачалася тады, калі чалавек упершыню ня выкінуў жо не патрэбную рэч, а захаваў на ўспамін, захаваў у цяперашчыне рэшткі мінуўшчыны. Культура – у адрозьненне ад прыроды – спалучае ў сабе некалькі сучаснасьцяў адразу і таму дае нам шанец працягнуць сваё існаваньне, атрымаць прытулак звонку нашага цэла.

Музеі, кнігі і фільмы, каляндарныя свята абуджаюць да новага жыцця нашых продкаў і вызвалюць нас саміх з вязьніцы цяперашняга часу. Яны нагадваюць нам, што ўсе незьлічоныя лёсы людзей – гэта эпізоды нашага ўласнага падарожжа ў часе, якое ня мае ні канца, ні пачатку.

Нічога дзіўнага, што людзей на сьвеце так шмат: каму-небудзь даводзіцца жыць паводле кожнага з магчымых сьветаглядаў. Нас было зусім няшмат, толькі двое, пакуль мы пагаджаліся мець толькі дазволеньня веды. Ня выключана, што ў райскім садзе, калі нам суджана будзе вярнуцца туды, месца хопіць таксама толькі двум. Альбо нават аднаму.

Альбэр Камю аднойчы запісаў у нататнік досыць дзіўную думку: “Кожны чалавек – першы, і ніхто першым не зьяўляецца”. Напэўна, рэч ня толькі ў тым, што ўсе мы ў нечым паўтараем лёс Адама ці Евы. Кожны чалавек адораны здольнасьцю знайсці нешта такое, што згубілі ў сваіх падліках іншыя людзі. Кожны з нас нараджаецца і памірае як шанец скіраваць гісторыю ў нейкае новае рэчышча.

Але больш цікавай мне падаецца іншая інтэрпрэтацыя той думкі Камю: якімі б несумяшчальнымі, “пэмпэндэкулярнымі” ні выглядалі розныя веравызнаньні, навуковыя школы ці іншыя каардынаты духу, яны ўтвараюць не “хмызьняковую” структуру выбуху мэнтальнай энэргіі ва ўсе бакі, а нейкую замкнёную сыстэму, зачараванае кола, у якім адзін на ўсіх чалавек пражывае ўсе нашыя лёсы – наступнічае і папярэднічае самому сабе.

Чарга (у тым ліку чарга нараджэнняў, паміраньняў і ўваскрасеньняў) – гэта сытуацыя, у якой ня мы выбіраем, а выбіраюць з нас. Аднак у стане сусьветнага “я” ўсе мы – абраныя.

Салідарнасьць зь мёртвымі і ненароджанымі прылучае нас да мінуўшчыны й будучыні ўсяго чалавечага роду. У гэтым паўнакроўным ланцугу індывіда пакідае быць “чалавекам-у-сабе” і становіцца адным зь незьлічоных абліччаў

Redko se oziramo, pogosteje gledamo pred sabo in glede na to vidimo pretežno hrbte ljudi in dežel, ki so nas prehiteli. Pred nami je samo tuja preteklost. Toda mi sami smo nekoga prihodnost. Ko se brez obžalovanja poslavljamo, ne da bi čutili bolečino, pomeni, da preprosto nismo imeli dovolj časa, da bi se vsaj enkrat nasmehnili drug drugemu in opazili v neznanem bitju poleg nas najprej človeka, potem pa tudi samega sebe.

Ljudi je na svetu veliko, človek pa je en sam. In vsakdo od nas je po vrsti enkrat on.

Prevedel Silvo Torkar

“чалавека-ва-ўсіх”. Мы больш чым сябры альбо ворагі адзін аднаму. Чалавек чалавеку – ён сам, які нарадзіўся і жыў у іншых абставінах.

Мы рэдка азіраемся, часьцей глядзім перад сабой і, адпаведна, бачым пераважна сьпіны людзей і краінаў, якія нас высперадзілі. Наперадзе ў нас – толькі чужая мінуўшчына. Але і мы самі – нейчая будучыня. Калі мы разьвітваемся без шкадаваньня, не адчуваючы болю, – значыцца, нам проста не хапіла часу, каб хоць аднойчы ўсьміхнуцца адно аднаму і разгледзець у незнаёмай істоце побач спачатку чалавека, а потым і самога сябе.

Людзей на сьвеце шмат, а чалавек адзін. І па чарзе кожны з нас бывае ім.

All Belonging to One, One Belonging to All

When we have to wait surrounded by unknown people, we instinctively tend to settle behind the back closest to us – preferably at the window. It feels calmer there: the living face opposite, in contrast to the back of the head, always radiates a kind of question, a metaphysical disorderliness. Without even knowing each other, we are forced into standing or sitting too close – within the intimate distance of a whisper. The only way of preserving at least the remnants of one's sovereign living space is to present your neighbours with a side-view, or, if that proves impossible, to assume a flat, impenetrable expression, like a passport photograph. We turn away from alien glances (or at least hide some of our features behind dark glasses, a newspaper, or our fingers) as if there was something indecent about one's face – somewhat like about needlessly exposed sexual organs.

The face belongs to us less than the back of the head does. When one is dissatisfied with oneself, when one has failed one's image, one fears to show one's face even to oneself, turning away from mirrors. Society has control over us precisely because of our facial features. A freedom-loving man does not mourn for his "I" because he knows: this is the word that must be shouted out, more often than any other, both by the soldier and the prisoner standing in the line.

Within his body, man usually dwells alone, while his country must be shared with others. Politics, economy, or culture require a multitude; the physiological processes (circulation, hair growth etc.) can do with a single body.

The body is no more than man's foundation. Without this foundation, however, we would scatter into thousands of individual thoughts, intentions, and character traits (which is perhaps natural, and takes place at the moment of death). The body is the connective tissue between our roles in society, our notions, numbers, names – as the earth is between heavens belonging to different creeds. It is no accident that the two major tendencies of contemporary art and life itself have become, on the one hand, an ever faster blinking of unfinished images and acts, of news cut short in the middle of the word; and, on the other, emphatic attention to the body as to our surest support in a complicated and fragmented world, which is the guarantee of man's identity as himself, as his portable homeland.

In the old days, and even under the recent totalitarian regime, everything was scarce – news, tasty food, home furnishings – but each event had a deep significance and stood apart. Today, however, we live in a world which seems to have everything in abundance, but somehow all things appear superficial, accidental, devoid of all universal meaning. All metaphysical problems have lost their weight of old, the most burning current issue being the weight of one's own body.

The invention of the line or sequence – or, what amounts to the same, of the arithmetic number – enabled our ancestors to rise above the physical reality (the number can be expanded to infinity and even beyond); to replace, if necessary, things and events with their symbolic representations and the glance with the imagination. But we have turned into clusters of numbers ourselves. Each of us is numbered with his address, phone number, date of birth, number of his current marriage, etc. There is no social status to be gained until an arithmetic equivalent is found for you. The sole reason for all our doubtings, all our turmoils of the spirit, is simply not knowing with which particular number we should identify first.

Belonging to a community – something shared with another person – enables us to divide the world into dispensable and necessary parts, and people into “ours” and “others”. It is enough to have at least one sympathetic person to start condemning others and excusing ourselves. The slightest hint of resemblance to another will justify the belief that one’s life is not lived in vain.

No doubt everyone would prefer more successors and fewer predecessors. In our actual line, this means having more faces behind you and fewer backs of heads in front. And the final aim of the world’s history (the victory of reason over nature and the subconscious) may be interpreted as follows: all men must turn to face both us and each other – even those who passed on long ago. I even believe that, come the last moment before death, each of us feels like Adam, the first man in the world, while seeing all others, his parents even, as his progeny.

In what likeness should we rise from the dead to eternal life after Christ’s second coming? The simplest answer is – in the one in which we received the kiss of death. But why then should people struggle to live as long as possible: do they really agree with the prospect of eternal old age?

I would like to believe that we shall rise from the dead (if it does happen after all) with the same expressions on our faces and at the same age as when we were happiest in this life. But is it perfectly possible that we shall be given back a kind of mean arithmetic look, or even left without an appearance altogether. Indeed, it cannot be ruled out that we shall come to resemble each other more closely than twins, receiving one body for all.

With its monotonous, mechanical, yet living rhythm, like the pulsing of blood in the body and ordinary thoughts in the mind, the line strengthens the spirit, teaching us not to be ashamed to repeat others even in a matter as hopeless as the human life. The very rhythm of morning exercises, of humdrum work on the assembly line, of dances, and, above all, of breathing, is charged with meaning. Any act, even a deliberately absurd one, is soon transformed by daily repetition into a sacred rite, which can serve as a keystone for our lives. The birth of language once required no more than people repeating, over and over, a limited selection of meaningless sounds. Even history seems to have been born of purposeless acts which happened to continue each other.

All our affairs, the assembly lines, the whirl of names and numbers, weave into a worldwide network of civilisation. History is best presented not as a

rising line, a spiral, or a circle, but as a web where everyone is a geometrical figure. In this labyrinth, one can endlessly repeat one's own or another's words and gestures, yet at the same time move forward in the hopes of finding an exit. History is not just an endless blind alley, but also a boundless threshold. We are going somewhere even when rooted to the spot.

Every corner of the earth, except perhaps the Antarctic, has seen the coming and passing of a line of nations. All must have believed that they were to be the last, until the end of time, yet no living tribe appears to have survived since the beginning of history. Nor are we the last to live on this earth: it goes deeper than our homeland.

In the embryonic state, each of us feels like the hub of the universe, temporarily confined to the mother's body. Even after birth one long imagines oneself to be the master of the house and head of the family. Children are difficult to force into lining up together with the adults: they want to have everything at once. But the longer one lives, the easier one consents to the role of a secondary, peripheral creature.

The living represent the most important but smaller part of mankind: the actors are always outnumbered by the audience. It takes courage to be born: each generation must justify anew the presence of mankind in the forefront of the planet's stage, reveal to the other generations a new truth about man and this whole world.

No doubt history began on the day when man did not throw away a thing no longer needed, but saved it as a keepsake, saved in his present the remnants of the past. Culture – in contrast to nature – holds more than one present at once, thus giving us a chance to continue our existence, find shelter outside our own bodies.

Museums, books, films, or calendar saints bring our ancestors to life, while releasing us from the prison of the present. They remind us that the countless human fates are but episodes in our own travel in time, which has no end and no beginning.

No wonder there are so many people in the world, seeing that every now and then someone chances to live according to all the world views possible. When we still consented to lawful knowledge alone, there were very few of us – just two. And it may well be that Eden, if it is our lot to return there, shall only be large enough for two. Or even one.

Albert Camus once wrote an unusual thought in his notebook: "Every man is the first man, and no one is." Surely the point is not merely that we all repeat, in some aspect or other, the fate of Adam and Eve. Everyone has been given the capacity for finding something that has been lost in the calculations of others. Each of us is born and dies as a chance to turn history into a new channel.

What I find more interesting is a different interpretation of Camus' thought: however incompatible or "perpendicular" to each other the various creeds, schools of scientific thought, or other coordinates of the mind may seem, they do not form a "bushy" structure of mental energy erupting in all directions, but a closed system, a vicious circle in which one man lives all our fates for all, being his own successor and predecessor.

The line (including the line of births, deaths, and resurrections) is a position in which we do not choose but are being chosen from. In the camp of the world's "I", however, all of us are – the chosen ones.

Solidarity with the dead and unborn links us to the past and future of the whole human race. In this full-blooded chain, the individual ceases to be "man-in-himself", becoming one of the innumerable images of "man-in-all". We are more than friends or enemies to each other. One man to another is – the other man himself, born and living in different circumstances.

We seldom look back. We are more prone to look ahead, thus seeing mostly the backs of the men and countries that have overtaken us. All there is before us is someone else's past. But we ourselves are someone's future. When we bid farewell without regrets, without feeling pain, it means that we simply never had enough time to smile at least once at each other, recognising in the unknown creature beside us a human being first, and then our own self.

There are many people in the world, but man is one and one only. And the turn comes for each of us to be him.

Translated by Nada Grošelj

Vladas Braziūnas se je rodil leta 1952 v Pasvalysu na severu Litve. V Vilniusu, kjer zdaj tudi živi, je študiral novinarstvo in filologijo. Leta 1983 izide njegova prva pesniška zbirka *Slenka žaibas* (Plazeči se grom), sledijo pa *Voro stulpas* (Pajkov steber, 1986); *Suopiai grėžia dangų* (Mišolovke stiskajo nebo, 1988); *Užkalbėti juodą sraują* (Zbogom, črni potok, 1989); *Išeinančios pušys* (Odhajajoči borovci, 1992); *Alkanoji linksniuotė* (Lačna sklanjatev, 1993); *Užkalinėti* (Zabiti, 1998); *Ant balto dugno* (Na belem dnu, 1999); *lėmeilėmeilėmeilė* (ljubaljubaljubezen, 2002); *Būtasīs nebaigtinis = Imparfait* (*Neskončnik, Imprafait, 2003*); *Karilionas tūkstančiui ir vienai aušrai* (Zvonenje za tisoč in eno zarjo, 2003). Leta 2002 dobi za svoje prevode ukrajinske poezije nagrado Tarasa Ševčenka, leta 2003 pa je nagrajenec pesniškega festivala v Druskininkai. Prevaja prozo in poezijo iz francoščine, nemščine, poljščine, ruščine, srbščine in ukrajiniščine. Njegove pesmi so prevedene v različne jezike. Objavlja v vseh litovskih literarnih revijah in časopisih.

Vladas Braziūnas est né le 1952 à Pasvalys au nord de la Lituanie. Il a fait ses études supérieures (journalistiques et philologiques) à l'Université de Vilnius. En 1983 La Maison d'édition *Vaga* publie son premier recueil de poèmes *Slenka žaibas* (L'Éclair bouge). Les titres d'autres recueils de poèmes: *Voro stulpas* (La colonne d'araignée, 1986); *Suopiai grėžia dangų* (Les buses percent le ciel, 1988); *Užkalbėti juodą sraują* (Conjurer un jet noir, 1989); *Išeinančios pušys* (Les pins sortants, 1992); *Alkanoji linksniuotė* (Une déclinaison affamée, 1993); *Užkalinėti* (Clouer, 1998); *Ant balto dugno* (Sur le fond blanc, 1999); *lėmeilėmeilėmeilė* (le mot *lėmei – tu prédestinais*, le mot *meilė – l'amour*, 2002); *Būtasīs nebaigtinis = Imparfait*, 2003); *Karilionas tūkstančiui ir vienai aušrai* (Un carillon pour mille et une aube, 2003). En 2002 il a reçu le prix international du fonds de Taras Sevchenko (pour les traductions de la poésie ukrainienne) et en 2003 il est lauréat du prix du festival international de la poésie à Druskininkai (Lituanie). Il traduit la poésie et la prose en lituanien de français, allemand, polonais, russe, serbe, ukrainien. Ses poèmes et traductions sont publiés presque dans tous les journaux et revues littéraires lituanienes.

Vladas Braziūnas habite à Vilnius.

Vladas Braziūnas

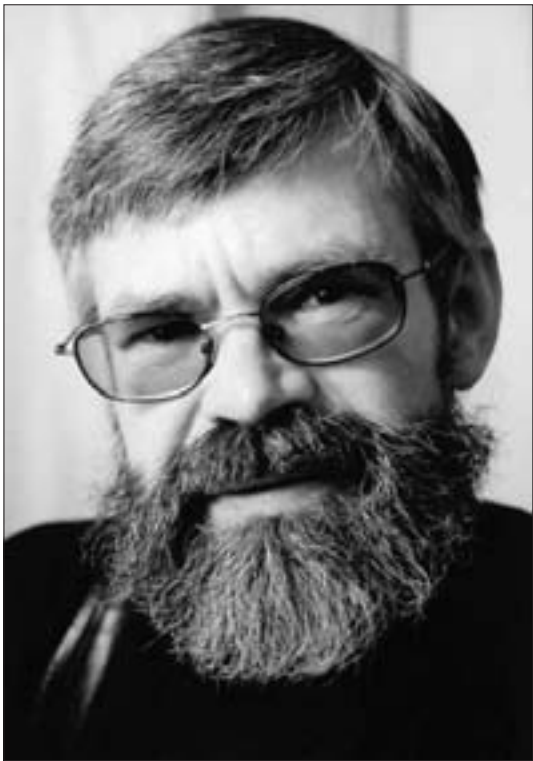


Foto: Zenonas Baltrušis

nikjer več ne morem živeti

bilo je in ni več, nekdanji prebuja, že je dan, že se sonce
neobstoječi veter vzpenja navzgor
leti oslepljen prek črnih njiv samo smeh sanj, ne išči krivega
in razprostre krila ter zogljeni pretekli priča, pretekli vlada
suha jelka materina ruta le v sedanjiku, ki ga ni

lahko se bere → ali ↓

22.-23. avgust 2000

jasna noč, topla in nežna kot notranjost tvojih stegen,
to jutro boš prespala, podnevi se boš zbudila, noč boš
napol speča preživela z mano, zunaj bo pihalo kot nekoč, silovito,
zunaj za oknom se mrzle roke mraza dotikajo bele skorje jablane,
napol prazen sadovnjak se širi po široki razločni površini,
suši oprano posteljnino umrle matere, težke, ohlapne, rožičaste
so njihove obleke, o katerih se nam redko sanja, nežno
šumijo, in ti si nežna, o draga, ki mene, slabotnega in čistega, podarjaš meni

1. julij 2002

daugiau neturiu kur gyventi

būdavo ir nėra, būtasis nesamasis vėjas	budina, jau diena, jau saulė šoka anta kalno
per juodą pūdyką apakęs skrieja ir atmuša sparnus, ir suanglėja sausą eglėlę motinos skara	tik sapno juokas, neieškoki kalto būtasis liudija, būtasis valdo tik esamajame, kurio nėra

galima skaityti → arba ↓

2000.VIII.22-23

šviesi naktis, šilta ir švelni tarytum vidinė tavo šlaunų pusė,
tą rytą prasnūsi, dieną prabusi, naktį miegūsta prabūsi per
pusę su manimi, už langų pustys kaip ir pustė, gūsišiais, už
langų šalnų delnai šalti lyti baltą obelų odą, plyti sodas pus-
tuštis per platų užmatomą plotą, džiausto baltai išvelėtas
paklodžių drobes mirusios motinos, sunkios ir lėtos, gėlėtos
jų suknius, retai besapnuojamos, šnera
švelnioji, mano švelnioji, man dovanoji mane, silpną ir švarų

2002.VII.1

pijani vagon. Bratislava-Vilnius

ko sem se vozil z vlaki, nesrečnimi in vročimi
se nisi stiskala k meni in to ni bila moja dežela
dotikaj se gore, medgorja, vonja po potu
moker pecelj lipe potisni skozi zaraslo odprtino

ozelenel, zmečkan zavihkek starega suknjiča
o kakšna pijana rimbojka pluje skozi kamenje!
se spomniš polomljenega, prav tako okajenega albastrosa?
pot na Vzhod v nastezaj odprti Evropi določa Zahod

večeri tu prežijo v medgorskem grmičevju
oči maka slepijo, ob tiru je premog,
moder, metin mesec se vzdolž železniških tirov prebija na rob
oblaka ali planeta, ali elektronske pošte

rekla si mi, naj jem, svninjina je bila okusna kot malokdaj
po jedi sva nazdravila zanj, Bog, povrni ji zdravje!
v sobani sva ležala ob ognjišču in lomila klobase
obiskovala sva gradove, ječe in tiste, ki hodijo na stran

nagnila sva in se spet krepila z vinom in vero
razblinile so se te železne milje, odšle so z vetrom
odšle so s paro in izgorinami, k neporočenim nevestam

k zahrbtno razkritim slikam, v zamejeni oddaljenosti
nekdanja zamišljena vnučka sedi na kahlji, jo vidiš?
jo slišiš, kako se smeji v snu? ali vidiš, kako oči bledijo?

ljubim te kot svoje slabotne oči, ki slabijo
začel sem hrepeneti po tvoji sapi, ki hrepeni po moji

7.-8. junij 2002

girtas vagonas. Bratislava–Vilnius

kai leidausi aš per gelžkelius, nelaimingus ir karštus
ne tu prie šalies palinkusi ir ne mano tas kraštas
liesk kalnus, tarpukalnes, prakaito kvapą
liepos lapkotį šlapią prabesk pro užakusią ašą

sulapojęs, atsilapojęs švarko pasenusio atlapas
koks ten girtas remboja laivas per akmenes?
atsimeni palaužtakojį, neblaivų taip pat albatrosą?
trąsą į Rytus kloja Vakarai, išsižioję Europos

o vakarai čia tyko tarpukalnių atvašynuos
aguonos akis išpliko, palei gelžkelį šlynas
mėlynas, mėnuo mėtos, įsikabina į kraštą
debesio ar planetos, ar interneto pašto

kaip prisakei, pavalgiau, kiauliena gardi kaip reta
išgėrėm už ją po valgio, Dieve, duok jai sveikatos!
menėse ir prie laužo gulėjom ir laužėm dešrą
lankėm pilis, kalėjimus ir tuos, kur vyram į dešnę

svirom ir vėl stiprėjom nuo vyno ir nuo tikėjimo
sudirpo tos geležinės mylios, nuėjo vėjais
nuėjo garais ir nuodegom, neištekėjusiom nuotakom

klastingai ryškėjančiom nuotraukom, nuotoliu nuo iki
būta, išsigalvota... dukraitė sėdi ant puodo, regi?
girdi, kaip per sapną juokias? regi, kaip akys žalsvėja?

myliu tave kaip savo silpnas akis, silpstančias
pasiilgau tavo alsavimo, manojų pasiilgusio

2002.VI.7-8

včera j je jutri

v prejšnjem konjskem življenju
sem delal kot konj, na pogrebni slovesnosti
so me v zgodnjih časih srednjega veka,
utrujenega od pruskih viteških tekmovanj,
še živega položili v jamo, prednje noge
pokrčene, upognjene pod prsnico, hrsk,
prvo in drugo vratno vretence, oči
usmerjene proti sončnemu zahodu,
proti daljni Švedski,
visoko dvignjena zadnjica
v prejšnjem konjskem življenju
sem se potil v nemškem rudniku Banská Štiavnica
v podganji temi, oslepel sem
v nočeh ob mlaju
so me privedli iz hleva, ko pa se mlaj zaredi v ščip,
so me spustili na pašo, ko sem v prejšnjem
konjskem življenju некоč
pripeljal Mickiewicza iz Novogorodka v Vilno,
sem blodil po mestnih ulicah
v lesenih koturnih
umreti – pojdimo vsi v ta ljubljeni kraj, v Vilno
zdaj sem prikazen v Belmontu
najbrž tudi v Serejkiškah
bojim se tatov in avtomobilov
na plečih vlečem policaja
barve oddaljenih gozdov

v prejšnjem ptičjem življenju sem delal kot slavček
v deželi hribov in dolin ob Donavi,
v Litvi - obdani z gozdovi in polji –
sem prebujal kosce
v prejšnjem ptičjem življenju
sem od maja do junija norel v vse svetlejših nočeh
v Bratislavi sem vso noč
tekmoval z večernimi
in kasneje tudi jutranjimi ptiči, vse
sem preglasil, ponorela jutranja
kukavica je venadrlje zasačila golega pesnika
evrocenti v žepu, žep v drugi sobi
ostaja ljubezen, smrt, rekruti,
sam boš zakukal

vakar yra rytoj

aname arklio gyvenime
dirbau žirgu, per šermenis
ankstyvaisiais viduramžiais prūsų
varžybų buvau nuvarytas, dar gyvas duobėn
guldomas kniūbsčias, priekinės kojos
priklaupiamos, paspaudžiamos po krūtinkauliu, trakšt
pirmas ir antras kaklo slanksteliai, akys
saulės laidos kryptimi, kur už jūrių žuvėdai, aukštyn
iškeltas pasturgalis
aname arklio gyvenime
prakaitavau vokiečio šachtoje Banskį Štiavnicoj
žiurkinoje tamsoj, apžlibau
vieną naktį, stojus mėnulio
tįrpijoms, išvedė kūtėn, paskiau pamažėliais
naktim, tunkant jaunam į pilnatį, leido
ganyklon, akiūkliai platyn, vis platyn, pripratino
aname arklio gyvenime
iš Naugarduko į Vilnių atvežęs Mickevičių
klaidžiojau miesto gatvėmis
ant medinių koturnų
numirti – visi į tą mylimą šalį, į Vilnių
dabar vaidenuosi Belmonte
būna kad ir Sereikiškėse
baidausi vagių ir mašinų
ant sprando tampau policininką
tolimo miško spalvos

aname paukščio gyvenime dirbau lakštingala
kalnų ir slėnių mieste prie Dugnojaus, miškais
aptaisyto, girių, laukų Lietuvoj
keldavau šienpjovius
aname paukščio gyvenime
visą vos temusių naktį iš gegužės į birželį
ėjau iš proto, visą Bratislavos naktį
ėjau lenktynių su vakaro
paskiau ir su ryto paukščiais, visus
juos užtrenkdamas, ryto pasiutus
gegutė vis tiek užklupo poetą nuogintelį
eurocentai kišenėj, kišenė kitam kambary
lieka meilė, mirtis ir rekrūtai
pats užkukuosi

v prejšnjem pesniškem življenju
sem opazil, da me vse Francozinje
- ko potujem, ležim ali letim - uspavajo, ko so ob meni,
da se ne bi bilo treba pogovarjati
z besedami ali rokami,
ali z blazinicami vročih prstov,
ali robovi ustnic, sanjam v zaprtem prostoru

Banská Štiavnica–Bratislava–Vilnius, 1.-12. junij 2003

Iz litovščine prevedel Klemen Pisk

aname poeto gyvenime
patebėjau, kad visos prancūzės, važiuojam
gulim ar skrendam, – migdo mane, vos šalia
kad nereikėtų kalbėtis
žodžiais ar rankom, ar pirštų
karštų pagalvėlėm, ar lūpų
kraščiukais, sapnuoju uždaroje erdvėje

Banskį Štiavnica–Bratislava–Vilnius, 2003.VI.1–VI.12

je
n'ai pas où vivre

il y avait, y a plus, vent passé absent	le lever, il fait jour, sur un mont
siffle	soleil dansant, le rire
aveuglé à travers une noire jachère	dans le rêve, ne cherche pas le
	coupable
et bat de l'aile et en se calcinant	la passé témoigne, la passé règne
un sapin sec le châle de la mère	dans le présent qui n'est pas

il est permis de lire → ou ↓

une nuit claire, chaude et douce comme la face interne de tes
cuisses, ce matin-là tu dormiras tard, le jour tu te réveilleras,
la nuit tu seras à moitié avec moi, somnolente, derrière les
fenêtres le vent balaiera la neige, toujours, toujours, une ava-
lanche, derrière les fenêtres les paumes gelées par la gelée
touchent la peau blanche des pommiers, le jardin s'étend
presque nu à travers une large étendue à perte de vue, lourdes
et lentes, les mères mortes étendent les draps de lit battus à
blanc, leurs robes à fleurs qui reviennent rarement en rêve,
froufroutent
ô douce, ma douce, tu m'offres à moi, faible et vide

un wagon ivre. Bratislava-Vilnius

quand je passais par les chemins de fer, malheureux et brûlants
sans toi, penchée sur mon épaule, dans un pays qui n'est pas le mien
touche les montagnes, les cols, l'odeur de sueur
la feuille humide de tilleul, passe-la dans une anse sans oeil

quel bateau ivre rimbaude, là-bas, sur des pierres
feuillu, les pans flottants au vent d'une veste usée?
te rappelles-tu cet infirme boiteux, ivre aussi, l'albatros?
avide de l'Europe, l'Ouest perce un chemin vers l'Est

et l'ouest guette ici dans les jeunes bois des cols
des coquelicots aveuglent, à côté des rails l'argile
bleue, la lune chancelle, s'accroche au bout
d'un nuage ou d'une planète, ou de l'internet

comme tu as dit, j'ai mangé, la viande de porc succulente
nous l'avons arrosée après, mon Dieu, à sa santé!
dans les salles et près du feu nous nous reposons et nous nous
partagions le saucisson
nous visitons châteaux, prisons et cabinets messieurs à droite

nous chancelions et nous nous relevions du vin et de la foi
les milles ferrés-il n'y en a plus, emportés par le vent
en vapeurs et en lumignons, en fiancées vieillies

en photos tirées perfidement, en distances de - à
c'était, c'est inventé... la petit-fille sur son pot, tu vois?
tu entends, comme elle rit dans le rêve? tu vois que ses yeux sont verts?

je t'aime comme mes yeux faibles, faiblissants
il me manque ton souffle comme tu manques du mien

hier est demain

dans l'autre vie de cheval
j'étais coursier, lors d'un enterrement
en haut moyen âge les tournois
des Prussiens¹ moi crevant encore vivant poussé
dans une fosse tête contre terre, jambes de devant
courbées, pliées sous la poitrine, cassés
les deux premiers vertèbres du cou, les yeux
vers le coucher du soleil, au bout du monde
la croupe en l'air

dans l'autre vie de cheval
j'étais mineur chez un Allemand, à Banská Štiavnica²
un noir total, j'ai perdu la vue
une nuit, sans un seul clair de lune
on m'a mené à l'écurie, puis peu à peu
chaque nuit quand la lune grossissait, on me laissait
paître, la lumière s'est faite, habitude
dans l'autre vie de cheval

j'ai mené Mickiewicz³ de Nowogródek⁴ à Wilno⁵
j'errais dans les rues de la ville
sur les cothurnes en bois
mourir - tous dans notre bon pays, à Vilnius
maintenant je hante le Belmont⁶
et Sereikiškės⁷, des fois
j'ai peur des voleurs et des voitures
sur mon dos je porte un policier
couleur d'un bois lointain

dans l'autre vie d'oiseau j'étais rossignol
à la ville des monts et des vallées sur le Danube, ornée
des forêts, en Lituanie des bois et des champs
je réveillais les faucheurs
dans l'autre vie d'oiseau
fin mai début juin pendant toute la nuit claire
je perdais la raison, toute la nuit de Bratislava
je rivalisais, le soir
et puis le matin, avec les oiseaux
je gueulais, le matin un fol coucou
a soudain surpris le poète nu comme la main
des eurocentimes dans une poche, la poche dans la chambre à côté
il reste amour, mort et recrues
coucou me voilà

dans l'autre vie de poète
j'ai vu elles sont toutes les Françaises, en train
sur les couchettes, en avion elles me bercent, toujours
aucun besoin de parler
avec des mots ou des mains, ou des bouts
brûlants des doigts, ou des bouts
des lèvres, mon rêve dans un espace clos

Traduit du lituanien par Genovaitė Dručkutė

¹ Les Prussiens – ce sont les Vieux-Prussiens – les peuplades baltes, les anciens habitants de la Prusse (depuis les Allemands; maintenant la région de Kaliningrad de la Russie). „Le lituanien – qui forme avec le letton et le vieux-prussien (disparu au XVIII^e siècle) le groupe balte de la famille indo-européenne – doit son archaïsme au fait que, de ses origines à nos jours, il n'a pas subi de changements phonétiques au point d'altérer sensiblement la structure phonologique de la parole indo-européenne” (Guido Michellini, Professeur de linguistique à l'Université de Parme, Italie).

² Banská Štiavnica – une ville ancienne des mineurs à la Slovaquie où a lieu un festival européen réunissant la poésie, le théâtre et la musique *Cap à l'Est* qui réunit les poètes de l'Est de l'Europe (la langue d'échange est le français); Vladas Braziūnas est un poète associé de *Cap à l'Est*.

³ Adam Mickiewicz.

⁴ Naugardukas (lt.), Nowogródek (pl.) – une ville natale (peut-être) d'Adam Mickiewicz.

⁵ Wilno (pl.) – Vilnius (lt.)

⁶ Belmontas – un faubourg de Vilnius.

⁷ Sereikidkės – un parc au centre de Vilnius.

Anna Maria Carpi se je rodila in živi v Milanu, hčerka pisatelja, poročena z arhitektom. Od leta 1980 predava nemško književnost na univerzi v Benetkah. V sedemdesetih in osemdesetih letih je objavljala zgodbe v revijah *Nuovi argomenti* in *Linea d'ombra*, njen prvenec pa je bila knjiga pesmi z naslovom *Talleyrandova smrt* (1993), sledili so romani *Povest o radosti in megli* (1995), *Večno boš mlada* (1996) in *Škrlatni vladar* (2002). Leta 2004 so izšle njene zbrane pesmi.

Prevaja nemško liriko (Rilke, Enzensberger, Nietzsche, Benn, Grünbein) in piše eseje o nemškem baroku, Benu, Celanu in drugih.

Anna Maria Carpi è nata e vive a Milano. È figlia di uno scrittore di origine in parte irlandese, e sposata con un architetto. Insegna letteratura tedesca all'Università di Venezia. Negli anni 70 e 80 ha pubblicato racconti su riviste (*Nuovi argomenti*, *Linea d'ombra*): il primo libro sono le poesie "A morte Talleyrand" (1993, premio Pisa e premio Valeri) cui sono seguiti i romanzi "Racconto di gioia e di nebbia" (1995), "E sarai per sempre giovane" (1996, trad. in Germania nello stesso anno) e nel 2002 "Il principe scarlatto" (finalista al premio Viareggio). Nel 2004 sono uscite tutte le poesie col titolo "Compagni corpi" (in ristampa nel 2005) e nel 2005 "Un inquieto batter d'ali. Vita di H.v.Kleist".

Traduce lirica tedesca (Rilke, Enzensberger, Nietzsche, Benn, Grünbein per Einaudi). È anche autrice di saggi su Benn, Celan, il barocco tedesco.

Anna Maria Carpi



Na glavni postaji ob osmih zvečer
vse mrgoli, ljudje se vračajo,
torej bo dobro,
če se tudi jaz vrnem v Lvovsko ulico – celo večnost
že živim tu,
znanci si nikdar ne bodo
zapomnili drugačnega naslova.
Ampak rada prihajam nazaj
tudi ob šestih, v zimskih jutrih,
kavni aparati zakipijo
med pordelimi rokami
in golimi podlahtmi točajev.
Od prvega kapučina, ko je še mrak,
bi rada videla,
da bi bila glavna postaja moj dom,
prostor za boj in delo.
Bodri pa me tudi podzemska,
ker podaljšuje potovanje:
če bi kadarkoli pomislila na samomor,
bi to storila tule, med drugimi ljudmi.

Vsakič izstopim na Južnem trgu
in prav tu ne vem, kam grem,
tu se mi zahoče
čisto drugega kraja,
tuje hiše, recimo,
postelje, mize
in svoje krame na stolu.
Tu, kjer stanujem od nekdaj, je zlo,
prav svoje eksistence
ne bi smela preiti,
čeprav ljubim tista drevesa na vstopu v park,
njihovo zimo in sneg.
Domača vrata ostajajo sprejemljiva,
tista zunanja,
pa razmik med njimi
in steklenimi,
ampak svojega priimka, najinega priimka zunaj
že ne morem več gledati.

La Stazione Centrale alle otto di sera
brulica di rientri
e quindi è bene
se anch'io rientro in via Leopoli - così da sempre
ci abito
che i miei conoscenti non potranno
imparare mai altro indirizzo.
Ma tornare mi piace
anche alle sei del mattino d'inverno,
le macchine del caffè vanno in pressione
fra le mani rosse
e gli avambracci nudi dei baristi.
Che dal primo cappuccino quand'è buio
la Stazione centrale fosse casa,
posto di lotta e di lavoro
mi piacerebbe.
Ma anche la metropolitana mi conforta,
perché prolunga il viaggio:
se mai dovessi pensare al suicidio
lo farei quaggiù in mezzo agli altri.

È alla mia fermata in piazza Sud
che non so dove vado,
che vorrei
tutt'altro luogo,
una casa altrui, per esempio,
un letto, un tavolo
e la mia roba sulla sedia.
È nella mia casa di sempre il male,
è dalla mia esistenza
che non dovrei passare,
anche se amo quegli alberi all'inizio del parco
e il loro inverno e la neve.
È ancora accettabile è la porta di casa,
quella esterna,
e l'intervallo fra questa
e quella a vetri,
ma il mio nome, il nostro nome fuori
già non posso vederlo.

Zdaj imam drugo hišo v drugem mestu –
nova je bila normalna
kot vse hiše drugih ljudi –
a kakor madež na steni
se je tudi tam nenadoma prikazala
moja eksistenca.

Lahko je sploh ne bi imela,
bila imuna nanjo, nedotaknjena,
bila bi tisto, kar preide
preko čistega stekla.
Ker karkoli najdeš kjerkoli,
najboljše knjige
so prebirali drugi,
njim sem jih pobrala,
moji bližnjiki so bili neznanci
ali tisti, ki sem jih zgolj sanjala,
in zgolj naključje je bilo milost.

Adesso ho un'altra casa, in un'altra città -
da nuova era normale,
come ogni casa d'altri -
ma come una macchia sul muro
anche là è apparsa a un tratto
la mia esistenza.

Io che potrei non averla,
esserne immune, indenne,
essere ciò che passa
in un vetro pulito.
Perché tutto si trova ovunque,
i libri migliori
li stavano leggendo gli altri
e li ho presi da loro,
i miei simili erano gli ignoti
o quelli che ho solo sognato,
e solo il caso era grazia.

za E. M. Th.

Fotografije Sebastiana Salgada
v Palazzo Reale, za novo leto:
med prazniki ljudje hodijo na razstave,
z ženami in otroki.
Pred stolnico, na trgu,
blišč jelk, ognjemeti in glasba,
zvezdne girlande krasijo korzo.

Pregnanci prehajajo Kordiljere,
v dolgi vrsti vzdolž pobočja,
nebo je temačno,
osli obloženi in črni klobuki
odpisano tavajo po Andih.
Ognji se kadijo nad begunskimi taborišči,
kurdskimi, kenijskimi, kosovskimi.
Trupla Tutsijev v neki šoli,
vse naenkrat so pobili,
da ne bi zgubljali časa,
otroci pa se igrajo v blatu,
na obrobju Sao Paola, pod nebotičniki,
nikjer niti bilke: gola zemlja,
staro železje, nečisti ostanki.
In pregrada iz poslopij zamejuje
tudi kubansko morje: to je svet,
od Chiapasa do Džakarte,
in srce le s težavo
sledí milijonom – preusmeri pozornost.
Občuti grozo
in znano je, da groze ne prenesemo.
Dober je ta Salgado – angažiran umetnik,
pa smo spet na trgu, med lučmi.

Ob izhodu mi ganjena praviš:
vsak dan bi morali biti hvaležni,
da smo se rodili tukaj,
v tisti tretjini sveta, ki premore zdravje,
hrano, šolstvo, zakone.

Foto di Sebastian Salgado
a Palazzo Reale a Capodanno:
va alle mostre la gente quand'è in festa,
con le mogli e coi figli.
Davanti al Duomo, in piazza,
abeti scintillanti e bòtti e musica,
e festoni di stelle per il corso.

Marciano gli esuli sulla Cordillera,
in lunga fila lungo la montagna,
è fosco il cielo,
carichi gli asini, e i cappelli neri
vanno senza destino per le Ande.
Fumano i fuochi sui campi profughi
kurdi, kenioti, kosovari.
Cadaveri di tutsi in una scuola,
assassinati tutti in una volta,
per far più presto,
e giocano i bambini nella melma
fuori San Paolo, sotto i grattacieli,
non vedi un filo d'erba: terra nuda,
rottami, immondi resti.
E una barriera di edifici blocca
anche il mare di Cuba: questo è il mondo,
dai Chiapas a Giakarta,
e fa fatica il cuore
a seguirne milioni - si distrae.
Quello che prova è orrore
e si sa che all'orrore non si regge.
Ma che bravo è Salgado - un artista impegnato,
e si torna giù in piazza fra le luci.

All'uscita, commossa tu mi dici:
ogni giorno dovremmo ringraziare
d'essere nati qui,
in quel terzo del mondo che ha salute,
cibo, istruzione, leggi.

Ampak dobro vem -
to slišim zmerom, ko se srečava -
da si ti, mlada in lepa,
uspešna in izobražena, nesrečna,
obupana:
kaj naj naredim, sprašuješ.

Ne vem. In že spremeniva témo,
zdaj se smehljaš, zazrta
v božične izložbe.

Prevedel Gašper Malej

Ma io so bene -
me lo dici ogni volta che t'incontro -
che tu giovane e bella,
arrivata, istruita, sei infelice,
sei disperata:
che devo fare? chiedi.

Io non lo so. E già parliamo d'altro
e tu sorridi assorta
davanti alle vetrine di Natale.

Theodora Dimova se je rodila leta 1960. Piše prozo in drame (uprizorjali so jih v Bolgariji in Makedoniji, zanje je dobila tudi več nacionalnih nagrad). Leta 2001 so kritiki njen prvi roman z naslovom *Emine* razglasili za največji literarni dogodek v Bolgariji. Leta 2002 je bila drama *Neda in psi* v najožjem izboru za Warehouse Theatre Drama Award v Londonu, leta 2004 pa je njen drugi roman z naslovom *Mati* prejel visoko bolgarsko literarno nagrado. Leta 2002 je bila gostja Royal Court Theatre Residency, istega leta se je udeležila balkanske delavnice za otroško dramatiko v Makedoniji, delavnice sodobnega dramskega pisanja v Budimpešti in leta 2000 dramske delavnice v Varni, na kateri je predavala Sarah Cane.

Theodora Dimova – playwright and novelist, born 1960. Her plays are staged in Bulgaria and Macedonia. Her play *Stopper* was awarded three national drama prizes in 2000. Her play *Irreloh Castle* gained financial support by the Balkan Drama competition in Macedonia in 2001. The same year her first novel *Emine* was published and launched by critics as a major literary event. In 2002 the play *Neda and the Dogs* was shortlisted for the Warehouse Theatre Drama Award in London. In 2004 her second novel *Mothers* gained the National Razvitie Literary award. She took part in the Royal Court Theatre Residency in 2002, in the Balkan workshop for children theatre writing in Macedonia, in workshop for new theatre writing in Budapest and in Drama workshop in Varna, held by Sarah Cane in 2000.

Theodora Dimova



Matere

(Odlomek)

Vem, je rekla Andreja šibko, vem, in si želela ta trenutek umreti, da ne bi več slišala maminega glasu, tako nepričakovano oživiljenega, da ne bi slišala zgodbe, tako nenavadno logične in povezane, ki se bo pripovedovala, da ne bi slišala, da ne bi vedela, da se ne bi spomnila, da ne bi bila živa, da bi umrla pred nogami mame s Kristusovim imenom, pred nogami te nore Matere božje z ogromnimi modrimi očmi, z zabuhlim obrazom od vseh bridkosti in z gubami razočaranj pa celem drobnem, majcenem telescu, podobnem čisto, čisto posušeni rozini. Takrat je v januarskem sončnem jutru pozvonil na vrata, prvič in zadnjič, kot sem ti rekla, odkar naju je spodil, nosil je črne usnjene rokavice in na njihovi podlagi se je roža, ki je bila po vsej verjetnosti vrtnica, bleščala, vrtnica se je bleščala, kakor da bi bila kristalna, kot da bi bila prozorna, povem ti, bila je nekakšna nenavadno svetla roža na podlagi črnih usnjenih rokavic, na podlagi črnega klobuka iz klobučevine, na podlagi tega zelo toplega, elegantnega, verjetno angleškega površnika in je podal moji mami rožo, ki je bila po vsej verjetnosti, kakor sem ti omenila pred kratkim, vrtnica, in rekel: rad bi videl Kristino. In mama, tvoja babica, ki je ti ne poznaš, je vrgla rožo na tla in jo začela teptati in kričati, razjarjena zaradi njegove elegantne zunanosti, zaradi njegove bleščeče temne polti, zaradi površnika, zaradi črnih rokavic, zaradi njegove samozavesti, da je veliki skladatelj, ki hodi okoli po svetu skupaj s Katalino in kurbo, ker on jih je povsod jemal s seboj, sama misel, da bi bil brez njiju le nekaj dni, je bila zanj neznosna, vsaj tako je pojasnjeval glasbenikom iz filharmonije, njihove soproge pa so njegove besede nosile moji mami, mami z voščnim, kot starogrška maska napetim obrazom, s staromodnimi kodri iz posivelih las, s parfumom, zaradi katerega je pobegnila podgana iz kuhinje, z nelepim poletnim kostimom v zimskem januarskem jutru, kajti ta laneni kostim barve vrtničnega pepela je bila njena edina primerna, kot se je izražala, primerna obleka, uboga mama, ranjena do živega zaradi kurbe v črnem, zaradi njene nezakonsko rojene hčere z mandeljevimi očmi, ponorela zaradi psic, ki so obsedale njenega moža, ponorela zaradi njegove odtujenosti, zaradi njegove slave, zaradi bogastva in nedostopnosti, zaradi njegove bleščeče temne polti in črnih rokavic, zaradi angleškega površnika, ki je gotovo stal več kot najina celoletna zaloga premoga, ki sva jo komaj uspeli kupiti, uboga mama je začela teptati rožo pred nogami in kričati. Ta prizor je bil opozorilo, jaz sem ga poznala že pred zimo, še pred sončevim januarskim jutrom, ko je pozvonil na vrata. Prizor se je dogajal v predsobi. Bila sem v edini sobi s pečjo. Šel je mimo mame in stopil v sobo.

Pozdravljena, Kristina.

Dober dan, očka.

In nastal je molk.

Imaš kaj proti, da se nekam usedem?

Ne, očka.

Майките

Знам, отвърна Андрия примряла, знам и искаше в този миг да умре, за да не чува повече гласа на майка си, така неочаквано оживен, да не чува историята, така необичайно логична и свързана, която щеше да бъде разказана, да не чува, да не знае, да не помни, да не бъде жива, да умре в краката на майката с Христовото име, в краката на тази луда Богородица с огромни сини очи и подутини от нещастия по лицето си и бръчки на разочарования по цялото се дребно, мъничко, прилично на съвсем, съвсем изсъхнала стафиди телце. Тогава той звънна на вратата в януарската слънчева сутрин, за пръв и последен път, както ти казах, откакто ни беше изгонил, имаше черни кожени ръкавици и на техния фон цветето, което най-вероятно е било роза, светеше, розата светеше като че ли беше от кристал, като че беше прозрачна, наистина ти казвам, беше някакво необичайно светло цвете на фона на черните кожени ръкавици, на фона на черната филцова шапка, на фона на този много топъл, елегантен, вероятно английски балтон и той поднесе на майка ми това цвете, което най-вероятно е било, както преди малко ти споменах, роза и каза: искам да видя Христина. И мама, твоята баба, която ти не познаваш, хвърли цветето на пода и започна да го тъпче и започна да крещи, вбесена от елегантния му вид, от блестящия му мургав тен, от балтона му, от черните му ръкавици, от самоувереността му на велик композитор, който обикаля света заедно с Каталина и курвата, защото той навсякъде ги взимал със себе си, мисълта да бъде без тях дори и няколко дни, била непоносима за него, така поне той обяснявал на музикантите от филхармонията, чиито пък съпруги препредаваха думите му на майка ми, мама с въсечно то си, опънато като древногръцка маска лице, със старомодните си букли от побеляла коса, с парфюма си, от който плъхът в кухнята ни избяга, с нелепия си летен костюм в зимната януарска сутрин, защото този ленен костюм с цвят на пепел от рози беше единствената е прилична, както тя се изразяваше, прилична дреха, бедната мама, ранена до неистовост от курвата в черно, от бадемовооката е незаконнородена дъщеря, подлудяла от кучките, които обсебваха съпруга е, подлудяла от неговата отчужденост, от неговата слава, от неговото богатство и недостъпност, от лъскавата му мургава кожа и черните ръкавици, от английския му балтон, който сигурно струваше много повече отколкото годишната ни сметка за въглища, които ние едва успяхме да си купим, бедната мама започна да тъпче цветето в краката си и да крещи. Тази сцена беше предизвестена, аз я знаех още преди зимата, още преди слънчевата януарска сутрин, в която той звънна на вратата. Сцената се развиваше в антрето. Аз бях в единствената стая с печката. Той премина през мама и влезе в стаята.

Здравей, Христина.

Добър ден, татко.

И настъпи мълчание.

Имаш ли нещо против да седна някъде.

Не, татко.

In sedel je na enega izmed dveh stolov, na katerih sva z mamo jedli.

Postalo je nenavadno tiho in sončno. Mama je stala za vrati in prisluškovala.

Snel si je rokavice. Položil jih je na leseno mizo z mastnimi madeži in drobtinami. Potem je snel klobuk in ga prav tako postavil na mizo.

Rad bi te vprašal, je rekel in nenadoma umolknil.

In sledil je še daljši molk.

Soba se je napolnila z ono svetlobo, prihajajočo od pikapolonic.

Ogledoval se me je z ebenovinastimi očmi, z gostimi črnimi lasmi, ki so se mu z obeh strani spuščali na čelo, lep, nezemeljski, topel, vljuden, temnopolt in srečen.

Nisem več zdržala molčanja, nisem zdržala njegovega pogleda, s katerim je ogledoval sobo, verjetno je že opazil vse, vse nespodobne stvari, vonjave, madeže, drobtine, natrgano zaveso, ranjeno preprogo, kos umazane rjuhe, ki se je kazala izpod odeje na postelji, in sem se vrgla nanj in ga začela poljubljati, očka, očka, oči, imej me rad, vzemi me s seboj, odnesi me, reši me, ne puščaj me same, prosim te, očka, vzemi me! In vpila sem se v njegova lica in mu božala lase in poljubljala oči in jokala tako, kakor ne bi smel jokati noben otrok, me poslušaj, Andreja? Me poslušaj ali jokaš? Kaj tudi ti jokaš, otrok moj, kakor ne bi smel jokati noben otrok? Pavel je, zgleda, že napolnil banjo, šum tekoče vode je utihnil. Verjetno je zdaj pregledoval debel tednik, celo Andreji se je zdelo, da sliši obračanje listov. Prijel me je čez ramena, je nadaljevala Kristina v paroksizmu brezobzirne izpovedi, in me odmaknil od sebe. Zajela ga je panika. Njegove oči so bile polne groze. Poljubljaj kot odaliska, je končno rekel. In prosim te, sedi na stol nasproti. In me je posadil na stol nasproti. Lepo sedi, je rekel, lepo, in oddaljil nasprotni stol od svojega. Tako. Lepo sem se usedla in se naslonila na naslonjalo, da bi čisto točno izpolnila, kar se je hotelo od mene, da bi mu bila všeč in da bi bila ubogljiva in noge so mi obvisle v zraku. Zdaj je vse v redu, kajne, je vprašal. Ja, sem odgovorila, vse je v redu, čeprav sem ga hotela vprašati, kaj pomeni odaliska in ali bi vzel s seboj eno odalisko, ampak si nisem upala. Bližalo se je nekaj velikega in ni imelo smisla ukvarjati se z drobnimi besedami. Tako, je rekel še enkrat, tako, tako, tako. Seveda je miril sebe, ne pa mene. Jutri potujem v London, in ta trenutek je januarsko sonce nekako pristalo na našem oknu in mu osvetlilo oči. Ogronne, črne, zamišljene zaradi ravnokar preživete panike.

Me boš vzel s seboj v London, sem vprašala.

Ne, Kristina, saj veš, da ni mogoče.

Ko pa se boš vrnil iz Londona, me boš vzel?

Tvoja mama ne bo dovolila.

Pobegnila ji bom, sem odgovorila.

Našla te bo in te spet odpeljala.

Torej me nočeš?

To ni res, Kristina, ti si moj otrok.

Torej me nimaš dovolj rad?

Dovolj te imam rad, Kristina, preprosto obstajajo stvari, ki jih ne moreš razumeti.

И той седна на един от двата дървени стола, на които се хранехме с мама. Стана необичайно тихо и слънчево. Мама стоеше зад вратата и подслушваше.

Той свали ръкавиците си. Остави ги на дървената маса с мазни петна и трохи. След това свали шапката си и също я постави на масата.

Исках да те попитам, каза той и внезапно спря.

И последва още по-дълго мълчание.

Стаята се изпълни с онази светлина от калинките.

Разглеждаше ме с абаносовите си очи, с гъстата си черна коса, която се спускаше от двете страни на челото му, красив, неземеен, топъл, ласкав, мургав и щастлив.

Не издържах вече мълчанието, не издържах погледа му, с който разглеждаше стаята, вероятно вече беше забелязал всички, всички неприлични неща, миризмите, петната, трохите, изпокъсаната завеса, разранения килим, парчето от мръсен чаршаф, което се подаваше от завивката на леглото и се хвърлих върху него и започнах да го целувам, татко, татко, татенце, обичай ме, вземи ме със себе си, отнеси ме, спаси ме, не ме оставяй сама, моля те, татко, вземи ме! И се впирах в бузите му и милвах косите му и целувах очите му и плачех така, както никое дете не трябва да плаче, слушаш ли ме, Андрея? Слушаш ли ме или плачеш? И ти ли плачеш, дете мое, така, както никое дете не трябва да плаче? Павел очевидно вече беше напълнил ваната си, защото шумът от течащата вода беше заглъхнал. Вероятно сега разлистваше дебелия седмичник, дори на Андрея е се струваше, че чува отгръщането на страниците. Той ме хвана през раменете, продължи Христина в параксизма на безобразната си изповед, и ме отдалечи от себе си. Беше обзет от паника. Очите му бяха изпълнени с ужас. Целувах като одалиска, най-накрая каза той. И моля те, седни на отсрещния стол. И ме настани на отсрещния стол. Седни хубаво, каза той, хубаво и отдалечи насрещния стол от своя. Така. Аз седнах хубаво и се облегнах на облегалката, за да изпълня съвсем точно това, което се искаше от мен, за да му се харесам и да бъда послушна и краката ми провиснаха във въздуха. Сега всичко е наред, нали, попита той. Да, отвърнах му, всичко е наред, макар че исках да попитам какво значи одалиска и дали ще вземе със себе си една одалиска, но не посмях. Предстоеше нещо голямо и нямаше смисъл да се занимаваме с дребните думи. Така, каза той още веднъж, така, така, така. Разбира се, успокояваше себе си, а не мен. Утре заминавам за Лондон и в този момент януарското слънце някак си кац на в нашия прозорец и освети очите му – огромни, черни, замислени от току-що преживяната паника.

Ще ме вземеш ли със себе си в Лондон, попитах.

Не, Христина, знаеш, че е невъзможно.

А когато се върнеш от Лондон, ще ме вземеш ли?

Майка ти няма да те даде.

Аз ще избягам от нея, отвърнах.

Тя ще те намери и отново ще те отведе.

Значи не ме искаш?

Това не е вярно, Христина, ти си мое дете.

Значи не ме обичаш достатъчно?

Če mi jih boš pojasnil, jih bom razumela, obljubim.
Ne, ne morem ti pojasniti.
Torej me nimaš rad? Ker nimaš rad mame, nimaš rad tudi mene?
Kristina, prepovedujem ti, da postavljaš takšna vprašanja!
Kakšna vprašanja pa lahko postavljam?
Za zdaj vprašanja postavljam jaz. Ko boš zrasla...
Ko bom zrasla, bo prepozno, očka. Takrat ti ne bom postavljala vprašanj
in ti ne boš več živ, da bi odgovarjal.
Od kod veš, da ne bom več živ?
Ne boš se vrnil iz Londona.
Zakaj?
Ker boš umrl tam.
Kaj res, se je živčno zasmel. In zakaj bom umrl?
Ker me nimaš rad, očka.
Ni res.
Potem me pa vzemi s seboj v London in sploh.
Ti si ravno toliko predrzna in nesramna, kakor tvoja mama. Podobni
sta si kot kaplji vode! Te je ona naučila, da tako govoriš?
Ne, očka.
Nikomur ne moreš tako govoriti, še posebej ne lastnemu očetu!
Da, očka.
Veš, kako mi je težko?
Da, očka.
Od kod veš?
Ne vem, od kod vem, očka.
Kristina.
Da, očka.
Kaj hočeš, da ti prinesem iz Londona?

Iz bolgarščine prevedla Eva Šprager

Обичам те достатъчно, Христина, просто има неща, които не можеш да разбереш.

Ако ми ги обясниш, ще ги разбере, обещавам ти.

Не, не мога да ги обясня.

Значи не ме обичаш? Защото не обичаш мама, не обичаш и мен?

Христина, забранявам ти да задаваш такива въпроси!

А какви въпроси мога да задавам?

Въпросите засега задавам аз. Когато пораснеш...

Когато порасна, ще бъде късно, татко. Тогава няма да ти задавам въпроси, а и ти няма да си жив, за да ми отговаряш.

Откъде знаеш, че няма да съм жив?

Ти няма да се върнеш от Лондон.

Защо?

Защото ще умреш там.

Така ли, нервно се изсмя той. И защо ще умра?

Защото не ме обичаш, татко.

Не е вярно.

Тогава ме вземи със себе си в Лондон и въобще.

Ти си точно толкова нагла и нахална, колкото майка ти. Приличате сикато две капки вода!

Тя ли те подучи да ми говориш така!

Не, татко.

Не може да се говори така на когото и да е, още по-малко на собствения ти баща!

Да, татко.

Знаеш ли колко ми е трудно!

Да, татко.

Откъде знаеш!

Не зная откъде знам, татко.

Христина.

Да, татко.

Какво искаш да ти донеса от Лондон.

Mères

(extrait)

Je sais, répondit Andreia, défaillante, je sais, et elle aurait voulu mourir à cet instant, pour ne pas entendre davantage la voix de sa mère, si inopinément animée, ne pas entendre l'histoire, si inhabituellement logique et cohérente, qui allait être racontée, ne pas entendre, ne pas savoir, ne pas se rappeler, ne pas être vivante, mourir, aux pieds de sa mère portant le nom du Christ, aux pieds de cette Vierge folle aux immenses yeux bleus, au visage gonflé par les malheurs, aux rides amères sur tout le corps frêle, menu, semblable à un raisin de Corinthe tout desséché. Alors, il a sonné à la porte ce matin ensoleillé de janvier, pour la première et dernière fois, comme je te l'ai dit, depuis qu'il nous avait chassées, il portait des gants de cuir noir et, sur ce fond, la fleur, qui était vraisemblablement une rose, brillait, la rose brillait comme si elle était en cristal, diaphane, je t'assure, c'était vraiment une fleur peu ordinaire sur le fond des gants de cuir noir, du chapeau de feutre noir, du manteau très chaud, élégant, sans doute de fabrication anglaise, et il a tendu à ma mère cette fleur, sans doute une rose, comme je l'ai dit tout à l'heure, et a déclaré : je veux voir Christina. Et maman, ta grand-mère que tu ne connais pas, a jeté la fleur par terre et a commencé à la fouler au pied et à hurler, exaspérée par son élégance, son splendide teint hâlé, son manteau, ses gants noirs, son assurance de grand compositeur qui faisait le tour du monde avec Katalina et la putain, parce qu'il les emmenait partout avec lui, la pensée de rester sans elles ne serait-ce que quelques jours lui était insupportable, c'est du moins ce qu'il expliquait aux musiciens de l'orchestre philharmonique, dont les épouses répétaient ses paroles à ma mère, maman au visage cireux, tendu comme un masque antique grec, aux boucles démodées et aux cheveux blanchis, au parfum qui avait fait fuir le rat de notre cuisine, avec son tailleur d'été saugrenu en ce matin hivernal de janvier, parce que ce tailleur en lin couleur cendre de rose était son seul vêtement décent, comme elle disait, pauvre maman, cruellement blessée par la putain en noir, par sa fille illégitime aux yeux en amande, rendue folle par les traînées qui se pressaient autour de son mari, par l'indifférence de celui-ci, par sa gloire, sa richesse, son inaccessibilité, par sa peau hâlée et luisante et ses gants noirs, par son manteau de coupe anglaise qui coûtait certainement beaucoup plus que notre facture annuelle de charbon que nous arrivions à peine à payer, ma pauvre maman s'est mise à fouler du pied la fleur et à hurler. Cette scène était prévisible, je la connaissais bien avant l'hiver, bien avant ce matin ensoleillé de janvier où il a sonné à la porte. Elle avait lieu dans l'entrée. J'étais dans l'unique pièce avec un poêle. Il est passé outre maman et est entré.

Salut, Christina.

Bonjour, papa.

Silence.

Tu veux bien que je m'asseye quelque part?

Oui, papa.

Et il a pris place sur l'une des deux chaises en bois sur lesquelles nous prenions nos repas, maman et moi.

Brusquement, la pièce s'est trouvée baignée dans un silence et dans un ensoleillement inaccoutumés. Maman se tenait derrière la porte et écoutait. Il a enlevé ses gants. Les a laissés sur la table en bois toute maculée de graisse, couverte de miettes. Puis il a ôté son chapeau et l'a posé sur la table.

Je voulais te demander, a-t-il commencé avant de s'interrompre subitement.

Un silence encore plus long a suivi.

La pièce s'est emplie de la lumière des coccinelles.

Il me regardait de ses yeux d'ébène, avec ses cheveux épais et noirs qui retombaient des deux côtés de son front, beau, irréel, chaleureux, enjôleur, hâlé et heureux.

Je n'ai pas pu supporter davantage le silence, le regard qu'il promenait sur la pièce, il avait sans doute déjà remarqué tout ce qui était inconvenant : les odeurs, les taches, les miettes, le rideau déchiré, le tapis usé, le bout de drap sale qui dépassait de la couverture de lit, et je me suis jetée dans ses bras, j'ai commencé à le couvrir de baisers, papa, papa, mon petit papa, aime-moi, prends-moi avec toi, emmène-moi loin d'ici, sauve-moi, ne me laisse pas toute seule, je t'en supplie, papa, prends-moi avec toi ! Et je m'accrochais à ses joues, je lui caressais les cheveux, j'embrassais ses yeux, et je pleurais comme aucun enfant ne doit le faire, tu m'entends, Andreia ? Tu m'écoutes ou tu pleures ? Est-ce que tu pleures, toi aussi, comme aucun enfant ne doit le faire ? Manifestement, Pavel avait rempli sa baignoire car le bruit de l'eau qui coulait s'était arrêté. Il feuilletait sans doute maintenant son épais journal, Andreia avait même l'impression d'entendre les pages qui tournaient. Il m'a saisie par les épaules, continua Christina au paroxysme de sa monstrueuse confession, et m'a écartée de lui. Il était paniqué. Ses yeux reflétaient la terreur. Tu embrasses comme une odalisque, a-t-il dit enfin. Et, je t'en prie, assieds-toi sur la chaise en face. Il m'a installée sur la chaise en face. Assieds-toi comme il faut, a-t-il dit, et il a éloigné ma chaise de la sienne. Bon, je me suis assise comme il faut et me suis appuyée au dossier, pour faire exactement ce qu'on attendait de moi, pour lui plaire et me montrer docile, et j'avais les jambes qui pendaient dans le vide. Tout va bien, maintenant, n'est-ce pas ? a-t-il demandé. Oui, j'ai répondu, tout va bien, alors que j'avais envie de demander ce qu'était une odalisque et s'il prendrait avec lui une odalisque, mais je n'ai pas osé. Quelque chose d'important allait se passer et il ne servait à rien de s'accrocher aux mots futiles. Bon, répéta-t-il, bon, bon, bon. Évidemment, il tentait de se rassurer lui-même, pas moi. Demain, je pars pour Londres, et, à ce moment-là, le soleil de janvier a paru se poser sur notre fenêtre et a illuminé ses yeux – immenses, noirs, encore pensifs sous le coup de la panique passée.

Est-ce que tu vas me prendre avec toi à Londres, j'ai demandé.

Non, Christina, tu sais bien que c'est impossible.

Et quand tu reviendras de Londres, tu me prendras ?

Ta mère ne voudra pas te donner.

Je m'enfuirai de chez elle, ai-je répondu.

Elle te retrouvera et te reprendra.

Donc tu ne veux pas de moi ?

Ce n'est pas vrai, Christina, tu es mon enfant.

Alors tu ne m'aimes pas assez ?

Je t'aime suffisamment, Christina, tout simplement, il y a des choses que tu ne peux pas comprendre.

Si tu me les expliques, je comprendrai, je te le promets.

Non, je ne peux pas te les expliquer.

Donc, tu ne m'aimes pas ? Comme tu n'aimes pas maman, tu ne m'aimes pas non plus ?

Christina, je t'interdis de poser de telles questions !

Quelles questions je peux poser ?

Les questions, pour l'instant, c'est moi qui les pose. Quand tu seras grande...

Lorsque je serai grande, il sera trop tard, papa. A ce moment-là, je ne poserai plus de questions, et toi, tu ne seras plus là pour me répondre.

Comment sais-tu que je ne serai plus en vie ?

Tu ne reviendras pas de Londres.

Pourquoi ?

Parce que tu vas mourir là-bas.

Ah oui, dit-il avec un rire nerveux. Et pourquoi je vais mourir ?

Parce que tu ne m'aimes pas, papa.

Ce n'est pas vrai.

Alors prends-moi avec toi, à Londres, et pour toujours.

Tu es aussi insolente, aussi effrontée que ta mère. Vous vous ressemblez comme deux gouttes d'eau ! C'est elle qui t'as appris à me parler sur ce ton ?

Non, papa.

On ne parle pas ainsi à qui que ce soit, encore moins à son propre père.

Oui, papa.

Est-ce que tu sais comme ça m'est difficile ?

Oui, papa.

Comment tu le sais ?

Je ne sais pas comment je le sais.

Christina.

Oui, papa.

Qu'est-ce que tu veux que je te rapporte de Londres.

Traduit par Marie Vrinat Nikoloff

Jure Jakob se je rodil leta 1977 v Celju, študiral v Ljubljani in na Filozofski fakulteti diplomiral iz filozofije in primerjalne književnosti. Leta 2003 je izdal pesniški prvenec *Tri postaje pri Lud Literatura*, za katerega je prejel nagrado *Zlata ptica*. Trenutno zaključuje magistrski študij na primerjalni književnosti in živi med Ljubljano in Stranicami pri Celju.

Jure Jakob was born in 1977 in Celje. He studied at the Faculty of Arts in Ljubljana and graduated in philosophy and comparative literature. In 2003 Lud Literatura published his first collection of poems *Three Stations*, for which he was awarded with the *Zlata ptica* award for the outstanding achievements of young artists. He is finishing his masters studies at the department of comparative literature and divides his time between Ljubljana and Stranice by Celje.

Jure Jakob

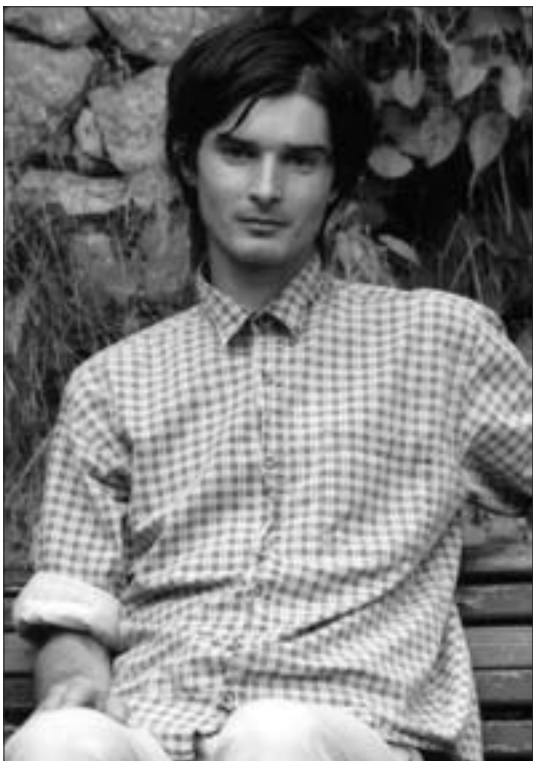


Foto: Martin Podrzavnik

Ljubil sem te

Ljubil sem te, ko sva hodila po Lošinju in jedla drug iz drugega, na zahodni obali otoka, kjer je sonce šlo skozi naju in utonilo v morju, na vzhodni obali otoka, kjer so sence padale z naju, ko je sonce vstalo iz morja, in na poti proti severu, kjer sem te ljubil s soncem, ki je ostalo v naju in na porjaveli koži.

Ljubil sem te, ko se je koža oluščila in postala bela kot sneg v okolici Ljubljane in ko sta najina obraza sivela kot sneg na ulicah Ljubljane, ko so dolge noči pluzile svetlobo, ko so posolili pločnike, po katerih sva se drsala in ko so mi v oči vdirali odsevi uličnih svetilk z mokrega asfalta, sem te ljubil, kolikor sem te mogel.

Ljubil sem te, ne da bi vedel, da te ljubim, ko so moje roke dišale grenko kot kupi svežega asfalta, ko sem dihal v orošeno šipo avtobusa na poti proti kliničnemu centru in videl belo haljo, v kateri si ležala in ne videl modric na tvoji duši in ne videl rdečih kapelj krvi, ki je stekla iz tvojega telesa, ko sem postal trd in gladek kot sveže preplastena cesta, sem te ljubil, ne da bi vedel, da te ljubim.

Zdaj sem sam. Ničesar več ne čutim. Ko prideš, po meni zapelje desettonski kamion, in ti mi mahaš.

I Loved You

I loved you as we were wandering around Lošinj, eating from each other,
On the west side of the island, where the sun went right through us and
Set in the sea, on the east side of the island, where the shadows
Were falling from us as the sun rose from the sea, and on the way
To the north, where I loved you along with the sun, which remained
In us and on our tanned skin.

I loved you as the skin peeled off and became
White like the snow in the environs of Ljubljana,
And our faces became grey like the snow covering the streets of Ljubljana,
As the long nights were ploughing the light, as salt was scattered on the
pavements
On which we were sliding, and as the reflections of streetlights from the wet
Asphalt surface were intruding into my eyes I loved you as much as I could.

I loved you without knowing that I loved you as my hands
Were smelling bitter like piles of fresh asphalt, as I was breathing in the steamy
Bus window on the way to the hospital, and I only saw the white gown
In which you were lying, and did not see the bruises on your soul and
Did not see the red drops of blood dripping from your body,
As I became hard and smooth like a street just covered with asphalt,
I loved you without knowing that I loved you.

Now I'm on my own. I don't feel anything anymore. When you come,
a ten ton truck
Drives over me, and you are waving your hand to me.

Nož

Nikdar nisi bila spretna z nožem,
ko sem te gledal, v kuhinji, in kadil ob oknu,
so bile tvoje roke bele kot kolobarji čebule,
na katero si šla z nožem,
in tvoje oči so smejale, ko je nož
odskakoval,
vedel sem, da nisi spretna z nožem,
in vseč mi je bilo, da sem lahko vstal in ti rekel,
daj, da ga nabrusim,
s topim nožem se ne da ničesar prav
razrezati,
smejala si se, ko sem brusil nož in je
sonce posijalo skozi okno in se odbilo
od rezila,
potem je šel v čebulo kot v maslo,
belo in mehko kakor tvoja roka,
ki se je ovila okoli držaja noža kakor okoli
mene, ki sem ponoči, potem ko sva izmučena
popadala drug z drugega, bedel
in s hladnim nožem rezal s sebe tisto, kar sem bil,
preden sem te spoznal,
in globlje ko sem šel, bliže sem bil mestu,
kjer nož ni več vedel, kaj reže in kdo ga drži,
zjutraj, ko se je moje nabreklo telo stiskalo
k tebi, z rokami, ki so ti ovile vrat
kot bršljan ovije drevo, si mi vzela nož,
ne da bi vedela, kaj se bo zgodilo, in
me poljubljala po koži, kot da čistiš hišo,
ki jo boš prodala,
in ko si me gledala, kako grem,
z nožem v prsih,
sem vedel, da si ostala ista,
niti vame ga nisi zasadila spretno.

Knife

You were never handy with a knife,
When I was watching you, in the kitchen, smoking by the window,
With your hands white as the rings of the onion
Upon which you fell with the knife,
And your eyes laughing as the knife
Was rebounding,
I knew you weren't handy with a knife,
And I liked it when I stood up and said
Come on, let me sharpen it,
You can't cut anything with a blunt
Knife,
You were laughing as I was sharpening the knife and the
Sun beamed through the window and reflected
Off the blade,
Then it entered the onion as if it had been butter,
Soft and white like your hand,
Wrapped around the hilt just like your arms around
Me, awake at night, after we had fallen
Off each other, exhausted,
And with the cold knife I was cutting off myself
The remains of what I had been before I met you,
And the deeper I penetrated the closer I was to the spot
Where the knife didn't know what it was cutting and who was holding it,
In the morning, when my swollen body was pressed
Against you, with the hands wrapped around your neck
Like ivy around a tree, You took my knife
Without knowing what was going to happen and
Started to kiss my skin as if you had been cleaning the house
You had been about to sell,
And when you watched me leaving
With the knife in my chest
I knew that you remained the same
That you weren't handy even when you stabbed me.

Noč v mestu

Če gledaš z gradu proti mestu, lahko vidiš sonce, kako zahaja
in za sabo zapira vrata v nebo, mesto se ovija v nadomestke,
diham s pljuči, otrdelimi od cigaret, koga bom ta večer

pogledal v oči, ne vem, nekateri pari se držijo za roke, klošarji
se naslonjeni na flaše ozirajo gor, mimo streh, svetloba se poslavlja
po požirkih, kam iti, brez spraševanja o smeri, ni velike razlike med

ulicami z imeni in ulicami brez imen, priti do naslednjega križišča
in potem opazovati svet, mestna razsvetljava ustvarja iluzijo
o mehko bi v gibih taksistov, ki loputajo z vrati avtomobilov preden

zakrožijo po mestu kot alkaloidi po žilah okoli izgubljenega srca,

ni velike razlike med taksisti, nerazumljivimi jeziki vetra, ki pilijo vogale,
in mano, ko hodim in vidim, kako se za fasadami drobi skelet hiš,
na Metelkovi še vedno udarjajo po bobnih, sliši se

kot topotanje konj, ki se ne morejo približati, iti moram čim bolj
k reki, v reki vse prihaja in odhaja istočasno in ni nepremične
bolečine, nič ne ostane isto, čeprav se odsevi na gladini ne spreminjajo,

čeprav še vedno mislim na starko s Šuštarja, kako prodaja sončnice za
tvojo vazo

grem naprej, proti konici noči in čakam na dež, ki bo spral razpokan
zrak med nemim listjem vrb, vedno manj ljudi srečujem, vedno teže ostajam
buden, našel sem Trnovo, sedel bom za prazno mizo in vzdržal do jutra,

do prvega tuljenja ptičev, ki bo od vzhoda na novo razpraskalo nebo.

Night in the City

If you take a look at the city from the castle, you can see the sun setting
And closing the door to the sky behind itself, the city is wrapping itself
in the surrogates,
I am breathing with lungs stiff from cigarettes, who will I look

In the eyes tonight, I don't know, some couples are holding hands, bums
Are looking up leaning on their bottles, past the roofs, gulp by gulp the
light is taking
Its leave, where to go without asking for direction, there isn't much
difference between

The streets with names and the nameless streets, arriving to the next
crossroads
And watching the world, the city lights create an illusion
Of tenderness in the movements of taxi drivers who slam the car doors
before

They drive around the city like alkaloids in the veins around the lost heart,
There isn't much difference between taxi drivers, the incomprehensible
language of wind polishing the corners
And me walking and seeing the crumbling constructions of houses
behind the facades,
Drums are still resounding at Metelkova, it sounds

Like the stampede of horses who cannot approach us, I must go right
To the river, in the river everything comes and goes at the same time
and there is no fixed
Pain, nothing remains the same, even though the reflections on surface
don't change,

Even though I am still thinking about the old woman on the Cobbler
Bridge, selling the sunflowers for your vase,

I move on, towards the end of the night, waiting for the rain, which will
wash away the cracked
Air among the numb leaves of willow trees, I am meeting less and less
people, it's getting harder and harder to stay
Awake, I found Trnovo, I am going to sit down at the empty table and
make it till the morning,

Till the first howl of birds, which will scratch the sky again from the east.

Ledena srca

Betonski gibi mesta so ustavljeni pod snegom,
ki že tri dni nepretrgoma prihaja in poskuša
s hladnimi poljubi doseči mesto, kjer si stala,
ko si gledala v nebo in izgovarjala ime za imenom,
imena otrok, snežinka za snežinko na vroče
ustnice,

ti beli gibi mesta se zdaj, na prelazu dneva v noč,
prikazujejo v mojih sanjah, ki jih sanjam v modri
svetlobi prazne sobe, z odprtimi očmi, kot obrazi
zmrznjenih otrok z očmi, podobnimi mojim, in očmi,
podobnimi tvojim,

in betonski sneg, ki mi pada na obraz, se ne topi in
ne spreminja v vodo, ko se zgodaj zjutraj vzpenjam
na grajski grič in gledam proti severu in voham
veter, ki ga imenujem redek, kakor je redek veter
v spominu na Traklove najbolj nepremične pesmi,

in v sneženo skorjo zabetonirani organi mesta spodaj
se še vedno, gladko in naučeno kot motor, zaganjajo
v življenje, znotraj hiš, znotraj trgovin in soparnih
predavalnic, kot da ni nič, in vse, kar se zdi, kot da
je ustavljeno pod belo tišino snega,

so samo ledena srca najinih otrok, ki jih zaman
poslušam vsakič, ko mislim nate, kako gledaš
v nebo in izgovarjaš ime za imenom, minuta za
minuto bolj neslišna pod hladnimi poljubi
časa.

Hearts of Ice

The concrete moves of the city are blocked under the snow,
Which has been coming for three days, trying
To reach the place where you were standing with cold kisses,
Looking in the sky and pronouncing name by name
The names of the children, snowflake by snowflake on hot
Lips,

These white moves of the city now, at the crossing of day into night,
Appear in my dreams, which I dream in the blue
Light of an empty room, with eyes open like the faces
Of frozen children with eyes similar to mine and eyes
Similar to yours,

And the concrete snow falling on my face doesn't melt and
Doesn't turn into water early in the morning, when I go up
To the Castle Hill and look to the north and smell
The wind, which I call thin like the thin wind
In the memories of Trakl's most fixed poems,

And the city organs down there, set in the snow crust like in the concrete
Are smoothly and automatically starting into life like
An engine, in the houses, in the stores and in the sultry
Lecture halls, as if there was nothing, and as if everything that seems to exist
Stopped under the white silence of snow,

There are only the icy hearts of our children, to which I listen
In vain every time when I think of you, looking
In the sky and pronouncing name by name, minute by
Minute more silent under the cold kisses of
Time.

Translated by Igor Divjak

Janez Kajzer, rojen 1938 v Ljubljani, novinar, založniški urednik, med drugim urednik literarne revije *Srce in oko* (1989–1993). Piše pretežno humorno prozo: *Mimo dnevnega načrta*, 1960, *Klub v črnem*, 1964, *Prava moška družba*, 1979, *Sanjska hiša*, 2004; biografsko prozo: *Macesen* (dokumentarni roman o slikarju Ivanu Groharju), 1978; publicistiko: *S tramovi podprto mesto* (kulturnozgodovinski feljtoni), 1983; *Obljubljeni kraj* (portreti slovenskih izseljencev v ZDA), 1984, *Samorastnik izpod Blegoša*, 1998.

Janez Kajzer, born in 1938 in Ljubljana; journalist, book editor, and also editor of the literary magazine *Srce in oko* (1989–1993). He predominantly writes humorous prose: *Mimo dnevnega načrta*, 1960, *Klub v črnem*, 1964, *Prava moška družba* 1979, *Sanjska hiša*, 2004; biographical prose: *Macesen* (a documentary novel about the Slovenian painter Ivan Grohar), 1978; journalism: *S tramovi podprto mesto* (feuilletons on cultural history), 1983; *Obljubljeni kraj* (portraits of Slovenian expatriates in the United States), 1984, *Samorastnik izpod Blegoša*, 1998.

Janez Kajzer



Foto: Tihomir Pinter

Ekspedicija na Islandijo

Vročča, zatohla avgustovska vročina je v poznem popolnevu stiskala iz kože neprijetne potne srage. Napol dremaje sem slonel nad belim papirjem, na katerega mi ni uspelo spraviti niti črke. Morečo tišino so zmotili znani koraki. Nisem se motil, med vrati je obstal moj glavni in mi nenavadno prijazno rekel: »Bi prišli v mojo pisarno, obisk imamo!« In nato je še pojasnil: »Nekdo je prišel z zelo zanimivo idejo. Mislil sem, da bi vas zanimala.«

Le kakšen vrag ga je obsedel, sem pomislil, da je prišel pome. Saj se ni nikoli obračal name. Vsekakor bi prišel s tem k Suzi, naši mladi pripravnici, na kateri so mu, kot je bilo že splošno znano, obvisle oči. Če ne k njej, pa k Tediju, mojemu kolegu, katerega šaljiva družabnost ga je dražila in privlačila hkrati. Toda oba sta bila ta hip na dopustu, nedosegljiva. Tudi sicer je bila redakcija izpraznjena, nikjer nikogar. V sili hudič muhe žre! In tako sem mu brez ugovora sledil v njegovo pisarno.

Tam se je razveznil v naslanjaču moški pri šestdesetih ali nekaj več: slok, dolgonog, s sivimi prameni v laseh in s srščimi sivimi brki, krepak, a je moral biti nekoč krepkejši. Ko sem s svojim v dolgih letih privzgojenim žurnalističnim posluhom za presojo ljudi, ki sem jih prvič srečal, skušal ugotoviti, kakšne baže možakar je in kaj ga je prineslo, mi je nenadoma zadišal po morju. Toda trenutni preblisk je bil nespameten, morje mi je zagotovo zadišalo zaradi znoja, v katerem sem se kopal že ves dan.

A me intuicija tudi tokrat ni izdala, naj se je zdela še tako za lase prilečena. Ko me je šef predstavil in me zaradi boljšega vtisa na gosta naredil za »našega glavnega reporterja«, pri čemer se je skoraj ugriznil v jezik, mi je v nekaj črtah pojasnil namen njegovega obiska.

Povedal mi je, kar je gost pred tem povedal njemu, namreč da je po svoji stroki in nagnjenjih pomorski kapitan in da se je nedavno tega upokojil. Na kratko rečeno: dolga desetletja je plul po Jadranu. Kapitanoval je tako rekoč vsemu, kar lahko pluje: vozil je ladjice na potniških linijah med otoki pa na linijah ob obali, vozil je turiste v Sredozemlje. Vozil je najrazličnejše tovornjače, celo ribiške barke, med služenjem vojske pa si je pridobil izkušnje tudi na vojnih ladjah. Izkušenj z morjem čez glavo!

Tedaj je posegel v pogovor sam gost, ki je dotlej le čeme poslušal. Rekel je, da ga je v mladosti pripeljala na morje sla po romantiki, želja po velikih doživetjih. Toda resnica je bila mnogo bolj prozaična. Izkazalo se je, da je življenje na morju in z morjem dokaj dolgočasno, vsakdanje, nevznemirljivo. Leta tečejo, ladja pa se zdaj obrača k obali, zdaj proč od obale, dnevi so si enaki, skrbi so enake, tovor je skoraj vedno enak, potujoči turisti so vseskozi enaki, kot da so se vkrcali za vselej. Vse te neštete kratke vožnje, ki jih je po večkrat na dan opravil v različnih delih Jadrana, so njegovo nekdanje navdušenje ohladile, opravilo, po katerem je hrepenel, je postalo rutina. Zdaj se mu dozdeva, da mu je delovni vek minil v hipu, komaj da je bilo res; in ocenjuje, da ni uresničil življenjskega sna; to je žalostno, depresivno spoznanje. Ko pa je začel globlje razmišljati o tem, se je dokopal do ugotovitve,

The Expedition to Iceland

The sweltering, stuffy heat of the late August afternoon forced disagreeable beads of sweat through my pores. I hunched drowsily over the blank sheet of paper, unable to get a word down. The oppressive silence was interrupted by familiar footfalls. I hadn't been wrong, it was my editor in chief who stopped in the doorframe and said, with unusual amiability: "Would you mind stepping into my office, we have a visitor!" And added in explanation: "Someone has come up with a fascinating idea. I thought it might interest you."

What the devil possessed him to come to fetch me, I thought. He never picked me otherwise. With a thing like that he would have normally gone to Suzi, our young intern, who had—that was general knowledge—caught his eye. And if not to her, then to Tedi, my colleague, whose humorous gregariousness both irritated and attracted him. But at the moment both of them were on vacation, unavailable. The editorial office had a generally empty feel; there was no one in sight. Desperate times call for desperate measures! So I followed him to his office without objection.

Sprawled in an easy chair there was a man of some sixty odd years: lean, long-legged, with gray strands in his hair and a bristling gray mustache, robust, though he must obviously have been even more so at some time. Using my faculties trained during my long years as a journalist, I tried to guess what sort of man he was and what had brought him here; and I caught a whiff of the sea about him. But the momentary impression seemed irrational; the odor of the sea must have been a result of the sweat I'd been bathing in all day, surely.

As it turned out, my intuition had not failed me, no matter how far-fetched it had seemed. After the boss had made the introductions—elevating me, for the sake of creating a good impression, into "our senior reporter," though he almost choked on it—he briefly outlined the purpose of the visit.

He told me what the visitor had previously told him; that is, that the man was, by vocation and avocation, a sea captain and that he had recently retired. In a nutshell: he had spent long decades sailing the Adriatic. He had captained practically every conceivable vessel: he had ferried passengers between the islands and along the coast, he had sailed tourist boats on cruises around the Mediterranean. He had piloted all kinds of cargo ships, fishing boats, and, while doing his military service, did a stint on a warship. No lack of seafaring experience there.

At that point, the guest himself, who so far had only listened, slouching, intervened. He said that what had made him go to sea in his youth had been a romantic lust for great adventures. But reality had turned out to be far more prosaic. Life at sea and with the sea transpired to be rather dull, humdrum, lackluster. Years go by, and the ship either faces the coast or away from it, the days are all the same, the worries are all the same, the cargo is nearly always all the same, the tourists are continually all the same,

da to niti ni tako slabo. Upokojitev mu je šele prinesla popolno svobodo. Nič več mu ni treba delati le za ljubi kruhek. Čas je, da kaj stori za svojo dušo.

Zdaj je nekoliko pomolčal, da bi zbral misli in jih oblikoval v vabilo, ki naj bi pritegnilo oba poslušalca. Vsa leta na ladjah da si je krajšal proste ure z branjem našega tednika. Sporoča nama, kar je želel sporočiti že davno, pa se nikoli ni pripravil do tega: v našem tedniku je vedno našel obilo zanimivega branja; čeprav pozno, nam vendar čestita k naši uspešnosti. Zlasti so ga privlačile naše akcije in naši podvigi: nikoli ni maral romanov, ki so česnali o ljubezni in takem, sploh nobenih izmišljotin; vedno pa se je navduševal nad zdravimi, konkretnimi reportažami in članki, ki so odslikavali vsakdanje življenje. In v tem smislu, namreč v smislu akcij, ki smo jih že vodili v preteklosti, nam je prišel predlagat novo akcijo, kakršne po njegovih mislih še nismo imeli in ki bi morala vzbuditi veliko zanimanje bralcev.

Vsaj nekaj je moral pred tem že povedati šefu, sem razmišljal, sicer ga ne bi zadržal. Najrazličnejše tovrstne predlagatelje, ki so bili voljni sourejati časnik, je navadno odpravila že tajnica, če pa so s kakšno zvijačo le prodrli do šefa, jih je ta z ostrim pogledom in s prav tako ostro besedo odpravil stoje. Je bilo tokratno drugačno ravnanje pripisati le dolgočasnosti avgustovskega popoldneva, torej času kislih kumaric, kakor smo se strokovno izražali časnikarji, ko je vse živo na dopustu in ko je res mogoče pisati le o kislih kumaricah, ali pa je šef v prišleku zaznal nekaj več? Upajmo, da gre za slednje. Prisluhnilo mu torej.

Kapitan, ki sva mu s šefom verjela na besedo, da je to, za kar se je izdajal, je zastavil svoj govor nekako skromno, zatikaje se in v zadregi, kot da bi rad posebej poudaril, da se lahko sproščeno in suvereno počuti le na morju, zaprašena pisarna pa da ga spravlja v zadrego in mu je v oviro. V natrغانih stavkih je razlagal, kako je bil ves njegov delovni vek eno samo služenje vsakokratnim potrebam, vseskozi pa si je želel opraviti nekaj velikega, kar bi bilo mogoče uresničiti le s hudimi naporji in s poprejšnjim skrbnim načrtovanjem. Zdaj, ko je prost vseh službenih vezi, hkrati pa še pri umskih in telesnih močeh, bi takšen podvig zmogel. Sicer pa je vse to malo pomembno. Naravnost, brez vseh okolišenj, nama sporoča, da se je obrnil na naš časnik, ker meni, da bo prav tu našel prave sogovornike. Leta, desetletja že goji željo, da bi poveljeval ladjici, ki bi iz našega, slovenskega pristanišča odplula po Jadranu in Sredozemlju na Atlantik, potem pa mimo evropskih obal naravnost na oddaljeno Islandijo. Ni ga Slovenca, ki ne bi kdaj kaj prebral o njej, ni ga, ki ga ne bi mikalo stopiti na ta oddaljeni evropski svetilnik, ki pa je, če prav premislimo, vendarle bliže, kot si mislimo. Eksotičnost tega ledenega otoka pa bi bila vendarle samo en del obsežnejšega cilja. Spotoma bi lahko obiskali številne dežele, o katerih samo beremo ali pa jih kdaj pa kdaj uzremo na televizijskem zaslonu. Ne nazadnje pa bi ves čas poti imeli tik pod seboj in tik ob sebi morje, ki ga vidiš in občutiš čisto drugače kot z visočin palube kakšne velike ladje ali celo letala; na lastne oči bi se lahko prepričali, kakšno je to morje. Je zares onesnaženo, kot nam pogosto sporočajo? S čim je onesnaženo? Ali pa je nasprotno čistejše, kot nam zatrjujejo?

as though they had boarded for life. All the countless short ferry trips he did several times a day in various parts of the Adriatic cooled off his initial enthusiasm, and the job he had yearned to do waxed routine. Now it seemed to him that his lifetime of work had gone by in a flash, it hardly seemed real; and he reckoned that he had failed to realize his life's dream; that was a dismal, depressing realization. But when he started mulling it over, he arrived at the conclusion that the situation wasn't all bad. Retirement had brought him complete freedom at last. He no longer had to work to earn his daily bread. Now it was time to do something for his soul.

He paused at this point, to collect his thoughts and formulate them into an invitation that would entice the both of us listening to him. All those years on board ships he had whiled away his hours of leisure reading our weekly. Now he was letting us know what he had long wanted, but had never got around to: he had always found plenty of interesting things to read in our weekly; though now late in the day, he would like to congratulate us on our achievement. He had been particularly stirred by our exploits and ventures. He had never liked novels that talked a lot of nonsense about love and stuff, or any other fiction for that matter; he had always been keen on wholesome, concrete articles and accounts of real life. And in this sense, that is, in the sense of the exploits we had initiated in the past, he had come to us to propose another undertaking, of a kind we had, in his view, not organized yet, and which was sure to arouse a lot of interest with our readers.

He must have told the boss something else, I thought, or he wouldn't have let him stay. It was usually the secretary who warded off all manner of suggesters of this type, eager to co-edit the paper, and in case they managed to foist themselves on the boss with a ruse, he sent them packing with a scowl and a harsh word while still standing. Was his atypical behavior on this occasion attributable only to the tedium of the August afternoon, to the silly season, as journalists refer to the summer, when everyone's off on vacation and there is nothing to write about but trivia, or might the boss have intuited something else in the stranger? Hopefully, the latter. Let's hear him out, then.

The captain—whom both my boss and I took at his word to be what he claimed he was—delivered his speech somehow modestly, often faltering and looking embarrassed, as though intent on bringing home the fact that he could only feel at ease and confident at sea, while a dusty office was a source of discomfort for him, a hindrance. In broken sentences he explained how his entire career had been nothing but complying with the requirements of the moment, while all the while he'd longed to do something big, something that could only be accomplished with a great deal of effort and careful planning beforehand. Now that he was free of the ties of his job and at the same time still fit and in possession of his faculties, he could bring off such an undertaking. But that was beside the point. He would come straight out with it, no pussyfooting around: he had approached our journal because he believed he would find the right kind of people to talk to here. For years, for decades, he had nursed the

Ko je izustil vse, kar se je naučil tako rekoč na pamet, in je bilo očitno, kako se mu zdi, da je le slabo povedal, kar je izsanjal na tisočero plovbah, je premolknil. Po kratkem premolku pa smo začeli govoriti vsi trije: moj šef, jaz in kapitan, zdaj eden, zdaj drugi, drug drugemu smo segali v besedo, razmišljali na glas in včasih smo kakšno misel zapeli hkrati v troje. Opravičujem se, če našega pogovora ne zmorem več obnoviti zelo natančno in pripisati posameznih trditev in misli prav tistemu, ki jih je izrekel.

Vsi trije smo iz svojega spomina vlekli vse, kar smo vedeli o Islandiji. Povedali smo si, da meri le 103.000 kvadratnih kilometrov in da ima le 200.000 prebivalcev. Da je to otok stotero vulkanov in da ima komaj predstavljivo velike ledenike. Da je otok nastal iz lave, vulkanskega pepela in da se še vedno ustvarja, vsepovsod se dvigajo stebri pare in dima. Moj šef, ki je bil geografsko zagotovo izjemno razgledan mož, je omenil največji islandski vulkan, Heklo. V njem da kipe jezera lave in mnogi mislijo, da je tam vhod v pekel. Sam, ki sem bolj doma v literaturi, sem omenil skandinavske mite in zatem islandsko literaturo, zlasti obširne sage, ki jih imamo tudi v slovenščini. Laxnessa na primer, Svenssona na primer, njegove povesti o dečku Nonniju sem v poznem otroštvu dobesedno požiral. Nato je, ne vem več kdo od nas, razlagal o izbruhih podmorskih vulkanov blizu otoka. Naslikali smo si privlačnost gejzirjev, v katerih vse žubori in kipi. Na otoku je 250 termalnih območij. Na glas smo občudovali svetle noči, kakršne poznajo na visokem severu. In omenjali smo, da na otoku skoraj ne poznajo kriminala. Dopovedovali smo drug drugemu, da je otok raj za ribiče in raj za ornitologe. Vsak korak po otoku bi nam odkril kaj novega, neznanega, čudnega, prvinskega, posebnega, po čemer bi zahrepeneli tudi naši bralci. Zatrtili smo si, da je Islandija zares dobra zamisel.

Tedaj je povzel besedo moj šef, ki je bil človek stvarne narave, rojen menedžer. Rekel nama je, da je zamisel sprejemljiva, ne bo pa je lahko uresničiti. Predvsem se bo težavno dokopati do pravnje ladje.

Spet smo začeli razpredati misli vsi trije, tako da se ni natančno vedelo, kaj je kdo rekel. Vsekakor je bilo izrečeno, da se bo ladja že našla, najbolje kakšna skoraj odslužena tovornjača. Lastnik bi nam jo zagotovo odstopil zastonj, če jo bomo le usposobili za plovbo. In jo prebarvali v veselih barvah, da bo vsepovsod vzbujala pozornost, sem pristavil jaz. Onadva se nista zmenila za mojo pripombo, kot da zunanji videz ni pomemben, in sta nadaljevala s svojimi razmišljanji. V nekajurnem pogovoru smo se dogovorili, da bomo dali podvigu ime *Ekspedicija na Islandijo*. Odpluli bomo v začetku prihodnjega poletja, ko bodo na otoku vladale kolikor toliko znosne temperature. Zmenili smo se, da bo glavni cilj sam otok in njegove nenavadnosti, hkrati pa ne bomo izpustili ekoloških opazovanj med plovbo, saj dandanes ekologija zanima slehernega bralca. Po daljšem pogajanju smo sklenili, naj bi imela ekspedicija trinajst mož (no, morebiti trinajst članov, saj bi se nam navsezadnje lahko pridružilo tudi kakšno žensko bitje, čeprav je bilo to malo verjetno). Ti bi se delili v dve skupini, prvi bi poveljeval kapitan, v njej bi jih bilo kar nekaj: njegov namestnik in šolan mornar, nadalje strojnik – brez njega ne bo šlo, saj bo ladjica stara in pokvarljiva, na koncu pa še kuhar in njegov pomočnik, ki bi hkrati opravljal

desire to skipper a little boat that would sail from our Slovenian port down the Adriatic into the Mediterranean and on to the Atlantic, then past the coasts of Europe straight to far-off Iceland. There isn't a single Slovenian who hasn't at some point read at least something about Iceland, there isn't a Slovenian who's never toyed with the idea of going to this far-away lighthouse of Europe, which is, when you consider it, really closer than we think. But this exotic icy island was only part of a far more ambitious goal. On the way we could visit the numerous countries we only read about or occasionally see on television. And last but not least, all the way there we would have, underneath and all around us, the sea, which we would see and feel totally differently than from the high deck of a large liner, let alone from an airplane; we could see with our own eyes what state the sea was in. Is it really as polluted as is often reported? What is it polluted with? Or is it, on the contrary, cleaner than we are being told?

When he had voiced all that he had as good as learned by heart—and it was clear that he felt he had poorly presented what he had dreamed up during his thousand ferry trips—he paused. After a short silence, all three of us started talking at once, my boss, myself, and the captain: we took it in turns, we cut in on each other, we thought aloud, sometimes we finished off a sentence as a trio. I'm afraid I'm unable to accurately reconstruct our conversation and ascribe the individual statements and thoughts to the person who uttered them.

All three of us dredged our memories for everything we knew about Iceland. We recounted that it measures a mere 103,000 square kilometers and has a population of only 200,000 inhabitants. That it's an island of a hundred volcanoes and that it has glaciers so huge it's hardly imaginable. That the island had formed from lava and volcanic ash, and that it is still forming amidst billowing pillars of vapor and smoke. My boss, beyond doubt extremely well versed in geography, mentioned Iceland's largest volcano Hekla. In it, there are lakes of boiling lava, and many people believe it's the gate to hell. Being more at home in literature, I brought up Scandinavian myths and then Icelandic literature, in particular the extensive sagas we also have in Slovenian translation. Laxness, for instance, and Svensson—as a child, I couldn't get enough of his stories about the boy Nonni. Then someone, I forget who, explained all about the eruptions of submarine volcanoes near the island. We conjured up the bubbling and seething attractiveness of the geysers. There are 250 thermal areas on the island. Loudly we praised the bright nights known in the far north. And we mentioned that crime is virtually nonexistent on the island. We told each other how the island is a fisherman's paradise, and an ornithologist's paradise, too. Every step we took on that island would reveal something new, unknown, unusual, primary, exceptional, something that also our readers would long for. We concluded that Iceland was a really good idea.

At that point my boss took over; he is a practical man, a born manager. He told us that the idea was acceptable, but would not be easy to put into practice. Above all it would be difficult to get hold of the right kind of boat.

posle čistilca in dečka za vse. V drugi skupini bi bil jaz, ki me je šef nemudoma imenoval za vodjo te skupine in hkrati za generalnega vodjo ekspedicije (počutil sem se kot general, ki mu predsednik države pripenja na prsi venec novih odlikovanj!). Moja naloga bi bila razumljivo predvsem poročanje za naš časnik, pomagal bi mi fotoreporter. Našo strokovno skupino pa bi dopolnjevala dva strokovnjaka, pravzaprav znanstvenika, prvi bi moral biti ekološko usmerjen in bi se moral spoznati na vsakršne vode, bodisi slane ali sladke, a naj bi bil predvsem biolog, drugi pa naj bi bil geolog, ki je na vulkanskem otoku nepogrešljiv. Preostali del strokovne skupine naj bi po predlogu mojega šefa dopolnjevali gostje iz drugih redakcij, saj pri takšnem podvigu ne moremo biti malenkostni – medse naj bi povabili televizijskega reporterja s snemalcem in – da ne bo zamere – tudi radijskega reporterja. Kolegom z drugih medijev bi omogočili zanimivo potovanje, oni pa bi v svojih oddajah v zameno omenjali ime našega časnika.

Videl sem se že, kako s preostalo dvanajsterico med bliskanjem kamer vstopam na ladjico, kako mahamo zbrani množici, ki bi se rada poslovila od nas. Slutil sem že številne zanimive prigode, ki se nam bodo pripetile na dvomesečni ali trimesečni poti. Reportaže se bodo pisale same od sebe, medtem ko jih v tej domači zatohlosti in nedogajanju ne morem izcužati niti z največjim prizadevanjem.

Moj glavni je zatem razmislil o financiranju odprave. Niti dvomil ni o tem, da se bo zlahka našla dolga vrsta malih sponzorjev, ki nas bodo oskrbeli s hrano, z obleko, s potrebnimi aparati. Toda odprava mora dobiti tudi generalnega sponzorja, ki bo pripravljen odšteti precejšnjo vsoto za visoke stroške potovanja in ki mu bo hkrati v uteho, da ga bodo v zvezi z zanimivo odpravo nenehoma omenjali. Kandidat za generalnega sponzorja bi moralo biti kakšno premožno, veliko podjetje, katerega izdelki na kakšen način onesnažujejo okolje. Takšni imajo največ slabe vesti in se bodo prav radi odkupili s sodelovanjem pri velikem ekološkem podvigu. Kajti ta odprava bi morala biti v prvi vrsti ekološka, to bi bilo tudi v duhu časa. Izbira generalnega sponzorja, čeprav ni bil niti z besedo omenjen, mi je zasmrdeala po bencinu.

Ko smo pozneje razpredali o podrobnostih, si ponavljali že povedano in vrtali, kaj bi se še lahko domislili, smo omenili tudi privlačno možnost, da bi po Islandiji vsaj na kratko obiskali tudi Grenlandijo, saj je skoraj čisto zraven. Eskimski psi haskiji! je vzkliknil nekdo izmed nas. In tjunj! je kriknil drugi. Pa kit z imenom orka gladiator, ki napade človeka, če le more! je vedel moj glavni. In tam bi prav gotovo lahko zašli v pekel ledenih plošč in gora. Naša ladjica bi se jim približala na strel, morda bi se ji posrečilo celo zapluti mednje, ledeni vršaci bi nas obdajali z vseh strani in se nagibali nad nas, kosi ledu bi padali po palubi, slišati bi bilo hreščanje lomečih se ledenih skladov ... To bi bila reportaža, ki bi bralcu jemala dih. Kapitan, ki je obmolknil, je pritrvuje predel vase, mojemu glavnemu, ki je najpogosteje gledal kot ris, se je prikradel na obraz prijazen nasmešek. Sam sem razmišljal, kako čudno se je spremenilo moreče avgustovsko popoldne. Z obrobja sem se prebil prav v središče. Kako je že rekel stari:

Again, ideas were bandied about by all three of us so that it was not clear who had said what. Anyway, it was definitely said that a boat would be found; some almost write-off cargo boat would serve our purpose best. The owner would surely let us have it for free if we made it seaworthy. And painted it in bright colors so that it would attract attention everywhere, I added. The other two ignored my remark, as though external appearance was unimportant, and continued their ruminations. In the discussion that went on for hours we agreed to call the venture *Expedition to Iceland*. We would set sail early next summer, when the temperatures on the island would be more or less tolerable. We decided that the main goal would be the island itself and its unique features, but at the same time we would not neglect ecological observations during the voyage, since ecology is now universally interesting. After protracted negotiation we resolved that the expedition should comprise thirteen men (well, possibly thirteen crew members, since a member of the female sex might join us, though it was not very likely). The crew would be divided into two groups; the first one, under the captain's command, would be quite numerous: a first mate and a trained sailor, then an engineer—it wouldn't do to sail without one, the boat would be old and liable to break down—and a cook and an assistant who would also do the cleaning and be the dogsbody. The second group would comprise me, whom the boss immediately named the head of this group and at the same time the general expedition leader (it made me feel like a general having another medal pinned to his chest by the president!). My first and foremost task would be, understandably, to report for our journal, and I would have a photojournalist to assist me. Our team would also consist of two experts, more specifically, scientists: one would be ecologically oriented and would know all about all kinds of water, salt and fresh, but should be, above all, a biologist, while the other one should be a geologist—indispensable on a volcanic island. The rest of the expert team would be made up—on my boss' suggestion—of guests from other news desks; on an expedition like this we shouldn't be petty, we would invite along a television reporter and a cameraman, and also—to avoid any grudges—a radio reporter. We would enable our colleagues from the other media to take an interesting trip, and they in turn would mention the name of our journal in their programs.

I could just see myself, boarding the boat along with the other twelve, to cameras flashing, waving to the crowd that had gathered to see us off. I could foresee the interesting adventures we would have on the two- or three-month voyage. Stories would write themselves, stories I could not compel to take shape in this inertia and stagnancy at home, try as hard as I might.

Then my chief worked out the financing of the expedition. He had no doubts it would be easy to find a string of small sponsors who would provide us with food, clothes, and the necessary equipment. The expedition should also have a general sponsor who would be willing to fork out a considerable sum for the high costs of the journey and would at the same time find it gratifying to have their name constantly mentioned in rela-

generalni vodja odprave! Nisem si upal misliti, kako bi bilo, če bi bila v redakciji »naša ljubljena Suzi« ali očarljivi šarmer Tedi. Skoraj gotovo ne bi bil poklican, skoraj gotovo mi o stvari ne bi bilo dano nič vedeti.

Pred slovesom smo se zmenili, da se bo kapitan ponovno oglasil najpозnejše v enem mesecu. Do tedaj pa bomo vsi veliko razmišljali.

V tistem mesecu sem se kdaj spomnil avgustovskega razgovora. Ko sem razmišljal o zanimivi zamisli, sem si nenadoma zaželel, da bi bil kapitan videti malce mlajši, pod petdeset, na primer. Med ledenimi gorami bi se s takšnim počutili varneje.

Po mesecu dni se kapitan ni oglasil. Tako moj glavni kot jaz sva na srečanje z njim pozabila. Če sva ga sprva še kdaj omenila, ga pozneje niti omenila nisva več. Kot da razgovora ne bi bilo. Čutil sem, da je bilo nekaj narobe. Je sploh bil kapitan ali pa le čudak s prismojeno idejo? Verjel sem v njegovo kapitansko kapo, a se vse bolj nagibal k misli, da je šlo za želje starca, ki jih ni zmožgel več uresničiti. Vtepel sem si v glavo, da bo nekega dne prispela v redakcijo kapitanova hči, stara kakšnih 40 let (resnici na ljubo ni omenjal, da ima kakšno hčer) in očeta opravičila, češ da gre za blodne starčevske ideje, za zgodnjo sklerozo. A je ni bilo, niti njega ne. V obilju vsakdanjih opravil sem na čudni obisk sčasoma povsem pozabil.

Nekega junijskega večera sem pregledoval odtise našega časnika, ki jih je tehnični pravkar prinesel iz tiskarne. Ko sem preveril, ali je z mojim prispevkom vse v redu, mi je oko obstalo na mastnem naslovu *Vrata v pekel*. In na nadnaslovu: *Ekspedicija na Islandijo*. Na sredini strani se je smehljala »naša ljubljena Suzi«, pod sliko je pisalo: Od naše posebne poročevalke. Na koncu reportaže so bili najavljeni prispevki v naslednjih številkah: *Zdravilni gejziri, Noč med ledenimi gorami, Gora nesnage sredi oceana ...*

Ko je Tedi, ki sem ga natanko obvestil o predzgodovini Suzinega popotovanja, na prvem sestanku redakcije napol šaljivo napol zares opomnil glavnega, kako da nič ne vemo o ekspediciji na Islandijo, je ta z risjim pogledom odvrnil, da smo akcijo, s katero bomo pokrili predvsem ekološka pričakovanja naših bralcev, načrtovali že nekaj časa, naloga pa je bila zaupana Suzi, ki jo ekološka vprašanja zelo privlačijo in ki ji seveda tudi ustrezno spretno teče pero. In ki je med vsemi najlaže odpotovala, ker pač še nima otrok. Tedija je glede na moja poprejšnja obvestila še zanimalo, kako potuje, menda ne kar s posebno ladjo! Glavni, ki si pri njem ni bil nikoli na jasnem, ali se šali ali misli resno, je zamrmral: Bežite no, s kakšno ladjo! Seveda z letalom. In seveda je vse brezplačno, potovanje sponzorirata domače letalsko podjetje in turistična agencija ta pa ta. No, zdaj veste vse. Čas je dragocen, povrnimo se k dnevnomu redu. Ima kdo še kakšno idejo za prihodnjo številko?

tion to the interesting expedition. Ideally, our candidate for the general sponsor would be some thriving corporation whose products pollute the environment in some way. They tend to feel bad about it, and would be happy to make up for it by participating in a major ecological exploit. Because this is what this expedition should be, above all else—ecological; that would also be in the spirit of the times. The choice of general sponsor, though not mentioned by name, reeked of gasoline to me.

When we went on rehashing the details, reiterating the things we'd said before, and probing for possible new ideas, we also mentioned the attractive possibility of briefly visiting Greenland after Iceland; after all, it was virtually next door. The Eskimo huskies! one of us called out. And the seals! another one cried. And the Orca gladiator whale, who'll attack a human whenever possible! My chief was ever so knowledgeable. And there we could certainly wander into the devil's maze of ice floes and icebergs. Our boat would come within shooting distance of them, possibly it might even manage to sail right in between them: we'd be surrounded by ice peaks looming above us, huge chunks of ice would be falling onto the deck, we'd hear the enormous blocks of ice grind and crack... That would undoubtedly make for a breath-taking feature story. The captain, who had fallen silent, purred approvingly to himself; my chief, who as a rule glared, had an amiable grin pasted on his face. I pondered how strangely the depressing August afternoon had changed. From the margins, I had made my way to the very hub of things. What was the way the old man had put it again? The general expedition leader! I didn't dare even think about how things would have turned out had "our beloved Suzi" been in the office, or the charming Tedi. I almost certainly wouldn't have been summoned, I almost certainly wouldn't have even known about the whole affair.

Before saying goodbye we agreed that the captain would call on us again in one month's time at the latest. Until then, we would all give the matter a lot of thought.

In that month I remembered the August discussion every now and then. When I turned over the interesting idea in my mind, I started wishing that the captain looked a bit younger, say, under fifty. A younger captain would make me feel safer amidst icebergs.

When the month had expired, there was no sign of the captain. Both my chief and I dismissed our meeting with him from our thoughts. If at first we still mentioned him every so often, his name later never came up anymore. As though that discussion had never taken place. Something seemed a bit off. Was he a captain at all or just some oddball with a loony idea? I had had faith in his captain's hat, but I was increasingly inclined to think that it was just a case of an old man with dreams he was past his ability to realize. I convinced myself that some day, the captain's daughter would walk into the editorial office, aged about forty (though, to be honest, he never said anything about having a daughter), and would apologize on behalf of her father, saying it was just old-age dementia, an early stage of sclerosis. But she never showed up, and neither did he. Busy with numerous day-to-day chores, I in time forgot all about the strange visit.

On a June evening I was reading the proofs of our journal, which our technical editor had just brought from the presses. When I had checked that my piece was all right, my eye caught a title in bold print: *Gate to Hell*. And the heading: *Expedition to Iceland*. Smiling smack in the center of the page was “our beloved Suzi,” and the caption read: From our special correspondent. The story ended with an announcement of the features to come in the following issues: *Curative Effects of Geysers*, *A Night Amidst Icebergs*, *A Mountain of Scum in the Middle of the Ocean...*

At the next editorial meeting Tedi, whom I had informed in detail about the history of Suzi’s trip, half-teasingly, half-seriously, inquired of our chief how come we knew nothing of the expedition to Iceland. Glaring, the boss answered that the venture, which was intended to primarily cover the ecological expectations of our readers, had been planned for some time, and the task had been entrusted to Suzi, who is very into ecological issues, and who is, of course, also very deft with words. And who found it the easiest to travel since she has no children yet. In view of the things I had told him, Tedi further wanted to know how she was traveling—not by a special boat, surely? The boss, who could never tell for certain when Tedi was joking and when he was being serious, mumbled: go on, what boat! She’s flying, of course. And for free, naturally, the trip is being sponsored by our airliner and that so-and-so tourist agency. Well, now you know everything. Time’s precious, let’s get back to the agenda. Any other ideas for the next issue?

Translated by Tamara Soban

Viliam Klimáček se je rodil leta 1958 v Trenčinu na Slovaškem. V Bratislavi je študiral medicino in devet let delal kot kirurg in anesteziist. Leta 1985 je soustanovil gledališče GUnaGU, ki spada med najpomembnejša alternativna gledališča na Slovaškem. Gledališče je do danes izvedlo skoraj trideset krstnih izvedb, največji delež teh je napisal Klimáček, ki je hkrati tudi umetniški vodja gledališča, režiser, igralec in včasih celo glasbenik. Je dobitnik številnih nagrad doma in v tujini. Poleg tega je izdal tudi sedem knjig poezije in proze, piše pa tudi za radio in televizijo.

Born 1958 in Trenčín, Slovakia. Studied at the School of Medicine, Comenius University in Bratislava, Slovakia. Worked for nine years as surgeon and anaesthetist at the Cardio-Vascular Department, Institute For Cardio-Vascular Diseases in Bratislava.

In 1985 he co-founded the GUnaGU Theatre which belongs to the most important alternative theatre companies in Slovakia. The theatre has presented almost thirty original titles, great majority of them written by Klimáček, who is the theatre's artistic chief, director, actor and from time to time also musician.

Received a variety of prizes at home and abroad. Published seven books of poetry and prose, writes for television and radio.

Viliam Klimáček



Hipermarket

Dan, ko niste nakupovali, imejte za izgubljen.

1. Hala v hipermarketu

Ian v brezhibni obleki sprejema Petra na delovno mesto.

IAN Nikoli ne glejte ženske v prsi. Tega na delu ne prenesem.

PETER Seveda.

IAN In pazite na oči.

PETER Paziti na oči.

IAN Jasno?

PETER Oči so prasice.

IAN Prosim?

PETER Lažejo.

IAN Ulovijo vas z očmi, medtem pa kradejo. Tukaj strašansko kradejo.

ANIN GLAS *Iz mikrofona. Gong.*

Spoštovane stranke, dovolite, da vas opozorimo na neverjetno znižanje na oddelku moške konfekcije. Komplet črnih nogavic po akcijski ceni.

Gong.

IAN Toliko stvari na kupu ljudi čisto zmeša. Najbolj so na udaru ženske. Kaj mislite, kaj je največji afrodiziak za tatice?

PETER Moške gate?

IAN Pralni praški. Ta vzburljiv vonj. Najbrž jim dodajajo kakšne feromone. Ženske pri praških čisto izgubijo glavo in začnejo krasti. In kaj kradejo?

PETER Gate?

IAN Kozmetiko!

PETER Desetkilski Persil bolj težko ukradeš.

IAN Presenečeni bi bili.

ANIN GLAS *Iz mikrofona. Gong.*

Na oddelku za tekstil se pravkar začena predstavitev nove kolekcije ženskega perila. Zimsko roza je zdaj nadomestila pomladna vijoličasta.

Gong.

IAN To je napet prostor. Zbuja vtis neomejenih možnosti. Greste si kupit žvečilko, domov pa prinesete mikrovalovno. Ljudje se iz nakupov vračajo domov in svojo napetost sprostijo s seksom. Triintrideset odstotkov zanositev se zgodi po nakupovanju v hipermarketih!

PETER Jaz razpakiram vrečke in se zvlekнем na kavč.

IAN In potem?

Hypermarket

Deň, v ktorom ste neboli nakupovať považujte za stratený.

1. Hala hypermarketu

Ian v dokonalom obleku prijíma Petra do zamestnania.

IAN Nikdy nepozerajte ženám na prsia. V práci to neznášam.

PETER Samozrejme.

IAN A pozor na oči.

PETER Pozor na oči.

IAN Jasně?

PETER Oči sú svine.

IAN Prosím?

PETER Klamú.

IAN Chytia vás očami a zatiaľ kradnú. Tu sa strašne kradne.

HLAS ANNY *Z ampliónov. Gong.*

Vážení zákazníci, dovoľujeme si vás upozorniť na mimoriadne zľavy v oddelení pánskej bielizne. Sada čiernych ponožiek za akciovú cenu.

Gong.

IAN Toľko tovaru pohromade privádza ľudí do šialenstva. Zmocňuje sa to najmä žien. Hádajte, čo je najväčšie afrodisiakum pre zlodějky?

PETER Pánske slippy?

IAN Pracie prášky. Tie vzrušujúce vône. Asi tam miešajú nejaké feromóny. Ženy pri práškoch stratia hlavu a idú kradnúť. A kradnú čo?

PETER Slippy?

IAN Kozmetiku!

PETER Desaťkilový Persil neukradneš.

IAN To by ste sa čudovali.

HLAS ANNY *Z ampliónov. Gong.*

V oddelení textilu práve začína prehliadka novej dámskej bielizne. Jarná fialová strieda zimnú ružovú.

Gong.

IAN Toto je vzrušujúce miesto. Vyvoláva pocit neobmedzených možností. Idete si kúpiť žuvačky a odídete s mikrovlnkou. Ľudia sa vrátia z nákupov a doma si napätie vybijú sexom. Tridsaťtri percent počatí vzniká po návšteve hypermarketov!

PETER Ja vybalím igelitky a zvalím sa na gauč.

IAN A potom?

PETER Zapnem si telku.

PETER Prižgem TV.

IAN Zato pri nas delate kot varnostnik.

PETER Ponosen sem na to, gospod.

IAN Bivši policaj?

PETER Tajna služba, gospod.

IAN Ne kličite me ves čas gospod.

PETER Branil sem steber prejšnjega režima.

IAN Zdaj boste branili steber sedanjega.

PETER Svobodni trg?

IAN Ženske stranke. Bodite pozorni nanje! Vsega so sposobne. V kabini bodo poizkušale majčke in si ob tem skrile stvari globoko vase. Neka ženska je enkrat odnesla dvaindvajset šmink Dior. Najbrž mi ni treba povedati, kam jih je skrila.

ANIN GLAS *Iz mikrofona. Gong.*

Na oddelku videokaset in knjig vam ponujamo novi roman »Razčtetverjanje ženske« avtorice bestselerja »Moški so svinje«. *Gong.*

PETER Dvaindvajset? Saj jih vendar ne morem pogledat ...

IAN Lahko, lahko. Pokličete prodajalko. In nikoli ne pozabite na diskretnost.

PETER Do tatic?

IAN Tatica je bodoča stranka. Opozarjamo, ampak ne odvrčamo. Drugič bi morda zapravila denar drugje.

PETER Pa moški kradejo manj?

IAN Največ kradejo, ko dobijo plačo.

PETER Po plači?

IAN Od njih se pričakuje, da bodo ženi prinesli domov darilo, oni pa bi radi kaj prihranili. To je precej zoprno.

PETER Zadovoljni boste z mano.

IAN Upam. Če v treh dneh ne dobite prvega tatu, vas bom moral odpustiti.

* * *

Eva zdolgočaseno prodaja cd-je, Karin ima na ušesih slušalke in pleše na glasbo, ki je ne slišimo.

EVA Stavim, da ga spet ne bo kupila.

KARIN *Odloži slušalke.*

Prosim?

EVA Boste vzeli ta cd?

KARIN Dober je.

Nadene si slušalke in pleše naprej. Vstopi Ian in nevidno opazuje ženski.

EVA Zajebana služba.

KARIN *Odloži slušalke.*

Ste kaj rekli?

Nadene si slušalke in pleše.

- IAN Preto u nás robíte strážnu službu.
PETER Som na to hrdý, pane.
IAN Bývalý policajt?
PETER Tajný, pane.
IAN Nehovorte mi stále pane.
PETER Chránil som opory bývalého režimu.
IAN Teraz budete chrániť opory toho súčasného.
PETER Voľný trh?
IAN Zákazníčky. Pozor na ne! Sú schopné všetkého. V kabínke si budú skúšať blúzky a pri tom si skryjú tovar hlboko do seba. Jedna dáma raz vyniesla dvadsaťdva rúžov Dior. Nemusím vám hovoriť, kde.
- HLAS ANNY *Z ampliónov. Gong.*
V oddelení videokaziet a kníh vám ponúkame nový román „Štvrtenie ženy“ od autorky bestselleru „Muži sú svine“. *Gong.*
- PETER Dvadsaťdva?! Nemôžem im predsa pozerat...
IAN Ale môžete. Zavoláte predavačku. A nikdy nezabúdajte na diskretnosť.
PETER Voči zlodějčák?!
IAN Zlodějka je budúci zákazník. Napomenieme, ale neznechutíme. Nabudúce by minula peniaze inde.
PETER Muži kradnú menej?
IAN Najviac kradnú po výplate.
PETER Po výplate?
IAN Doma sa od nich čaká, že donesú manželke darček, a oni chcú ušetriť. Strašne trápne.
PETER Budete so mnou spokojný?
IAN To dúfam. Ak do troch dní nechytíte prvého zlodēja, musím vás prepustiť.

* * *

Eva znudene predáva cédečká, Karin má nasadené slúchadlá a tancuje na hudbu, ktorú nepočujeme.

- EVA Stavím sa, že si ho zase nekúpi.
KARIN *Zloží si slúchadlá.*
Prosím?
EVA Prajete si to CD?
KARIN Je dobré.
Nasadí si slúchadlá a ďalej tancuje. Vojde Ian a nevidený pozoruje ženy.
EVA Vyrbraná robota.
KARIN *Zloží si slúchadlá.*
Hovorili ste niečo?
Nasadí si slúchadlá a tancuje.

- EVA Že cel mesec hodi sem in posluša en in isti cd. Ne krade. Ne moti. Nikogar ne nadleguje. Sovražim jo.
- KARIN *Odloži slušalke.*
Zdaj pa ste nekaj rekli!
- EVA Da je vse v redu.
Karin si nadene slušalke in pleše. Eva se dolgočasi.
- IAN *Pogleda na Evino priponko.*
Eva? Priznajte ... Eva. Ne marate glasbe.
- EVA Imela sem jo rada. Dokler nisem začela delati tukaj.
- IAN Kako dolgo ste že pri nas?
- EVA En mesec.
- IAN *Gleda Karin, ki pleše, ona ga ne opazi.*
Ta ženska hodi sem že celo leto. Vsak dan med osmo in enajsto uro. Otroka pusti varuški in gre v fitness. Potem se stušira in pride poslušat sem.
- ANIN GLAS *Iz mikrofona. Gong.*
Spoštovani kupci, izkoristite zlato kartico za zveste kupce, vsak dan lahko kupite eno vrsto izdelkov po neverjetni ceni. Zlate kartice lahko dobite pri vsaki blagajni.
Gong.
- IAN Veste kaj posluša?
- EVA Štrajh.
- IAN Nekateri temu pravijo Vivaldi. Veste kaj je najbolje delati ob Vivaldiju? Ob njem se odlično ločuje meso od kosti. Tretjina prvovrstnih kuharjev v službi posluša Vivaldija.
- EVA *Pogleda Karin, ki pleše.*
Ne zgleda, da bi bila kuharica.
- IAN Igralka je, ampak nikjer ne igra. Je mati triletnega sina. To včasih igra. Moral bi vas odpustiti. Zaradi neustreznega obnašanja do stranke.
Eva sleče plašč in mu ga poda.
V zamrzovalnem boksu je prosto mesto. Meso vam bo ohladilo glavo.
- EVA Zakaj jemljete to tako osebno?
- IAN Ničesar ne jemljem osebno.
- EVA Seveda jemljete.
- IAN Ne, pa ne.
- EVA Vas je prizadelo, kar sem rekla o njej?
- IAN Nič me ni prizadelo.
- EVA Saj vidim, a ne?
- IAN Pol me je pa prizadelo, jebenti!
- EVA Grem na tisto meso.
- IAN *Ozre se proti Karin.*
To je moja žena.

- EVA Chodí sem mesiac a stále počúva jedno a to isté cédečko. Nekradne. Nezavadzia. Nikoho neobťažuje. Nenávidím ju.
- KARIN *Zloží si slúchadlá.*
Teraz ste čosi hovorili!
- EVA Že pohoda.
Karin si nasadí slúchadlá a tancuje. Eva sa nudí.
- IAN *Pozrie sa Eve na menovku.*
Eva? Priznajte sa... Eva. Vy nemáte rada hudbu.
- EVA Mala som. Kým som ju nezačala predávať.
- IAN Koľko ste u nás?
- EVA Mesiac.
- IAN *Pozoruje tancujúcu Karin, ona ho nevníma.*
Táto žena sem chodí už rok. Každé ráno medzi ôsmou a jedenástou. Dieťa nechá opatrovatelke a ide do fitnesska. Potom sa osprchuje a príde sem počúvať.
- HLAS ANNY *Gong.*
Vážení návštevníci, využite zlatú kartu zákazníka a denne nakúpte jeden druh tovaru s fantastickou zľavou. Zlaté karty obdržíte pri každej pokladni.
Gong.
- IAN Viete čo počúva?
- EVA Sláčiky.
- IAN Niektorí tomu hovoria Vivaldi. Viete, čo sa najlepšie robí pri Vivaldim? Skvelo sa pri ňom vykosťuje mäso. Tretina špičkových šéfkuchárov počúva pri práci Vivaldiho.
- EVA *Pozrie na tancujúcu Karin.*
Nevyzerá na kuchárku.
- IAN Je herečka, ale nikde nehrá. Je matka trojročného chlapca. To občas hrá. Mal by som vás vyhodiť. Za nevhodné správanie k zákazničke.
Eva si vyzlečie plášť a podá mu ho.
V mraziacom boxe sa uvoľnilo miesto. Mäso vám ochladí hlavu.
- EVA Prečo si to beriete osobne?
- IAN Nič si neberiem osobne.
- EVA Ale beriete.
- IAN Neberiem.
- EVA Dotklo sa vás, čo som o nej povedala?
- IAN Nič sa ma nedotklo.
- EVA Vidím, ne?!
- IAN Tak sa ma to, krista, dotklo!
- EVA Pôjdem do toho mäsa.
- IAN *Pozrie sa na Karin.*
Je to moja žena.

* * *

Peter v starem puloverju hodi z oddajnikom med policami.

PETER Sledim Brigitte Bardot, sledim Brigitte Bardot. V rokah drži lak za lase! Vtaknila ga je v žep. Hudiča! Dala ga je nazaj. Kap me bo. Na blagajno gre. Vežem.

IAN *Vstopi.*

Še en dan imate na voljo.

PETER Skoraj sem jo že imel!

IAN Čakam do štiriindvajset nula nula.

PETER Zanesite se name, gospod.

IAN Pripeljite mi vašega tatu, ali pa ste odpuščeni.

PETER Jaz potrebujem delo.

IAN Vsak dan nam ukradejo za triintrideset tisoč blaga. Nismo tako bogati, da bi lahko podpirali to državo.

PETER Dobil jo bom, gospod.

IAN Koga?

PETER Brigitte Bardot.

IAN Brigitte Bardot?

PETER Okrog štirideset, blond. Krade v drogeriji.

IAN Ste jo dobili?

PETER Vrnila je blago.

IAN *Posmehljivo.*

Brigitte Bardot?

PETER Dajem jim imena po igralkah.

IAN Zakaj ne Sharon Stone?

PETER To niso moji filmi, gospod.

IAN Ne kličite me gospod.

PETER *Oglasi se oddajnik.*

Sprejem. Mastroianni na delikatesi.

Izklopi oddajnik.

Po tortelinih gre, gospod.

IAN Nehajte že s tem gospodom. In nadenite si obleko. Zgledate kot klošar.

PETER Rad bi bil neopazen.

IAN Pa kje vi živite? Tukaj nakupujejo sami lepi ljudje. Ste opazili, kako se svet spreminja? Vedno več lepih ljudi je v njem. V nedeljo ne gredo več k maši. Nakupujejo. Vse moramo narediti za to, da bi se sem še vrnili. Zato ker so pri nas srečni. Ne uničite jim tega. In privedite mi Mastroiannija.

* * *

Eva v hladilnici zraven govedine kadi travo.

EVA Edina stvar, ki me jo je mama naučila, so bili naravni zrezki. Hitro meso. Posoliš, potolčeš, vržeš na olje. Ko tukaj gledam te krave na kavljih, najbrž nikoli več ne bom jedla mesa. To

* * *

Peter v starom svetri chodí s vysielaczkou pomedzi regály.

PETER Sledujem Bardotku, sledujem Bardotku. Drží lak na vlasy! Strčila si ho do vrečka! Doriti! Dala ho nazad. Šľak ma traťí. Ide k pokladni. Prepínam.

IAN *Vojde.*
Ešte máte deň.

PETER Už som ju skoro mal!

IAN Čakám do dvadsaťštyri nula nula.

PETER Spoločnajte sa, pane.

IAN Buď mi privediete vášho zlođeja, alebo ste prepustený.

PETER Potrebujem prácu.

IAN Denne nám ukradnú tovar za tridsaťtritisíc. Nie sme takí bohatí, aby sme mohli doťovať tento štát.

PETER Dostanem ju, pane.

IAN Koho?

PETER Bardotku.

IAN Bardotku?

PETER Štyridsiatka, blond. Kradne v drogérii.

IAN Máte ju?

PETER Vrátila tovar.

IAN *Pobavene.*
Bardotka.

PETER Dávam im mená podľa herečiek.

IAN Prečo nie Sharon Stone?

PETER To nie sú moje filmy, pane.

IAN Nehovorte mi pane.

PETER *Ozve sa vysielacka.*

Príjem. Mastroianni v potravínách.

Vypne vysielacku.

Miznú tortellini, pane.

IAN Prestaňte mi tak hovoriť. A dajte si oblek. Vyzeráte ako homelessák.

PETER Chcem byť nenápadný.

IAN Kde vy žijete? Sem chodia samí krásni ľudia. Všimáte si, ako sa svet mení? Je v ňom stále viac krásnych ľudí. Už nechodia v nedefu do kostola. Chodia nakupovať. Musíme urobiť všetko pre to, aby sa sem zase vrátili. Pretože u nás sú šťastní. Tak im to nekazte. A privedte mi Mastroianniho.

* * *

Eva fajčí trávu v chladiacej miestnosti pri hovädzom mäse.

EVA Jediné, čo ma kedy matka naučila, boli prírodné rezne. Rýchle mäso. Posolíš, pobúchaš, hodíš na olej. Jak tu vidím tie kravy na hákoch, asi už nikdy nebudem jesť mäso. Toto

- je zajeban sistem. Zasiti te s stvarmi, ki jih imaš rad in te jih nauči sovražiti. Iz nas hočejo narediti robote. Dober robot vsak dan gara, nakupuje in se želi imeti dobro. Ko se robot pokvari, ga dajo v zamrzovalnik.
- PETER *Vstopi in ji ugasne cigareto.*
Si čisto nora?! Alarm se bo vključil!
- EVA V hladilnici?
- PETER V hladilnici!
- EVA V hladilnici ne more goreti.
- PETER Kako da ne?
- EVA Ogenj bi zmrznil.
- PETER Tega pa nisem vedel.
- EVA Koliko si mel fiziko?
- PETER Smo malo predrzni?!
- IAN *Vstopi.*
Zakaj je v boks dim?!
- Evi.*
In jaz sem ti dal še eno priložnost.
- EVA Da bi umrla za pultom kot moja mama?
- IAN Izgini.
- EVA Ko jo je v trgovini zadela kap, je imela povsod kocine od tistih ogabnih preprog, ki jih je celo življenje prodajala.
- IAN Varnostniki, ven z njo.
- PETER Zaradi cigarete?!
- IAN *Skloni se k Petrovi priponki.*
Peter? Čestitam za prvo tatico.
- EVA Jaz nisem kradla!
- IAN Ti si še hujša. Zmešan džanki. Ponovite, Peter.
- PETER Zmešan ... džanki.
- EVA *Prebere Ianovo priponko.*
Ian ... kje ste dobili takšno ime?
- IAN Vi techno generacija, kaj je to Jethro Tull?
- EVA Angleški big beat, a ne?
- IAN Oče je imel to strašno rad. Pevcu je bilo ime Anderson. Ian Anderson.
- EVA Ati je hipi, a ne? Zakaj vas je sram zaradi nje? Jo imate sploh radi? Tisto s sluškami?
- IAN Poskrbel bom, da te ne bodo vzeli v nobeni trgovini na svetu.
- EVA Vi ne podite mene. Samo nje bi se radi znebili.
Peter potiska Evo ven. Ko odideta, Ian pokadi joint.
- IAN Dobra trava.

Prevedla Špela Šramel

je vydrbaný systém. Zasype ťa vecami, ktoré máš rada a tým ťa naučí ich nenávidieť. Chcu z nás narobiť robotov. Dobrý robot každý deň maká, nakupuje a chce sa baviť. Keď sa robot pokazí, dajú ho do mrazáku.

PETER *Vojde a zhasne jej cigaretu.*

Si sprostá?! Zapne sa alarm!

EVA V chladničke?

PETER V chladničke!

EVA V chladničke nemôže horieť.

PETER Ako to?

EVA Oheň by zamrzol.

PETER To som nevedel.

EVA Čo si mal z fyziky?

PETER Nie si kúštik drzá?!
IAN *Vojde.*

Prečo je v boxe dym?!

Eve.

A ja som ti dal šancu.

EVA Zdochnúť za pultom ako moja matka?

IAN Vypadni.

EVA Keď dostala v obchode porážku, všade mala chlpy z tých hnusných kobercov, čo celý život predávala.

IAN Vyhodte ju, služba.

PETER Za cigaretu?!

IAN *Skloní sa k Petrovej menovke.*

Peter? Gratulujem k prvému zlodejovi.

EVA Ja som nekradla!

IAN Si horšia. Si vymletá fetáčka. Opakujte, Peter.

PETER Vymletá... fetáčka.

EVA *Prečíta si Ianovu menovku.*

Ian... kde ste prišli k takému menu?

IAN Vie techno generácia, čo to je Jethro Tull?

EVA Anglický bigbít, ne?

IAN Otec to miloval. Spevák sa volal Anderson. Ian Anderson.

EVA Tatino bol hipík, čo? Prečo sa za ňu hanbíte? Máte ju vôbec rád? Tú so slúchadlami?

IAN Postarám sa, aby ťa neprijali v žiadnom obchode na zemeguli.

EVA Vy nevyhadzujete mňa. Vy sa chcete zbaviť jej.

Peter vytláča Evu. Keď odíde, Ian dofajčí joint.

IAN Dobrá tráva.

Hypermarket

The day you did not shop is lost on you.

1. Supermarket Hall

Ian in a flawless suit is hiring Peter.

IAN Do not ever look at women's breasts. I hate that at work.

PETER Of course.

IAN And careful with the eyes.

PETER Careful with the eyes.

IAN Clear?

PETER Eyes are bastards.

IAN Excuse me?

PETER They lie.

IAN They mesmerize you with their eyes and are stealing in the meantime. There's a lot of theft here.

ANNA'S VOICE *Gong from the speakers.*

Dear customers, we would like to bring your attention to our special discounts in the men's underwear department. A sixpack of black socks is on sale.

Gong.

IAN So much stuff in one place drives people crazy. Women are especially vulnerable. Wanna take a guess what the biggest aphrodisiac is for female shoppers?

PETER Men's briefs?

IAN Laundry detergents. The exciting smells. They must be mixing in some pheromones. Women lose their heads next to the laundry detergents and go on a shopping spree. And they steal what?

PETER Men's briefs?

IAN Cosmetics!

PETER Hard to steal a twenty-pound box of Tide.

IAN You'd be surprised.

ANNA'S VOICE *Gong from the speakers.*

Our lingerie department is now featuring the ladies' intimate apparel show. Winter pink now replaces spring purple.

Gong.

IAN This is an exciting place, it gives you the feeling of limitless possibilities. You come here to buy a stick of gum and leave with a microwave. People go home after having shopped and have to relieve their tension with sex. Thirty-three percent of conceptions happen after a visit to the supermarket!

PETER I unpack my plastic bags and keel over on a sofa.

IAN And then?

PETER I put on the TV.

IAN That's why you are our security guard.

PETER I'm proud of it, sir.

IAN Former cop?

PETER Secret service, sir.

IAN Don't call me sir all the time.

PETER I used to guard the pillars of our former regime.

IAN Now you'll guard the pillars of the current regime.

PETER Free market?

IAN Female shoppers. Beware of them! They're capable of anything. They will try on blouses in a fitting room and hide the goods deep inside them. A lady once carried out twenty-two Dior lipsticks. I don't have to tell you where.

ANNA'S VOICE *Gong from the speakers.*

The book and video department is now offering the new novel "Quartering a Woman" by the best-selling author of "Men are Pigs".

Gong.

PETER Twenty-two? I can't possibly look up their...

IAN Sure you can. Call in a female clerk. And don't forget always to be discreet.

PETER To shoplifters?!

IAN A shoplifter is our future customer. We have to admonish, but not discourage her. Next time she'll take her money elsewhere.

PETER Do men steal less?

IAN They steal with no imagination. Eighty percent of them cry when they're apprehended. It is really embarrassing.

PETER You'll be happy with me.

IAN I hope so. If you don't catch your first shoplifter within three days I will have to fire you.

* * *

Bored Eva is selling CDs. Karin is wearing earphones and dancing to music which we cannot hear.

EVA I bet she doesn't buy again.

KARIN *Takes off her earphones.*

What?

EVA Would you like to get this CD?

KARIN It's good.

She puts on the headset again and continues dancing.

Ian enters, unnoticed, and observes the women.

EVA Fucking work.

KARIN *Takes off her earphones.*

Did you say anything?

She puts on the headset and dances.

EVA She's been coming here for a month, listening to the same CD over and over again. She doesn't steal. Doesn't get in the way. Doesn't bother anyone. I hate her.

KARIN *Takes off her earphones.*

You were saying something just now!

EVA That everything's OK.

Karin puts on the headset and dances. Eva is bored.

IAN *Looks at Eva's name tag.*

Eva? Admit it... Eva. You don't like music.

EVA I used to. Before I started selling it.

IAN How long have you been with us?

EVA A month.

IAN *Watching Karin dance, she does not notice him.*

This woman has been coming here for a year. Every morning between eight and eleven. She drops the kid with the babysitter and goes to the health club. Then she takes a shower and comes here to do some listening.

ANNA'S VOICE *Gong.*

Dear customers, we invite you to use our Preferred Customer Gold Card to get an amazing discount on a special item every day. Gold Cards are available at every cash register.

Gong.

IAN You know what she listens to?

EVA Violins.

IAN Some people call it Vivaldi. You know what kind of work goes best with Vivaldi? Boning meat goes really well with it. One third of top-notch chefs listen to Vivaldi at work.

EVA *Looks at dancing Karin.*

She doesn't look like a chef.

IAN She's an actress but she doesn't perform anywhere. She's a mother of a three-month old boy. She plays that sometimes. I should fire you. For inappropriate treatment of a customer.

Eva takes off her jacket and hands it to him.

There is a vacancy in the freezer department. Meat will cool your head off.

EVA Why do you take it so personally?

IAN I don't take anything personally.

EVA Sure you do.

IAN I don't.

EVA Did it offend you what I said about her?

IAN Nothing offended me.

EVA I can see, okay?!

IAN Now this, dammit, offended me!

EVA I'm off to that meat department.

IAN *Looking at Karin.*

That's my wife.

* * *

Peter, wearing an old sweater, is walking between the aisles with a walkie-talkie.

PETER Watching Brigitte Bardot, watching Brigitte Bardot! She's holding a can of hair spray! She shoved it in her pocket! Damn! She put it back. I'll get a heart attack. She's walking over to the cash register.

IAN *Enters.*

You still have today.

PETER I almost had her!

IAN I'll wait till twelve midnight.

PETER You bet, sir.

IAN Either you bring me a thief or you're fired.

PETER I need the job.

IAN Every day they steal thirty-three thousand crowns worth of goods from us. We are not rich enough to subsidize this country.

PETER I'll get her, sir.

IAN Get who?

PETER Brigitte Bardot.

IAN Brigitte Bardot?

PETER A blonde in her forties. She steals in the cosmetics.

IAN Did you get her?

PETER She returned the goods.

IAN *Amused.*

Brigitte Bardot.

PETER I name them after actresses.

IAN Why not Sharon Stone?

PETER Those are not my kind of movies, sir.

IAN Don't call me sir.

PETER *The sound of walkie-talkie.*

Over. Mastroianni in the deli.

Turns off the walkie-talkie.

Tortellini are disappearing, sir.

IAN Stop calling me that. And put on a suit. You look like a homeless person.

PETER I want to look inconspicuous.

IAN Where have you been? Only beautiful people shop here. Have you noticed how the world has changed? There are more and more beautiful people in it. They don't go to

church even on Sundays any more. They go shopping. We have to do everything possible to make sure they come back to us. Because they are happy here. So don't spoil it for them. Now go get me your Mastroianni.

* * *

Eva is smoking weed in the freezer next to beef.

EVA The only thing my mother ever taught me to make was beef steak. Quick meat. You salt it, whack it a few times, plop it in a pan with oil. When I see these cows hanging on hooks, I don't think I'll ever eat meat again. This is a fucked up system. They throw your beloved things at you and make you hate them for that. They want to make us into robots. A good robot works all day, shops and wants to have some fun. When the robot breaks, they put him in the freezer.

PETER *Enters and puts out her cigarette.*
You crazy?! The alarm will go off!

EVA In the freezer?

PETER In the freezer!

EVA You can't have a fire in the freezer!

PETER How come?

EVA The fire would freeze.

PETER I didn't know that.

EVA What kind of grades were you getting in physics?

PETER Aren't we being just a tad rude?!

IAN *Enters.*

What is smoke doing in the freezer?!

To Eva.

And I gave you a chance.

EVA To work behind the counter until I die like my mother?

IAN Get out.

EVA When she suffered the stroke in the store, she was covered with hair from those disgusting rugs she kept selling all her life.

IAN Guard, take her outside.

PETER For a cigarette?!

IAN *Leans over Peter's name tag.*

Congratulations on your first thief.

EVA I didn't steal!

IAN You're worse. You're a washed-out junkie. Repeat, Peter.

PETER Washed-out... junkie.

EVA *She reads Ian's name tag.*

Ian... how did you get a name like that?

IAN Does the techno generation know who is Jethro Tull?

EVA British big beat, right?

IAN My father loved it. The singer's name was Anderson. Ian Anderson.

EVA Daddy was a hippie, eh? Why are you ashamed of her? Do you even love her? The girl with the headphones?

IAN I will make sure no store on earth will ever employ you.

EVA You're not firing me. You're trying to get rid of her.

Peter pushes Eva. When they leave, Ian finishes the joint.

IAN Good weed.

Translated by Katarína Slugeňová Cockrell

Olivera Korvezirovska se je rodila leta 1965 v Kumanovem, diplomirala je na Filološki fakulteti v Skopju, kjer zdaj tudi živi in dela. Doslej je objavila romana za otroke *“Kiflickata Mirna”* (Rogljč Mirna) in *“Mojot brat od trinaesettiot kat* (Moj brat s trinajstega nadstropja), slikanico za predšolske otroke *Dedo Mile* (Dedek Mile), zbirki kratkih zgodb *“Stradanjata na mladiot lector* (Trpljenje mladega lektorja) in (S)pleteni raskazi ((S)pletene zgodbe), knjigo kritik in esejev *“Otvoraat li snistata rabota”* (Se iz sanj poraja delo). Njen prvi roman z naslovom *Zaklucenoto telo na Lu* (Zaklenjeno Luino telo) je v tisku. Njene zgodbe so prevedene v srbsčino, slovensčino, turščino angleščino, češčino in madžarščino, vključene so v več antologij makedonske kratke proze doma in v tujini. Leta 2001 je prejela nagrado “Struški klavir” za najboljšo kratko zgodbo in 2003 nagrado „Stale Popov“ za najboljšo zbirko kratke proze.

Olivera Korvezirovska was born in 1965 in Kumanovo. She has completed the primary and secondary education in her native city, and graduated from the Faculty of Philology in Skopje where she lives and works. She has written two novels for children: *“Kiflickata Mirna”* (Mirna the Bun) and *“Mojot brat od trinaesettiot kat”* (My Brother from the Thirteenth Floor) - novels for children; picture book for preschool children *“Dedo Mile”* (Grandpa Mile), two collections of short stories *“Stradanjata na mladiot lector”* (Sufferings of the Young Lector) and “(S)pleteni raskazi” ((Inter)woven Stories) and a collection of criticism and essays *“Otvoraat li snistata rabota”* (Do Dreams Make Work). Her first novel *“Zaklucenoto telo na Lu”* (Locked Body of Lue) is in print. Her stories have been translated in Serbian, Slovene, Turkish, English, Czech and Hungarian. She has been included in a number of anthologies of the Macedonian short stories (both in Macedonia and abroad).

She has received the award “Struga Piano” in 2001 for the best short story and *“Stale Popov”* for best prose book for 2003 for her short story collection “(S)pleteni raskazi” ((Inter)woven Stories).

Olivera Korvezirovska



Tri sobe za dva

- Tako je bilo, rečem mojemu možu, z upanjem, da bom osvobodila njegove v časopis zakopane oči.

- In? mi mehansko odgovori, ne da bi zmozel odtrgati oči od svoje najljubše rubrike.

- Kaj in? Ali ti to, da vedno najemata tri sobe, čeprav sta samo dva, ni dovolj?

- In kaj potem?

- Tri sobe za dva, pa še in kaj potem?

- Imata denar, zato lahko najameta toliko sob, kolikor hočeta.

- Tri za dva?

- Zakaj pa ne!

Še nekajkrat sem seveda neuspešno poskušala razviti isti dialog, potem pa sem od ideje, da bi pri možu vzbudila zanimanje, dala roke stran in se vsa predala razmišljanju o tem, čemu bi dva človeka najela tri sobe.

Že zdavnaj mi je postalo jasno, da na svetu nič ni slučajno. Ne datum tvojega rojstva in ne nakit, ki ga nosimo ali ne, kot tudi ne, kam gremo na dopust in kako. V koliko sob, hočem reči. V naravi je vse zapisano po merah, ki so jih nekomu natančno vzeli. Tako kot sva v bistvu midva, dva samca kot v agoniji zgradila najino ogromno vilo v Lagadinu, ne da bi pri tem pomislila, kaj bova z njo. Iz neznanih jezerskih globin je do mene prihajal skrivnosten glas, ki mi je govoril, da obstaja skrivna povezava med najino vilo in tremi sobami najinih stalnih gostov. Spomnila sem se, kako je pred desetimi leti, ko sva se odločila, da bi v Lagadinu na zemljišču, ki je bilo darilo mojih staršev, in je bilo neizkoriščeno že vse od najine poroke, nekaj zgradila, moj mož tako močno vztrajal, da mora biti vila gromozanska, prav takšna kot je danes. »Kaj bosta z njo?« so nama govorili mojstri in inženir, ki nama je izdelal načrt in sva ga ves čas nadlegovala s spremembami, vedno sva kaj dodajala, nikoli odvezemala in moj mož je ves čas govoril samo »hočem in pika.« Tako močno je »hotel« imeti veliko vilo, da sem začela sumiti, da ima to nekaj skupnega s tremi sobami zakoncev Dobrić - Ene in Anteja iz Zagreba.

- Kje sta zdaj? me vpraša mož in končno zapre časopis.

- Ena verjetno pešachi od plaže do Peštanov in nazaj, Ante pa je spodaj na plaži, kadi in bulji v jezero.

- Do kdaj bosta ostala?

- Kot vedno. Od prvega julija do prvega avgusta. Ravno na polovici sta.

- Ali tretje sobe sploh ne odpirata? me odsotno vpraša, ko gleda skozi okno.

- Kaj gledaš?

- Anteja bi rad videl ... Aha, tam je ...

- Ne, mu odgovorim, on pa se začudeno obrne k meni in me vpraša

- Kaj ne?

Три соби за двајца

– Вака и вака – му велам на маж ми, обидувајќи се да ги ослободамнеговите очи заковани во весникот.

– И? – механички ми одговара тој не можејќи да се оттргне од својата омилена рубрика.

– Што и? За тебе не е доволно што секогаш изнајмуваат три соби, а се двајца?

– Па што?

– Три соби за двајца и уште па што?

– Си имаат пари луѓето, си изнајмуваат соби колку што сакаат.

– Три за двајца?

– Па зошто да не!

Пробав уште неколкупати да го развијам истиов дијалог, се разбира – неуспешно, а потоа кренав раце од идејата да поттикнам интерес кај маж ми, целосно посветувајќи им се на своите размисли зошто би можеле двајца луѓе да изнајмуваат три соби.

Одамна бев сфатила дека ништо на светов не е случајно. Ни датумите кога се раѓаме, ни наикот што го носиме или не го носиме, ни тоа каде одиме на одмор и како. Мислам во колку соби. Се е запишано во природата според нечија прецизно земена мерка. Како што, впрочем, и нашата олкава вила во Лагадин ја изградивме како во агонија, не ни помислувајќи зошто ни е, нам, на двајца самци. Од незнајни длабини на езерото, до мене допираше притаен глас дека постои тајна врска меѓу нашата вила и трите соби на нашите постојани гости. Се сетив дека пред десет години кога решивме да направиме нешто во Лагадин на местото што ни беше подарок од моите родители, а лежеше така неискористено уште од нашата венчавка, маж ми толку многу инсистираше вилата да биде огромна, баш ваква каква што е денес. „Што ќе вие”, ни велеа и мајсторите и инженерот што ни го правеше проектот и кому постојано нешто му менувавме, надодавајќи, никогаш не намалувајќи, а маж ми само велеше „сакам” и точка. Толку многу „сакаше” вилата да биде голема, што почнувам да се сомневам дека и тоа е во некаква врска со трите соби на двајцата Добриќи – Ена и Анте од Загреб.

– Кај се сега? – ме прашува маж ми, затворајќи го најпосле весникот.

– Ена веројатно пешачи по плажата до Пештани и назад, а Анте, ене го, долу, пуши рарејќи се во езерото.

– До кога ќе останат?

– Како секогаш. Од први јули до први август. Таман се на половината.

А третата соба не ја ни отвораат? – отсутно прашува гледајќи низ прозорецот.

– Што гледаш?

– Сакам да го видам Анте... А да, ене го...

– Не – му одговарам, а тој зачуден се врти накај мене и ме прашува:

– Што не?

– Третата соба не ја ни отвораат.

- Tretje sobe sploh ne odpirata.

- Ahaaaa, to - tiho kot nepodmazana vrata zaključí pogovor, jaz pa začem v njegovemu molku prepoznavati jasne sledi razumevanja navade Dobrićevih. Hočem mu predlagati, da greva na plažo, ali do Peštanov, a tega nočem narediti z besedami. Na kakšen drug način mi to ne uspe, zato pred željo pobegnem v kuhinjo, kjer jo potlačim s hrano, hrano, hrano ...

Včasih, ko sva še živela v Skopju in sva v Lagadinu preživljala samo poletja, sem imela žensko, ki je skrbela za sobe za goste. In še to oddajanje ... Začelo se je kar naenkrat, na hitro, kot da bi to počela že od nekdaj ... Ženska je bila tako marljiva, da je začela skrbeti tudi za najin del, za t.i. sobe, ki jih nisva nikoli oddajala. Jaz sem uživala v brezdelju, tako kot sedaj uživam v tisočih obveznostih. Odločila sem se, da bom vse počela sama, da ne bi razmišljala o tem, kar me je pravzaprav bolelo. Potem ko sva prvo poletje v Lagadinu z oddajanjem sob zaslužila več kot v Skopju celo leto, sva se odločila, da se za vedno preseliva sem. Tako sva postala zvesta soseda koščku jezera, ki sva ga poleti sicer res delila z množico turistov, jeseni in pozimi pa je bil večinoma samo najin. Spominjam se kot da je bilo včeraj, prvič sta Ena in Ante prišla pozimi. *Jel'ima tri slobodni sobi* - Imamo jih, kolikor jih hočete. V Lagadinu ni žive duše. Razkazala sva jima celo vilo, sobe sta si po lastni želji izbrala sama, tiste, ki jih vedno najemata. Nista naju vprašala, koliko stanejo in kako jih ogrevava. Seveda jih nisva ogrevala, drage pa tudi niso bile. Nikoli več nista prišla pozimi. Samo takrat. Drugače sta v Lagadin vedno prihajala od prvega julija do prvega avgusta. V sobe, ki jih vedno prihraniva za njiju. Prepričana sem, da teh sob, četudi jih ne bi vnaprej rezervirala, ne bi oddala nikomur drugemu. Zdi se nama, da so njune.

- Morda v tretji sobi nekaj skrivata, rečem, ne da bi od svojega moža pričakovala kakršen koli odgovor. - Ali pa jo uporabljata za kdo ve kakšne obrede.

Ob zadnji besedi se moj mož loči od križanke in z nalivnikom v rokah in blago ironijo v glasu reče:

- Na primer?

- Na primer, na primer ... Ne vem. Pogovarjata se z mrtveci, z neznanci. Morda imata nekakšno čudno moč.

- To bo! Če bi imela kakršno koli moč, se ne bi sama cel mesec potikala po Lagadinu - me je ustrelila njegova aluzija zaradi katere je bolečina, ki sem jo več čas nosila v duši, postala neznosna. Pokleknila sem.

- Hočeš reči, da ...

- Ne! me je prekinil in se spet potopil v svojo križanko, najina vila pa se je, večja in bolj prazna kod kdajkoli, rušila nad najinima glavama.

Po tem sem si prepovedala razmišljati o tretji sobi. Preveč me je bolela senca razumevanja le-te, ki jo je molk mojega moža neusmiljeno metal pred mene. Oba Dobrića sem izključila iz svojega vsakdana in z nekako lažjimi očmi opazovala jezero, ki je prehajalo iz enega v drug letni čas. Balkoni najine vile, ki so se dobesedno dvigali nad njegovo modrino, so mi vsak dan podarjali na tone radosti, bili so kot vodeno prostranstvo brez konca: enkrat gladko kot ogledalo, drugič vznemirjeno kot zaljubljena ženska. Zelo poredko, takrat, ko se je naredil žalosten, deževen dan, in je

– Аааа, тоа – го затвора муабетот тивко, како неподмачкана врата, а јас почнувам во неговиот молк да препознавам јасни траги на разбирање за обичајот на Добрики. Сакам да му предложам да појдеме на плажа, или до Пештани, ама не сакам да го сторам тоа со зборови. На друг начин не ми успева, затоа бегам од желбата в кујна и ја гушам во храна, храна, храна...

Порано, додека живеевме во Скопје, а во Лагадин ги поминувавме само летата, имав жена што се грижеше за собите на гостите. А и тоа изнајмување... Почна одеднаш, набрзо добивајќи карактеристики на нешто што отсекогаш се правело... Жената беше толку вредна, што дури стасуваше да се грижи и за нашиот дел, т.е. за собите што никогаш не ги издававме. Јас уживав во безработноста како што сега уживам во илјадниците обврски. Решив самата да правам се за да не мислам на она што, всушност, се повеќе ме болеше. Првото лето кога со издавањето во Лагадин заработивме повеќе отколку што заработувавме во Скопје за цела година, решивме засекогаш да се преселиме тука. Така, станавме верни соседи на едно парче од езерото кое лете навистина го делиме со мноштвото туристи, ама наесен и зиме е главно само наше. Помнам, ко вчера да беше, првпат кога дојдоа Ена и Анте беше зима. – Јел' има три слободних соба? – Има колку сакате. Жив човек нема во Лагадин. Ги прошетавме низ целата вила и самите си ги одбраа собите што ги сакаат, истите оние во кои секогаш престојуваат. Не прашаа ни колку чинат, ни како се греат. Не се грееја, се разбира, а не беа ни скапи. Никогаш повеќе не дојдоа зиме. Само тогаш. Сите други пати беа во Лагадин од 1 јули до 1 август. Во истите соба кои секогаш ги чувавме за нив. И да не се јават со време да ги резервираат, сигурна сум дека нема да ги издадеме никому. Ни се чини ко нивни да се.

– Можеби во третата соба чуваат нешто скришно – велам, не очекувајќи никаков возврат од маж ми. – Или ја користат за некакви ритуали.

На последниот збор маж ми го напушта крстозборот и со пенкалото в раце и со блага иронија во гласот, вели:

– На пример?

– На пример, на пример... Не знам. Разговараат со мртвите, со непознатите... Можеби поседуваат некаква чудна моќ.

– Како не! Да поседуваа каква било моќ не ќе се шуткаа сами по Лагадин цел месец – ме застрела неговата алузија од која болката што постојано ја носев во душата стана неиздржлива. Потклекнав.

– Сакаш да кажеш дека...

– Не! – ме пресече нурнувајќи се во својот крстозбор, додека вилата ни се уриваше врз главите, поголема и попразна од кога и да е.

По ова, си забранив себеси да мислам за третата соба. Премногу ме болеше сенката на разбирањето за неа што молкот на маж ми немилосредно ја фрлаше пред мене. Ги исклучив Добрики од своето секојдневие и некако со полесни очи го гледав езерото како излегува од едно и подготвено влегува во друго годишно време. Терасите на нашата вила кои речиси беа надвиснати над неговото синило, секој ден ми подаруваа тони радост налик на водена шир без крај: еднаш совршено мазна како огледало, другпат вознемирена како вљубена жена. Многу ретко, кога ќе се создадеше тажен или врнежлив ден, езерската шир го голташе и небото, па терасите на нашата вила се надвиснуваа

jezerska gladina goltala tudi nebo, so se balkoni najine vile dvigali nad dvojno neskončnost. Začenjala sem razumeti. Lagadin ni mogel spremeniti mojega reliefa, je pa vanj lahko vedno pljusknil čisto jezersko vodo. Moj mož je mirno prebiral časopise, jaz pa nisem čutila nobene potrebe po pogovoru. Komunikacijo z njegovim molkom sem pripeljala do vrhunske tišine, ki bi jo lahko razumel samo nemiren jezerski val.

– Marija, pojdiva na plažo ali v Peštane, mi predlaga, prepričan, da ga bom zavrnila.

– Kdaj si bila na plaži med sneženjem, kaj? dograjuje svoj stolp in veselo sledi krhkim snežinkam, ki poplesujejo med nama in jezerom. Morda bova v Peštanih dobila ribe ...

– Ko bo zime konec, bova šla kam, mu rečem. – Povsod bova hodila – govorim stvari, v katere ne verjamem in on to ve, a me noče soočiti z lastno utvaro.

– Kakor hočeš, si prižge cigareto in se posveti križanki.

Lagadin je beseda, ki je v najinih življenjih, ki ju v prekrasni vili s pogledom na jezero združujeta največja resnica in največja laž, še nisva napisala do konca. Gledano horizontalno bo sonce začelo kmalu, zelo kmalu greti, prišla bosta Dobrića iz Zagreba in to od prvega julija do prvega avgusta, gledano vertikalno pa bo vila, ki obema visi nad glavo, postajala vse večja.

Vse je postalo drugače kot ponavadi. V prvih pomladanskih dnevih je jezero v zrak prineslo neko drugačnost, ki se je nisem mogla nadihati. Vedela sem, da se je nekaj zgodilo, a nisem mogla ugotoviti kaj. Pomlad se je že skoraj prevesila v poletje, toda nič ni teklo po ustaljenem redu. Še Zagrebčana se nista javila, da bi potrdila svojo običajno rezervacijo treh sob, ki jih seveda nikoli nisva oddala nikomur drugemu. Dan pred prvim julijem sem sobe generalno počistila, pomila balkone, prezračila odeje. Ena je bila zelo pedantna ženska: tudi zavese sem oprala. Hotela sem ju lepo pričakati, ne glede na to, da svojega prihoda nista predhodno najavila.

Vedela sem, da bosta prišla in ... res sta se pojavila. Isti avtomobil, isti prtljažnik na strehi, ista registracija in na vzratnem ogledalu boksarska rokavica iz prekrasnega usnja. Le da Ena in Ante nista bila ista. S seboj sta prinesla košaro, v kateri je bil dojenček z očmi, ki so bile bolj modre od jezera. Samo dva meseca je imel.

– *Gospodo Marija, uspeli smo!* – mi reče Ena, jaz pa sem jih z nasmeškom pospremim do njihovih treh sob.

– *Izvinite što se nismo javili, ali... sad nam trebaju samo dvije sobe ...* – presrečen reče Ante, meni in mojemu možu pa se je v istem trenutku posvetilo. Tretjo sobo sta potrebovala za tisto praznino v njunih življenjih, zaradi katere sva midva v Lagadinu zgradila tako veliko vilo.

– *Znate, gospodo Marija, na neki način Matej je... Lagadinac.*

Vedela sem, a nisem nič rekla, samo nežno sem jo prijela za roko in začutila neizmerno željo, da bi vilo spremenila v majhno hiško na bregu, polno otroških glasov.

Vse nas je zalil val čiste jezerske vode.

над двоен бескрај. Почнав да разбирам. Лагадин не можеше да го измени мојот релјеф, но затоа секогаш можеше да го записне со чиста, езерска вода. Маж ми спокојно читаше весници, а јас не чувствував никаква потреба за разговор. Ја бев усовршила комуникацијата со неговиот молк до совршена тишина која можеше на кратко да ја разбие само некој палав, езерска бран.

– Марија, да појдеме на плажа, или до Пештани – ми предлага сигурен дека ќе биде одбиен. – Кога си била на плажа на снег, а? – ја досидува својата кула весело следејќи ги кривките снегулки што танцуваат меѓу нас и езерото. – Можеби во Пештани ќе најдеме некаква риба...

– Нека помине зимата, ќе одиме – му велам. – Ќе одиме сегде – зборувам нешта во каи не верувам, а тој знае, ама не ме соочува со сопствената измама.

– Како сакаш – пали цигара и му се предава на крстозборот.

Лагадин е недопишаниот збор во нашите животи кој ги обединува најголемата вистина и најголемата лага во прекрасна вила со поглед на езерото. Хоризонтално гледано, брзо, мошне брзо пак ќе грејне сонцето, ќе дојдат Добриќи од Загреб, од 1 јули до 1 август, а вертикално: се поголема ќе ни станува вилата што ни тежи над главите на обајцата.

Стана сè поинаку отколку што беше. Езерото со првите пролетни дни донесе некаква другост во воздухот од која не можев да се надишам. Знаев дека се ама случено нешта, но не можев да одгатнам што. Пролетта веќе се стркала накај летото, а ништо не се случуваше според својот востановен ред. Не се јавија ни загрепчаните да ја потврдат својата вообичаена резервација на трите соба кои, се разбира, не ги издававме на никој друг. Еден ден пред први јули, ги исчистив генерално, ги измив терасите, ги излуфтирав ќебињата, Ена беше педантна жена: дури ги исправ и завесите. Сакав да им приредам пречек, независно од фактот што не го беа најавиле своето доаѓање.

Знаев дека ќе дојдат и... дојдоа. Истиот автомобил, истиот багажник на покривот, истата регистрација, боксерската ракавица од прекрасна кожа на ретровизорот. Но, Ена и Анте не беа истите. Носеа кошница со бебе чишто очи беа посини дури и од езерото. Двај имаше два месеца.

– Госпоѓо Марија, успели смо! – ми рече Ена, а јас со насмевка ги поведов кон нивните три соби.

Извините што се нисмо јавили, али... сад нам требају само двије себе – пресрекен се јави Анте, а јас и маж ми кој одеше зад мене дознавме сè во истиот миг: Третата соба била за истото празно во нивните животи, поради кое и ние ја градевме олкава нашата вила во Лагадин.

– Знате, госпоѓо Марија, на неки начин Матеј је... лагадинац.

Знаев, ама не ѝ реков ништо, само нежно ја допрев за раката, чувствувајќи неиздржлива желба да ја претворам вилата во мало куќаре на брегот полно со детски цагор.

Сите не записна бран чиста, езерска вода.

Three Rooms for Two

“This is what happened” I told my husband, trying to release his eyes glued to the newspaper.

“So?” he answered mechanically not being able to detach himself from his favourite article.

“So?! You don’t think it’s enough that they always take three rooms, and there are two of them?”

“So what?”

“Three rooms for two and so what?”

“They have the money, so they take as many rooms as they want.”

“Three for two?”

“So why not?”

I tried several more times to develop the same dialogue, unsuccessfully of course, and then I gave up on the idea to provoke any interest with my husband, fully plunging into my thoughts as of why two people could possibly take three rooms.

I had realised long ago that nothing in this world is an accident. The dates we were born on, the jewellery that we wear or not wear, where we go for a holiday and how. I mean in how many rooms. Everything is written in the nature according to someone’s precisely taken measure. As a matter of fact, our huge villa that we had built in Lagadin in some agony, not even thinking why we needed it, the two of us alone. A silent voice came from the unknown depths of the lake that there was a secret connection between our villa and the three rooms of our regular guests. I remembered that ten years ago when we decided to make something in Lagadin at the place that was a gift from my parents, and was there unused since our wedding, my husband insisted so much that the villa was huge, exactly like it was today. “Why do you need it”, said both the builders and the engineer who made the design that we constantly changed, always adding, never taking away, and my husband just said “I want it” and full stop. He “wanted” so much that the villa is huge that I start to doubt it was in some connection with the three rooms of the two Dobrici – Ena and Ante from Zagreb.

“Where are they now?” my husband asked me, finally closing the newspaper.

“Ena is probably walking along the beach to Pestani and back, and Ante is over there, smoking and staring at the lake.”

“How long are they staying?”

“As always. From 1 July to 1 August. They’re mid way now.”

“And they don’t even open the third room?” he asked absent-mindedly looking through the window.

“What are you looking at?”

“I want to see Ante... Oh, yes, there he is...”

“No” I answered, and he turned towards me startled and asked me:

“No what?”

“They don’t open the third room.”

“Ohhh, that” he ended the conversation silently, and I started recognising clear traces of recognition of the custom of Dobrici in his silence. I wanted to propose that we go to the beach or to Pestani, but I don’t want to do it with words. I can’t manage to do it in another way, so I run away from my wish to the kitchen and I dive into food, food, food...

When we used to live in Skopje and we only passed the summers in Lagadin, I had a woman who took care of the rooms of the guests. The rooms... It started all of a sudden, and soon got the features of something that had always been done... The woman was so hard working that she even managed to take care of our part, that is, of the rooms we never had rented. I enjoyed the laziness just as I enjoy the thousands of obligations now. I decided to do everything myself not to think of what was hurting me more and more. The first summer when we made more money renting rooms in Lagadin then we made in Skopje for a year we decided to move here for good. So, we became faithful neighbours of a piece of the lake that we shared with many tourists in the summer, but it was mostly ours in fall and in winter. I remember clearly when Ena and Ante came for the first time, it was winter. “Are there any rooms free?” “There are as many as you want. There is no living soul in Lagadin.” We took them through the villa and they chose the rooms they wanted themselves, the very same ones that they always stayed in. They didn’t even ask how much they were, or how the heating was. There was no heating, of course, and they were not expensive. They never came in winter again. Only then. All the other times they came to Lagadin from 1 July to 1 August. To the same rooms we always kept for them. Even if they did not call in time to reserve them, I was sure we would not give them to anybody else. It felt as if they belonged to them.

“Maybe they keep something secret in the third room” I said, not expecting an answer from my husband. “Or they use it for some rituals.”

My husband left his crossword puzzle at my last word and with his pen in his hand and a mild irony in his voice, he said:

“Such as?”

“Such as, such as... I don’t know. They speak with the dead, with the unknown... Maybe they have some strange power.”

“Yeah, sure! If they had any power they would not hang around Lagadin for a month.” His allusion hit me and the pain I always carried in my soul became unbearable. My knees bent.

“You want to say that...”

“No!” he interrupted me diving into his crossword puzzle, while our villa fell on our heads, larger and emptier than ever.

After this, I forbade myself to think about the third room. The shadow of it understanding that my husband threw in front of me mercilessly hurt too much. I removed Dobrici from my everyday life and with somehow

lighter eyes I looked at the lake getting out of one season and readily entering another. The terraces of our villa that were almost hanging above its blue colour almost every day gave me tons of joy like an endless water surface: once perfectly smooth as a mirror, another time upset like a woman in love. Very rarely, when a sad or rainy day would come the surface of the lake also swallowed the sky, and the terraces of our villa hung above a double endlessness. I started to understand. Lagadin could not change my relief, but it could always splash it with clear lake water. My husband calmly read the papers and I felt no need for conversation. I had perfected the communication with his silence to a spotless silence that could shortly be disturbed only by some restless lake wave.

“Maria, let’s go to the beach, or to Pestani” he proposes, certain that he would be refused. “When have you ever been on the beach with snow, huh?” he finished his tower joyfully following the fragile snowflakes that dance between the lake and us. “Maybe we’ll find some fish in Pestani...” “Once the winter is over, we’ll go.” I say. “We’ll go everywhere.” I am saying things that I don’t believe in, and he knows, but he does not confront me with my own deceit.

“As you wish.” He lights a cigarette and gets back to his crossword puzzle. Lagadin is the unfinished word in our lives that unites the biggest truth and the biggest lie in the beautiful villa with a view to the lake. Horizontally viewed, the sun will shine again fast, very fast, Dobrici will come from Zagreb, from 1 July to 1 August and vertically: the villa that hang above both of our heads will become bigger and bigger.

Everything became different than it was. The lake brought some otherness to the air with the first summer days and I could not have enough of it. I knew that something had happened, but I could not say what. The spring had already rolled towards the summer, and nothing happened according to its regular order. The people from Zagreb did not call to confirm their usual reservation for the three rooms, which, of course we did not give to other people. A day before 1 July, I cleaned them thoroughly, I washed the terraces, I aired the blankets, Ena was a clean woman: I even washed the curtains. I wanted to be ready for them, regardless of the fact that they had not announced their arrival.

I knew they would come and... they did. The same car, the same roof storage, the same registration plate, the boxer glove of beautiful leather at the rear-view mirror. However, Ena and Ante were not the same. They had a carriage with a baby whose eyes were even bluer than the lake. He barely had two months.

“Madam Maria, we made it!” said Ena, and I took them to their three rooms smiling.

“Sorry we didn’t call, but... now we only need two rooms” said Ante happily, and I and my husband who walked behind me found out everything at the same moment: The third room was for the same emptiness inside their lives because of which we built our huge villa in Lagadin.

“You know, Madam Maria, Matej is in a way... from Lagadin.”

I knew, but I didn't tell her anything, I just gently touched her hand, feeling an unbearable wish to turn the villa into a small shack at the coast filled with children's voices.

A wave of clear lake water splashed us all.

Translated from Macedonian by Elizabeta Bakovska

Cvetka Lipuš, rojena 1966 v Železni Kapli, ljudska šola v Lepeni, matura na Zvezni gimnaziji za Slovence. Končala študij primerjalne književnosti in slavistike na Celovški univerzi. Od 1995 naprej živi v Ameriki, kjer je na University of Pittsburgh zaključila študij informacijskih ved.

Knjižne izdaje: Koroško pesniško branje *V lunini senci*, 1985 (skupaj s Fabjanom Hafnerjem), pesniške zbirke *Pragovi dneva*, 1989, *Doba temnjenja*, 1993 (nemški prevod *Abgedunkelte Zeit*, 1995, bolgarski prevod *Vremeto na zdrača*, 1995), *Geografija bližine*, 2000 (nemški prevod *Geographie der Nähe*, 2000), *Spregatev milosti*, 2003.

Cvetka Lipuš, 1966 in Eisenkappel/Kärnten geboren, studierte Vergleichende Literaturwissenschaft und Slawistik. Lebt und arbeitet seit 1995 in den Vereinigten Staaten, wo sie an der Universität Pittsburgh das Studium der Bibliotheks- und Informationswissenschaften absolvierte. Ihre Gedichte wurden in zahlreichen Anthologien und Zeitschriften publiziert. Buchveröffentlichungen: *V lunini senci*, 1985 (gemeinsam mit Fabjan Hafner), *Pragovi dneva*, 1989, *Doba temnjenja*, 1993 (deutsche Übersetzung *Abgedunkelte Zeit*, 1995; bulgarische Übersetzung *Vremeto na zdrača*, 1995), *Geografija bližine*, 2000 (deutsche Übersetzung *Geographie der Nähe*, 2000), *Spregatev milosti*, 2003.

Cvetka Lipuš



Foto: Marko Lipuš

Od zdaj naprej bo

1

Kako složno se ura doliva uram, kako utečeno se stresajo odgovori izza rokava, brezhibno se vrti motivacijsko kolesce. S polno paro naprej, dokler se kaj grozno ne zaplete. Sledi žebranje zarotitvenih obrazcev: izguba ni enaka izgubi, naj bandera zmagoslavja plapola, vseeno če se lomi hrbtenica. Izdelava vzdržljivosti se poviša v množično proizvodnjo. Za vsako potrebo – strateško potezo. Trdno v sedlu, strah na uzdi, glad zgosti hotenja v nov poizkus.

2

Nihče ne diha, ko nevihtna vest visi, nasičena s svarili, nad temno skušnjavo. Sveža sapa, ki potegne skozi poznano, razpihne preteklost v zbrano dolgočasje. Presušene ure, nabrane v starost, bijejo plat grožnje: kdor napravi križ čez vse, kar ga je bilo zgnetlo v zdaj, bo nihče, razpet čez nebo, zavozlano tujstvo samcati ščit, edina izbira bo način propada. Suho grlo. Morda je brezvetrje primerno podnebje za skrhane smisle. A razcveten nemir ščuva: Daj, poskusi, vdihni prav globoko, daj besedi drugo končnico, prst bo spredla mrežo.

Von hieraus weiter

1

Wie einträchtig gesellt sich Stunde zu Stunde,
wie eingefahren fallen Antworten aus dem Ärmel,
wie unentwegt schnurrt das Motivationsrädchen. Mit
Volldampf voraus, bis sich etwas schrecklich verheddert.
Dann das Murmeln von Beschwörungsformeln: Verlust
ist nicht gleich Verlust, laß die Siegesstandarte flattern,
mag sich auch das Rückgrat biegen. Verfertigung von Ausdauer
gesteigert zur Massenproduktion. Für jeden Bedarf
ein strategischer Zug. Fest im Sattel, die Angst an der Trense,
verdichtet Hunger das Wollen zum Neuversuch.

2

Niemand atmet, wenn die Sturmnachricht, gesättigt mit
Warnung, über der dunklen Versuchung hängt. Die frische
Brise, die das Bekannte durchweht, zerbläst die Vergangenheit
zu gesammelter Langeweile. Getrocknete Stunden, ins Alter
gepflückt, schlagen Alarm: Wer ein Kreuz über allem macht,
was ihn ins Jetzt knetet, wird ein über den Himmel
gespannter Niemand, verknotete Fremdheit sein alleiniger Schild,
wählbar nur das Wie des Untergangs. Trockene Kehle. Vielleicht
ist Windstille das angemessene Klima für brüchigen Sinn.
Aber blühender Unfriede schürt: Komm, versuch es, atme tief,
gib dem Wort eine andere Endung, die Erde spinnt das Netz dazu.

3

Izgon nade. Sama tukajšnjost. Ognjeno vznemirje, onkraj predstavljivega. Jutro hodi s hladom v rokah. Govor, pridušen sredi odcvetelih prošenj, sestavi odtrgano bližino v šopkasto vljudnost. Ognjeni glagoli, onkraj izgovorljivega. Vsi mimohodci, nemost v očeh. Potihem se rešuje uganka, ki se mota na obronku zavesti. Ko bodo odslužili pomeni, kdo bo vzel brezposelno srce? Strah, z leti udomačen, zliže poteze do koščene bleska. Včasih, vedno redkeje, se zafrklja želji. Nič slutečim podtakne letake, ponujajoč večno dobrodošlost v duši.

4

Kdo se naj potopi v povedi, če je dno vseh zlogov konec. Svetleča zemeljska zgodba hlapi, preostalo zatočišče, vetrnjaški samostalniki. Vežba v perfektni skladnji vere z nevero, da se za mizo življenjske igre stavi na zaup, da bo to, kar je, in to, kar je bilo, privabilo zadovoljstvo v goste. Enolični govor vesti. Nепretrgoma sešteva skušnjave in kesanja do izenačenega izida. Čemu pravzaprav. Telo si priziblje starost, ne glede, a iz navade, bolj iz prepričanja lega k pozabi.

5

Nočna luč, bodi vodič nespečemu upu, ki pisari prošnje, pošilja odvetnike v čakalnico usode, te čudežne neznanke, ki sprejema stranke po nerednem urniku. Nočna luč, pomagaj listati po iz preplaha zgibani temi, ki duši dih, da radovednost ugasne, še preden zatli v tveg. V črnini kakor kost na rentgenskem posnetku žareča sapa išče besedni ključ, ki bi odklenil njen nič obljubi, da nekaj naposled pride. Nočna luč, straži, dokler jutro ne zvotli bega v lov in se telo ne požene v nastajajoči šum mesta.

3

Vertreibung der Hoffnung. Reines Hiersein. Feurige Unruhe, jenseits des Vorstellbaren. Der Morgen kommt mit Kälte in den Händen. Die Rede, unterdrückt inmitten verblühter Bitten, flicht abgerissene Nähe zum Höflichkeitsstrauß. Feurige Verben, jenseits des Sagbaren. Alle sind Vorübergehende mit Stummheit in den Augen. Im Stillen wird das Rätsel gelöst, das am Bewußtseinsrand harrt. Wenn die Bedeutungen ausgedient haben, wohin mit dem arbeitslosen Herzen? Mit den Jahren gezähmte Angst leckt die Gesichtszüge zu beinernem Glanz. Manchmal, immer seltener, dreht der Wunsch durch. Nichtsahnenden steckt er Handzettel zu mit dem Angebot: Ewiges Willkommen in der Seele.

4

Wer soll im Gesagten versinken, wenn der Boden aller Silben das Ende ist. Die leuchtende Erdgeschichte verdunstet, verbliebene Zuflucht - windige Hauptwörter. Übung in perfekter Harmonie von Glaube und Nichtglaube, daß man am Spieltisch des Lebens auf Vertrauen setzt, daß das, was ist, und das, was war, die Zufriedenheit zu Gast laden wird. Einförmige Sprache des Gewissens. Ununterbrochen summiert sie Versuchung und Bereuen zum Gleichstand. Wozu eigentlich? Der Körper schwankt sich das Alter herbei, ganz gleich, ob er sich aus Gewohnheit oder Überzeugung zum Vergessen legt.

5

Nachtlicht, geleite die schlaflose Hoffnung, die Gesuche schreibt, Anwälte ins Wartezimmer des Schicksals entsendet, dieses wundersamen Unbekannten, der seine Klientel nach unregelmäßigem Dienstplan empfängt. Nachtlicht, hilf blättern in der aus Alarm gefalzten Dunkelheit, die den Atem benimmt, daß die Neugier erlischt, noch bevor sie zum Wagnis erglimmt. Im Dunkeln sucht der wie ein Knochen auf dem Röntgenbild leuchtende Hauch den Wortschlüssel, auf daß er sein Nichts dem Versprechen erschließe, daß letztlich etwas kommt. Nachtlicht, halte Wacht, bis der Morgen die Flucht zur Jagd höhlt und sich der Körper in den wachsenden Stadtlärm wirft.

6

S slehernim dihom se zapirajo časovne škarje: bilo in bo obrežeta sedaj v opombo pod življenjsko črto. Izmerjevanje razdalje do poslednjega izdiha obletna rutina, kjer se več ne novači volja po večni sapi. Iskanje, izbožano iz ožilja, suhlja. Nežne geste razmeščajo vsakdan v družinsko uokvirjeno spokojnost: v vsakem odhodu kali vrnitev. Običajne stvari nabreknejo v celino. Pogumske čete se po malem upokojijo, le zadnja brez ugovora čaka, da se bo pokazala razpoka na strehi sveta.

7

Življenje se je napotilo skozi meso do popolnosti. Telo se uliva v biografijo, kakor da nima kosti. Naključja, neprevidljivosti, nevidna pod leporečno kopreno, zmehčajo koprnenje v prevzeto obliko uspeha. Še v polsnu si notranjost natke lahkoto, zapeto z zlobico, postaja bitje pragmatičnih sanj. Dnevi talijo skrivnost v doživeto. Nasveti upoštevani, zvijače preiskušene, bližnjice vzete, jok odposlan na naslov nikdar. Hipno srečanje z lastnim odsevom izcimi drzno rešitev in izhod: preobleči si dušo.

8

Nič se ni spremenilo, samo uglašena previdnost se pozna: V sinočnjo spoznanje se na tešče zavije dan, da ga neprevidljiva beseda ne bi vrgla iz tira in bi, še bosonog, padel na finto »od jutri naprej bo vse drugače«. Ne podira se več red, ko vprašanja iskra prasne sredi gnezdne varnosti. Vestno se shranjujejo nežnostni kuponi za skeleče prilike: za večer, ki pustoši za sabo, za telo, ki več ne pristaja kretnji, za glavo, ki se v vsako zanko sklanja. Zdaj se ve, peron do pomot je vselej dostopen, v prsni pa je povratna karta.

6

Mit jedem Atemzug schließt sich die Zeitenscherre: War und Wird beschneiden das Jetzt zur Anmerkung unter der Lebenslinie. Den Abstand messen zum letzten Ausatmen ist Jahrestagsroutine, wo sich nach ewigem Atem der Wille nicht mehr erneuert. Das Suchen, aus den Adern gestreichelt, dorrt. Zarte Gesten ordnen den Alltag zu familiär gerahmtem Gelassensein: In jedem Weggehen keimt Rückkehr. Gewöhnliche Dinge schwellen zum Kontinent. Tapferkeitskompagnien nehmen nach und nach ihren Abschied, nur die letzte wartet widerspruchslos, daß sich der Riß zeigt auf dem Dach der Welt.

7

Das Leben ist auf seinem Weg durchs Fleisch zur Vollkommenheit. Der Körper ergießt sich in die Biografie, als wäre er beinlos. Zufälle, Unvorhergesehenes, unsichtbar unter dem Schönrednerflor, erweichen das Sehnen zur übernommenen Form des Erfolgs. Noch im Halbschlaf schlüpft das Innere in Leichtigkeit, zugeknöpft mit kleiner Bosheit, wird es zum Wesen pragmatischer Träume. Die Tage schmelzen das Geheimnis zum Erlebten. Ratschläge berücksichtigt, Listen erprobt, Abkürzungen genommen, Weinen abgesandt an die Adresse Niemals. Eine Augenblicksbegegnung mit eigenem Widerschein entwirft kühne Lösung und Ausweg: Kleide deine Seele um.

8

Nichts hat sich geändert, nur abgestimmte Vorsicht ist merkbar: Noch auf nüchternen Magen wickelt sich der Tag in die gestrige Erkenntnis, damit ihn das unabsehbare Wort nicht aus dem Gleis wirft und er, noch barfußig, auf die Finte „ab morgen wird alles anders“ hereinfällt. Die Ordnung wird nicht mehr zerstört, wenn mitten in die Nestsicherheit der Fragefunken platzt. Sorgfältig werden Zärtlichkeitskupons für schmerzliche Gelegenheiten gehortet: für einen Abend, der Verwüstung zurückläßt, für einen Körper, der nicht mehr zur Geste paßt, für einen Kopf, der sich in jede Schlinge beugt. Jetzt weiß man, der Bahnsteig zu den Irrtümern steht immer offen, und die Rückfahrkarte steckt in der Brust.

Aus dem Slowenischen von Klaus Detlef Olof

Jaan Malin se je rodil leta 1960. Je pesnik in esejist. Leta 1990 je končal študij filologije na univerzi v Tartuju, istega leta je izdal svojo prvo knjigo *Nekateri*, potem pa so sledile še pesniške zbirke *Blazina na srcu* (1990), *Več / Na vodi* (1997), *Parapesmi* (2001), *Tebi* (2003). Leta 2001 je začel skladati tudi zvočne pesmi. Članke in eseje o literaturi in umetnosti objavlja v različnih revijah in časopisih.

Jaan Malin, poet, essayist, was born in 1960. In 1990 he is graduated from the Tartu University as a philologist. He made his debut in 1990 and has published five collections of poetry *Mitu ühte* (Several Ones, 1990), *Padi südamel* (Pillow on the Heart, 1990), *Veel* (More / On the Water, 1997), *Paraluulud* (Parapoems, 2001), *Sulle* (To You, 2003). The first four of them contain rather surrealistic poetry. In 2001 he started to compile sound-poems. Malin's articles and essays on literature and art have been published in different magazines and papers.

Jaan Malin



Foto: Guntis Berelis

Mojemu očetu

Kljub vsemu pomlad še vedno poje,
ptiči prihajajo kot vselej
in cvetlice cvetijo
za oblaki tako kot tukaj.
Morda še bolj.
Včasih govoriš o tem -
takrat ko padajoči sončni žarki
prekrižajo pot po obali, kjer hodiva,
mehko čez sklapljajoča ogledala.
Z žarečimi očmi govoriva
o jasnosti ter čistosti stekla
in trdi toplini lesa.

In nenadoma želiš videti ribnik
in panj blizu njega.
In čebele.
Še vedno se spomniš tistega tesnega zidu poleti
v mestu, na tlakovani ulici tako vroči v soncu,
ali peščeni poti med topoli, kjer sva sedela.
Celo večnost hodiva.
Še v sanjah iz vrtca ter papirja ljubljenega,
še vedno hodiva. In ti še vedno govoriš.
Morda o tem, kako si si vedno želel imeti vrat, ki bi bil daljši.
Ali pa o nerazložljivi privlačnosti med tabo in Židi.
Ali rjavih poganjkih iglavcev.
Ali tvojem otroštvu.
Mešal si svoje besede s svojimi deli.
Včasih sem dvomil v to zvezo.
A sedaj razumem, da je bilo delo v tvoji naravi.
Celo uničevalsko tako.

Morda nekoč
ne bova hodila po obali,
temveč na tej ulici z veseljem v zraku,
kjer si v otroštvu pridobil.
Vseeno sva skupaj
in čutiva skorajda isto.

Isale

Kevad laulab ikkagi.
Ja linnud tulevad.
Ja lilled õitsevad.
Ka teispool pilvi.
Võibolla seal rohkemgi kui siin.
Ükskord Sa räägid ka sellest.
Kui päike langeb längu
ja meie kõnnime mööda tühja mereranda.
Hõljume pehmelt teineteisesse lõikuvate peeglite kohal.
Me pilgud põlevad, kui räägime siis
klaasi puhtusest ja süütusest
ning puu tugevusest ja soojusest.

Korraga tahad Sa näha tiiki
ning mesipuid seal serval,
mesilasi.
Ikka mäletad Sa seda sumbunud seinu
linnas, suviselt kõetud munakivitänaval
või peesituspaika viival kruusateel paplite all.
Igavesti me kõnnime.
Isegi läbi lasteaia une ning armastatu ajalehe.
Ikka me kõnnime. Ja Sina räägid.
Kasvõi sellest, et alati oled Sa tahtnud olla pikema kaelaga.
Või seletamatust sümpaatiast Sinu ja juutide vahel.
Või sõnajala pruunidest pungadest.
Või oma lapsepõlvest.
Oma jutu sidusid Sa mõne äsja valmis saanud tööga.
Vahel ma ei uskunud neid sidemeid.
Nüüd saan aru, et töötamine oli Su loomuses.
Hävitavaltki.

Ükskord
me võibolla ei kõnnigi enam mere kaldal,
vaid näiteks üle selle siiani õnnelikkusest nõretava tänava,
kust Sa poisikesena väga pika liu lasid.
Igal juhul me oleme koos
ning aimame natuke samu asju.

Pogum

Pogum ne preizpraševati.

Pogum ničesar vedeti.

Pogum verovati vase.

Pogum biti drugačen.

Pogum misliti o preživljanju.

Pogum povedati to kar si misliš.

Pogum povelečevati nedeljo.

Pogum iritirati.

Pogum biti netoleranten.

Pogum tolerirati.

Pogum biti nežen ter ljubeč.

Pogum to pokazati.

Pogum misliti misli, ki niso moje.

Pogum delati si kariero.

Pogum videti kot da sem bedak

Pogum samo videti tako.

Julgus

Julgus olla küsimata.
Julgus mitte teada.
Julgus usaldada ennast.
Julgus erineda.

Julgus mõelda elatisest.
Julgus välja öelda.
Julgus kiita pühapeva.
Julgus ärritada.

Julgus olla sallimatu.
Julgus olla salliv.
Julgus olla hell ja hooliv.
Julgus seda paista.

Julgus mõelda võõraid mõtteid.
Julgus nime teha.
Julgus näida päris rumal.
Julgus ainult näida.

Zvest in konsistenten

Nikoli ne zapadeš v protislovja.
To je zato ker si vedno verjel
v nekakšno neposredno svetost
znotraj večnega življenja.
Nikoli izgubljen ne bo tisti čas,
ki ga je obstoj skušal zanikati.
Morda bo takrat malo pojenjal.
Sopihaš, napol zadavljen,
davljen v skorajda čistem
srce parajočem prostoru.
Groza te je senc in iščeš neko bistvo,
spomin kliče k zvestobi
in konsistentnosti
v tem občutljivem,
krhkem svetu.
Ostajaš blizu nočni zadušljivosti
kot grad upanja.
V hladnem hodniku tega gradu
je slišati krik kljubovanja.
Vzel si si tamborin spominjanja
in sencam sedaj vlada,
na skrivaj porojena,
čedalje večja
želja
po svobodi.

Truu ning järjekindel

Sina ei räägi enesele vastu,
sest ikka oled uskunud
sirgesse pühadusse
läbi elusa igavese püsimise.
Iial ei kao need ajad,
mis püüdsid olemist eitada.
Nad sunnis küll nõrkuvad ehk.
Praegu pool-lämbunult hingeldad,
hingeldad peaaegu puhtuses,
südamesse valgavas avaruses.
Varje kardad ja otsid sisu,
meenutad oma esivanemaid,
mälestus kellest kutsub truudusele
ning järjekindlusele
justnagu hapramaks aimuvas,
purunema kippuvas ilmas.
Seisad sumbesse õhe avaneva akna all
püsiva lootuskindlusena,
mille jahedas esikus
kajab su trotslik hõik.
Haarad mäletava tamburiini
ja varje valitseb
sünniski miilanud,
aina paisuv
vabadusiha.

Slumi

Stikalo je pokvarjeno,
tok pride in gre
(alternativa je električna: 220 V).
Gori, debela
zelena odeja gori
na nogah nekoga. Ni priporočljivo
z svetilko brati v postelji.
A drugače bi lahko vse to ostalo neznano.

Majhne deklince se igrajo
z rjavimi podganami.
"Kdo koga napada pod mizo?"
Ženske kričijo. Nag moški,
odmeče svojo haljo, pristopi,
svojo dolžnost opravi. Hvaležna ženska
mu kruh, maslo in svinjsko mast ponudi.
"Vroč kruh iz pečice, si predstavljaj!"

Videl je, kako je ženska padla,
v prvo nadstropje, v klet.

Običajen otrok,
ki je sam zrasel,
ne potrebuje pritrjevanja svojih skrbnikov,
če da njegov resnični oče res nekje živi,
pa še lep in prijazen je.
Besede, če si namreč to zaželite,
dejanja postanejo.
Mati je topla,
toda postelja bo hladna.
Bledo zeleni plašč na zatiču visi.
Gumijasti čevlji, izrabljena košara s čebulami.
In stari mož se je obesil
na peči,
ko je bilo poletje.
Kuhinja in latrina
sta ublažili njegovo zadnje trpljenje.

Eha tänavas

põrandalambi lüliti on katki,
seinakontaktist tuleb vahelduvat voolu.
(Üks vaheldujatest on elekter. 220 V.)
Põleb, paks
roheline tekk põleb
inimese jalgadel. Taskulambiga
pole soovitatav lugeda,
aga kust sa muidu tead.

Väikesed tüdrukud mängivad
võhrudega.
„Kes ründab laua alt?“
Naised kiljuvad, alasti mees
viskab hommikumantli, astub lähemale,
tambib lõpuni. Tänuolik naine tuleb ja pakub
seapekiga võileiba.
„Sooja leiba, mõtelge!“

Ta nägi naise langemist
esimesele korrusele, keldrisse.

Tavaline laps,
kes on kasvanud üksinda,
ei vaja eestkostja kinnitust,
et kusagil elab tema vaieldamatu isa,
samuti ilusa näoga ja hea.
Sõna, ulatu üle,
teoks.
Ema on pehme,
kuid voodi jahtub.
Esiku nagis luitunudroheline mantel.
Kalossid maas. Katkine sibulakorv.
Ja vana mees poos enda ise
ahju külge,
kui oli suvi.
Köök ja kemps olid summutanud
tema viimase valu.

Na zmagovalčevi strani

Sredi Alexanderplatza si stal,
nad Reichstagom se je razpirala razpoka.
Življenje mnogih let, sedaj prepuščeno,
za njegovim hrbtom so gorele vse zastave.

Občutil si meje svojega razuma,
ničesar našel, s čimer bi ga nadomestil.
A vere pa je bilo, pa četudi v enem samem letu
in preteklost je bila prekrita z plastjo ledu.

Stojiš tam, vojne je konec.
Toda kako, zares? Misel je še gibka.
Ko se je kruta ter brezspolna tišina spustila,
si začutil, da je v bolečini moč,

ki te posmeji v pozabo,
ravno tu, na tem sivkastem trgu.
In sedaj, ko je praznina prevzela tvojo dušo,
se sprašujem, če se boš sploh še kdaj našel.

Prevedel Nikolai Jeffs

Võitjapoollel

Sind nähti keset Alexanderplatzi
ja lõhe hõljus Riigipäeva kohal.
Jäi üksi aastaid rabelenud elu.
Vaid selja taga lippe põletati.

Sa tundsid, et su mõistus lõpeb otsa,
kuid tema asendajat polnud kuskil näha.
Usk tõusis siiski, ainult aasta hiljem.
Jääkirmest eelnev määrdus märkamatuks.

Jah, seisid sääl ja sõda oli läbi.
Kas oli ikka? Sees edasi ju kees.
Kui julm ning sootu vaikus valgus, langes,
siis taipasid, et valu ongi Vägi,

mis naerab sinu puhtalt olematuks
just siin, kesk sihiks võetud halli platsi
ja nüüd, mil tühjus tõesti matab hinge.
Kas leiad enda ükskord uuesti?

To my Father

The spring sings anyway.
Birds continue to arrive as always.
And flowers bloom
Behind the clouds like here.
Or even more.
Sometime you speak about it
When slanting rays of sun
Fall on the seashore where we walk,
Glide softly over intersecting mirrors.
With brightly shining eyes we talk
About the clarity and purity of glass
About the solid warmth of wood.

And suddenly you want to see the pond.
And the honeycomb near it.
And the bees.
You still recall that stuffy wall in summer
In town, on the cobbled street so hot in the sun
Or the sandy path through the poplars to where we sit in the sun.
We walk forever.
Even in the kindergarten dreams and the paper of the loved one,
We still walk. And you keep talking.
Perhaps of how you always wanted to have a longer neck.
Or the unaccountable attraction between you and Jews.
Or of the brown buds of the ferns.
Or of your childhood.
You used to blend your talk with works of yours just under hand.
Sometimes I felt I doubted this connection.
Now I understand that working was in your nature.
Perhaps destructively.

Maybe sometime
We will not walk on the seashore,
But on this street with happiness in the air
Where you in your childhood took a record slide.
We are together anyway
And feel about the same.

Courage

Courage to question nothing.
Courage to know nothing.
Courage to have faith in yourself.
Courage to differ.

Courage to think about your livelihood.
Courage to speak your mind.
Courage to glorify Sunday.
Courage to irritate.

Courage to be intolerant.
Courage to tolerate.
Courage to be tender and fond.
Courage to show it.

Courage to think thoughts not mine.
Courage to make a career.
Courage to seem quite stupid.
Courage only to seem.

Loyal and consistent

You never contradict yourself
This is because you have always believed
In some kind of straightforward sanctity
Within everlasting life.
Never will be lost that time
That existence was trying to deny.
Perhaps then, recession somewhat in force.
Now you are panting half-suffocated,
Suffocating in a nearly clean
Heartbreaking space.
You dread shadows and seek some essence,
Its memory calling to loyalty
And consistence
In this delicate,
Brittle world.
You stay near nocturnal stuffiness
Like a castle of hope.
In the cool hall of this castle
A defiant cry is heard.
You snatch the tambourine of remembrance
And the shadows become governed
By a secretly born
Ever swelling
Desire for
Freedom.

The slums

The lamp switch is broken
The plug alternating current
(One of the alternatives is electricity: 220 V)
It is burning, the thick
Green blanket is burning
On somebody's feet. It is not
Advisable to read in bed with a flashlight
Otherwise, it could remain unknown.

Little girls are playing
With brown rats.
"Who's attacking from under the table?"
Women screaming. A naked man
Throwing off his bathrobe, stepping nearer,
Does his duty. The grateful woman offers
Bread and butter with pork fat.
"Hot bread from the stove, imagine!"

He saw how the woman fell
To the first floor, to the cellar.

An average child
Grown up alone
Is not in need of his guardian's assertions
That somewhere his true father is still alive,
Handsome and kind, too.
Words, will you please,
Become action.
Mother is warm
Nevertheless, the bed will become cold.
A pale-green coat hangs on the peg.
Rubber shoes. A rickety basket with onions.
And the old man hung himself
On the stove
When it was summer.
The kitchen and the latrine
Softened his last suffering.

On the victor's side

You were in the centre of Alexanderplatz
Above the Reichstag soared a crevice.
Life, scrambled many years, now being left alone
Behind its back all the flags were burned.

You felt the limits of your reason
And found nothing to replace it with.
Nevertheless, faith was there, if only in a year.
And the past was covered with a film of ice.

You standing there, the war was over.
But how, really? The mind was still astir.
When the cruel and sexless silence fell
You sensed that pain is Power

That laughs you into oblivion
Precisely here, on this greyish square.
And now, when emptiness has wrought your soul,
I wonder if you will ever find yourself.

Translated by Kersti Unt

Jim McGarrah, ki je dosegel MA iz pisanja in MA iz umetnosti in humanističnih študij, poučuje kreativno pisanje na Univerzi Južne Indiane in je urednik literarne revije *Southern Indiana Review*. Pesmi, eseje in zgodbe objavlja v mnogih literarnih revijah doma in v tujini, ed drugim v *Connecticut Review*, *Cedar Hill Review*, *Elixir* in *North American Review*. Leta 2003, ko je objavil prvo zbirko *Running the Voodoo down* in prejel nagrado *Elixir Press Editor's Choice Award*, se je pojavil v kar dveh antologijah, *Rogue Dalton Redux* založbe *Cedar Hill Press* in *Know This Place: Poems of Indiana* založbe *Indiana University Press*, pred izidom pa je tudi njegova druga zbirka *Uneven Symmetry*. McGarrahova kritična eseja *Never Such Innocence Again*, *The Contemporary Frontier of American Poetry* in *Ernest Hemingway: The Latent Feminist* sta bila predstavljena na nekaterih večjih ameriških konferencah, vključno z *National Associated Writing Programs* in *Literature, Film and War Conference at Binghamton University* (SUNY). Zbirka esejev *Back Home Again: Essays and Memoirs from Indiana*, ki jo je uredil, bo izšla v letu 2006. V pripravi je tudi knjiga o pesnikovih vojnih izkušnjah iz Vietnama, kjer se je boril kot bojni marinec.

Jim McGarrah holds a Master of Fine Arts in Writing and a Master of Arts in Liberal Studies. He teaches creative writing and literature at the University of Southern Indiana. He serves as the managing editor for the literary magazine *Southern Indiana Review*. His poems, essays, and stories have appeared in many literary journals, including this year in *Connecticut Review*, *Cedar Hill Review*, *Elixir*, and *North American Review*. His poetry was highlighted in two new anthologies this year, *Rogue Dalton Redux* by *Cedar Hill Press* and *Know This Place: Poems of Indiana*. McGarrah's first book of poems, *Running the Voodoo Down*, was released nationally in the United States in 2003. It won the national *Elixir Press Editor's Choice Award* for that year. His second book of poems, *Uneven Symmetry*, is scheduled for release this winter. McGarrah's critical essays, *Never Such Innocence Again*, *The Contemporary Frontier of American Poetry*, and *Ernest Hemingway: Latent Feminist* have been presented at several major U.S. conferences. The anthology *Back Home Again: Essays and Memoirs from Indiana*, which McGarrah edited, will be released in August of 2006. He is currently working on a non-fiction book entitled *A Temporary Sort of Peace* that reflect his experiences as a combat Marine in Vietnam.

Jim McGarrah



Foto: Jinx Halburnt

Jesti s paličicami v Vietnamu

“*L'homme est né libre.*” – Rousseau

“*L'homme est né poltron*” – Conrad

Jesti s paličicami je umetnost, v kateri se ni mogoče zlahka izmojstriti – tako so me poučili, ko so vaški starešine odpeljali moj vod pod opečnato streho stare francoske šole in nam postregli *cahn cho* iz lesenih skodelic. Poplaknili smo ga z riževim vinom v opoldanski vročini lunarnega Novega leta in imel sem v mezincu vso tisto umetnost še preden smo dobro končali z obrokom. Smejé sem podržal riževo zrno med dvema lesenima paličicama, medtem ko se je zrak napolnil z vonjem po znoju in ingverju in je ostrostrelec umiril puško v rogovili kavčukovega drevesa. Marty je s prstom pokazal, kaj mi je uspelo in zraven brbljal kot otrok, ki prvič ugleda čudež v rožnem listu, preden je omahnil z obrazom naprej v vrelo račjo juho, kot da si je snajperistova krogla utrla majhna vratca nad očesom, se zrinila noter in ugasnila stikalo. V delcu tiste sekunde bi lahko naslikal snovnost sence, napisal knjigo, ki diha, izklesal iz marmorja živo obliko ali skomponiral partituro iz tišine. Bil sem nadnaraven, Jeremija v džungelskih škornjih, ki je ugledal prihodnost sveta med rižem na trski in Martyjevo krvjo z drobci kosti, vlažnimi kakor pesek na mojem obrazu. Potem sem stekel v zaklon in se skrila za ogrado iz klanega kamna.

Eating with Chopsticks in Vietnam

"L'homme est ne' libre." – Rousseau

"L'homme est ne' poltron – Conrad

Eating with chopsticks was art not easily mastered,
or so I learned when the village elders led my squad
beneath the tiled roof of the old French schoolhouse
and fed us *cahn cho* in wooden bowls.

We rinsed it down with red rice wine in the noon
heat of the Lunar New Year

and I mastered the art before the meal ended.

Laughing, I balanced one grain

between those two sticks of wood while the air filled
with sweat and ginger, while the sniper steadied
his rifle in the fork of a rubber tree.

Marty pointed at my success, and babbled like a child who saw
the wonder in a rose petal for the first time before he dropped
face first into the scalding duck soup,

as if the sniper's bullet had pried open a small door
above his eyes, crawled in, and flicked the switch off.

In that split second I could have painted substance
within a shadow, written a book that breathed, sculpted
a living form from marble, or composed a score in silence.

I was supernatural, a Jeremiah in jungle boots who saw
the world's future between the rice on the wood and Marty's
blood and bone on my face like wet sand. Then I ran
for cover and hid behind a chipped stone wall.

Ljubezenska pesem

Moral bi znati napisati ljubezensko pesem
tudi če ti predmet ni všeč.

Jezik tako ni drugega kot metafora
in retoričen pomen. Lahko ljubiš
idejo ljubezni brez posledice,
podobo brez dvoumnosti,
prozodijo brez bolečine, celó sintakso
brez strahu pred boleznijo.

Sintaksa je red, ki ustvarja ritem.

Pazi zdaj, takole.

Temno dekle, da ti vzame sapo,
zajadra za blagajniški pult
kavarne, kjer ješ kosilo. Vsa v črnem
te spominja na Rilkejevega panterja,
prekipevajoča od elementarne energije.
Zaprta v kletko onstran kavnih skodelic, v majhnih
krogih odpleše svoj ritualni balet
duha, zamrznjenega v banalne opravke.

Njene mišice, ki se napnejo ob vsakem novem zvoku.

Začutiš njihov prijem v prsih

in si zaželiš, da bi jo naslikal z besedami golo,
mandelj njenega mesa, spuščenege z verige
in zvrtničenege v mavrico njenega telesa
v tvoji glavi čez list papirja v bistvo in vonj
te ene besede, ljubezen, ki zaživi skozi plasti, kakor
cvetni listi črne orhideje v njenih vlažnih toplih očeh.

Love Poem

You should be able to write a love poem
even if you don't like the subject.
Language is all metaphor and rhetorical
meaning anyway. You can love
the idea of love without the consequence,
the image without ambivalence,
the prosody without pain, and even syntax
without fear of disease.
Syntax is order that creates rhythm.
You watch it now.
A dark and breathtaking girl glides
behind the counter of the coffee shop
where you eat lunch. She reminds
you of Rilke's panther, dressed in black
and seething with primal energy.
Caged beyond the coffee cups, she steps
in narrow circles the ritual ballet
of a spirit frozen by banal tasks.
Her muscles tense with each new sound.
You feel their grip in you chest
and wish you could paint her nude
with words, the almond of her flesh unleashed
and swirling with the rainbow of her body
in your mind across your page onto the essence
of this one word, love, that lives through layers,
like petals of a black orchid, in her humid eyes.

Popolnost

Lep dan, popoln, v parku, kjer se deset mladeničev požene
čez betonsko igrišče. Na čelih se jim nabirajo kapljice znoja,
sapa jim uhaja kot para iz pregretih strojev, ki se trudijo

dvigniti težo nesmrtnosti skozi dolgo obdobje adolescence.
Psi me vlečejo za povodce, tiho praskanje njihovih šap
raztresa ivje kakor prah čez zadnje zaplate poletnih trav.

Za odskakujočo žogo jih žene čista bolečina, enaka moji,
ki me stisne v prsih vsakič, ko gledam sokola, ki zajezdi zračni tok,
ali srnjačka, ki čez polje pasje trave preganja materino senco,

ali svoje otroke, kako se smeji, in se mi vase sesuje ves svet.
Ob vhodu v park v majhnem jezeru odsev ženske,
ki visi v njem kot obnorela in poškodovana lutka, ko opravlja

svoj Tai Či, in spreminja, ne da bi spregovorila, svoje telo v jezik
zraka. Prisluhnem, da bi ujel pomen, ko veter predre jutranjo
meglo nad njenimi iztegnjenimi rokami in jo upočasni.

Spet sem deček, ki skuša spraviti na breg ogromnega ostriza, prežečega
blizu obrežja. Vidim popolno mavrico, ki jo sonce potegne
iz srebrnih lusk, ko se riba dvigne, čutim znoj, ki se mi nabira

na obrvi, ko zategnem ročico kolesca, slišim čričke in žabe, kako
lahna sapa pridvigne ude žalujk in raztrese njihove liste prav
v hipu, ko se vrvice strga in riba telebne nazaj v vodo,

kjer v svojih mokrih sencah še vedno čaka, kdaj se vrnem.

Prevedel Marjan Stojan

Perfection

It is a perfect day in the park as ten young men swirl
across the concrete court. Their foreheads bead with sweat,
breath leaking like steam from hot engines straining

to pull the weight of immortality up the long grade
of adolescence. My dogs tug their leashes, the soft crunching
of paws scatters frost like dust over the last patches of summer grass.

They want that basketball the boys bounce with the same pure pain
that constricts my chest each time I see a hawk ride an air current,
a foal chase her mother's shadow across a field of timothy,

or my children smile and collapse the whole world upon itself.
Beside the park entrance, a small lake reflects a woman
dangling like a crazed and crippled puppet as she does

T'ai Chi and, without speaking, turns her flesh into the language
of air. I listen for meaning as the wind breaks the morning mist
over her outstretched arms and slows her down.

I am a boy again who lands the huge bass lurking
near this lake bank. I see the perfect rainbow sunlight pulls
from silver scales when the fish rises, feel sweat beading

on my brow as I crank the reel, hear crickets and frogs, how
the breeze lifts the limbs of willows and spreads their leaves
just as the line snaps and the fish flops back into the water

where it must still wait in the wet shadows for my return.

Anna Mitgutsch, rojena leta 1948 v Linzu v Avstriji, je študirala germanistiko in anglistiko na Univerzi v Salzburgu. Najprej je delala kot asistentka na Inštitutu za amerikanistiko na Univerzi v Innsbrucku. Učiteljska pot jo je vodila v Anglijo, kjer je na Hull University in University of East Anglia učila nemški jezik in književnost, ter v Seul v Južni Koreji. Od leta 1979 do 1985 je živela in poučevala v ZDA, odtlej živi kot svobodna pisateljica izmenično med Linzom in Bostonom. Poučevala je na germanističnih oddelkih univerz v Salzburgu, Innsbrucku in Grazu ter delala kot writer-in-residence na različnih ameriških univerzah.

Piše eseje in literarnoznanstvene študije o anglofonski in nemški sodobni književnosti, med 1989-2003 je redno pisala kritike za avstrijski dnevnik *Der Standard*. Prevaja liriko, med drugim zbrano delo Philipa Larkina (1987), objavila je zbirko esejev *Spominjanje in izmišljanje (Erinnern und Erfinden, 1999)* in sedem romanov, ki so bili prevedeni v več jezikov: *Die Züchtigung* (Kaznovanje, 1985), *Das andere Gesicht* (Drugi obraz, 1986), *Ausgrenzung* (Izključitev, 1989), *In fremden Städten* (V tujih mestih, 1992), *Abschied von Jerusalem* (Slovo od Jeruzalema, 1995), *Haus der Kindheit* (Hiša iz otroštva, 2000), *Familienfest* (Družinsko slavje, 2003). Prejela je vrsto literarnih nagrad: nagrado bratov Grimm mesta Hanau za prvi roman, Kulturno nagrado dežele Zgornje Avstrije, nagrado Antona Wildgansa, Južnotirolsko bralno nagrado mesta Bozen, nagrado Sklada za književnost Zveznega ministrstva za umetnost, priznanje za književnost republike Avstrije, Solothurnško literarno nagrado in Umetniško priznanje mesta Linz.

Anna Mitgutsch, geboren 1948 in Linz, studierte Germanistik und Anglistik an der Universität Salzburg. Zuerst arbeitete sie als Assistentin am Institut für Amerikanistik der Universität Innsbruck. Ihre Lehrtätigkeit führte sie nach England, wo sie deutsche Sprache und Literatur unterrichtete und nach Seoul, Südkorea. Von 1979 bis 1985 lebte und lehrte sie in den USA, seither lebt sie als freischaffende Autorin abwechselnd in Linz und Boston. Sie nahm Lehraufträge an den germanistischen Instituten der Universitäten Salzburg, Innsbruck und Graz und arbeitete als writer-in-residence an verschiedenen amerikanischen Universitäten.

Seit 1974 verfasste sie zahlreiche Essays und literaturwissenschaftliche Publikationen zur anglophonen und deutschsprachigen Gegenwartsliteratur, rezensierte von 1989-2003 für den »Standard«. Sie übersetzte Lyrik, u.a. Philip Larkin (1987), verfasste den Essayband »Erinnern und Erfinden (1999) und sieben Romane, die in mehrere Sprache übersetzt wurden: Die Züchtigung, 1985, Das andere Gesicht, 1986, Ausgrenzung, 1989, In fremden Städten, 1992, Abschied von Jerusalem, 1995, Haus der Kindheit, 2000, Familienfest, 2003.

Sie wurde mehrmals ausgezeichnet: Brüder Grimm-Preis für den ersten Roman, Landeskulturpreis Oberösterreich, Anton Wildgans-Preis, Südtiroler Leserpreis der Stadt Bozen, Förderpreis für Literatur des Bundesministeriums für Kunst, Würdigungspreis für Literatur der Republik Österreich, Solothurner Literaturpreis und Kunstwürdigungspreis der Stadt Linz.

Anna Mitgutsch



Foto: Margit Hahn

Hiša iz otroštva

(odlomek iz romana)

Ko se je Max prvič, odkar je šel v izgnanstvo, spet vrnil v H., je bil star dvaindvajset let in je nosil uniformo korporala ameriške vojske. Jeseni 1945 je bil H. zbombardirano mesto, kot mnogo drugih, ki jih je videl. Nanj so pritiskale vojne rane, revščina in sovražna trma poraženih. Na cestah je bil komaj kak civilni avtomobil, le vojaška vozila in shujšane postave na kolesih in z ročnimi vozički. Radovedno, pa tudi z odporom, je opazoval njihove pepelnate, utrujene obraze. Most ni bil isti kot tisti iz njegovega zgodnjega otroštva, toda tako kot takrat je bila tudi zdaj tam meja: tokrat meja z ruskim sektorjem Nemške demokratične republike. Stanoval je v hotelu v centru mesta, ki ga je zasegla ameriška vojaška vlada. Hiša zraven njega je bila na pol podrtá, lahko si videl vzorce razcefranih tapet. Luknje v cestnem tlaku so široko zijale. Toda celo tiste hiše in ceste, ki so ostale nepoškodovane, so zrcalile enako pepelnato utrujenost kot obrazi mimoidočih.

Bil je turoben jesenski dan, ko se je z naslovom hiše svojih staršev v žepu uniforme povzpel po bregu navzgor. Zdelo se je, da je vrsta hiš spodaj na pobočju, kjer je bil nekoč vhod v protiletalski rov, nenaseljena: zaradi zračnega tlaka popokane okenske šipe, požgane strehe, na zidovih so čemela le še zoglenela ostrešja. Odpadle ruševine so že pospravili s cest.

Zgoraj na hribu so hiše ostale nepoškodovane. Šelestenje rjavega jesenskega listja na tlaku iz prodnikov je le še poglobljalo tišino v tej četrti z vilami. Vse se je zdelo tako spokojno in nedotaknjeno, kot da tu nikoli ne bi bilo vojne.

Hišo je takoj spoznal: nizek, z bršljanom obrasel zid, ki je podpiral cestno brežino, visoke kamnite stopnice, lože, mogočna vhodna vrata. Drevesa, ki so rasla okoli hiše, so posadili že pred njegovim rojstvom, ko so hišo še gradili. Zdaj pa so zrastle v višino in oblivala okolico hiše z melanholično temačnostjo, širila vlažne sence čez z mahom poraščene kamnite plošče in njihove debele veje so se prepletale in se zapletale druga v drugo v boju za sončno svetlobo. Tanke iglice macesna in javorjevi listi so žareli v jesenskih barvah.

Sajenje mladih dreves je bil takrat za mladi par bržkone pravi obred, poln upanja. Obstajala je fotografija: Mira in Saul, malce starejša kot zdaj Max, morda sredi dvajsetih let, oba v svetlih športnih oblačilih, držita nad plitvo jamo tanko sadiko, kot v dokaz, preden bi njeno koreninsko grudo spustila in zakopala v jamo. Drevesce je imelo eno samo rogovilo, njegovo deblo pa je bilo tanjše od Mirinega zapestja. Zdaj so iz teh sadik zrasla drevesa, visoka več kot deset metrov, in nihče od njiju ni spremljal njihove rasti. Jesenske barve so razveseljevale samo tujce.

Pred hišo je stal star skiro, deska z balanco in dvema gumijastima kolesoma, pobarvan na rdeče, in lesen svetlomoder otroški voziček z enakimi kolesci kot skiro. Mlada, polna ženska je z iztepačem obdelovala krpanko na drogu, ki je zapiral vstop na teraso.

Haus der Kindheit

(Ausschnitt aus dem Roman)

Als Max zum erstenmal seit seiner Emigration wieder nach H. zurückkam, war er zweiundzwanzig und trug die Uniform eines Corporal der US-Armee. Im Herbst 1945 war H. eine von Bomben zerstörte Stadt wie viele andere, die er gesehen hatte. Die Kriegswunden, die Armut und der feindselige Trotz der Besiegten bedrückten ihn. In den Straßen gab es kaum zivile Autos, nur Militärfahrzeuge und abgemagerte Gestalten auf Fahrrädern und mit Handwagen. Er betrachtete ihre grauen, müden Gesichter mit Neugier und auch mit Abneigung. Die Brücke war nicht dieselbe wie in seiner frühen Kindheit, aber wie damals war sie eine Grenze: diesmal die Zonengrenze zum russischen Sektor. Er wohnte in einem von der amerikanischen Militärregierung requirierten Hotel im Stadtzentrum. Das Haus daneben war zur Hälfte eingestürzt, man konnte die Muster der zerfetzten Tapete sehen. Das Straßenpflaster war aufgerissen. Aber selbst die unversehrt gebliebenen Häuser und Straßen strahlten dieselbe graue Müdigkeit aus wie die Gesichter der Passanten.

Es war ein diesiger Herbsttag, als er mit der Adresse seines Elternhauses in der Uniformtasche den Berg hinaufstieg. Die Häuserzeile unten am Hang, wo der Eingang zum Luftschutzstollen gewesen war, schien unbewohnt: vom Luftdruck geplatze Fensterscheiben, die Dächer abgebrannt, nur die verkohlten Dachstühle hockten noch auf den Mauern. Die herabgefallenen Trümmer waren bereits von den Straßen fortgeräumt.

Oben auf dem Berg waren die Häuser unversehrt geblieben. Das Rascheln der braunen Herbstblätter auf dem Kopfsteinpflaster vertiefte die Stille des Villenviertels. Alles schien so friedlich und unberührt, als hätte es hier keinen Krieg gegeben.

Das Haus erkannte er sofort: die niedrige efeuüberwachsene Mauer, die die Straßenböschung stützte, die hohen Steinstufen, die Erker, die wuchtige Haustür. Die Bäume, die rund um das Haus wuchsen, waren vor seiner Geburt, als das Haus noch im Bau stand, gepflanzt worden. Jetzt waren sie in die Höhe gewachsen und legten eine melancholische Düsternis um das Haus, breiteten feuchte Schatten über die bemoosten Steinplatten, und ihre dicken Äste berührten und verfangen sich ineinander im Kampf ums Sonnenlicht. Die Blätter des Ahorns und die feinen Lärchennadeln glühten in ihren Herbstfarben.

Das Pflanzen der jungen Bäume damals mußte eine hoffnungsvolle Zeremonie des jungen Paares gewesen sein. Es gab ein Foto: Mira und Saul, ein wenig älter als Max jetzt war, vielleicht Mitte Zwanzig, beide in sportlich heller Kleidung, halten einen dünnen Setzling über eine flache Grube, wie zur Demonstration, bevor sein Wurzelballen in die Grube versenkt und vergraben werden würde. Das Bäumchen besaß eine einzige Astgabelung und einen Stamm, dünner als Miras Handgelenk. Nun waren über zehn Meter hohe Bäume daraus geworden, und keiner der beiden hatte ihr Wachsen miterlebt. Nur Fremde freuten sich an ihren Herbstfarben.

Ali tukaj stanuje, jo je vprašal, in vedel, da je bilo to vprašanje povsem nepotrebno.

Sovražno ga je pogledala in molčala. Bil je v uniformi, ameriški vojak, njegova brezhibna nemščina ni priklicala niti najmanjše sledi prijaznega začudenja.

Pomladi 1938 je Sophie pisala sestri v New York: Alberta so prijeli. Če bomo morali stran, bom pri sosedih pustila rezervni ključ.

Kalischi so stanovali tu, je rekel Max in jo preiskujoče, sprašujoče pogledal.

Ženski se je obraz stemnil, pustila je preprogo in hitro stekla mimo njega, sklonjena, kot da bi jo zasledovali. Slišal je, kako je dvakrat obrnila ključ v ključavnici. Potrkal je, dolgo čakal in si predstavljal, kako zdaj, ločena od njega samo s težkim lesom vhodnih vrat, na drugi strani previdno in plitvo diha. Tako sta si nekaj dolgih minut stala nevidno nasproti, iz take bližine, da je ta morala poroditi sovražnost.

Nato je šel Max okoli hiše. Jesensko zaraščen vrt je zabrisoval prehod do pobočja z visokim plevelom, ki je cvetel v roza in vijolični barvi. Sonce je vrtalo luknje v razcefrane oblake, ki so se hitro pomikali čez nebo, in iz reke na dnu doline jemalo mračno, svinčeno svetlobo.

Skozi okno je poskušal pokukati v prostore v pritličju. Če ga spomin ni varal, bi tu morala biti kuhinja. Toda tesno nabrana čipkasta zavesa mu je zapirala pogled.

Ostal je še nekaj časa, se kot tat plazil okoli hiše, užival ob tem, ko si je predstavljal strah mlade ženske v notranjosti, razmišljal, kako bi lahko prišel noter, in odnehal. Vedel je, da bo moral v dnevu ali dveh ponovno odpotovati, računal je, da ga bodo kmalu odpustili, hotel se je vrniti v New York in spet zaživeti svoje življenje, ki ga je prekinila vojna. Hiša bo morala počakati, bila mu je zagotovljena, najprej je hotel govoriti z Miro, preveriti pravni položaj. Bil je mlad, imel je čas.

Toda ko je po povratku mami pripovedoval o hiši, o zaraslem vrtu in visokih drevesih, ni pokazala nobenega veselja, nobenega navdušenja, čutil je samo njen nem odpor. Trikrat je sestri poslala garantno pismo, prvič poleti 1938 na Dunaj, potem v Prago. Toda Sophie so izdali živci in je, ko jo je ujela vojna, zbežala k sorodnikom v Budimpešto. Tam ji tudi garantno pismo ni pomagalo. Odkar je eden od preživelih, družinski znanec, Miri povedal za Sophiejino deportacijo, je slutila, da so bili tudi drugi, svak Albert, njen oče, mrtvi, da nikogar od sorodnikov ni bilo več med živimi. Žalosti se je pridružila še bolečina, ker bi se bilo katastrofi mogoče izogniti, in Mirino samoobtoževanje. Ali ji Sophie ni hotela biti v breme? Ali ji je res tako malo zaupala? Ali ni dobila nobenega od garantnih pisem? Ali bi ona, Mira, lahko karkoli storila, pa ni? Tega nikoli ne bo vedela, nikoli si ne bo mogla predstavljati zadnjih mesecev Sophiejinega življenja. Max ji je prizanašal in molčal. Ko je govoril o tem, da bi hišo spet dobili v svojo last, ni pokazala nobenega zanimanja. Čemu le? Nikoli več ne bo stopila na tla mesta H., je razložila. Ko jo je skušal poiskati nekdo, ki je poznal njenega očeta v getu v Lodžu, ni hotela govoriti z njim. Mrtev je, je rekla, kaj naj bi še izvedela, ali ni že to dovolj?

Vor dem Haus standen ein alter Tretroller, ein Brett mit einer Lenkstange und zwei Gummirädern, rot angestrichen, und ein hellblauer Kinderwagen aus Holz mit den gleichen Rädern wie der Roller. Eine junge, füllige Frau bearbeitete mit einem Teppichklopfer einen Flickenteppich über einer Stange, die den Zugang zur Terrasse versperrte.

Ob sie hier wohne, fragte er und wußte, daß es eine ganz und gar überflüssige Frage war.

Sie schaute ihn feindselig an und schwieg. Er war in Uniform, ein amerikanischer Soldat, sein fehlerfreies Deutsch rief nicht die geringste Spur freundlichen Erstaunens hervor.

Im Frühjahr 1938 hatte Sophie an ihre Schwester in New York geschrieben: Albert ist verhaftet worden. Wenn wir wegmüssen, hinterlege ich einen Reserveschlüssel bei den Nachbarn.

Die Kalischs haben hier gewohnt, sagte Max und schaute sie forschend, fragend an.

Sie machte ein beleidigtes Gesicht, ließ von ihrem Teppich ab und lief an ihm vorbei, schnell und geduckt, als werde sie verfolgt. Er hörte, wie sie den Schlüssel zweimal im Schloß umdrehte. Er klopfte, wartete lange und stellte sich vor, wie sie, nur durch das schwere Holz der Haustür von ihm getrennt, auf der anderen Seite vorsichtig und flach atmete. So standen sie sich lange Minuten unsichtbar gegenüber, in einer Nähe, die Feindseligkeit erzeugen mußte.

Dann ging Max um das Haus herum. Ein herbstlich verwilderter Garten verwischte den Übergang zum Hang mit seinem hohen rosa und lila blühenden Unkraut. Die Sonne bohrte Löcher in die zerfetzten Wolken, die rasch über den Himmel zogen, und holte aus dem Fluß im Talgrund ein freudloses, bleiernes Licht.

Er versuchte durch ein Fenster einen Blick in die Räume im Parterre zu werfen. Seiner Erinnerung nach mußte hier die Küche sein. Aber ein dicht geraffter Spitzenvorhang versperrte ihm die Sicht.

Er blieb noch eine Weile, schlich wie ein Dieb ums Haus, genoß es, sich die Furcht der jungen Frau im Innern vorzustellen, überlegte, wie er sich Zugang verschaffen konnte, und ließ es sein. Er wußte, daß er in ein, zwei Tagen wieder wegfahren mußte, er rechnete mit seiner baldigen Entlassung, er wollte nach New York zurückkehren und sein Leben wiederaufnehmen, das der Krieg unterbrochen hatte. Das Haus mußte warten, es war ihm gewiß, zuerst wollte er mit Mira reden, die Rechtslage prüfen. Er war jung, er hatte Zeit.

Aber als er nach seiner Rückkehr der Mutter von dem Haus erzählte, vom verwilderten Garten und den hohen Bäumen, zeigte sie keine Freude, keine Begeisterung, er spürte nur ihren stummen Widerwillen. Dreimal hatte sie ihrer Schwester ein Affidavit geschickt, zuerst im Sommer 1938 nach Wien, dann nach Prag. Aber Sophie hatte die Nerven verloren und war, als der Krieg sie einholte, nach Budapest zu Verwandten geflohen. Dort nützte ihr auch kein Affidavit mehr. Seit ein Überlebender, der die Familie gekannt hätte, Mira von Sophies Deportation erzählte, ahnte sie, daß auch die anderen, ihr Schwager Albert, ihr Vater, tot waren, daß keiner

Max je nikoli več ni slišal govoriti o hiši v H.-ju ali o prejšnjih časih. Nobeni spomini je niso več tolažili – vse, kar ji je nekoč vlivalo upanje in tolažbo, se je spremenilo v bolečino. Od danes na jutri je nehala govoriti nemško. Živela je, četudi ni bilo več ničesar, česar ne bi znala reči v angleščini, v neki nedosegljivi nezmožnosti izražanja, v dezorientirani praznini, kljub nekaj starim prijateljstvom, ki jih je še negovala.

Mira se je spet preselila v Brooklyn, v stanovanje, ki je bilo zelo blizu njeni sinagogi in njeni prijateljici Faye. Priskrbel ji ga je Saul. Na starost sta si spet prišla blizu, in povezovalo ju je previdno prijateljstvo. Redno jo je klical, se pozanimal, ali kaj potrebuje, kako ji gre. Ne skrbite zame, je govorila, imam vse, kar potrebujem, dobro sem. Toda Maxu se je zdelo, da je olajšanje v njenem življenju prišlo prepozno, in da nikoli več ne bo taka kot nekoč. Bil je edini, ki je z njo preživel vsak šabat in ob praznikih šel z njo v sinagogo. Blagoslovil je vino in šalet in poslušno pojedel obredno večerjo, nespremenljivo zaporedje tradicionalnih jedi: kokošjo juho z opresnimi cmoki, ribo in zavitek. Všeč ji je bilo, če je ostal čez noč. Njegova postelja v kabinetu je bila vedno sveže preoblečena. Vedel je, da je ležala budna v svoji postelji in radostno prisluškovala njegovim šumom v sicer tako tihem stanovanju: poročilom pozno zvečer, premikanju naslanjača, ki mu je stal napoti, kadar je šel še v kuhinjo, da si v hladilniku poišči kaj za pod zob, pljuskanju vode pod prho in brenčanju brivskega aparata. Nato je za trenutek postal pred vrati. *Good night, Mom*, je zašepetal, in še vedno mu je nenaravno zvenelo v ušesih, ko mu je skozi zaprta vrata odvrnila z: *Night, night, sleep well*. Hrepenel je po tem, da bi tako kot včasih, kot v njegovem otroštvu, rekla: Dobro spi, ljubček moj.

Prevedla Irena Samide

ihrer Verwandten mehr am Leben war. Zur Trauer kam der Schmerz angesichts der Vermeidbarkeit der Katastrophe und Miras Selbstbezeichnungen. Hatte Sophie ihr nicht zur Last fallen wollen? Hatte sie ihr so wenig vertraut? Hatte sie keines der Affidavits bekommen? Hatte sie, Mira, irgend etwas zu tun versäumt? Nie würde sie es wissen, nie sich die letzten Monate von Sophies Leben vorstellen können. Max schonte sie und schwieg. Als er davon sprach, das Haus wieder in ihren Besitz zu bringen, zeigte sie kein Interesse. Wozu? Nie würde sie ihren Fuß wieder auf den Boden der Stadt H. setzen, erklärte sie. Als jemand, der ihren Vater im Getto von Lödž gekannt hatte, sie aufsuchen wollte, weigerte sie sich, mit ihm zu reden. Er ist tot, sagte sie, was muß ich sonst noch erfahren, ist das nicht schon genug?

Nie wieder hörte Max sie das Haus in H. erwähnen oder von früher reden. Sie ließ sich durch keine Erinnerung mehr trösten – alles, was einmal Hoffnung und Trost gesendet hatte, verwandelte sich in Schmerz. Von einem Tag zum andern hörte sie auf, deutsch zu sprechen. Sie lebte, auch wenn es nichts mehr gab, was sie auf englisch nicht hätte sagen können, in einer unerreichbaren Sprachlosigkeit, in einer desorientierten Leere, trotz der paar alten Freundschaften, die sie noch pflegte.

Mira war wieder nach Brooklyn gezogen, in eine Wohnung ganz in der Nähe ihrer Synagoge und ihrer Freundin Faye. Saul hatte sie ihr vermittelt. Im Alter waren sie sich wieder nähergekommen, und es verband sie eine vorsichtige Freundschaft. Er rief sie regelmäßig an, erkundigte sich, ob sie etwas brauche, wie es ihr ginge. Macht euch um mich keine Sorgen, sagte sie, ich habe alles, was ich brauche, es geht mir gut. Aber Max schien es, als kämen die Erleichterungen in ihrem Leben zu spät, und die Verstörung sei nicht mehr rückgängig zu machen. Er war der einzige, der jeden Schabbat mit ihr verbrachte und zu den Feiertagen mit ihr in die Synagoge ging. Er sprach den Segen über Wein und Challa und aß gehorsam ihr Schabbes-Dinner, die unveränderliche Abfolge traditioneller Speisen: Hühnersuppe mit MazzeKnödeln, Fisch und Strudel. Sie hatte es gern, wenn er über Nacht blieb. Sein Bett im Kabinett war immer frisch bezogen. Er wußte, sie lag in ihrem Bett wach und lauschte glücklich seinen Geräuschen in der sonst so stillen Wohnung: den Spätabendnachrichten, dem Rücken des Fauteuils, der ihm im Weg stand, wenn er noch in die Küche ging, um im Kühlschrank nach etwas Leckerem zu suchen, das Plätschern des Wassers in der Dusche und das Surren des Rasierapparats. Dann blieb er einen Augenblick vor der Tür stehen. *Good night, Mom*, flüsterte er, und es klang noch immer unnatürlich in seinen Ohren, wenn sie durch die geschlossene Tür: *Night, night, sleep well*, antwortete. Er sehnte sich danach, daß sie wie früher in seiner Kindheit sagen würde: Schlaf gut, mein Schatz.

Sinead Morrissey se je rodila leta 1972 v okraju Armagh v Severni Irski. Šolala se je v Belfastu in Dublinu. Izdala je tri pesniške zbirke: *Ogenj v Vancouvru* (*There Was Fire in Vancouver*, 1996), *Med tu in tam* (*Between Here and There*, 2002) in *Stanje zaporov* (*The State of the Prisons*, 2005). Leta 1990 je prejela nagrado Patrick Kavanagh Award, leta 1996 nagrado Eric Gregory Award in leta 2002 je njena druga pesniška zbirka *Med tu in tam* prišla v ožji izbor za nagrado TS Eliot Prize. Njena tretja pesniška zbirka *Stanje zaporov* nosi priporočilo Poetry Book Society Recommendation. Trenutno kot pesnica dela in ustvarja v Seamus Heaney Centre for Poetry v Belfastu.

Sinead Morrissey was born in 1972 in Co. Armagh, Northern Ireland, and was educated in Belfast and Dublin. Her three poetry collections are *There Was Fire in Vancouver* (1996), *Between Here and There* (2002) and *The State of the Prisons* (2005). In 1990 she received the Patrick Kavanagh Award, in 1996 an Eric Gregory Award and in 2002 her second collection, *Between Here and There*, was shortlisted for the TS Eliot Prize. Her third collection, *The State of the Prisons*, is a Poetry Book Society Recommendation. She is Writer-in-Residence at the Seamus Heaney Centre for Poetry in Belfast.

Sinead Morrissey



Ničla

za *Josepha*

Veliko je naropal na Vzhodu -
indigo, zlato, nekaj zlorabljenih žena za kratek čas na poti,
kadilo, obvezna začimba ali dve,
pa sadež, ki se razpusti v ustih tako noro sladko,
da zahteva novo poimenovanje -
pritovoril pa je Aleksander tudi nič -
dvojno zarezo na babilonski plošči,
ki jo je bilo razmeroma lahko uskladiščiti,
(žene bile so prava mora),
prav zato ker nič nikjer ne biva
in torej biva vsepovsod: v dveh rezervnih podkvah
spetih skupaj, v poljubu palca in kazalca,
v vzdihu na dnu izpraznjenega vrča za vodo,
v spominu opoldansko razbeljenega trga sredi mesta,
kjerkoli zmanjkalo je sreče, upanja ali pa jeze -
toda

ko je Aleksander dostavil Grkom ničlo,
so se ozrli in zagledali (ali pa so mislili, da so zagledali),
kako pred njimi temni se dno izvira -
veličastni, vzdani »O« -
ki se odvije v temo kot zev rokava, prav tako dno
kot tisto, v katero vržeš kamen in nikoli ne zaslišiš pljuska,
čeprav stojiš in čakaš, tvoj sluh preplavljen je s tišino,
eno uro - in nad njim pojavi šara se iz kuhinj
odložena sredi sonca - noži, limone, sita, lonci, sklede -
lijak vsakdanjosti, ki ga pogoltne dno izvira
nedolžno kot otrok, in ker so zaslutili, kam to vodi,
ta številka/ne-številka, ki bo požrla svet,
so se Grki obrnili k Aleksandru sredi rastoče sence
in se nasmejali: ker so še koti, ker so še
trije stari angeli, ki preskakujejo nebesa s harfami in znamenji v rokah.

Zero

for Joseph

Whatever else it was he stole from the East—
indigo, gold, a brace of abused and temporary women,
frankincense, the inevitable spice or two,
or the fruit that shed itself with such feral sweetness
on the tongue it begged re-naming—
Alexander also stowed nothing—
that double nick in the Babylonian plaque which,
of everything, was the easiest to store
(the women were a nightmare)
precisely because it lived nowhere
and therefore everywhere: in two spare horseshoes
angled together, in the kiss of a thumb and forefinger,
in the sigh at the bottom of a poured-out water jar,
in the memory of some noon-white city square
wherever luck ran out, or faith, or anger—

but

when Alexander delivered zero to the Greeks
they turned and saw (or thought they saw)
a wellhead blacken in front of them—
an incredulous, bricked-in 'O'—
unravelling into inkiness like a sleeve, the kind
you might toss a stone into and never hear the splash,
though you stand and wait, your ear awash in silence,
for an hour—and over it the bric-a-brac of kitchens appeared
suspended in the sunshine—knives, lemons, sieves, pots, bowls—
a funnel of dailiness, which the wellhead then swallowed
like a child, and, sensing where it could lead,
this number/no-number that would eat the world,
the Greeks turned back to Alexander in the advancing shade
and smiled: for there were still angles, there were still
three old angels skipping over heaven carrying harps and signs.

Ure

Skoraj neznosna žalost vlada v njuni hiši. V vsako sobo postavljene so
vsaj tri ure.

Nimata kaj drugega početi kot premikati se ločeno iz sobe v sobo. Tista, ki je nekoč krasila vsako sobo, se je preselila na parcelo na pokopališču. Vsak dan se jo obišče in neguje kot intimno svetišče. Ne puščata si obvestil. Namesto njiju govorijo ure. On gre na grob sredi svojega triurnega obreda in zna na pamet letnice izgradnje vsakega gradu na Irskem. Vedno ubere isto pot: okrogli stolp via akvadukt via pokopališče via obzidje via bitka pri Antrimu med vstajo Ircev leta 1798.

Klanje bitke bolj začuti, če si v spomin priključ svoj poročni zajtrk tistega aprila ali če zamrzne v trenutek, ko so ji nadel masko za kisik in je odšla z odprtimi očmi. Ona ne najde avtobusnega postajališča za Belfast, zato ostane v hiši. Skozi mrežasto zaveso pobeljena in prazna pada svetloba. Zakonsko življenje svoje sestre je tako tesno napela preko svojega življenja, da se zdi, da nima svoje kože, ko tiktakajo vse ure.

Včasih poseda v stolu svoje sestre in se čuti krivo.

Odštevanje ji dela družbo in njen spomin je selektiven – na pogrebu prepir z nečakinjo zavoljo nakita in mnogo let nazaj uspela zarota, ki jo je pustila samsko. Čas lega na vsako popoldne kot velikansko krilo, potem ko mine vrvež od kosila in so krožniki pripravljene za čaj. On veliko bere – od *Hitlerja in Stalina*, *Vzporednih življenj do Zakaj je Irska stradala* – a zadnje čase knjige rad podarja komurkoli, ki pokliče.

Pozimi ali poleti, večeri zgodaj se končajo: umakneta se vsak v svojo sobo dve uri vsaj pred spanjem. Velika milost je trenutek, ko dvaindvajset ur skoraj v en glas odbije osmo uro.

Clocks

The sadness of their house is hard to defeat. There are at least three
clocks per room.
There are two people with nothing to do but to be in each room and
be separate.
The person each room was decorated by was seconded to a plot in a
cemetery
that is walked to every day, and tended like a bedroom sanctuary. No
notice given.
The clocks do all the talking. He visits the grave in the middle of a
three-hour loop
and knows the year of completion of every castle in Ireland. His route
is always the same: the round tower via the aqueduct via the cemetery
via the ramparts
via the Battle of Antrim during the Rising of the United Irishmen in 1798,
the slaughter of which is more present if he's deep in the morning
of his April wedding breakfast or locked into the moment they fitted
the oxygen mask
and she rolled her bruised eyes back. She is unable to find the stop for
the bus to Belfast
and stays indoors. The nets turn the daylight white and empty.
She has worn the married life of her sister so tightly
over her own, the noise of the clocks makes her feel almost without skin.
Sometimes she sits in her sister's chair, and feels guilty.
She has *Countdown* for company and a selective memory -
the argument at the funeral with her niece over jewellery and, years ago,
the conspiracy to keep her single, its success. Time settles over each
afternoon
like an enormous wing, when the flurry of lunchtime has left them
and the plates have already been set for tea. He reads extensively -
from *Hitler and Stalin, Parallel Lives*, to *Why Ireland Starved* -
but has taken to giving books away recently to anyone who calls.
Winter or summer, evenings end early: they retire to their separate rooms
at least two hours before sleep. It falls like an act of mercy
when the twenty-two clocks chime eight o'clock in almost perfect unison.

Gobi iz zraka

1.

Audenov obraz pod težo let
je bil videti kakor ta svet.

Isti izraz izklesan od vetra.
Isti dvom, kje

naj vljudnost
se pravzaprav začne in kje konča.

Deset tisoč sodov peska
raztresenih

po ulicah Pekinga v letu dni.
So dnevi, ko v strahu se jim zdi,

da dežuje zemlja
dol z neba.

2.

Zasvojenost z vojno
ga je zanesla sem –

pismo staro nekaj mesecev
kamorkoli je prišel.

Vsi njegovi vlaki so izognili se fronti.
Japonci so zastri si oči

pred soncem in ubijali naprej.
On pa je obiskoval skladišča, bordele in od vsega

si je zapomnil le
ostanke plesni

na konicah prstov
mladih delavk iz Šanghaja.

The Gobi from Air

1.

Auden's face in age
looked like this place.

The same wind-chiselled flair.
The same doubt as to where

decorousness
really ought to begin and end.

Ten thousand barrels of sand
overturned

on the streets of Beijing in a year.
Some days they fear

that the earth
is raining.

2.

His addiction to war
delivered him here—

a three-month-old letter
wherever he went.

His trains all avoided the front.
The Japanese shielded their eyes

from the sun, and kept on killing.
He toured warehouses, brothels, remembering,

out of everything,
damp fungus frothing

on the fingertips
of the mill girls in Shanghai.

Bela sled na nebu

Zdaj že vsako noč nespečnost polaga palec
mi na čelo – kot da riše nekaj, križ na pepelnico.
Ki z besedami *In šel boš*, ne odvrča

Angela Bojazni, ki lebdi vrh mojega stopnišča,
vabi ga naprej, ob treh zjutraj, da kali moj mir
prijazno s prihuljenim trepetom kril.

Včasih moja mama in moj oče.
Včasih niti eden niti drug.
Včasih je to nematerinstvo, ki se razteza v eter

kot letalo

Genetika

Moj oče biva v mojih prstih, moja mama v mojih dlaneh.
Ko jih dvignem predse, uživam ob pogledu –
kdo me je ustvaril, vem po svojih rokah.

Mogoče sta odšla vsaksebi v druge kraje,
v druge hemisfere, mogoče ljubita se z drugimi,
a dotikata se v meni, kjer se prsti združijo z dlanmi.

Od njune bližine so ostali le prijatelji,
ki ob reki iščejo njune odseve,
jaz edina po svojih rokah pomnim njuno zvezo.

Z rokami v zrak zarišem cerkev in ob njej zvonik.
Ko zvonik okrog obrnem,
moji prsti so moj oče, moja mama moje dlani,

oba na smrt sta resna, ko duhovnik recitira psalme.
Moje telo je njuna poročna knjiga.
Skrozi moje roke si še enkrat prisežeta zvestobo.

Zato me vzemi s sabo, prenesi to zapoved kože
po zrcaljenju na bitja prihodnosti.
Jaz bom zapustila svoje prste, če boš ti zapustil svoje dlani.
Kdo nas je ustvaril, vemo po svojih rokah.

Prevedla Irena Zorko

Contrail

Nightly now, insomnia lays its thumb
upon my forehead—any how, Ash Wednesday cross.
Which, instead of insisting *Thou Shalt Pass*

to the Angel of Anxiety, hovering over the stairway,
beckons it in, at 3am, to unsettle me gently
with its insidious wings

Sometimes my mother and father.
Sometimes neither.
Sometimes childlessness, stretching out into the ether

like a plane

Genetics

My father's in my fingers, but my mother's in my palms.
I lift them up and look at them with pleasure—
I know my parents made me by my hands.

They may have been repelled to separate lands,
to separate hemispheres, may sleep with other lovers,
but in me they touch where fingers link to palms.

With nothing left of their togetherness but friends
who quarry for their image by a river,
at least I know their marriage by my hands.

I shape a chapel where a steeple stands.
And when I turn it over,
my father's by my fingers, my mother's by my palms

demure before a priest reciting psalms.
My body is their marriage register.
I re-enact their wedding with my hands.

So take me with you, take up the skin's demands
for mirroring in bodies of the future.
I'll bequeath my fingers, if you bequeath your palms.
We know our parents make us by our hands.

Duško Novaković (Podgorica, 1948) je prvo zbirko pesmi *Poznavalec ogledal* objavil leta 1976. Do danes je objavil več kot deset knjig pesmi, med njimi *Ure in živali* (dvojezično v srbohrvaščini in makedonščini), *Nadzornik četrti*, *Dialog o brezbržnosti*, *Po hodniku*, *Stacionarije*, *Zmedenčeva risba*, *Izbral sem mesec...* Novaković je dobitnik številnih uglednih nagrad za poezijo, med njimi *Disove*, *Zmajeve* in nagrade *Vasko Popa*, objavljena pa sta tudi dva zbornika o njegovem ustvarjanju. Njegove pesmi so prevedena v številne svetovne jezike. Je član srbskega PEN-a. Živi ni dela v Beogradu.

Duško Novaković (Podgorica, 1948) made his debut in 1976 with a collection of poems *A Connoisseur of the Mirror*. Till present day he had more than ten books of poems published including *Hours And Animals* (a bilingual edition, in Serbian and Macedonian), *A Supervisor of A Neighbourhood*, *A Dialogue on Negligence*, *Through A Corridor*, *Statinoaries*, *A Scatterbrain's Scatch*, *I Chose The Moon...* Novaković has received several renowned awards for poetry including the "Dis", "Zmaj" and "Vasko Popa" prizes. Also, two festschrifts were published for him. His poems have been translated in many foreign languages. He is a member of Serbian PEN. He lives and works in Belgrade.

Duško Novaković



Riž

Nekakšno svetlikanje spodaj, odsekano zavijanje,
ni postavljanje policijske zasede, ni mobilizacija.
Neka štiriktaktna fordova kresnica
kroži med betonskimi bloki in po celem naselju,
pa nikakor ne najde naslova. Vsi obrazi za okni
bledi, vsi obrazi v odsevu svetlobe kot riževe zrna.

Cinema Lumière

Celulojni kolut predvaja prave ulične borbe,
pravo prodiranje prsi skozi prsa, puljenje vranice,
nobenih trikov ni, ko neki ljudje z mrežami
lovijo druge ljudi, drugi ljudje pa prav tako neke druge ljudi
polivajo s katranom, da gorijo kot heretiki v Torunu.

Kdo so to, prosim vas, heretiki? Kaj je to kinoteka?
Je to klopčič popkovine, povezane v vrvico sanj,
krvni obtok pa so kriki konzerviranega, zvočnega mesa?
Je to neka vrsta metafizičnega hladu – odsotnost bitja iz bitja,
ki se v valovih približuje očesu iz ločenih obrisov daljave?

Kaj so to, prosim vas, daljave? In kje se, prosim vas, dogaja
matematična preteklost daljav? V katerem bosanskem Belfastu
moramo skesano misliti na družinske zločine in odrešitev,
ali na nam bolj domače, na Sodomo, na Gomoro, na Tir...
Kaj je bil, prosim vas, Nagasaki? Ptica ali vrsta instrumenta?

Morda vrt, na katerem so se ljudje naučili, kako izginiti v svetlobi,
pred tem pa do tega z ničemer niso razkrili nobenih posebnih nagnjenj.

Pirinač

Neko ablendovanje dole, odsečno zavijanje,
Nije postavljanje policijske zasede, nije mobilizacija.
Jedan četvorotaktni Fordov svitac
Kruži između betonskih gromada i po celom naselju
I nikako da se snađe oko adrese. Sva lica iza prozora
Bleda, sva lica u odblesku pirinčana.

Cinema Lumière

Celuloidni kotur odmotava stvarne ulične borbe,
Stvarno prolaženje prsiju kroz prsa, izbačaj slezine
I nema trikova u tome što neki ljudi mrežama
Hvataju druge ljude, a drugi ljudi, takođe, neke druge ljude
Polivaju katranom od kojeg ovi gore kao jeretici u Torunju.

Šta su to, molim vas, jeretici? Šta je to kinoteka?
Je li to klupko pupčanih vrpce povezanih u jednu lentu sna,
A krvotok su im krikovi konzerviranog, zvučnog mesa ?
Je li to vrsta metafizičke hladnoće – odsustvo bića iz bića,
Koja se u talasima primiće oku iz zasebnih kontura daljine ?

Šta su to, molim vas, daljine ? I gde se, molim vas, zbiva
Matematička prošlost daljina ? U kom bosanskom Belfastu
Moramo skrušeno misliti na porodične zločine i spasenje,
Ili bliže nama, na Sodomu, na Gomoru, na Tir...
Šta beše, molim vas, Nagasaki ? Ptica ili vrsta instrumenta ?

Možda vrt gde su ljudi naučili kako da nestaju u svetlosti,
A nikakvo osobenjaštvo oko toga pre nisu iskazivali ničime.

Trenutki

Trenutki pridejo in odidejo, opravijo vizito
kot patronažni zdravnik.
Hitro poslušajo, da bi ugotovili
kakšno je duševno stanje
umetnosti, ki živi na tuj račun
in je zaradi tega nenaravno večna.
Trenutki niso ravno zgovorni, Ofelija-draga...

Niti ne primerni za preizkušanje
labilnosti na žarke svetlobe.
Samo opirajo se na spontanost
čutne oguljenosti jezika,
ure pa jim pomagajo, da se vidi,
kako je nekdo slaboten, nekdo zapuščen, nekdo nor,
nekdo pa se v njih brije, ker bi rad dvoril vrtnicam.

V času hiper inflacije, ob koncu dvajsetega stoletja

Kako sem preživel prvo
in poslednjo noč s teboj?
V celoti je bilo razvlečeno,
vendar sem si hitro navlekel hlače,
se stekel domov tuširat
in si potem zavihal rokave
in v neskončnost garal v službi
kot v kakšni suženjskem misteriju
pred davnimi tisoč leti.

Vendar pa, kadarkoli imam po tistem priložnost,
se spet znajdem pri tebi
in spet te vidim, kako se subtilno
dvigaš z mene in brišeš
z mojo majico, topla in razkrečena,
mojo razlito bikovsko esenco.
Tako si se pametno izrazila, ko si mlatila vmešana jajca,
mene pa, brez majice in vmešanih jajc, izrabljenega odslovlila.

Prevedel Tone Škrjanec

Trenuci

Trenuci dodu i odu, vizitiraju
Ko lekar patronažni.
Brzo osluškuju, ne bi li utvrdili
Kakvo je mentalno stanje
Umetnosti koja živi na tuđ račun
I zbog toga je neprirodno večna.
Trenuci baš pričljivi nisu, Ofelijo-dušo...

Ni povoljni pri iskušavanju,
Ako si labilan na tračke svetlosti.
Samo se oslanjaju na spontanost
Čulnog krzanja jezika,
A sati im pomažu da se vidi
Koliko je neko slab, neko zapušten, neko lud,
A neko se brije u njima jer hoće da se udvara ružama.

Za vreme hiper inflacije, krajem dvadesetog veka

Kako sam proveo prvu
I poslednju noć s tobom ?
Bilo je u svemu otegnuto,
No brzo sam navukao hlače,
Trčao kući na tuširanje,
A onda i zasukao rukave
I u nedogled dirinčio na poslu,
Kao u kakvoj ropskoj misteriji,
Daljih hiljadu godina.

Ali, od tada, kad god sam u prilici,
Opet se nađem kod tebe,
Opet te vidim kako suptilno
Ustaješ sa mene i brišeš
Mojom majicom, topla i raskrečena
Moju prolivenu bikovsku esenciju.
Tako si se umno izrazila, dok si kajganu listila,
A mene, bez majice i kajgane, potrošenog otpustila.

Rice

Some dimming of headlights, a brisk howling,
Still it's not a police ambush, it's not mobilization.
One four-cycle engine of Ford's firefly
Is circling among concrete massive buildings and all over the neighbourhood
And it is hardly finding an address. All faces from behind windows
Are pale, all faces as grains of rice in reflection of light.

Cinema Lumière

A celluloid-tape ring uncoils real street fights,
The real chest coming out through the chest, throwing out of the spleen
And there are no tricks when some people with nets
Catch other people, and other people, also, pour tar
Over other people which make them burn like heretics in Torun.

Pardon me, what are heretics? What a cinematheque is?
Is it a ball of umbilical cords tangled into a ribbon of dream,
While their circulatory systems are screams of canned, sounding meat?
Is it a sort of metaphysical coldness – absence of a being from a being,
Which in waves nears the eye from separate contours of distance?

Pardon me, what are distances? Pardon me, where does this
Mathematical past of distances take place? In which Bosnian Belfast
We have to humbly think about family crimes and salvation,
Or more familiar to us, about Sodom, about Gomorrah, about Tyre...
Pardon me, what was Nagasaki? A bird or a kind of an instrument?

Maybe a garden where people learned how to vanish in light,
Not a single gesture of eccentricity did they show about it in any way.

Moments

Moments come and go, they appear
Like a visiting doctor.
They listen fast, in order to determine
What a mental condition
Of art living at somebody else's expense is
And due to which it is unnaturally eternal.
Moments are not talkative at all, Ophelia – soul ...

Neither they are favorable in temptations,
If you are labile at traces of light.
They only rely on spontaneity
Of sensual wearing out of the tongue,
And hours help them see
How weak somebody is, how neglected, how insane,
While somebody else shaves in them because he wants to woo roses.

During Hyper Inflation, at the End of the Twentieth Century

How did I spend the first
And the last night with you?
It was protracted in everything,
But I put on my trousers fast,
Ran home to take a shower
Then I rolled up my sleeves
And buckled down to work so long
As if I was in some slave mystery,
A thousand years ago.

But since then, whenever I have a chance,
I again find myself at your place,
And again I see how you subtly
Get up from myself and with my
Undershirt wipe, warm and with spread legs,
My bull essence splashed over.
So wisely did you express yourself while you were devouring buttered eggs,
And without the undershirt and the buttered eggs you released me consumed.

Translated by Mirjana Dragović

Gregor Papež se je rodil 1961 leta v Buenos Airesu. Je sin izseljencev. Profesor španskega jezika in literature. Pesmi je objavljaj v reviji Meddobje. Že več let ureja in izdaja literarni mesečnik, v katerem objavlja pesmi in tudi druge tekste učencev med 12. in 14. letom.

Gregor Papež nació en 1961 en Buenos Aires, Argentina. Es hijo de padres exiliados eslovenos. Profesor de lengua y literatura españolas. Ha publicado sus poemas en la revista Entreépocas. Lleva ya años dirigiendo y editando una revista mensual literaria en la que publica los poemas y otros textos de alumnos entre 12 y 14 años.

Gregor Papež



Bolivija

Je prostranost.

Sonca imajo glinene obraze,
iz ostrih osatov plamti ogenj,
pripet k zemeljskemu srcu popoldneva.
Možje, ki nosijo breme in
ga skrivajo pod slamniki.
Avtomobili, ki peljejo mimo in odpirajo tulež daljave
v simetrijah narave.

So široke ulice sveta.

Med bitjem kamna in skrivnostnimi oblaki
je moč zaznati starodavno modrost.
A praznina srca je še modrejša od narave.
Resnice, ki jih gradi trenutek,
ne morejo pogasiti nobenega
izmed trenutkov, ki so izpraznili srce.

Kot velik val kamenja se pot dviga k meni.

Valujoča smer vetra.
Kot izčrpano dleto,
ki se do identitete dokoplje skoz nasprotovanje,
ptič teče s kamnom
kot isto vsemirje.

Tu je, kar ostaja od zidov,

oprthih na nespremenljivi kamen,
senčne skladnje slave,
kar je jecljala zvezdam njihova kri.
In vse zaobjema neskončna višina sence.

Vse tukaj je le odblesk preteklosti, ki bo.

Prazne ulice se ozirajo naokrog
in okna se umikajo s sonca
kot utopljena jezera.
Na tej zemlji sem pri bogovih, ki še živijo
in v nemogočem plešejo z ljudmi.

Nemogoče s svojim trajanjem kaže, da nič ni nemogoče.

Mogoče se ne kaže na površini.
Vsa teža ognja privlači in temní obzorje
kot zapis na papirju.
Čez ta kraj grem in ne bom se vrnil.
Tako preprosto, kot se nikoli nisem vrnil
v kraje, kjer sem delal, ali se pogovarjal, ali samó bil.
Ta zemlja ni moja.
Pa tudi nobena druga ne.

Bolivia

Es el ancho mundo.

Los soles tienen el rostro de barro,
el fuego de los ásperos cardos arde
adherido al corazón terrestre de la tarde.

Los hombres, que llevan un peso y
lo ocultan bajo los sombreros de paja.

Los autos, que pasan abriendo el aullido de la distancia
en las simetrías de la naturaleza.

Son las anchas calles del mundo.

Entre el latir de la piedra y las misteriosas nubes
puede percibirse cierta sabiduría antigua –
Pero el vacío del corazón es aún más sabio que la naturaleza.

Las verdades que el momento construye
no logran apagar ninguno
de los momentos que han vaciado el corazón.

Como una gran ola de piedras sube el camino hacia mí.

La dirección ondulante del viento.

Como un cincel agotado,
que llega a la identidad a través de la oposición,
el pájaro fluye con la piedra
como un mismo universo.

Aquí está lo que queda de los muros

apoyados en la inmutable piedra,
las sintaxis sombrías de la gloria,
lo que balbuceaba a las estrellas su sangre.

Y todo encierra la altura infinita de la sombra.

Nada es aquí sino el pasado que será.

Las calles vacías miran en derredor
mientras las ventanas se retiran del sol
como lagos ahogados.

Estoy en esta tierra junto a dioses que aún existen
y danzan en lo imposible con los hombres.

Lo imposible, al seguir siéndolo, muestra que nada lo es.

Lo posible no se muestra en la superficie.

Todo el peso del fuego atrae y vuelve oscuro al horizonte
como una escritura sobre papel.

Paso por este lugar y no volveré.

Sencillamente como no he vuelto

a lugares donde he trabajado o conversado o simplemente estado.
No es ésta mi tierra.

Y tampoco ninguna otra lo es.

Igra

Pozno ponoči v klubu okoliša še zmeraj gorijo luči
in šahisti podaljšujejo partijo, za katero se je zdelo,
da se je že oddaljila od časa in prostora;
na šahovnici ostaja le še nekaj postav:
morda konj, nekaj kmetov, kralj.

Partija je bitka med zdesetkanima vojskama,
kralji so zdaj odvisni od drznosti svojih kmetov,
od potrpežljivosti in strategije, ne pa od moči;
od tega, da majhno pridobi svojo pravo naravo.
Med partijo, golo kot aprilsko drevo,
moč, bliskovitost, skoki v polno in skoki v smrt,
vse, kar je površina, okrasje pogleda, je že padlo,
zdaj so na vrsti počasni in ranljivi kmeti, ki se premikajo
kot voda: nekateri bodo prodrli, kamor nihče ne more,
in bodo nazaj prinesli moč, pobrali
zdesetkano vojsko, združili, kar se je razbilo.

Medtem začne noč oznanjati,
da postaja večni stražar nad obzorjem šahovnice,
znenada eden izmed šahistov reče: pozno je. Vstane
in prekine partijo. Bitka, statična pod
zmeraj navzočo svetlobo meseca, pade v blodnjake
svojih lastnih odmevov. Nikoli končana,
s šahovnice zbrisana bitka
bo zdaj zapustila nejasen rob tistega, kar je bila,
neobstoječi konec bo vstopil v tisti namišljeni prostor,
kamor se bosta šahista – eden od obeh ali oba, verjetno –
včasih nejeverno vračala,
ko ju bo nehote spet zaneslo v bitko,
v nezapisano, v nedokončano, v neobstoječe,
sled, ki meče jasnost na vsakdanje.

El juego

Muy de noche en el club del barrio las luces aún prendidas
y los jugadores de ajedrez prolongan la partida
que ya pareciera haberse alejado del tiempo y el espacio;
sobre el tablero no quedan más que algunas piezas:
un caballo tal vez, algunos peones, el rey.
La partida es una batalla de ejércitos diezmados,
los reyes dependen ahora de la astucia de sus peones,
de la paciencia y la estrategia, no de la fuerza;
de que lo pequeño alcance su verdadera naturaleza.
En la partida, desnuda como un árbol de abril,
la fuerza, el rayo veloz, los saltos certeros y mortales,
todo eso que sólo es superficie, atavios de la mirada, ha caído ya
y ahora es el turno de los lentos y frágiles peones, que como el agua
se desplazan: alguno penetrará donde nadie puede
y traerá la fuerza de vuelta, hará levantar
al ejército diezmado, unirá lo que se ha roto.
Mientras la noche comienza a dar signos
de volverse un centinela eterno sobre el horizonte del tablero,
de golpe uno de los jugadores dice: es tarde. Se levanta
y abandona la partida. La batalla, estática bajo
la siempre presente luz de luna, cae en los laberintos
de sus propios ecos. La batalla,
nunca concluida, borrada del tablero,
abandonará ahora el borde inexacto de lo que fue,
el inexistente final entrará a ese espacio imaginario
al que los jugadores - uno de los dos o los dos, probablemente -
volverán a veces, con incredulidad,
llevados sin querer de vuelta a la batalla,
a lo no escrito, lo no concluido, lo no sido,
la huella que arroja claridad sobre lo cotidiano.

Križ

Nosil si križ zame.
A kdo si?
Čutim olajšanje zaradi grehov,
ki se mi počasi približajo ob večerih
in včasih vztrajajo do jutra.
Ljubezen ni mogočna –
a vse, kar ima moč,
je prejkoslej zapisano propadu.
Tiha, krhka, komaj se drži
v mehkem breznu luči.
Vendar so njene sledi globoke.

Ladje

učiti se vsega učiti se od vseh učiti se iz vsega
(zgolj podobno naveličanost, ki je zmožna uničiti domišljijo,
ti lahko obetajo vsakdanji bogovi)

Prevedla Marjeta Drobnič

La Cruz

LLevaste la cruz por mì.
¿Pero quièn eres?
Siento alivio ante los pecados
que suelen acercàrseme despacio al anochecer,
insistiendo hasta el amanecer a veces.
El amor no es poderoso -
pero todo lo que tiene un poder
està tarde o temprano destinado al fracaso.
Silencioso, fràgil, apenas se sostiene
en el suave abismo de la luz.
Sin embargo sus huellas son profundas.

Barcos

aprender todo aprender de todos aprender de todo
(sòlo un tedio semejante, capaz de derrotar a la imaginaciòn,
pueden ofrecerte los dioses cotidianos)

Leung Ping-kwan je odraščal in se šolal v Hong Kongu. Doslej je objavil več kot deset pesniških zbirk, tudi dvojezične *City at the End of Time* (1982), *Foodscape* (1997), *Clothink* (1998) in najnovejša *Travelling with a Bitter Melon* (2002). Leta 1998 je bil gostujoči profesor v Berlinu, dve pesniški zbirki sta bili prevedeni v nemščino. Piše tudi prozo, objavil je roman in štiri zbirke kratkih zgodb, ena izmed njih je bila prevedena tudi v francoščino. Objavil je dve kritiški deli: *Books and Cities* (1985) in *Hong Kong Culture* (1995).

Leta 1991 je za svojo prozo prejel nagrado The Hong Kong Urban Council Biennial Award for Literature, 1997 pa za poezijo. Sodeluje z različnimi vizualnimi umetniki, v Hong Kongu, Frankfurtu in Bernu je pripravil tudi svoje pesniško-fotografske razstave.

Na univerzi v Lingnanu poučuje književnost in filmske študije.

Leung Ping-kwan is a poet born and raised in Hong Kong. He has published more than ten volumes of poems, including bilingual editions such as: *City at the End of Time* (1982), *Foodscape* (1997), *Clothink* (1998) and the more recent one: *Travelling with a Bitter Melon* (2002). He was writer-in-residence in Berlin in 1998 and has two volumes of poems translated into German. He also writes fiction and has published a novel and four collections of stories, among them the collection *Îles et Continents* was translated into French and published by Gallimard. He was awarded The Hong Kong Urban Councils Biennial Award for Literature in 1991 (Fiction) and 1997 (Poetry). He teaches literature and film studies at Lingnan University and has published critical works such as *Books and Cities* (1985) and *Hong Kong Culture* (1995). He has collaborated with various visual and performing artists, and has held his own poetry and photograph exhibitions in Hong Kong, Frankfurt and Bern.

Leung Ping-kwan



Pesem z dinozavrom

S televizijskega ekrana na drugi strani sobe
Rjojenje
Zdi se, da se bo vsak hip prikazal dinozaver
Ljudje vedno verjamejo, da pojavljanje dinozavrov
Lahko pomaga rešiti vsak problem.
Danes nosijo ljudje Chanelove obleke za v službo
Kot ponavadi se postavijo v vrsto,
Da bi si kupili rezance s šunko in jajci
Malo naprej je naval na slaščičarno
Izložbena okna se postopoma zameglijo.
Ali lahko oznaniš vrnitev k svojem notranjem bitju?
Milijon trivialnosti ti preprečuje,
Da bi verjel v svet, ki je bil narejen samo iz besed.
Ali pišeš? Še vedno pišeš?
Vnaš številk svoje osebne
V formular, ki ti je bil podan.
Madeži motne luči svetilke na stropu
Niso znamenje: svetloba ni nujno
Najhujši sovražnik teme.
Ne ti ne jaz nisva čuvaja noči.
Pojdi spat, če si utrujen.
Nobenega smisla nima roditi veliki manifest.
Luč svetilke je za pisanje in branje,
Ali pa, da bi se bolj jasno videlo ljudi, ki so tam.
Oni še vedno poljubljajo mobilce,
Poslušajo, kako pojejo njihovi pagerji,
Nosijo strgan jeans, nekateri cK-je,
Se bojujejo s helikopterji.
V svetu, ki si ga naselil,
Se ne moreš odločiti za sliko na ekranu.
Ekran migota in migota.
Dinozaver se še ni pojavil,
Mogoče sem zamenjal ta film za nekega drugega
In ker dinozavra ni, bo najboljšo, da napišem pesem.

有恐龍的一首詩

遠處的電視畫面上
一聲呼嘯
看來恐龍快要出現了
相信恐龍出現可以解決一切懸疑
眼前人們照樣排隊
購買火腿蛋麵
 穿 Chanel 套裝上班
更遠處人們在擠提西餅
窗玻璃逐漸朦朧了
你可否宣稱你轉往內心？
千萬種瑣事阻止你
僅僅去相信一個用文字構成的世界
你正在寫？你還在寫嗎？
在遞給你的表格上
 填寫身分證的編號
天花板上有點點微弱燈光
這不是象徵，光明也不見得是
 黑暗最好的對手
你和我誰也不是守夜人
疲倦了就去睡吧
無謂發表偉大的宣言
燈光是用來寫字閱讀的
 或者用來看清楚周圍的人
人們繼續與他們的手提電話接吻
 聽 call 機唱歌
 穿爛牛仔褲抹 cK one
 與直昇機大戰
在你所處的世界
 畫面不由得你決定
畫面老是有雪花
恐龍還沒有出現
我大概記錯了是另一齣電影
既然恐龍沒有出現只好寫一首詩

Suši za dva

Hočem biti morska trava, ki te ovija.
Ali boš objela moje nerodno telo?

Ali lahko preneseš ta jajčeca morskega ježka povsod po meni?
Ko te ljubim, moram ljubiti tudi njih – hobotnico, morsko kumaro, file
rakovice.

Nepreštevni riževi zavitki preteklosti se vračajo, da bi naju preganjali.
Navaden čaj ali riževo žganje? Če te hočem doseči tam, kjer si mehka in

Žvečljiva, je to kot bi se soočal s tisočnimi križišči. Ko igram za ljubezen,
Zadenem skrite bodice, klešče rakovice z mehkim oklepom podobne
pajkovim nogam.

Ko se znebiš plasti oblačil, se nenadoma zaustaviš, kot bi drhtela.
Bližati se razgaljenemu jedru je kot bi se dotikal globoko zakopane bolečine.

Brez vsake ideje kakšnega okusa sem, te moja surovost odbija.
Tvoja naravna ostrost, pekoča in gorčična, lahko rani tudi mene.

Nema sva padla, razprostrta z enega konca krožnika na drugega, kot tujca.
Mogoče potrebujeva besedo ali dve, a kaj, ko je želodec občutljiv od
starih zamer.

Ko ni več ljubezni, so večerni obroki le poraba snovi.
Ko ni več doma, lahko edino duša školjk nudi zavetišče.

Iz različnih mest prihajava, z različnimi zimami za nama.
Uživava v svetlih barvah drug drugega, a kaj je tisto, kar naju ločuje?

Počasi žvečim prebavljajoč tvoja globokomorska vlakna
In ti se umiriš v hrupu, ko se topim na tvojem jeziku.

二人壽司

我好想成爲包裹你的海苔
你可願意圍繞我笨拙的形狀？

你能否容忍我滿身鮮明的海膽卵？
我愛你也得連起墨魚、青瓜和蟹柳

無數過去的飯團回來擾亂我們尋找自己
清茶還是清酒猶在千百個路口上徬徨

我嘗試接近你的柔韌觸到了隱藏的尖刺
是你軟殼螃蟹似蜘蛛的手足向我要求甜蜜？

褪去了層層外衣你停下來我似感到了顫慄
接近捲曲的核心好似冒犯了隱藏的苦澀

不認識自己的氣味我的生腥竟也疏遠了你
不過是舒展自己你的辛辣還是傷害了我

沉默了同排在碟子上也形同陌路
交談嗎胃中不覺又翻出無窮的宿怨

沒有了愛徬晚進食只剩下物質的消耗
無所依歸難道可信的只有蛤蜊的靈魂？

來自不同的城市各自經過不同的冬天
欣賞彼此亮麗的顏色爲什麼總難熨貼？

我慢慢咀嚼逐漸消化你遠海的纖維
你在喧囂中靜止我在你的舌頭上融化

List rahlo valovi

V preteklosti smo vedno hvalili trdne stvari.

A zdaj se pojavljaš v ribniku in rahlo valoviš, kar se skupaj s svetlobo zore in sencami somraka

spreminja v novo podobo, ki ji sledi nova podoba.

Nizi kristalne svetlobe se pojavljajo na robovih, ki spreminjajo svetlečo ureditev v ribniku, jo lomijo in potem ustvarjajo novo vrsto reda. Moje korenine in bilke čutijo, kako se vrtijo v krogu, meni se dozdeva, da čutim, kako me ribe poljubljajo po celem telesu in potem odplavajo stran v majhnih detajliranih vzorcih.

Rad bi vztrajal sredi teh gibov, a ne morem

zgrabiti nobenega trdnega središča, na katerem bi se lahko oddahnil, ničesar ne morem storiti kot zapustiti varnost zemlje

in prevrniti usedline mulja, ki ga nosim v sebi, in čutiti valove,
ki jih je prinesla rahla sapa

in zdaj pljuskajo čez obod ribnika.

Ampak ni vedno tako.

Ko dan postaja noč in noč postaja dan, lahko postopoma občutim, da imaš tudi ti otipljive strahove – vso tisto temo

znotraj ribnika. Drobiš in drobiš se proti meni, potem se umakneš in me dražiš zaradi moje trme.

A ko dvignem svoj obraz proti vetru,

se ustrašiš, da bi žile na mojih listih

lahko ustvarile nove vzorce, ki jih ne poznaš: mrmraš,

da ti valoviti odsevi verjetno ne zadržujejo ničesar večnega.

Jaz se nagnem naprej, kot da bi te hotel pokriti, moja strma senca

se razpušča v tvojem valovanju. V vedno spremenljivem jutru in večeru, v blagem hladu, drhtiva skupaj

in tako ostajava topla.

漣葉

我們過去一直讚美穩定的事物
你出現在水池內，卻不斷向外翻出
波瀾，隨霞光和暮色幻化片片新像
從邊緣盪起一組鄰光，改變了
滿池閃爍的編織，拆散了再重組
另外一種秩序，我的根葉感覺迴旋
細密的流走，遍體隱約的魚吻
動盪中想攀援總抓不住固定的中心
可以停泊，無法不離開泥土的安全
翻動內心的淤積感應微風帶起浪濤

溢出水池的圓周？不，不盡是如此
在日夜的變換中我可以逐漸感覺
你也有固體的恐懼，那內在黑暗的
差池，你來復的游移噬我的固執
當我迎風張望，你又擔心我的葉脈
翻出你不熟悉的新紋，幽幽地說
也許波光裏並沒有恆久的事物
我俯下身去覆蓋你，我鱗峒的影子
溶入你的漣漪，在變幻的晨昏裡
在微涼中以彼此的哆嗦取暖

一九八六年六月

Omadeževanja

Čaj je grenek; slučajno prestavim vrečico
do prtička ob moji skodelici, in kmalu ugotovim, da njegova
bela površina dobiva madeže kot rjaveč rob lista, ki se
širijo naokrog kot neizogiben somrak, kot zavestnost glasbe,
kot snop svetilke, ki tone v znano zimo zunaj.

Tudi prazna stran se tako uniči, takoj, ko so besede zapisane
in zapečatenene, stisnjene v sloje ali pa pazljivo raztrgane
v nepopolne in domiselne oblike. Ali kot bi pismo
potovalo skozi vetrovne aleje na skriven naslov, kjer so besede
obrnjene v slikarjevem ogledalu, v senci plesa,

ki je silhueta rož na steni, s katere pada omet.
Tako dostavljene niso več iste besede; kopičijo se
na račun vode, zadržujejo v razburkanih in vzvalovanih valovih.
Kot sporočilo v steklenici so moje besede najdene in razrešene
točno pred mojimi očmi, in jaz sem vse prej kot nedokončan.

Strmiš ven, potem navzdol in se skušaš nečesa spomniti.
Ko obrneš pogled proti meni, se tvoje oči smeji in jočejo hkrati.
Nisi videl med mojimi vrsticami, a si z lahkoto prebral grenkobo v čaju.
Z rokami na volanu, zroč v ogledalo,
vzameš preteklost, ki se je vrinila med naju, in se v tišini odpelješ stran.

Iz angleščine prevedel Uroš Zupan

染葉

茶太苦了，我撈起茶包隨手放在旁邊的餐巾上。再低頭時，只見白色的雪地緩緩滲染了一片棕色葉子，逐漸擴大像一個無可阻擋的黃昏，像流瀉的音樂和燈色，逐漸淹沒窗外眼睛可見的冬天

再沒法還原為一張白紙了，自從寫下字寄出去，壓斂成為岩層，撕裂成為山丘，更破碎也更豐富，寄出的信走過迂迴的小巷尋找地址，信上的字畫畫的人把它顛倒在鏡上，跳舞的人

把它反映在牆上，染滿了剝落和花影收到時不再是原來的字了，自由飄浮在一片水上，沾滿了波光的動盪和激灑是瓶中的稿給你拾起，當你徐徐展讀我不免帶着在場的尷尬，不知如何期待

你凝視前面，不知在想什麼，垂下頭又抬起來，好像笑過也好像哭過好像不明紙紋縱橫又像懂得茶的苦澀手攔在駕駛盤上，眼跟前邊又似回顧彷彿帶着我的心情，你默默地離去

Poem with Dinosaur

From the television screen across the room
A roar
A dinosaur seems about to appear
People always believe that the appearance
 Of dinosaurs can help solve every question.
At present people wear Chanel suits to work
They line up as usual
 To buy noodles with ham and eggs
Further away there's a run on the cake shop
The window pane gradually fogs over.
Can you announce a return to your inner being?
A million trivialities stop you from
 Believing in a world just made up of words.
Are you writing? Still writing?
Fill in your ID number.
 On the form handed to you
Spots of dim lamplight on the ceiling
Are not an omen; light is not necessarily
 The worthiest adversary of darkness.
Neither you nor I are watchmen of the night
Go to sleep if you are tired
No point in delivering a grand manifesto
Lamplight is for writing and reading
 Or for seeing people around clearly
They keep kissing their mobile phones
 Listening to their pagers sing
 Wearing ragged jeans and cK one
 Battling with helicopters
In the world you inhabit
 You can't decide the picture on the screen
The screen keeps flickering
The dinosaur has still not appeared
I probably mistook this movie for a different one
Since the dinosaur hasn't appeared, I'd better write a poem.

Translated by John Minford and Agnes Chan Hung Chong

Sushi for Two

I want to be the seaweed that wraps you up
Will you embrace my clumsy body?

Can you stand those bright sea urchin eggs on me?
Loving you I have to love them too – octopus, cucumber, and crab fillet.

Countless rice rolls of the past return to haunt us
Plain tea or sake? Feels like facing a thousand crossroads

Reaching for you where you are soft and chewy I hit the hidden spikes
Claws of soft-shelled crab – like spider legs – playing for love?

Shedding layers of clothes you stop as if shuddering
Nearing the coiled core is like touching some pain buried deep

With no idea how I taste my rawness drives you away
Your natural pungency, hot and mustardy, hurts me too

We fall silent, laid out side by side on the dish, like strangers
A word or two perhaps but the stomach feels queasy with old grievances

When love is no more evening meals are mere consumption of matter
When home is no more maybe only the soul of clams will give shelter?

From different cities we came, with different winters behind us
We enjoy each other's bright hues but what keeps us apart?

I chew slowly digesting your deep sea fibre
You go still in the noise as I melt on your tongue

Translated by Martha Cheung

Leaf Ripples

In the past we always praised stable things.
Yet you appear in the pond, and keep making ripples, which
together with the lights of dawn and shades of dusk
transform into new image after new image
A series of crystalline lights appear at the margins, changing
the glittering organization in the pond, breaking it up, then making
a new kind of order. My roots and leaves feel being circled around –
I seem to feel fishes kissing all over my body
then flowing away, in small detailed patterns
Amid these movements I want to hold on – yet cannot
grab any stable center I can use for a pause
I cannot but let go of the safety of the soil
turn over the silt sediments inside me, and feel the waves
brought by the light breeze

making a splash beyond the circumference of the pond?

No, not always like this.

As day becomes night and night becomes day I can gradually sense
you, too, have tangible fears – all that darkness inside
the pond. You keep corning toward me, then moving away
teasing me about my stubbornness.
But as I lift my face towards the wind
you become anxious that the veins on my leaves
might form new patterns unknown to you; you murmur
that these wavy reflections hold nothing eternal perhaps
I bend forward so as to cover you, my craggy shadow
dissolving in your ripples. In the ever-changeable morning and evening,
in the mild coolness, we shiver together thus –
and keep each other warm.

Translated by Rey Chow

Stainings

The tea is bitter; I remove the bag casually
to the napkin by my cup, and soon enough find its white field, too,
staining steadily as a browning edge of leaf, spreading
like the inevitable twilight, like an awareness of music,
like the lamp light that is drowning in the known winter outside.

A blank page gets ruined like this, soon as words are put down
and sealed, pressed into layers, or torn carefully
into shapes fragmentary and suggestive. Or say a letter does
pass through winding alleys to a secret address, where the words
are reversed in a painter's mirror, in the shadow of a dance

that is the silhouette of flowers on a peeling wall.
Delivered so, they are no longer the same words; they drift
on an expanse of water, held in the surges and ripples of waves.
Like a note in a bottle, my words are found and unraveled
right in front of my eyes and I'm all but undone.

You stare out, then down, recalling – what?
When you look up at me, your eyes both laugh and cry.
You haven't seen between my lines but read easily the bitterness in the tea.
Hands on the wheel and looking straight ahead in the mirror,
you take the past born between us and in silence drive off.

Translated by Gordon T. Osing

Jean Portante je rojen leta 1950 v Differdangeu v Luksemburgu. Trenutno živi med Luksemburgom in Parizom. Je pisatelj, prevajalec, novinar. Njegovo delo obsega več kot dvajset knjig: pesniške zbirke, pripovedi, gledališke drame, kronike in romane.

Nekatere njegove knjige so bile prevedene v angleščino, španščino, italijanščino in romunščino. Tudi sam je prevedel kakih deset knjig iz zakladnice svetovne literature. Je glavni urednik založbe PHI. Sodeluje pri urejanju mesečne literarne priloge Livres/Bücher luksemburškega dnevnika "Tageblatt" in je svetovalec uredništva luksemburškega tednika "Le Jeudi". Je član francoskega PEN kluba in eden od ustanovnih članov Nove Pléiade. V Luksemburgu je leta 1993 za zbirko *Ouvert Fermé* (Odprto zaprto) prejel Nagrado Tony Bourg, njegov roman *Mrs. Haroy ou la mémoire de la baleine* (Gospa Haroy ali spomin kita) pa je istega leta prejel nagrado Servais za najboljši roman. V Franciji je leta 1986 za knjigo *Horizon, vertige & italie intercalaire* (Obzorje, vrtoglavica & vmesna italija) prejel pesniško nagrado Rutebeuf, leta 2003 pa nagrado Mallarmé za zbirko *L'étrange langue* ter leta 2003 Veliko jesensko nagrado Društva literatov (*la Société des gens de lettres*) za življenjsko delo. Nazadnje mu je pri založbi PHI/ Ecrits des Forges izšla pesniška zbirka *L'arbre de la disparition* (Drevo izginotja).

Jean Portante est né à Differdange (Luxembourg), en 1950. Il vit actuellement entre Paris et Luxembourg. Il est écrivain, traducteur, journaliste. Son œuvre comprend plus de vingt livres: des recueils de poèmes, des récits, des pièces de théâtre, des chroniques et des romans.

Certains de ses livres ont été traduits en anglais, espagnol, italien et roumain. Il a traduit lui-même une dizaine de livres de la littérature mondiale. Il est directeur littéraire aux éditions PHI. Il co-anime le supplément mensuel Livres/Bücher du quotidien "Tageblatt" (Luxembourg). Il est conseiller de la direction à l'hebdomadaire "Le Jeudi" (Luxembourg).

Il est membre du P.E.N. Club français et membre fondateur de la Nouvelle Pléiade.

Au Luxembourg, il a reçu le Prix Tony Bourg 1993 pour son recueil *Ouvert Fermé*, le Prix Servais du meilleur livre de l'année 1993 pour son roman *Mrs. Haroy ou la mémoire de la baleine*. En France, il a obtenu le Prix Rutebeuf de la poésie pour son livre *Horizon, vertige & italie intercalaire* en 1986, le Prix Mallarmé en 2003 pour son livre *L'étrange langue* et le Grand prix d'automne de la Société des gens de lettres 2003 pour l'ensemble de son œuvre. Dernier titre paru : *L'arbre de la disparition*, poèmes. Editions PHI/Ecrits des Forges.

Jean Portante



Zgodba je končana

(izginjajoči sonet)

noč gre mimo v mačjem hrbtu

Juan Gelman

(MANJ NIČ)

začniva s tem, da zagrebeva
dan pod kupom ur
v neredu. s tem, da dava prav na
vrh kopice da bi se posušila

prvo uro skrivnosti. je mogoče
svetlolasa in neuporabna. ali molčeča
kot popotovanje med življenjem in
katalogom spečih podob.

za vprašanje pogreba
gre. ko se od čisto blizu dotakne konca
postavi trdne zgradbe.

beton brezskrbnosti mu daje
težka krila. vzdolž peska razsutih
oblakov je puščava zakaja.

(MANJ EDEN)

zapustitev prstov v zmrzali
las. božanje je dejanje
individualne zadušenosti. iz tega sledi
kihanje noči. telo

ki ga drugače prečkajo krute
barke. z zavesljaji kot v filmu
prihaja oddaljen breg.
tam mimo gre izčrpanost in spremeni

v ledino ustnice ki so vse dotedaj
izpraševale še zadnja znamenja
te stenske ure ki je nihče več

ne razume. v očesu sprano
nebo. diamant mu obrne hrbet.

L'histoire est finie

(sonnet disparaissant)

la nuit passe dans un dos de chat

Juan Gelman

(MOINS RIEN)

commençons par ensevelir le
jour sous un tas d'heures
désordonnées. par mettre tout en
haut de la pile afin qu'elle sèche la

première heure du mystère. est-elle
blonde et inutile. ou silencieuse
comme le voyage entre la vie et
le catalogue des images dormantes.

c'est d'un enterrement qu'il est
question. quand il touche à sa fin
il construit des immeubles solides.

le béton de l'insouciance lui donne
des ailes lourdes. le long du sable
des nuages il est le désert du pourquoi.

(MOINS UN)

l'abandon des doigts dans la gelure
des cheveux. caresser est un acte
d'étouffement individuel. en résulte
l'éternuement de la nuit. le corps

autrement traversé de barques
cruelles. à coups de rames vient
comme dans un film la rive lointaine.
l'épuisement passe par là et met

en jachère les lèvres qui jusque-là
interrogeaient les derniers signes
de cette horloge que personne ne

comprend plus. dans l'œil un ciel
délavé. un diamant lui tourne le dos.

(MANJ DVA)

hrepenela sva po vse čem drugem kot po
plazečih se stolih. če se kdo usede, to
zahteva ponoven začetek. kača
najinih oči zlaga sonce

in ga pospravlja v silos neba. to
da nebeško perilo morda še ni
oprano prav nič ne spremeni značilnih potez
vesolja. tu je tesnoba in iz nje

se kot kača vije majhna reka, polna
nespokojnih rib. ko trnek oplazi
vrbe žalujke se ve da je

kača očesa vse kar še ostaja.

(MANJ TRI)

tam dol imajo vinske trte noge.
pohod se začne ob zori. nekdo
je morda on tisti ki na novo prepleskava gore,
da znak. najprej je treba pobrati

perilo pod sončevim kolenom. nato se
nabere sonce in njegovo jeklo zbeljeno
od čakanja. povsod vre. konec
stoletja privzdigne pokrovko svetlobe.

privzdigne tudi gore ko že
nimajo ne vznožja ne glave. potem pa
je čas da se spustimo dol odpret vinske sode.

(MANJ ŠTIRI)

»noč gre mimo v mačjem hrbtu«.
mimo gre tudi v ribji
koščici. vnaprej sva
premagana. nič več ne preostane kot da izrečeva

še zadnjo besedo. jo preprodava za
mačji hrbet ali za sekiro poželenja.
celo kamni umirajo počasi.
položi se jih po gladki travi in iz njih

(MOINS DEUX)

nous aspirions à autre chose que
des chaises rampantes. s'asseoir
requiert un recommencement. le
serpent de nos yeux plie le soleil

et le range dans le silo du ciel. que
la lessive céleste ne soit pas encore
faite ne change rien au caractère
de l'univers. il y a angoisse et d'elle

serpente une rivière aux poissons
intranquilles. quand l'hameçon frôle
les saules pleureurs on sait que le

serpent de l'œil est tout ce qui reste.

(MOINS TROIS)

là-bas les vignes ont des pieds. la
marche commence à l'aube. quelqu'un
est-ce lui qui repeint les montagnes
donne le signal. on ramasse d'abord

le linge sous le genou du soleil. puis on
ramasse le soleil et son acier blanchi
par l'attente. ça bout partout. la fin du
siècle soulève le couvercle de la lumière.

elle soulève aussi les montagnes tant
qu'elles n'ont ni pied ni tête. puis il
est l'heure de descendre tirer le vin.

(MOINS QUATRE)

« *la nuit passe dans un dos de chat* ».
elle passe aussi dans une arête de
poisson. nous sommes vaincus
d'avance. il ne reste plus qu'à dire

le dernier mot. à le troquer contre un
dos de chat ou une hache de désir.
même les pierres meurent lentement.
on les allonge sur l'herbe lisse et en

odplava tolikokrat v ujetništvo zaprta riba.
midva se znočiva na hrbtni strani kamna.

(MANJ PET)

pozaba ima velike roke. le kako
da ničesar ne ulovi. na enem
od njenih prstov je diamant. to je
znamenje ponižnosti. ko se romarji

približajo snamejo svoje prstane.
njihova dežela je iskalka zlata.
pokleknejo in zrna suhega zlata
jim stopijo iz oči. ali ne

tako bi se lahko pasel pogled.

(MANJ ŠEST)

čas kot verjamejo ima domač obraz.
ko gremo mimo ga ne pozdravljamo več. to je
tako kot s hišami. laž ima
v njih belo oko drugo pa malo manj. samo

staro kanglo za mleko potrebuje pred
vrati, v kateri se suši zarjavelo mleko.
ni treba dosti več od tega, da se zlomi neko življenje.
otročstvo je z apnom beljena skalna stena.

(MANJ SEDEM)

če jočem kot ubogljiva vodovodna pipa,
je to zato, ker hiša potrebuje
vlago. rabi tudi
potoke in ribe, ki jih zavržemo

ker niso prave velikosti.
pravijo da od tega raste duša. to
nasuje soli in obzorje v žalost.

part le poisson tant de fois emprisonné.
nous faisons nuit dans le dos de la pierre.

(MOINS CINQ)

l'oubli a de grandes mains. comment
se fait-il qu'il n'attrape rien. il y a un
diamant à l'un de ses doigts. c'est un
signe d'humilité. les pèlerins quand ils

s'approchent enlèvent leurs anneaux.
leur pays est un chercheur d'or. ils
s'agenouillent et des pépites sèches
sortent de leurs yeux. n'est-ce pas

ainsi que pourrait pâître le regard.

(MOINS SIX)

le temps croit-on a un visage familier.
on ne le salue plus au passage. c'est
comme avec les maisons. le mensonge
y a un œil blanc l'autre l'est moins. il n'a

besoin que d'un vieux bidon devant
la porte dans lequel sèche le lait rouillé.
il n'en faut pas plus pour briser une vie.
l'enfance est un rocher blanchi à la chaux.

(MOINS SEPT)

si je pleure comme un robinet docile
c'est parce que la maison a besoin
d'humidité. elle a besoin aussi de
ruisseaux et de poissons qu'on rejette

parce qu'ils n'ont pas la taille requise.
cela fait pousser l'âme dit-on. cela
met du sel et l'horizon dans la tristesse.

(MANJ OSEM)

videl sem jo kako se je vrtinčila v zraku puščica
ki je nabodla najine obljube. imela si
več kot eno samo struno na svoji mavrici. med
gubami tvoje obleke je blodilo oko kot

potepuški molk. to me spominja na
noge amuleta za srečo iz mojega otroštva.

(MANJ DEVET)

če malo manj govorim o noči je to
zato ker se na uličnem vogalu vedno bolj
dogaja da kdo izgine. ne pozabimo
da lahko tako dolgo potovanje

temoto zloži po robovih in jo odvrže.

(MANJ DESET)

spet se začenja. kako zaustaviti
lokomotive. kako jim preprečiti,
da bi prišle iz mojih ust. bolj ko diham,
bolj so tiri podobni zgrešeni neskončnosti.

(MANJ ENAJST)

tisto, česar za zaveso nisem videl, je
harfa iz osti skesanega kita. star
dežnik, ki prepeva s zastrtimi pljuči.

(MANJ DVANAJST)

opoldne je ura za nesrečne spregatve.
daj mi glagol in povem ti, koga sovražim.

(MANJ TRINAJST)

včasih se za vrati slači kakšna tišina.

(MANJ VSE)

Prevedla Barbara Pogačnik

(MOINS HUIT)

je l'ai vue tourner dans l'air la flèche
qui a embroché nos promesses. tu avais
plus d'une corde à ton arc-en-ciel. dans
les replis de ta robe l'œil errait comme un

silence vagabond. cela me fait penser aux
jambes du porte-bonheur de mon enfance.

(MOINS NEUF)

si je parle moins de la nuit c'est
parce qu'au coin de la rue on a
tendance à disparaître. sans oublier
qu'un voyage si long peut plier

en quatre l'obscurité et la jeter.

(MOINS DIX)

ça recommence. comment arrêter les
locomotives. comment les empêcher
de sortir de ma bouche. plus je respire
plus les rails ressemblent à un infini raté.

(MOINS ONZE)

ce que je n'ai pas vu derrière le rideau c'est
la harpe de la baleine repentie. un vieux
parapluie chantant à poumons couverts.

(MOINS DOUZE)

midi est l'heure des conjugaisons malheureuses.
donne-moi un verbe et je te dirai qui je hais.

(MOINS TREIZE)

parfois derrière la porte un silence se déshabille.

(MOINS TOUT)

Zsuzsa Rakovszky se je rodila leta 1950 v Sopronu. Leta 1974 je na Filozofski fakulteti (ELTE) končala študij madžarskega in angleškega jezika s književnostjo. Po diplomi je delala šest let kot knjižničarka, nekaj časa kot urednica pri založbi, zadnjih dvajset let pa je svobodna pisateljica in prevajalka. Njena prva pesniška zbirka je izšla leta 1981. Do zdaj je izšlo pet njenih pesniških zbirk v madžarskem (*Prerokbe in mejni časi*, 1981, *Eno hišo naprej*, 1987, *Belo-črno*, 1991, *Glasovi*, 1994, *Enosmerna ulica*, 1998), ena pa v angleškem in nemškem jeziku. Leta 2002 je izšel roman *Kačja senca*, pred izidom je njen drugi roman. Prejela je več nagrad: 1980 Gravesovo nagrado, 1987 Nagrado Attila Józsefa, 1997 Lovorov venec Republike Madžarske in 2003 Madžarsko književno nagrado.

Zsuzsa Rakovszky was born in Sopron, Hungary in 1950. In 1974, she completed her studies at the Humanities Faculty (ELTE) in Hungarian and English literature. After she graduated, she worked as librarian for six years, for some time as an editor at a publishing house, and for the last twenty years as a free-lance writer and translator. Her first collection of poetry came out in 1981. Up until now, she's published a total of five poetry collections in Hungarian (*Prophecies and Border Times*, 1981, *For the House Further On*, 1987, *White-Black*, 1991, *Voices*, 1994, *One Way Street*, 1998), one in English translation and in German. She published two novels, *The Serpent's Shadow* in 2002, second one will soon come out. She has received several awards: 1980 Graves Award, 1987 Attila József Award, 1997 Bay Wreath Award of the Republic of Hungary, and in 2003 Hungarian Literary Award.

Zsuzsa Rakovszky



Kačja senca

Odlomek iz 1. poglavja

»Približno dva dni sva se mudila v Ižakovcih, kot se je imenovala ta vas, ko naju je dosegla vest, da so na eni od pristav v okolici Lőcseja našli mrtvo gospodarico, kmalu zatem pa na neki drugi pristavi kar vso družino. Ne dosti pozneje pa sva od voznikov, ki so pripeljali iz mesta, slišala, da pobira kuga žrtve že tudi tam, zaenkrat bržkone le v predmestju, tako da je ob veliki previdnosti nemara še mogoče preprečiti, da bi se razširila v središče mesta. Videla sem, da je očeta vest prežela s skrbjo, vendar ne vem, ali zato, ker se je zbal za materino življenje ali pa se je prestrašil, da bo tudi tokrat, kot med zadnjo epidemijo, drhal, ki vznikne na vseh krajih nesreče kot jata jastrebov in je nič ne zaustavi, izropa zapuščene hiše ali hiše, katerih stanovalci so umrli, podžgana z nedejavnostjo mestne straže, ki v strahu pred kugo le redko ali raje nikoli ne stopi v okuženo mestno četrt, postala zelo objestna. Naglo se je torej poslovil od gostiteljev in se pogodil z enim od voznikov, vračajočim se v mesto, da ga vzame s sabo. Mene je sprva hotel pustiti v Ižakovcih, rekoč, da bo tam varneje zame kot v mestu, nazadnje pa je le popustil mojim prošnjam in privolil, da grem z njim.

Nekoč, ko sem bila še deklica, stara tri ali štiri leta, sem že doživela smrtno žetev kuge v mestu. Tedne smo preživeli zaprti v hišo, smodili smrekovo smolo in razne vrste zelišč. Po živež v mesto je hodila samo naša služkinja Susanna. Okoli vratu si je zavezala vrečico s čarovnimi zelišči v veri, da jo bodo obvarovala pred grozno boleznijo, čeprav je morala ves živež, ki ga je prinesla, po očetovem strogem ukazu, preden bi ga pripravila za nas, še dobro prekaditi. Teh tednov se morda zato spominjam tako živo, ker sem jih malodane v celoti preživela v neposredni bližini matere, v njenem naročju, bila sem srečna, obenem pa sem močno občutila tudi ves drgetajoči strah pred grozljivo boleznijo, kajti dokler se kuga še ni prikradla v našo četrt in so dekcle in hlapci iz soseske še neovirano vzdrževali stike med sabo, da bi prenesli novice o najnovejših grozotah, sem slišala več zgodb o tem, kako so še zdravi člani družine prepustili žalostni usodi tiste, na katerih je bolezen že pokazala svoje kremplje in so se pojavili znaki okužbe. Pripovedovali so o ženski, ki je z vso močjo pahnila od sebe triletnega otroka, morda celo zaprla vrata za sabo, da ne bi stekel za njo, se je oklepala in tako prenesel nase kužne klice. Spominjam se, kako pogosto mi je še tudi potem, ko se je kuga že izdijala in se je spet vzpostavil običajni red življenja, prišel na misel tisti otrok: ali se je kaj bal sam v prazni hiši in ali je sploh razumel, zakaj so ga pustili samega, ali je mogoče mislil, da so ga odrinili iz zlobe in je brskal, brez uspeha, po svojem spominu greh, zaradi katerega so mu naložili kazen ...

Po kratkem premisleku se je oče odločil, da se bova vrnila domov samo za toliko časa, da naložimo na voz mater in nekaj posebno dragocenih stvari, potem pa hajd nazaj v Ižakovce. Ko smo prispeli do mestnih vrat, so

A kígyó árnyéka.

Részlet az I. fejezetből

„Vagy két napja időztünk Izsákfalván, mert így hívták ezt a bizonyos falut, amikor híre jött, hogy az egyik Lócse környéki majorban halva találták a gazdaaszonyt, majd kiszáradva egy másikban mind az egész családot. Nem sokkal utóbb valami szekereseiktől, akik a városból érkeztek, azt hallottuk, hogy már ott is szedi áldozatait a döghalál, jóllehet még csak a külsővárosban, és kellő elővigyázattal talán még megátolható, hogy átterjedjen a belsővárosra. Láttam, hogy apámat aggodalommal tölti el a hír, de nem tudom, vajon anyám életét féltette-e inkább, vagy attól tartott, hogy most is, akárcsak az előző járvány idején, vérszemet kap ama semmitől vissza nem rettenő csöcselék, amely mint keselyűk csapata bukkan föl minden szerencsétlenség színhelyén, s kifosztja az elhagyatott házakat, vagy azokat, amelyeknek lakói elpusztultak, s ezt annál is bátrabban megteheti, mivel a pestistől való féltében a városi őrség csak nagy ritkán vagy sohasem teszi be a lábát a fertőzött városrészekbe. Sietősen elbúcsúzott hát házigazdáinktól, s megalkudott egy szekeres emberrel, aki maga is a városba készült, hogy magával viszi. Engem eleinte hátra akart hagyni Izsákfalván, mondván, ott nagyobb biztonságban leszek, mint a városban, de végezetül mégiscsak engedett könyörgésemnek, és beléegyezett, hogy velem mehessen.

Egyszer, még egészen kicsiny, három-négy esztendő leányka koromban már megéltem a döghalálnak egy támadását a város ellen. Ezeket a heteket a házba zárkózva töltöttük, fenyőszurkot és mindenféle füveket égetve, csak Susanna szolgálónk járt le a városba élelemért. Susanna egy kis zacskóban valami varázserejű füveket viselt a nyakába kötve, abban a hitben, hogy ezek megóvják a szörnyű kórtól, bár az élelmet, amit hozott, apám szigorú parancsára meg kellett előbb füstölnie, mielőtt elkészítette volna számunkra. Ezekre a hetekre talán azért emlékezem olyan élénken, mert szinte az egész időszakot anyám közvetlen közelében, jószerivel a karjában töltöttem, boldogan s egyszersmind szörnyű rettegéstől gyötörve, mert korábban, amikor a pestis még nem harapózott el a mi városrészünkben, és a környékbeli szolgálók még akadálytalanul jártak át egymáshoz, hogy elújságotlják, miféle újabb szörnyűségekről értesültek, men egy történetet hallottam arról, miként hagyták sorsára egy-egy családból a még egészségesek azt, akin már megmutatkoztak a ragály jelei. Beszéltek egy asszonyról, aki erővel eltaszította magától háromesztendő kisgyermekét, és talán még az ajtót is rázárta, nehogy utána szaladhasson, és belé csimpaszkodva átragassza rá a szörnyű kórt. Emlékszem, amikor a pestis már kidühöngte magát, és helyreállt az élet szokásos rendje, nekem még mindig gyakran eszembe jutott ez a gyermek: hogy vajon rettegett-e egyedül az üres házban, és hogy megértette-e vajon, miért hagyták magára, vagy azt gondolta, tulajdon gonoszsága miatt taszították el, s kereste, hasztalan, emlékezetében a bűnt, amiért ezt a rettenetes büntetést mérték reá...

nas stražarji posvarili pred vožnjo naprej, rekoč, da v mestu že s polno močjo razsaja kuga. Ko je voznik to slišal, se je že hotel obrniti, toda očemu je obljubil dvojno plačilo in dal besedo, da se bomo v mestu zadržali res samo kratek čas.

Kolesa so drsela po snegu, čeprav smo bili pred velikim postom, je bilo vreme toplo kot na začetku pomladi, slišala sem, kako so pozneje omenjali, da je prav takšno vreme ugodno za širjenje okužb. Bilo je pozno popoldne, reženj neba na zahodu je žarel, kot bi se nekaj pripravljalo, v tako nenavadno plameneči barvi sleza, kot je nisem videla nikoli več, pri Kaltwinklu, kjer smo zavili na Mesarsko ulico, je zrastel pred nami črn stolp minoritske cerkve, zadirajoč se v žareče nebo. Sprva se je zdelo, kot da so ulice povsem prazne, potem pa smo tu in tam na pragovih hiš zapazili shirane, v cape zavite človeške postave, ki sem jih v prvi grozi imela za mrličke, ko smo se jim približali, pa sem videla, da so razkrečili noge ali zlezli v dve gubi le pogrezneni v pijanske sanje. V daljavi smo bežno opazili nekaj opotekajočih se postav, ki so si prizadevali priti iz ene točilnice v drugo, pri čemer so se zelo sumljivo majali. Tudi ženske sem videla med temi potoglavimi nakazami: ena je pravkar šla mimo čisto blizu nas. Z obeh strani sta jo podpirala nekakšna vojaka in jo bolj kot ne vlekla za sabo proti temni ozki ulici. Dokaj mlada, vendar precej zajetna ženska, izpod kape, ki ji zdrsnila vstran, so ji padli na rame razkuštrani slamnati lasje, lica si je rdeče obarvala, usta so se ji raztegovala v širokem pijanskem nasmehu, videti je bilo, kot da je izjemno zadovoljna z danim položajem in sama s sabo, kot da je vse skupaj prav sijajna zabava. Videla sem, kako ji je eden od vojakov nagnil na usta steklenico, pri tem pa zgovorno mežikal ostalim, zaslišala sem zadovoljen krohot vojakov, ko so žensko potisnili v ozko uličico. Pred vrati neke hiše je čepela zgrbljena ženska z izmučenim obrazom in drgetala, glavo si je pokrila s črno ruto, k sebi je prižemala dojenčka, nisem mogla ugotoviti, ali živega ali mrtvega, kajti voz se je hitro odkotrljal mimo njiju, nanagloma smo morali tudi mi zaviti v stransko ulico, da bi se umaknili vozu, ki je brzel iz mesta. Voz sta vlekla mršava konja, očitno izčrpana do onemoglosti, zgrbljen voznik mu je povlekel črno kapo čez oči. Tovor je bil prekrit z ogromno ponjavo, za trenutek sem pomislila, da prevaža drva ali zelje, vendar zakaj pelje tovor iz mesta, namesto da bi ga iz okolice mesta pripeljal noter, potem pa se je voz na razgrapani cesti iznenada močno zatresel in bleda kot smrt sem videla, kako je zaradi močnega sunka izpod ponjave pomolela bleda roka z modrikastimi nohti in skrčenimi prsti, kot bi v svoji bolečini hoteli stisniti zrak in potolči s peščico ob stranico voza. Oziraje se za vozom, izginjajočim v daljavi, sem videla, kako so se izpod ponjave usul plaz bujnih črnih las in se začel navijati okoli naperka vrtečega se kolesa.

- Na polju jih bodo pokopali. Toliko jih je, da je zmanjkalo prostora na pokopališču - je zamrmral voznik. Pred krojaško delavnico blizu naše hiše smo od daleč zapazili gručo žensk; ko smo se jim približali, se je zdaj ena, zdaj druga ženska ločila od gruče in se počasi odplazila s koncem barhanta, finega angleškega sukna ali tafta pod pazduho. (Pozneje sem izvedela, da je krojača z družino, med njimi tudi moja tedanja sovrstnica pri igri,

Rövid megfontolás után apám úgy döntött, csak annyi időre térünk haza, hogy anyámat és néhány különösen becses holminkat fölrajuk a szekérre, majd rögvest visszatérünk Izsákfalvára. Amikor az északi városkapuhoz értünk, az örök óva intettek bennünket attól, hogy tovább haladjunk, mondván, a városban már teljes erővel dühöng a pestis. Ezt hallván, a szekeres vissza akart fordulni, de apám megígérte, hogy megkettőzi a fizetségét, és szavát adta, hogy csak igen rövid ideig időzünk odabenn.

Böjtelő havában jártunk, de már igen lágy, tavaszi idő volt, s hallottam is későbbben emlegetni, hogy az efféle időjárás kedvez a ragálynak. Késő délután volt, a nyugati ég szelet ígérően parázslott, olyan különös, lángoló mályvaszínben, amilyenek azóta se láttam, és az izzó égen feketén láttuk kirajzolódni előttünk a minoriták templomának tornyát, amikor a Kaltwinkelnél ráfordultunk a Mészárosok utcájára. Eleinte úgy tetszett, néptelenek az utcák, de azután itt is, ott is a házak küszöbére hanyatlott, rongyokba öltözött emberi testeket láttunk, kiket első rémületemben holttetemeknek véltem, de közelebb érve láttam, hogy csak részeg álmukat alusszák szétvetett tagokkal vagy összekuporodva. Rövidesen néhány imbolygó alakot pillantottunk meg a távolban, akik tántorogva igyekeztek egyik bormérésből a másikba. Nőket is láttam e tántorgó torzalakok között: egy éppenséggel a közvetlen közelünkben haladt el. Valami katonák támogatták kétfelől, és igencsak húzkodták magukkal egy sötét sikátor felé. Még eléggé fiatal, bár meglehetősen testes néember volt, félrecsúszott főkötője alól csapzottan hullott a vállára szalmasárga haja, orcájára nagy, piros foltokat festett, és ajka széles, részeg mosolyra húzódott, mintha föiöttébb elégedett lenne helyzetével és önnönmagával, és mindez holmi pompás tréfa lenne. Láttam, hogy az egyik katona, a többire kacsintva, valami üveget tart az asszony szájához, az pedig úgy kap utána, mint a kisgyermek, ha nyalánsággal kínálják, és hallottam a katonák elégedett röhögését, amint betuszokolták az asszonyt a sikátorba. Egy ház ajtajában reszkető, elgyötört arcú nő kuporgott, fejét fekete kendő borította, karjába csecsemőt szorított, de hogy elevenet-e, vagy holtat, nem tudtam megítélni, mert a szekér sebesen tovaörgött mellettük, míg nem kisvártatva kénytelenek voltunk kitérni s egy mellékutcába húzódni, hogy helyet adjunk egy másik szekérnek, amely kifelé igyekezett a városból. Két sovány, szemlátomást agyonhajszolt ló vontatta ezt a szekeret, görnyedt kocsisa mélyen a szemébe húzta fekete süvegét. Rakománya jókora ponyvával volt leborítva, s én egy pillanatig azon töprengtem, tűzifát vagy káposztát szállíthat-e vajon, s miért, hogy terhét kifelé viszi a városból, ahelyett, hogy a város környékéről hozná befelé, amikor a kocsi megdőccent a hepehupás úton, s én halálra válva láttam, amint a rázkódástól a ponyva alól sápadt, elkékült körmű kéz tűnik elő, melynek ujjai begörcbültek, mintha a levegőt markolnák kínjukban, s neki-nekiverődik a szekér oldalának. Az elhaladó szekér után nézve pedig láttam, amint hosszú, fekete női hajzat bomlik elő a ponyva alól. s szálai a forgó kerék küllőire tekerednek.

- A mezőn temetik el őket. Anyian vannak, nincsen elegendő helyük a temetőben - dünnyögte a szekeres.

pobrala kuga.) Oče je zavpil vozniku, naj ustavi, hotel je razgnati roparke, pri tem pa pozabil na vso potrebno opreznost, toda voznik mu je odvrnil, da je ni sile, ki bi ga lahko prisilila, da bi ustavil, blago, ki so ga zvlekle ženske na vse strani, pa da je prav tako okuženo in da zato nosijo roparke domov s tako zadovoljnim izrazom na obrazu pravzaprav smrtno obsodbo tako sebi kot tudi ostalim prebivalcem svoje hiše. Oče je sprva hotel nekaj odgovoriti, potem pa je samo zamahnil z roko, morda zato, ker smo skoraj dospeli do doma, in res, voz se je kmalu ustavil pred našo hišo.

- Kar zunaj počakaj, takoj pridem! - mi je zaklical, toda jaz, kdo ve zakaj, morda zaradi vsega, kar sem videla med vožnjo, sem se ga v grozi krčevito oklenila in ga rotila, naj me ne pusti same. Pred vrati naše hiše se k sreči ni valjal noben pijanec ali bolnik niti ni čepela in drgetala kakšna ženska, za trenutek se je celo zdelo, kot da so se na pragu naše hiše zataknille nadležne spremembe zunanjega sveta. Oče je odpahnil vrata, odprl vrata v lekarno, kjer so se v stožcu pičle svetlobe, prodirajoče skozi okno, v običajnem redu svetlikale stekleničke in lončki in se je na steni temno risala podoba Svete Apolonije in to v prizoru, ko so krvnikovi pomočniki v službi rimskega cesarja izruvali devici zobe z dolgimi železnimi kleščami, namreč oče je imel v lekarni vedno na zalogi tudi sredstva proti zobobolu. Oče je krenil proti stopnicam, jaz sem mu bila tesno za petami, toda še vedno nisva naletela na živo dušo. Ko sva stopila v sobo, je oče naglih korakov pohitel k mizici iz češnjevega lesa, odpahnil skrivni predal, iz zevajoče odprtine najprej vzel materin portret, potem privlekel na dan še nekakšno škatlico oziroma skrinjico in spravil pri sebi. Potem se je ozrl naokoli, iskal z očmi mojo mamo, in ker je ni bilo nikjer, odprl vrata v notranjo sobo.

- Prvi hip sem pomislila, da se mama lepotiči, ker je stala pred ogledalom, ki ga je pred tem dvignila z običajnega mesta na steni nasproti in ga postavila na veliko komodo, da bi se lahko ob svetlobi, pronicajoči skozi okno, skrbneje pregledala. Razpeta srajca ji je zdrknila malce nižje, tako da so prsi, ki so v razcvetu mladosti še nekako prikrivale znake bolezni, pojavljajoče se na njenem lepem obrazu, pokukale izpod nje. Lahko bi mislila, da se takole samotno naskrivaj naslaja v preostanku mladosti, če se ne bi zdrznila in ozrla proti reži vrat s tako čudnim smehljajem, izražajočim hkrati sram in prošnjo za odpuščanje, kot ga nisem zapazila na njenem lepem in ponosnem obrazu nikoli prej. Oče je bržčas precej hitreje od mene dojel pomen prizora pred sabo, kot izkušen lekarnar je namreč moral vedeti, na katerem delu telesa se najprej pojavijo znaki strašne bolezni. Še preden sem stopila v notranjo sobo, me je zgrabil za zapestja, potisnil nazaj in zaprl vrata pred mamo. Potem me je, ne da bi popustil svoj tesni prijem, odvlekel navzdol po stopnicah, kot bi bila hudodelka, ki so jo zasačili pri grehu, skozi vhodna vrata in nazadnje skozi temna obokana vrata na cesto, me tam z enim samim gibom sunil na voz, skočil gor še sam in hripavo zavpil vozniku, naj požene. Vstala sem, da bi se ozrla nazaj, kakor da bi mi nekaj prišepetavalo, da zadnjič vidim našo hišo, vendar me je oče potegnil nazaj poleg sebe tako silovito, kot bi se bal, da lahko že sama hiša dahne vame kužno klico. Voznik, ki je tudi sam želel čim prej zapustiti mesto, je pognal konje, vajene na udoben drnec, k

A házunktól nem messze, a szabó műhelye előtt asszonyi sokadalmat pillantottunk meg messziről; s ahogy közeledtünk feléjük, majd egyik, majd másik némbert láttuk kiválni a tömegből s velünk szembe elsettenkedni egy-egy vég barhenttel, fájlondis szövettel vagy tafotával a hóna alatt. (Későbbben megtudtam, hogy a szabó és egész családja, köztük az én egykori játszótársné, odaveszett a pestisben.) Apám rákiáltott a szekeresre, hogy álljon meg, mert minden elővigyázatosságról megfeledkezve szét akart csapni a tolvaj némberek között, de a szekeres azt felelte, hogy nincs az a hatalom, amelyik őt megállásra bírná, a kelme pedig, amelyet azok a nőszemélyek széthurcoltak, alighanem amúgy is fertőzött, és a tolvajok tulajdon halálos ítéktüket, nemkülönben egész házuk népéét viszik hazafelé olyan elégedett ábrázattal. Apám mintha felelni akart volna erre valamit, de azután csak legyintett, talán mert amúgy is kis híján otthon voltunk már, és kiszáratva a szekér meg is állt a házunk előtt.

- Te csak maradj idekinn, én is jövök mindjárt! - szolt rám apám, de én, ki tudja miért, talán az imént látott jelenetektől megrémülve, görcsösen kapaszkodtam belé, és könyörögtem, hadd menjek én is vele. A mi házunk kapujában szerencsére sem részeg, sem beteg nem fetrengett, reszkető asszony nem kuporgott, és egy szemvillanásnyi időre úgy tűnt, mintha a kinti világot fölzaklató változások elakadtak volna a mi küszöbünknel. Apám belökte az ajtót, majd benyitott a patikába, ahol a beeső, gyér fényben az üvegcsék és tégelyek a szokott rendben derengtek, és ott sötétlett a falon a Szent Apollóniát ábrázoló festmény is, amelyen a szűz fogait hosszú vasfogókkal tépdetik ki a római császár pribékjei, mivelhogy apám fogfájásra való medikamentumot is bőven tartott a patikában. Apám elindult fölfelé a lépcsőn, én pedig szorosan a nyomában haladtam, de még mindig nem találkoztunk egyetlen élő lékkel sem. Amikor a szobába léptünk, apám gyors léptekkel a cseresznyefa asztalkához sietett, fölpattintotta a titkos fiókot, a föltáruló üregből kivette előbb anyja arcmását, majd valami dnboz- vagy ládikafélét húzott elő onnét, és magához vette. Ezután körülnézett, szemével anyámat keresve, s hogy nem találta, benyitott a belső szobába.

Az első pillanatban azt hittem, anyám talán szépítkezik, mert a tükör előtt állt, amelyet előzőleg leemelhetett szokott helyéről, a szemközti falról, s a nagy ruhásládára állított, ahol az ablakon beszűrődő fényben jobban szemügyre vehette magát benne. Mellén félrehúzta az előruhát, és keble, mely rózsás fiatalságában meghazudtolni látszott a kor jeleit, amelyek szép orcáján már föltünedeztek, elöbukkant az ing alól. Akár azt is gondolhattam volna, hogy ifjúsága maradékában gyönyörködik így magányosan és titokban, ha föl nem neszel az ajtónyitásra, s ránk nem pillant olyan szégyenlős, bocsánatkérő, furcsa mosollyal, amelyhez hasonlót szép, büszke arcán azelőtt sose láttam. Apám alighanem nálam jóval gyorsabban foghatta föl az elébe táruuló látvány jelentőségét, hiszen neki, mint tapasztalt patikáriusnak, tudnia kellett, az emberi test mely részén jelentkeznek először a rettegett kor jelei. Mielőtt még a belső szobába léphettem volna, megragadta a csuklómat, hátrébb taszított és rácsapta anyámra az ajtót. Majd mindvégig szorosan tartva csuklómat, mintha bűnén rajtacsípett

takšnemu galopu, da so se mi znane ulice, medtem ko smo med pokanjem biča in ropotom vihrali mimo, pred očmi malodane zlile v eno. Preden je ugasnil zadnji žarek pred nočjo, smo zapustili mesto.”

Prevedla Marjanca Mihelič

gonosztevő lennék, húzott magával lefelé a lépcsőn, ki a bejárati ajtón, végig a sötét bolthajtásos kapualjon át, majd a kaput föltépve magával rántott az utcára, s ott egy mozdulattal föllódított a szekérrre, majd maga is mellém ugorván rekedten rákiáltott a szekeresre, hogy indulhat. Fölálltam, hogy visszanézzek, mert valami mintha azt súgta volna, hogy utoljára látom a házunkat, de apám lerántott maga mellé, olyan erővel, mintha attól félne, hogy a ház puszta látványa is fertőzést lehel. A szekeres pedig, aki maga is szeretett volna mielőbb kívül kerülni a városkapun, olyan vágatásra ösztökélte a kényelmes poroszkáláshoz szokott lovakat, hogy az ismerős utcák szinte egybefolytak, ahogy csattogva és zörögve végigszáguldottunk rajtuk. Mire az alkonyfény utolsó sugara is kihamvadt, kiértünk a városból.”

The Serpent's Shadow

Except from Chapter One

“For about two days, we had been tarrying in Izsákfalva, as the village was called, when the news reached us that a dead woman had been found on one of the farms in the surroundings of Lócse, and not long afterwards, a whole family at another farm. It wasn't long before we heard from drivers coming in from the city that the black death was taking victims there as well, for the time being mostly in the outlying areas and great efforts were being made to prevent it from spreading to the centre of the city. I saw that the news filled my father with worry, though I don't know if it was because he feared for my mother's life, or because he was frightened of the mob that would rise as it had during the most recent epidemic and as it does around all sites of misfortune like a persistent flock of vultures. Spurred on by the inertia of city guards who fearful of contagion only rarely or never entered the infected quarters of the city, the mob, grown increasingly arrogant, had pillaged abandoned houses or those in which all the inhabitants had perished. Hastily, my father said farewell to his hosts and made an agreement with one of the carriage drivers returning to the city to take him along. At first he wanted to leave me in Izsákfalva, saying that it would be safer for me than in the city, but at last he gave into my entreaties and allowed me to go with him.

Already, as a little girl of three or four, I had experienced a harvest of deadly plague through the city. We spent weeks closed up in the house, burning pinesap and various kinds of herbs. Only our servant, Susanna, went into the town for provisions. She hung a little pouch of magic herbs from our door in the belief that it would protect us from the terrible disease and, in accordance with my father's strict orders, all of the provisions she brought from town had to be well smoked before they were prepared for us. Perhaps I have such a vivid memory of those weeks because there were some of the few I spent entirely in the direct vicinity of my mother, in her arms. I was happy, though I strongly felt the trembling fear of the horrible illness, because, at least until the plague finally made its way into our quarter, the servants of the neighbourhood had unimpeded contact with each other and so brought news of the most recent horrors. I had heard many stories about it: how healthy members of a family abandoned those into whom the disease had already sunk its claws and revealed the signs of infection to their sad fate. They told about a woman who thrust away her three-year old child, locking the door after her, so the baby could not run to her, cling to her, and thus receive the seeds of infection. I remember how often the image of this child came to my mind even after the plague ran its course and ordinary routine life had returned. I wondered whether he had been afraid in the empty house, whether he understood why he had been left alone, or did he think that

he had been pushed away because of a bad deed, and tried, without success, to recall the sin that had earned him this punishment...

After brief reflection, my father decided that we would return home only long enough to put my mother in the carriage along with a few particularly precious items and then hurry back to Izsákfalva. When we arrived at the city gates, the guards warned of the way ahead, saying that the plague was raging through the city with all its power. When the driver heard this, he wanted to turn back, but my father offered him double payment and gave him his word that they would remain in the city for only a very short time. The carriage wheels slid upon the snow and, though it was just before Lent, the weather was as warm as the beginning of spring. I heard it later mentioned that such weather was especially favourable for the spread of infection. It was late afternoon. A slice of sky to the west glowed with the special flaming colour of mallow, a colour I would never see again. At Kaltwinkle, we turned into Butcher Street and the black tower of the Minorite Church rose before me penetrating the glowing sky. At first it seemed that the streets were entirely empty, and then here and there in front of the threshold of the houses we caught sight of wasted human figures, wrapped in rags, that in the first horror of perception, I took to be corpses. Only when we got closer did I see that their legs were splayed or bent together and that they were sunk in drunken dreams. From a distance, we fleetingly noticed some staggering figures struggling to make it from one tavern to another and swaying suspiciously. Among these creatures dizzy with inebriation, I observed women as well: indeed one went very close by us. She was being supported on both sides by some sort of soldiers; in fact, they were more pulling her along behind them into a dark narrow street. She was very young, though an otherwise rather stocky woman. From under her bonnet that was slipping to one side, tousled yellow straw-like hair poured over her shoulders. Her cheeks were painted red, and her mouth was stretched into a wide drunken grimace. It looked as if she was extremely satisfied with her situation and with herself, as if it were all a wonderful party. I watched as one of the shoulders tipped a bottle to his mouth and tellingly winked at the others. I heard the satisfied guffaws of the soldiers as they pushed her into the narrow alleyway. A withered and trembling woman with a worn face squatted in front of the doors of one of the houses. She wore a black scarf over her head and held an infant to her breast. I couldn't tell whether it was alive or dead because our carriage rattled by them so rapidly, and then we had to quickly turn the corner into a side street in order to avoid another carriage rushing out of the city. It was pulled along by two lean horses, clearly exhausted to the point of decrepitude, and the withered driver had his cap pulled down over his eyes. His cargo was covered with an enormous tarpaulin and at first I thought it was wood or cabbage, but then why would he be carrying it from the city, rather than into the city from the surrounding districts. Suddenly, the carriage jerked heavily on the rough road and, turning deathly pale, I noticed a white hand with bluish nails and cramped fingers fall from under the tarpaulin, as if grab-

bing at the air in pain, a small fist beating the side of the carriage. Staring after the carriage as it disappeared in the distance, I saw a luxurious lock of black hair pour out from under the tarpaulin and get twisted around the spinning wheel.

- They'll bury them in the fields. They are so many that there is no more space in the cemetery - our driver murmured. From a distance, we caught sight of a group of women in front of the tailor's workshop near our house. As we approached, now one, and then another, separated from the group and crawled away with a length of fustian, taffeta or fine English wool under her arm. (Later I learned that the tailor and his family, including my old playmate, had all caught plague.) Father called to the driver to stop, because he wanted to disperse the thieves and had forgotten all necessary caution, but the driver dissuaded him, saying that there was no force that would make stop there and in any case that the goods being pulled away by the women were infected, indeed the thieves with the satisfied expressions on their faces actually carried home their death warrants, their own and those of all the other inhabitants of their households.

- Wait outside! I'll be right out! - my father called to me, but I, who knows why, perhaps because of what I'd seen, clasped him to me in horror, imploring him not to leave me alone. Happily, no one drunk or diseased was rolling about in front of our house, no trembling woman cowered there, and it even seemed that the moment we stepped up to the threshold we left behind the irksome difficulties of the outside world. Father unbolted the door, and opened the inner door to the pharmacy where a meagre shaft of light penetrated the window, falling onto the glittering glass bottles and jars, and on to the dark drawing of Saint Apollonia, indeed exactly on the scene in which the executioners' assistants in service to the Roman Emperor are extracting a tooth from the virgin's mouth with a pair of long iron pliers. Father always carried in his pharmacy everything needed for the treatment of a toothache. Father moved toward the stairs, I followed close at his heels, and still we had not yet seen a living soul. When we stepped into the adjacent room, father hastened to the cherry wood table, opened a secret drawer, and from the opening pulled first my mother's portrait, and then some sort of little box or chest and pressed it to him. Then he looked around, searching with his eyes for my mother, and when he found her nowhere, opened the door into the inner chamber.

- In the first instant, I thought my mother was perhaps applying makeup as she sat before the mirror, which she must have earlier lifted from its usual place and set on the commode so she could see herself in the light trickling in through the window. Her open blouse had slipped down a bit so that her breasts peeked out from underneath. In their still youthful blossom, her breasts somehow concealed the signs of illness that had already appeared on her beautiful face. One might even think that she took a solitary and hidden delight in this remainder of her youth had she not flinched and stared toward the crack in the door with a strange little smile that expressed both shame and a plea for forgiveness, a smile the likes of

which I had never seen on her beautiful and proud face before. Father seized the meaning of the scene before him much more quickly than I did. As an experienced pharmacist, he must have known on which part of the body the signs of the dread disease appeared. Even before I stepped into the inner room, he grabbed me by the wrist, pulled me back, and shut the door in front of mother. And then, without releasing his vice-like grip, he pulled me down the stairs, as if he had caught me in an evil misdeed, through the door to the house and back through the dark arched entryway to the street, and with one movement shoved me into the carriage, hopped up to the seat himself, and, in a hoarse voice, ordered the coachman to drive on. I stood up in order to look back, and something seemed to whisper to me that I would never see this house again. My father pulled me down to the seat as if he feared that even looking at the house would summon the plague. The driver, who himself had been anxious to flee the city, pushed the horses, accustomed to a comfortable trot, into such a gallop that all the familiar streets seemed to melt into one as we stormed past with the whip cracking and the carriage rattling. Before the last beam of dusky light fell, we had left the city behind.”

Translated by Erica Jonhson Debeljak

Ralf Schlatter se je rodil leta 1971 v Schaffhausnu v Švici in živi danes kot svobodni pisatelj in kabaretist v Zürichu. Za svoj prvenec *Federseel* (*Federseel*, 2002) in pripoved *Maliano stelle ich mir auf einem Hügel vor* (*Maliano si predstavljam na griču*, 2003), ki sta izšla pri züriški založbi Kein&Aber, je dobil različne štipendije in nagrade. Trenutno piše scenarij za uprizoritev *Federseela* in radijsko igro za švicarski radio DRS. Sicer je objavljajl še gledališke igre, kratke zgodbe, eseje in slam poetry. Z Anno-Katharino Rickert nastopata v duetu »schön&gut« na poetičnih in političnih kabarejih. Pri založbi Kein&Aber je jeseni 2004 izšla zgoščenka z njunim programom. Poleg tega nastopata tudi s scenskimi branji besedil Ralfa Schlatterja.

Ralf Schlatter, 1971 in Schaffhausen (Schweiz), lebt als freier Autor und Kabarettist in Zürich. Für seinen Debütroman *Federseel* (2002) und die Erzählung *Maliano stelle ich mir auf einem Hügel vor* (2003), beide erschienen bei Zürcher Verlag *Kein&Aber*, erhielt er diverse Förderpreise und Auszeichnungen. Zurzeit schreibt er an einem Drehbuch zur Verfilmung von *Federseel* und an einem Hörspiel fürs Schweizer Radio DRS. Er hat zudem Theaterstücke, Kurzgeschichten, Essays und Slam-Poetry publiziert. Zusammen mit Anna-Katharina Rickert tritt er auf im Duo »schön&gut«, mit poetischem und politischem Kabarett. Mit ihrem Programm »Eine Liebesgeschichte« gewannen sie 2004 den »Salzburger Stier«, den bedeutendsten Preis im deutschsprachigen Kabarett. Eine CD des Programms erschien im Herbst 2004 bei Kein&Aber. Daneben sind sie auch mit zwei szenischen Lesungen mit Texten von Ralf Schlatter unterwegs.

Ralf Schlatter



Foto: Reto Schlatter

Liesegangov poslednji dan

To je zgodba o Alfonzu Liesegangu, ki je neke noči sanjal, da bo naslednji večer umrl. In ker je Alfonz Liesegang vedno verjel v to, kar je sanjal, in ker ga je, ko se je zbudil, pri srcu že nalahno zbadalo, je sklenil, da bo poslednji dan svojega življenja porabil toliko denarja, kot je le mogoče, najbolje vse, kar je imel. Bil je ponedeljek. Alfonz je bil nekoliko razočaran, da bo moral izpustiti dušo prav nekega ponedeljka, nedelja bi mu bila ljubša. Toda po drugi strani, si je rekel, so bile trgovine v ponedeljek znova odprte, kar je ustrezalo njegovi nameri. Nekoliko ga je zaskrbelo, ko je dobre volje, ja, celo prav poskočno vstal iz postelje, kajti bilo je, kot se je zavedel, zadnjikrat v njegovem življenju, da je vstal iz postelje. Glede vprašanja, ali naj se oprha ali ne, je bil sprva nekoliko v dvomih. Po eni strani bi urejen videz v skladu z njegovim načrtom, da bo zapravljaj denar, po drugi strani pa je moral misliti na to, da bo s prhanjem nenadomestljivo izgubil nekaj časa. Da ne bi z nesmiselnim preudarjanjem potratil še več časa, se je Alfonz odločil za prho. Toda kravato je zabil v kot spalnice, ker je poteklo še nadaljnjih pet minut, ko si jo je poskušal zavezati.

Medtem ko je še vedno žvečil kruh z medom in si je poskušal čez trebuh zapeti suknič, se je opotekel na cesto. Obleke si ni oblekel že od takrat, ko so v njegovem podjetju praznovali 30-letnico. Podjetje! S kruhom z medom še vedno v ustih je pohitel nazaj v stanovanje. Na silo je nekoliko zakašljaj v slušalko in sporočil, da je bolan. »Potem pa se upajmo vidimo jutri! Saj veste, gospod Liesegang, naš tedenski sestanek,« je rekla gospa Gantenbein, oddelčna tajnica. Alfonz je zakašljaj nekoliko močneje in rekel: »Ja, bomo videli, če mi bo vročina padla.« Pravkar si je hotel v usta zatlačiti preostanek kruha z medom, ko je zraven telefona zagledal zobozdravniško vizitko. »Ponedeljek, ob 10, ZH.« Jasno mu je bilo, da zadnjega jutra svojega življenja nikakor ni hotel prebiti na oddelku za zobno higieno. »To vam bom morala žal zaračunati, gospod Liesegang,« je rekla sestra. »Mar naj vas naročim za kdaj kasneje?« »Ne, ne,« je rekel Alfonz in odložil.

Z zadnjim koščkom kruha z medom v ustih je zapustil hišo. Na avtobusnem postajališču je začelo deževati. Alfonz se je vprašal, zakaj ni naročil taksija. V tistem trenutku je eden pripeljal mimo, Alfonz mu je pomahal in vstopil. »Na Bahnhofstrasse,« je rekel, ne da bi sploh pomislil in skoraj nekoliko preglasno, kakor se mu je zazdelo. Čez nekaj trenutkov, ko se mu je pogled ustavil na števcu taksimetra, je opazil, da je imel s seboj premalo denarja. Preveril je, imel je desetaka. Taksimeter je že zdaj kazal devet frankov. Alfonz je voznika prosil, naj takoj ustavi, plačal, mu radodarno pustil preostanek kot napitnino in izstopil. Ozrl se je naokrog. Bil je sredi industrijskega predela. Dež se je še okreplil. Po travnati progi med cesto in varovalno ograjo je začel hoditi proti mestu. Malo pred naslednjim postajališčem je mimo njega pripeljal lokalni avtobus. Alfonz je vedel, da mu bo naslednji sledil čez dvajset minut. Sedel je v čakalno hišico in začel dvomiti o svoji nameri.

Liesegangs letzter Tag

Das ist die Geschichte von Alfons Liesegang, der eines nachts träumte, er werde am Abend des nächsten Tages sterben. Und weil Alfons Liesegang stets glaubte, was er träumte und beim Erwachen auch bereits ein leichtes Stechen in der Herzgegend verspürte, beschloss er, am letzten Tag seines Lebens so viel Geld wie möglich auszugeben, am besten alles, was er hatte. Es war Montag. Alfons war ein bisschen enttäuscht, dass er ausgerechnet an einem Montag das Zeitliche segnen musste, ein Sonntag wäre ihm lieber gewesen. Doch andererseits, sagte er sich, waren am Montag die Geschäfte wieder offen, was seinem Vorhaben entgegen kam. Er erschrak ein wenig, als er fröhlich, ja geradezu beschwingt aus dem Bett stieg, denn es war ja, wie er sich bewusst wurde, das letzte mal in seinem Leben, dass er aus dem Bett stieg. In der Frage, ob er duschen sollte oder nicht, war er sich zuerst uneinig. Wollte er Geld ausgeben, war ein gepflegtes Äusseres sicher von Vorteil, dem gegenüber stand der unwiederbringliche Zeitverlust, den die Dusche mit sich brachte. Um nicht mit sinnlosem Überlegen noch mehr Zeit zu vergeuden, entschied sich Alfons für eine Dusche. Die Krawatte aber warf er in die Schlafzimmerecke, nachdem weitere fünf Minuten verstrichen waren beim Versuch, sie zu binden.

Mit einem Honigbrot im Mund und das Jacket über dem Bauch zusammenziehend stolperte er auf die Strasse. Er hatte den Anzug seit seinem 30jährigen Firmenjubiläum nicht mehr getragen. Die Firma! Das Honigbrot noch im Mund eilte er in die Wohnung zurück. Einen leichten Husten vortäuschend meldete er sich krank. 'Dann hoffentlich bis Morgen! Sie wissen ja, Herr Liesegang, die Wochensitzung', sagte Frau Gantenbein, die Abteilungssekretärin. Alfons hustete ein bisschen stärker und sagte 'Ja, mal sehen. Wenn das Fieber wieder runter geht.' Er wollte sich gerade den Rest des Honigbrotes in den Mund stecken, als er neben dem Telefon das Kärtchen des Zahnarztes entdeckte. 'Montag, 10 Uhr, DH.' Dass er den letzten Morgen seines Lebens auf keinen Fall bei der Dentalhygienikerin verbringen wollte, war ihm klar. 'Ich muss ihnen den Termin leider verrechnen, Herr Liesegang', sagte die Praxisgehilfin. 'Wollen sie gleich einen neuen Termin?' - 'Nein, nein', sagte Alfons und legte auf.

Den letzten Bissen Honigbrot im Mund verliess er das Haus. An der Bushaltestelle begann es zu regnen. Alfons fragte sich, warum er nicht ein Taxi bestellt hatte. In diesem Augenblick fuhr eines vorüber, Alfons winkte es herbei und stieg ein. 'Zur Bahnhofstrasse!' sagte er, ohne zu überlegen und fast ein bisschen zu laut, wie ihm schien. Wenige Momente später, als sein Blick auf die Grundtaxe auf dem Zähler fiel, bemerkte er, dass er zu wenig Geld mit sich hatte. Er schaute nach, es war eine Zehnernote. Der Taxameter war bereits bei neun Franken angelangt. Alfons bat den Fahrer, sofort anzuhalten, bezahlte, liess den Rest grosszügig als Trinkgeld zurück und stieg aus. Er schaute sich um. Er stand mitten im Industriegebiet. Der Regen hatte zugenommen. Auf dem Wiesenstreifen

O tem, da bo zvečer umrl, je bil še vedno prepričan, še posebej, ker lahko zbadanje pri srcu še vedno ni ponehalo. Toda za kaj in kako naj bi porabil ves denar, tega pravzaprav ni tako dobro vedel. Razmišljal je. Knjige so bile izključene, kajti za branje mu ni ostalo veliko časa. Tudi pohištvo je bilo izključeno, nepremičnine prav tako. Z avtom ne bi več prišel daleč, letenja se je bal. Obleko je že imel, v čevlje mu je sicer prodirala deževnica, toda za prehlad ta dan tako ali tako ne bo imel več časa. Nakita ni maral, da pa bi si kupil uro, se mu je zdelo v njegovem položaju cinično. Torej sta ostali - tako je vsaj iz vsega skupaj sklepal Alfonz - dve stvari: hrana in seks. Avtobus je prispel.

Izstopil je v bančni četrti. »Ime mi je Liesegang, rad bi dvignil vse svoje premoženje, v gotovini, v velikih bankovcih,« je pri okencu rekel Alfonz. Bančni uslužbenec si je popravil očala, poškilil na desno navzgor proti varnostni kameri, se nato vestno nasmehnil, se odkašljal in končno nekoliko prisiljeno rekel: »Prav, gospod Federstiel, prav, v redu,« se nato znova odkašljal, se zbral in dodal: »Mar je, kako naj rečem, mar ste, mislim, mar imate za tako odločitev svoje razloge, saj že veste, zakaj ...«

Alfonz ki je pred seboj naenkrat plastično zagledal, ko čas bliskovito odtekal, se je naenkrat in prvikrat počutil vzvišenega nad bančnim uslužbencem; sklonil se je naprej, tako da se je z nosom skoraj dotaknil neprebojnega stekla in pridušeno rekel: »Danes zvečer bom umrl. Zdaj pa sem z denarjem!« Bančni uslužbenec je naglas pogoltnil in trikrat zaporedoma v prazno, rekel: »Samo trenutek, prosim,« in izginil v stransko sobo.

Čez deset minut, Alfonzu se je zdelo kot prava neskončnost, se je vrnil z majhnim kovinskim kovčkom, ki je bil podoben damski toaletni torbici in pomahal Alfonzu, naj pride k stranskim vratom. »Polovica je v tisočakah, druga polovica pa v petstotakah,« je zašepetal Alfonzu in mu kovček potisnil v roke. Na čelu je imel potne kaplje. Alfonz mu je stisnil roko, bančni uslužbenec se je vestno nasmehnil in si, ko je odhajal, obrisal roko ob hlače. Alfonz je s poskočnim korakom zapustil banko in se čudil sólo lahкости kovčka. V prestižni restavraciji, kamor je zavil sledeč notranjemu glasu, ga je odprl. Bančni uslužbenec je pozabil priložiti potrdilo. Alfonz je začel šteti. Na mizi je pravkar naredil deset kupčkov po pet tisoč, ko mu je natak ar postregel predjed. »Oh, oprostite«, je rekel Alfonz in umaknil denar. Natak arju je mlinček za poper padel iz rok.

Po drugem hodu, ki je bil sestavljen iz dveh s hrenovo peno napolnjenih redkvic na listih vrtnice, je Alfonz lačen, jezen in ne da bi plačal zapustil restavracijo, odšel v bife dve ulici naprej in si kupil pečenko. Samo dejstvo, da je mnogo premočno in veliko predolgo stiskal posodo z gorčico in napolnil skoraj polovico papirnatega krožnika, je izdajalo, kako se je počutil. Zbadanje pri srcu, tako se mu je vsaj zdelo, se je okrepiło. S pečenko v eni in kovčkom v drugi roki je odhitel naprej. Dotično četrt je poznal samo iz pričevanj svojih gostilniških kolegov. Ko je prispel do ulice, kjer so se menjavali rdeče in modro osvetljeni vhodi v hiše in so napol oblečene ženske sedele v izložbah in ga vabile, se je delal, kot da so ga nesrečne okoliščine prisilile, da je šel tod mimo, se razumevajoče nasmihal damam in pri tem nalahno stresal z glavo. Krčevito se je oklepal ročaja kovčka. Še

zwischen Strasse und Leitplanke begann er, Richtung Stadt zu gehen. Kurz vor der nächsten Bushaltestelle fuhr der Linienbus an ihm vorbei. Der nächste, das wusste Alfons, folgte in zwanzig Minuten. Er setzte sich ins Bushäuschen und begann, an seinem Vorhaben zu zweifeln.

Dass er am Abend sterben würde, davon war er nachwievor überzeugt, zumal auch das leichte Stechen in der Herzgegend noch nicht verschwunden war. Doch wofür und wie er all das Geld ausgeben sollte, wusste er eigentlich nicht so recht. Er dachte nach. Bücher fielen weg, denn viel Zeit zum Lesen blieb ihm nicht. Möbel fielen auch weg, Immobilien ebenfalls. Mit einem Auto würde er nicht mehr weit kommen, vor dem Fliegen hatte er Angst. Kleider trug er bereits, in die Schuhe drang zwar das Regenwasser, aber zu einer Erkältung würde der Tag ohnehin nicht mehr reichen. Schmuck mochte er nicht, und eine Uhr zu kaufen schien ihm in seiner Lage zynisch. Es blieben, so folgerte Alfons daraus, Essen und Sex. Der Bus kam.

Im Bankenviertel stieg er aus. 'Liesegang ist mein Name, ich will mein gesamtes Vermögen in bar, grosse Noten', sagte Alfons am Schalter. Der Bankbeamte rückte seine Brille zurecht, schielte nach oben rechts zur Überwachungskamera, lächelte dann pflichtbewusst, hüstelte und sagte schliesslich leicht gepresst: 'Gut, Herr Federstiel, gut, in Ordnung', hüstelte dann erneut, fasste sich und fügte hinzu: 'Gibt es, wie soll ich sagen, haben Sie, ich meine, sind für diesen Entscheid Gründe, Sie wissen schon, warum ...' Alfons sah auf einmal plastisch vor sich, wie die Zeit davoneilte, fühlte sich plötzlich und zum ersten Mal dem Bankbeamten hoch überlegen, beugte sich vor, so dass die Nase beinahe das Panzerglas berührte und sagte mit gedämpfter Stimme: 'Ich sterbe heute abend. Und jetzt raus mit der Kohle.' Der Bankbeamte schluckte hörbar und dreimal nacheinander leer, sagte 'Einen Moment bitte' und verschwand im Nebenraum.

Nach zehn Minuten, Alfons kamen sie vor wie die wahrhafte Ewigkeit, kehrte er mit einem kleinen Metallköfferchen zurück, das aussah wie ein Beauty Case, und winkte Alfons zu einer Seitentür. 'Die eine Hälfte in Tausendern, die andere in Fünfhundertern', flüsterte er Alfons zu und drückte ihm das Köfferchen in die Hand. Schweissperlen standen auf der Stirn des Bankbeamten. Alfons schüttelte ihm die Hand, dieser lächelte pflichtbewusst und wischte die Hand beim Weggehen an der Hose ab. Alfons verliess mit schwungvollem Schritt die Bank und wunderte sich lediglich über das fehlende Gewicht des Köfferchens. Im Nobelrestaurant, wohin er einer inneren Stimme folgend gegangen war, öffnete er es. Der Bankbeamte hatte vergessen, einen Beleg beizulegen. Alfons machte sich ans Zählen. Er hatte gerade zehn Häufchen zu 5'000 auf dem Tischtuch angelegt, als der Kellner den ersten Gang servierte. 'Oh, Entschuldigung', sagte Alfons und räumte das Geld zur Seite. Dem Kellner fiel die Pfeffermühle aus der Hand.

Nach dem zweiten Gang, bestehend aus zwei mit Meerrettichschaum gefüllten Radieschen auf Rosenblättern, verliess Alfons hungrig, verärgert und ohne zu bezahlen das Lokal, ging zwei Strassen weiter in eine Imbissbude und kaufte sich eine Bratwurst. Nur die Tatsache, dass er viel

vedno je deževalo. Nenadoma in čeprav ga ni mogel nihče videti, se je Alfonz tako obupano kot le mogoče zazrl navzgor in se delal, kot da v naslednjem rdeče osvetljenem vhodu v hišo išče zaščito pred dežjem.

»No, ljubček moj,« je zažvrgolel glas iz teme. Alfonz se je odkašljaj, se skoraj spotaknil čez stopnico, ki jo je zaradi rdeče osvetljave spregledal, in sledil glasu v notranjost. »Kako vam je ime,« je vprašal, ko je prispel v sobo. »Jaz sem Seksi Sabrina,« je zašepetala ženska. »In ti?« »Alfonz Liesegang,« je rekel Alfonz in se vljudno nasmehnil. Nato je sedel na rob postelje, zavzdihnil in rekel: »Danes zvečer bom umrl. Vem to. In še nikoli nisem bil pri dami, kot ste vi. To morate vedeti. In ...« Pravkar je hotel začeti pripovedovati o denarju v kovčku, toda Sabrina mu je s kazalcem zaprla usta in rekla: »Potem pa bo zate zastoj. Pri meni je prvokrat vedno zastoj.« Alfonz je zardel in umolknil. Ko je, medtem ko se je še enkrat spotaknil ob isto stopnico, uro kasneje zapustil hišo, je prenehalo tako deževati kot zbadati Alfonza pri srcu.

Kovček je bil še vedno poln, bilo je popoldne. Sledeč nenadnemu vzgibu je Alfonz zavil v igralnico. Kje, če ne tukaj, se lahko znebim svojega denarja. Ko je znova prišel iz njega s kovčkom v desni in plastično vrečko v levi roki, je bilo že temno. Vsoto je še podvojil. In tako se je Alfonz Liesegang odločil, da se bo vsaj še pošteno napil. Potem, tako si je mislil, bo tudi smrt znosnejša. V gostilni, v katero je vstopil, je za steklenico vina nepremično sedel en sam gost, mož z dolgo brado. Alfonz je prisedel in zaslišal, da je mož vedno znova nekaj zašepetal. »Danes se bom napil do smrti, danes se bom napil do smrti.« Alfonz ga je potrepljal po ramenih in rekel: »Poslušaj, stara sablja, če se bo danes kdo napil do smrti, sem to jaz!« Mož se je zdrznil. Ko mu je Alfonz pojasnil, da bo moral danes zvečer umreti in da se hoče pred tem še pošteno napiti, je mož vztrajal, da mu plača pijačo. Alfonz mu ni upal ugovarjati. Čez eno uro sta si že povedala svoji življenjski zgodbi, čez dve uri sta pila na večno prijateljstvo, in ko so gostilno zaprli, sta se dogovorila za naslednji večer, ob istem času, za pivo po službi.

Poslednje, kar se je Alfonzu zdelo, da je prepoznal, je bil voznik taksija, ki ga je odpeljal domov. Bil je tisti, ki ga je jutraj odložil v industrijskem predelu. Sicer je bilo temno, toda Alfonz je bil prepričan, da je voznik prebledel, ko je hotel plačati s tisočakom. »Je že v redu, kar pustite,« je rekel voznik taksija in mu od zunaj odprl vrata.

In ali naj vso to neverjetno zgodbo pove zobni higieničarki ali raje gospe Gantenbein, je še pomislil, in kaj si zdaj o njem misli Sabrina, toda vse to niso bile več prave misli, kajti v naslednjem trenutku je Alfonz Liesegang oblečen in s čevlji na nogah počez padel čez posteljo in potonil v globok spanec.

Prevedla Sandra Baumgartner

zu stark und zu lange auf den Senfhahnen drückte und den halben Kartonteller damit füllte, verriet seinen inneren Zustand. Das Stechen im Herz, so schien ihm, wurde stärker. Die Bratwurst in der einen, das Köfferchen in der anderen Hand eilte er weiter. Er kannte das einschlägige Viertel nur von den Berichten seiner Stammtischkollegen. Als er die Strasse erreicht hatte, wo rot und blau beleuchtete Eingänge einander abwechselten und leicht bekleidete Frauen in den Schaufenstern sassen und ihm zuwinkten, tat er so, als sei er durch einen unglücklichen Umstand gezwungen, da vorbei zu gehen, lächelte den Damen verständnisvoll zu und schüttelte dazu leicht den Kopf. Verkrampft hielt er den Griff des Köfferchens umklammert. Es regnete noch immer. Plötzlich, und obwohl ihn niemand sehen konnte, schaute Alfons so verzweifelt wie nur möglich nach oben und stellte sich, als suche er Schutz vor dem Regen, in den nächsten rot beleuchteten Hauseingang.

‘Na, mein Liebling?’ flötete eine Stimme aus dem Dunkeln. Alfons räusperte sich, stolperte beinahe über eine Stufe, die er im Rotlicht übersehen hatte und folgte der Stimme in die Dunkelheit. ‘Wie heissen Sie?’ fragte Alfons, als sie im Zimmer angekommen waren. ‘Ich bin Sexy Sabrina’, flüsterte die Frau. ‘Und du?’ - ‘Alfons Liesegang’, sagte Alfons und lächelte höflich. Dann setzte er sich auf die Bettkante, seufzte und sagte: ‘Ich werde heute abend sterben. Das weiss ich. Und ich war noch nie bei einer Dame wie Sie eine sind. Das sollten Sie wissen. Und ...’ Er wollte gerade vom Geld im Köfferchen erzählen, doch Sabrina hielt ihm ihren Zeigefinger vor den Mund und sagte: ‘Dann mache ich es gratis für Dich. Bei mir ist das erste Mal immer gratis.’ Alfons errötete und schwieg. Als er, noch einmal über dieselbe Stufe stolpernd, eine Stunde später das Haus wieder verliess, hatte der Regen aufgehört und ebenso das Stechen in Alfons Liesengangs Herzegend.

Das Köfferchen war nachwievor voll, es war Nachmittag. Einem plötzlichen Einfall folgend ging Alfons ins Spielcasino. Wo, wenn nicht da, dachte er, kann ich mein Geld loswerden. Es war schon dunkel, als er wieder herauskam, mit dem Köfferchen in der rechten Hand und einer Plastiktragtasche in der linken. Er hatte die Summe verdoppelt. Und so beschloss Alfons Liesegang, sich wenigstens noch ordentlich zu betrinken. Dann, so dachte er, werde auch der Tod erträglicher sein. In der Bar, die er betrat, sass ein einziger Gast, ein Mann mit einem langen Bart, unbeweglich hinter einer Weinflasche. Alfons setzte sich zu ihm und hörte, dass der Mann etwas flüsterte, immer wieder. ‘Heute sauf ich mich zu Tod, heute sauf ich mich zu Tod.’ Alfons klopfte ihm auf die Schulter und sagte: ‘Hör mal, alter Freund, wenn einer sich heute zu Tode sauft, bin ich es!’ Der Mann schreckte auf. Als Alfons ihm erklärte, dass er heute abend sterben müsse und sich jetzt noch ordentlich besaufen wolle, bestand der Mann darauf, ihn einzuladen. Alfons getraute sich nicht, ihm zu widersprechen. Nach einer Stunde hatten sie sich ihr Leben erzählt, nach zwei Stunden tranken sie auf die ewige Freundschaft, und als die Bar schloss, verabredeten sie sich für morgen abend, gleiche Zeit, für ein Bierchen nach der Arbeit.

Das letzte, was Alfons Liesegang zu erkennen glaubte, war der Taxifahrer, der ihn nach Hause brachte. Es war der gleiche, der ihn am Morgen im Industriegebiet abgesetzt hatte. Es war zwar dunkel, aber Alfons war sich sicher, ihn erbleichen zu sehen, als er mit einer Tausendernote bezahlen wollte. 'Ist schon in Ordnung, vergessen Sie's', sagte der Taxifahrer und öffnete ihm von aussen die Tür.

Und ob er diese ganze unglaubliche Geschichte vielleicht der Dentalhygienikerin erzählen sollte, dachte er noch, oder doch eher der Frau Gantenbein, und was wohl die Sabrina jetzt von ihm denkt, aber es waren schon keine richtigen Gedanken mehr, denn im nächsten Augenblick war Alfons Liesegang quer auf dem Bett in Kleidern und Schuhen in einen tiefen Schummer gefallen.

Stephanos Stephanides se je rodil na severnem Cipru. Kot otrok se je preselil v Veliko Britanijo. Živel in delal je v več državah, veliko potoval. Govori več jezikov, vendar domača grščina ni več njegov prvi jezik. Piše v angleščini, drugi jeziki pa odzvanjajo v njegovem pisanju. Piše pesmi, literarne kritike, eseje o kulturi, je etnograf in prevajalec. Je avtor dveh etnografskih filmov o indo-karibski kulturi. Ameriško društvo za antropologijo in humanistiko mu je leta 1988 podelilo nagrado za poezijo. Letos je objavil pesniško zbirko *Blue Moon in Rajasthan and other poems*. Preživlja se kot profesor primerjalne književnosti na ciprski univerzi, trenutno je dekan za humanistiko.

Stephanos Stephanides was born in northern Cyprus. He went to the UK as a child. He has lived and worked in several countries and has travelled widely. He speaks several languages and his native Greek ceased to be his dominant language. He writes in English but other languages reverberate in his work. As well as poet, he is a literary and cultural critic, ethnographer, and translator. He has also made two ethnographic films on Indo-Caribbean culture. He was awarded first prize for poetry by the Society of Anthropology and Humanism (USA, 1988). This year he published *Blue Moon in Rajasthan and other poems*. He is Professor of Comparative Literature at the University of Cyprus and currently Dean of Humanities.

Stephanos Stephanides



Arheologija zoba

V spomin zobozdravniku Giorghosu Taramidesu

Nov zob v močni čeljusti
Izbit v otroški ihti
Skok čez čarovnikov klobuk
Sončni dan v najtemnejšem Manchesteru
Križišče spominov, nejasni robovi
Gladko zbrušen, ravno prav prikrit
Prekrit s krono, zavarovan
Spet naostren za ugriz besed, ki so ga preklele

Leta kasneje Giorghos potrka po njem
Preudarja njegovo arheologijo in usodo
Močne korenine, okrepljene z gorsko vodo
V dobrih starih časih Tricoma, in reče
Naj ne bom jaz tisti, ki ti bo ruval
Na misel mi hodijo besede, ki jih bom zapisal
Bolečina pa se umakne tihemu gnitju
Zamolči mirno tožbo, dokler se spomin ne maščuje
S cisto zahteva izbruh bolečine
Giorghos se razlije v prijazen nasmeh
Razpošlje ovaduhe, ki naznanijo puljenje
Sprostijo smrad in izderejo korenine
Trpljenja mora biti konec
Pomislim na brezzobi nasmeh stare mame
Očeteva vdrta lica
Ko je bil zadnjič položen v horizontalo
Kje je pravzaprav spomin?
V senci sence
In kje je začetek spominjanja?
V fragmentaciji in izkorenitvi?
V porodnih krčih ali smrtnih mukah?
V Elizabetinem darilu – podoba
Ogromnega voščenega zoba – ki naj bo blagoslovljen na oltarju
Ali obešen na drevo, medtem ko vadim besede
Ki naj bi zapolnile praznino, skozi katero tiščim jezik
Ki liže besede, ki hlastajo po zraku

Potrebujem spomenik
Porcelanasti nasmeh, ki naj bi skrtil luknje spomina
Ki naj bi zajel zrak v besedah, ki grizejo in sikajo
Ki naj bi pomiril bolečino v spomin na praznino

Junij, 2003

Archaeology of a Tooth

In memory of Giorghos Taramides, my dentist

New tooth clinging to a strong jaw
Shattered in a child's joy
A leap from a witch's hat
One sunny day in darkest Manchester
A juncture of memories with jagged edges
Filed smooth and comfortably concealed
Crowned and protected
Armed to bite back the words that cursed it

Years later Giorghos taps it with his instruments
Contemplating its archaeology and its fate
Strong roots nurtured with spring water
In halcyon days of Trikomo he says
May I not be the one who lives to pull them out
I think about words to write
But the ache recedes into silent putrefaction
Sealing its quiet mourning undetected until memory takes revenge
In a cyst demanding discharge of its pain
Giorghos now a spectre of a kind smile
Sends his emissaries who announce the extraction
Let out the stench and pull out its root
The suffering must end
I think of my grandmother's toothless smile
My father's sunken cheeks
As he lies horizontally during his wake
Where is memory anyway?
But in the shadow of a shadow
And where is memory's beginning?
Is it in fragmentation and deracination?
In the labours of birth the throes of death?
In Elizabeth's gift, an effigy of
A huge tooth in wax - to be consecrated on an altar
Or hung upon a tree as I rehearse words
That will bridge the gap my tongue slips through
As it feels for words that steal the air

I am in need of a monument
A porcelain smile to hide memory's holes
To trap the air in words that bite and hiss
To pacify the pain in a memento for an empty space

June 2003

Jaya Devi

Boginja, nocoj si nemogoča
Sinoči si me zapeljala
V vodeno modrino
Še luna je bila modra
Zakaj pa mi danes stresaš in izžemaš telo
Da packarija teče iz vseh ustij
Da se plazim po kolenih in me zvija od slabosti
In te rotim, da me spereš
S toplimi curki
Z dodatki zelišč
Pa me polivaš
Mrzlo, grobo
Tresem se in pahneš me
S prazne lupine
Zakaj, Devi?
Vem, tvoje dete sem
Mar ne poznam tvojega strupa in zadaha?
In kolikokrat sem te videl plesati na pokopališčih?
Poznam tudi tvoj lokvanjev dotik
Zaceli me in pusti me spati.
Jutri bom govoril.
Če želiš, bom spremenil glas
Ne razkaži mi vsega sranja in svinjarije
Samo dregni vame, rahlo, rahleje
In že ti bom pel slavo
Jaya Devi Jaya

Delhi (po modri luni) Januar 2004

Jaya Devi

Goddess, tonight you are dreadful
Last night you enticed me
In your watery blue
Even the moon was blue.
Why tonight do you shake and pump my body
Until filth flows out from all my orifices
On my knees I heave and puke
And beg you wash me clean
With warm liquids
Laced with turmeric and neem
Instead you shower me
With a deluge harsh and cold
I shiver and you throw me down
An empty shell
Why Devi?
I know I am your baby and
Don't I know your pestilence and stench?
And how often have I seen you dance in burial grounds?
I also know your lotus touch
Heal and let me sleep.
Tomorrow I will speak.
If you want I change my voice
Don't show me all my shit and muck
Just prod me a little more gently
And again I'll sing your praise
Jaya Devi Jaya

Delhi (after the blue moon) January 2004

Larnaške pomaranče

pred davnimi leti si se odpravil z obale Larnaškega morja
v sanje zame in zase
in me popeljal na
prvo plovbo;
zdaj si spet tukaj, na istem morju, vrnil si se po zadnje sanje
prej oče, zdaj moj otrok
da moram zdaj jaz sanjati tvoje sanje zate
medtem ko te odpošiljam v šatuljici
in še zadnjič zapuščaš Lazarus in Zeno
in pluješ čez morje proti zadnji grmadi

Pred pripravo na odhod
si me prosil, naj najdem larnaške pomaranče.
Zakaj so letos tako pozne? si vprašal
želel si si posladkati kri
in biti šolar, kot včasih
ko si poskakoval skozi drevorede palm;
nočem žalovanja, nočem črnine, nočem bradatih duhovnikov, si govoril;
odprite okna, naj bo svetlo, si naročil;
in zdaj si mi predal spomin
svoj zadnji dar;
tvoje izžeto telo je spet ritem v maternici tvoje matere
medtem ko zasledujem okus tvojih izmikajočih se pomaranč.

December 2000

Prevedla Ifigenija Simonović

Larnaca Oranges

from the sea of Larnaca many years ago
you set off on a dream for me and you
and took me by the hand onto a ship
for my first crossing of a sea;
and now to this same sea you have returned for your last dream
once my father you return and become my child
so that now I must dream your dream for you
while I dispatch you in a casket
as you leave behind for the last time
the city of Lazarus and of Zeno
and cross the sea to your funeral pyre

Before preparing for departure
you bid me find you Larnaca oranges.
Why are they late this season? you asked
eager to sweeten your blood
and become the school child you once were
jostling through the date-palm promenade;
no mourning no black no bearded priests you oft declared;
keep the windows open and let all the light come in you said;
and now you have relinquished your memory to me
giving me your final gift;
your body abject becomes once more a rhythm in your mother's womb
while I pursue the taste of your dislocated oranges.

December 2000

Faruk Šehić se je rodil leta 1970 v Bihaću. Bil je pripadnik 5. korpusa Arma-de BiH, enkrat težko ranjen. Doslej je objavil dve knjigi poezije: *Pjesme u nastajanju* (*Pesmi v nastajanju*, 2000) in *Hit depo* (2003) in knjigo zgodb *Pod pritiskom* (2004, zanjo je dobil drugo nagrado na razpisu za najboljšo knjigo neobjavljenih zgodb za leto 2003/2004). Odlomki iz te knjige so bili objavljeni v mnogih literarnih časopisih in revijah doma in v tujini. Zgodba *Od somraka do zore* je bila izbrana za najboljšo kratko novinarsko zgodbo na anonimnem natečaju Oslobođenja. Piše za sarajevsko revijo Start. Živi v Sarajevu in Zagrebu.

Born in 1970 in Bihać. Was Commander of a squad in the 5th Corps of the Bosnia and Herzegovina Army. Once he was badly wounded. Published two collections of poetry: *Pjesme u nastajanju* (*Emerging poems*, 2000) and *Hit depo*, 2003, and a book of short stories *Pod pritiskom* (*Under pressure*, 2004 - second prize in the competition for the best book of previously unpublished stories in 2003/2004). Some stories and fragments from the book were published in newspapers and anthologies. The story *From dusk to dawn* won first prize in the 30th anonymous competition of Oslobođenje for the best short journalist story. He writes for the Sarajevo magazine Start. Lives in Sarajevo and Zagreb.

Faruk Šehić



Pod pritiskom

(izbor)

pod pritiskom

1.

Privedli so nas na položaje. Vsenaokrog blato in megla. Komajda vidim postavo pred sabo. Drug drugega se malone oklepamo za pasove, da ne zaidemo. Pomikamo se mimo zažganih hiš. Kolona se vleče ob razmajanih lesenih plotovih. Blato se lepi na škornje, vlečljivo kot testo. Najlepši so položaji, na katere prideš prvič. Vse je novo, nenavadno in kosmato do jajc. Zlasti, kadar zasedeš položaj ponoči, zarana, ko napoči dan, pa sprevidiš, da se nahajaš na šivankini konici. Zogleneli tramovi padajo s streh in škripljejo v blatu. Krevsamo po strmi rebri. Trava je spolzka od megle. Kdor pade, ustavi kolono, in ne pozabi opsovati predsednika in države. Če samo pomislim, da bomo to noč spali na ledini, me zabolijo hemeroidi. Vodnik iz vojaške policije nas spremlja do vrha grebena. Z Emirjem prevzameva plitek rov, kjer ležijo, umazani od blata, jogi vzmetnica, odeja in ogorki, pokajeni do konca ter živčno pohojeni v tla.

- Hej, fanta, kaj bo dobrega? - prihaja glas z desne.

- Premakni rit, pa ti bom povedal - odgovarja Emir, zleknen na jogiju.

Izza hrbtov se nama bliža obris.

Požene se v rov.

- Iz tretjega bataljona sem - pravi, ko si podamo roke.

- Mata čike?

Odprem tobačnico, zvrhano Galesa¹.

- Nas ne bojo vidli, ko kadimo? - vpraša Emir.

- Ne bojo, daleč so, pa še gosta megla je.

Z Emirjem kakor na ukaz prižgeva.

- Raje povej, kakšna situacija je tlele?

- Je zafukano?

- Danes so ta hrib orali z granatami. Nekemu borcu iz druge čete je šrapnel odnesel pol obraza. Na Metli, ki je dvakrat višji greben od tegale, imajo nekaj zisov². Vidiijo nas kot na dlani - zlagoma pravi oni iz tretjega bataljona.

- Pomeni: kdor preživi, bo jedel z zlato žlico - pripomni Emir.

- Ni tako slabo, kot zglada - ga tolaži óni - umira se tako ali drugače.

Strah leze vame kot vlaga. Jutri nas čaka brezplačno britje.

¹ Znamka kolumbijskih cigaret, leto proizvodnje 1974 (op. a.).

² Gorski top kalibra 76 mm (op. a.).

Pod pritiskom

(izbor)

pod pritiskom

1.

Doveli su nas na liniju. Blato i magla su posvuda. Jedva vidim čovjeka ispred sebe. Gotovo da držimo jedan drugoga za opasače, da se ne izgubimo. Prolazimo između zapaljenih kuća. Kolona se vuče uz klimave tarabe. Blato se lijepi za čizme i razvlači kao tijesto. Najljepše su ove linije, na koje prvi put dolaziš. Sve je novo, neobično i čupavo do jaja. Pogotovo kada preuzimaš liniju noću, a sutra kada se razdani, shvatiš da se nalaziš na vrhu eksera. Ugljenisane grede padaju sa krova i cvrče u blatu. Klipšemo uz ogromnu padinu. Trava je ljigava od magle. Ko padne, zaustavi kolonu, i obavezno opsuje predsjednika i državu. Kad samo pomislim da ćemo ovu noć spavati na ledini, zabole me hemoroidi. Vodič iz vojne policije izvodi nas na vrh čuke. Emir i ja preuzimamo plitki rov, u kojem se nalaze, isprljani blatom, jogi-dušek, jorgan i par čikova popušenih do džize i nervozno zabijenih u zemlju.

- Hej, momci, imal zime? - dopire glas sa naše desne strane.

- Haj' vamo pa ću ti reći - odgovara Emir ležeći na jogiju.

Prilazi nam kontura iza leđa.

Uskače u rov.

- Ja sam iz trećeg bataljona - govori nam dok se rukujemo.

- Imatel cigara?

Otvaram tabakeru punu Galesa¹.

- Nećel nas vidjeti dok pušimo? - pita Emir.

- Ma neće, daleko su odavde, a i magla je gusta.

I Emir i ja kao po komandi palimo cigare.

- Nego, de ti meni reci, kakva je situacija ovde?

- Jel jebeno?

- Danas su orali ovo brdo granatama. Jednom borcu iz druge čete, geler je otkinuo obraz. Na Metli, a to ti je čuka duplo veća od ove naše, imaju par zisova². Vide nas ko u fildžanu - polagano priča trećebataljonac.

- Znači, ko preživi, ješće zlatnom kaškom - dobacuje Emir.

- Nije tolko ni guravo kako izgleda - tješi ga trećebataljonac - valja mriti svakako.

Strah se uvlači u mene kao vlaga. Sutra nas sleduje besplatno brijanje.

¹ Marka kolumbijskih cigareta, god. proizvodnje 1974.

² Brdski top kalibra 76 mm.

* * *

Tvoja življenjska črta je prekinjena na dveh koncih. Dvakrat boš ranjen, od tega enkrat hudo, mi pravi ciganka. Dževada meče fižol, strmi v zrna, čakata te pot v tujino in dobra novica, sklene.

Razvrstil sem stvari po hierarhiji: 1. vojna
2. alkohol
3. poezija
4. ljubezen
5. spet vojna

Najljubši napev: Oj, postelja, čudaška reč, pravim ti, pozdravljena! pozdravljena!

Najbolj bedast citat: Erazmov, Vojna je ljuba tistemu, ki je ne pozna.

Najljubša barva: modra, vsi odtenki modre.

Najljubša knjiga: Plexus Henryja Millerja.

Najljubša pijača: domača slivovka.

Najljubše orožje: madžarski kalašnikov, številka puške SV-3059.

Najljubša jed: liter žganja in zavojček cigaret.

Najljubši citat: Postati nesmrten in nato umreti, Jean-Pierre Melville.

Neuresničena želja: da bi mi šrapnel pustil brazgotino na obrazu, pa bi bil frajer, ko bi stopil v krčmo. Potem sem zaspal, pokrit z blatno odejo.

2.

- Stavimo pet mark, da bo Jekleni pretekel njivo.

- A šteje, če preteče ranjen, ali mora ostati nedotaknjen?

- Kakorkoli, samo da preteče do bele hiše.

Jekleni, ki je dobil ime po usnjeni rokavici s ponikljanimi bodicami, leži za luknjičavo betonsko ogrado. Glavo si je prekril z rokami. Šipek betonski prah mu prši po laseh. Nahaja se natanko na pol poti do kritja. Krogle štiriinosemdesetke³ zadevajo v betonske stebre, prehajajo skoz špranje, se zabijajo v tla. Jekleni vstane, vzame zalet, rafal ga vrže na tla.

Igralci na srečo sedijo pod kutino v varnem zavetju.

- Jeklo, si živ?

- Kurac je živ, vidiš, da ne miga, še zine ne.

- Kdo je kriv, ga je kdo silil, da preteče njivo podnevi, lahko bi počakal na noč - seže v besedo tretji opazovalec.

Jekleni vnovič vstane, na vso moč prelaga čokate noge. Kot bi tekkel na mestu. Njegova pričeska »dolgi vrat« plahodra med pospeševanjem. Štiriinosemdesetka opravlja svoje delo. Jekleni finišira kot kak Ben Johnson.

- Daj pet mark.

- Dal ti bom kurac v glavo.

- No, a je pretekel?

- Je.

- Je bilo fer?

³ Puškomitraljez M-84 kalibra 7,62 z dvojnimi smodnikovim polnjenjem (op. a.).

* * *

Linija života ti se prekida na dva mjesta. Bićeš ranjen dva puta, od toga jednom teško, govori mi Ciganka. Dževada baca grah, gleda u zrna, zaključuje, očekuje te put u inostranstvo i dobar glas iz daljine.

Poredao sam hijerarhiju stvari: 1. rat
2. alkohol
3. poezija
4. ljubav
5. opet rat

Najdraži napjev: Oj krevete čudna spravo, pozdravljam te zdravo! zdravo!

Najgluplji citat: Rat je drag onom ko ga ne poznaje, od Erazma.

Najdraža boja: Plava, sve nijanse plavog.

Najdraža knjiga: Plexus Henryja Milera.

Najdraže piće: Domaća šljiva.

Najdraže oružje: Mađarski kalašnjikov, broj puške SV-3059.

Najdraže jelo: Litra rakije i kutija cigara.

Najdraži citat: Postati besmrtan a zatim umrijeti, Jean-Pierre Melville.

Neostvarena želja: Da mi geler napravi ožiljak na licu, da budem zajeban, kad uđem u kafanu. Onda sam zaspao pokriven blatnjavim jorganom.

2.

- Hajmo po pet maraka da će Čelični pretrčati njivu.

- Pika li se ako pretrči ranjen, il mora biti nedinut?

- Bilo kako, samo da pretrči do bijele kuće.

Čelični, nazvan tako zbog kožne narukvice sa niklovanim bodljama, leži iza šupljikave betonske ograde. Glavu je pokrio rukama. Fina betonska prašina sipi mu po kosi. Nalazi se tačno na pola puta do zaklona. Meci osamdesetčetvorke³, udaraju u betonske stubove, prolaze kroz šupljine, zabijaju se u zemlju. Čelični ustaje, hvata zalet, rafal ga obara na zemlju. Ljubitelji kocke sjede ispod dunje u dubokom zaklonu.

- Čelo, jes' živ?

- Kurac je živ, vidiš da ne mrda, nit ječi.

- Ko mu je kriv, jel ga neko tjero da pretrčava njivu preko dana, mogo je sačekati noć - ubacuje se treći posmatrač.

Čelični opet ustaje, pokreće zdepaste noge svom snagom. Kao da trči u mjestu. Njegova frizura "dugi vrat" vijori se od ubrzanja. Osamdesetčetvorka radi svoj posao. Čelični finišira poput Bena Johnsona.

- Daj pet maraka.

- Daću ti kurac u vugla.

- Pa, jel pretrčo?

- Jes'.

- Jel bilo fer i pošteno?

- Priznajem, jes'.

³ Puškomitraljez M-84 kalibra 7,62 mm sa duplim barutnim punjenjem.

- Bilo, priznam.
- A lahko v cigaretah?
- *Absolutno romantično.*
- *Absolutno romantično.*

Jekleni, s hrbtom naslonjen na hladni zid hiše, vzame prelomljene cigarete iz žepa. S tresočimi prsti si prižge polovičko. Popravi si frizuro. Otrese prah in prst z uniforme. Kri mu priteka v obraz. Noč je padla kot as na desetico pri kartah.

3.

Zgamba z nohtom frca človeške možgane s pite. Lomi jo z desnico, namaka v sol in nosi v usta. Z drugo roko prigrizuje mlad kravji sir iz bele polivinilaste vrečke (poškropljene z zmesjo možganov in krvi). Ksiht ima sajast od smodnikovih plinov. V naročju mu počiva puškomitraljez kal. 7,62 mm. Pred petimi minutami so v temle rovu sedeli avtonomaši⁴. Prek prsobrana visi še vedno toplo človeško truplo. Rafal mu je prepolovil lobanjo. Zasukam ga na hrbet. Iz notranjega žepa smb-vetrovke potegnem denarnico. Zrem v njegovo fotografijo. Imel je visoko čelo in poudarjene zalizke. Velike in melanholične oči. Z ostrim robom fotografije bezam kosce jabolka izza zob.

* * *

Sredi akcije je Deba zanetil ogenj za vogalom hiše, da bi posušil nogavice. Na drugem koncu je ob zid prislonil avtomat. Avtonomaši so udarili kontro. Deba so ujeli živega in neoboroženega. Zvezali so mu roke z vrvjo za hrbtom in ga ustrelili za hlevom.

* * *

Potem ko so nas zamenjali na položajih, smo še istega dne zvečer odrinili v krčmo. Pili smo na račun 5. korpusa, kar pomeni zastonj. Zgamba je v vrč žganja metal modre valiume. Žganje smo zlivali vase iz kozarcev za dva deci. Krčmar je prinesel prigrizek, suho meso in trdi sir, na račun hiše. Imel je dobrodušen fris. Zdel se mi je kot kak izkušen gostinec. Natararica, Romunka, se mu je pritožila, ker smo pili zastonj. Skušal jo je pomiriti. Pod ustnicami so ji moleli zobje, razmaknjeni kot pri grabljah. Pravi, da je hodila z nekim tipom iz naše brigade, ki so ga imenovali Pek. Po nekaj litrih žganja smo se lotili krčme. Merili smo nad točilni pult, v ogledalo in na police za pijačo. Iz zvočnikov kasetofona je, preglašena s streli, cvilila narodnozabavna lajna. Trudil sem se zadeti plastični muhalnik, zataknen za žebelj na lesenem opažu. Na terasi smo razmetali plastične mize in stole. S puškinim kopitom smo premlatili par občanov, ki so se uprli našim dejanjem. Razorožili smo tri policiste in jih postavili v vrsto pred frizerski salon. Krčmar nas je z lado zapeljal v šolo, kjer smo bili nastanjeni, deset

⁴ Oboroženi privrženci Fikreta Abdića (op. a.).

- A možel u cigarama?
- *Apsolutno romantično.*
- *Apsolutno romantično.*

Čelični leđima oslonjen o hladni zid kuće vadi slomljene cigare iz džepa. Drhtavim prstima pripaljuje pola cigare. Popravlja frizuru. Skida prašinu i zemlju sa uniforme. Krv mu se vraća u lice. Noć pada kao kec na desetku u kartama.

3.

Zgemba noktom skida ljudski mozak sa maslenice. Kida komade desnom rukom, umače u so i stavlja u usta. Prstima druge ruke, iz bijele najlonske kese (poprskane smjesom mozga i krvi) mezi mladi kravlji sir. Faca mu je garava od barutnih gasova. U krilu drži puškomitraljez kal. 7,62 mm. Prije pet minuta u ovom rovu sjedili su autonomaši⁴. Preko grudobrana, presavijen je još uvijek vruć leš. Rafal mu je prepolio lobanju. Okrećem ga na leđa. Iz unutrašnjeg džepa njegove smb-vjetrovke vadim novčanik. Gledam u njegovu fotografiju. Imao je visoko čelo i izražene zaliske. Krupne i melanholične oči. Oštrom ivicom njegove fotografije vadim komade jabuke između zuba.

* * *

Usred akcije Deba je naložio vatru iza ćoška kuće, da osuši čarape. Na drugom kraju kuće automat je prislonio na zid. Autonomaši su udarili kontru. Debu su uhvatili živog i nenaoružanog. Svezali su mu žicom ruke na leđa i strijeljali ga iza štale.

* * *

Naveče, istog dana, nakon što smo smijenjeni sa linije, otišli smo u kafanu. Pili smo na račun 5. korpusa, što znači džabe. Zgemba je u bokal rakije ubacivao plave valijume. Lokali smo rakiju iz čaša od dva decilitra. Gazda je donio mezu, suho meso i tvrdi sir, na račun kuće. Imao je dobroćudnu facu. Izgledao mi je kao iskusan ugostitelj. Konobarica, Rumunka, žalila se gazdi što pijemo džabe. On ju je umirivao. Ispod usana virili su njeni zubi, razmaknuti kao oni na grabljama. Kaže da je hodala sa nekim tipom iz naše brigade kojeg su zvali Pekar. Nakon nekoliko litara rakije počeli smo cijepati kafanu. Pucali smo iznad šanka, po ogledalu i rafama za piće. Prigušen pucnjavom, narodnjak je cijekao iz zvučnika kasetofona. Pokušavao sam pogoditi plastični muhomlat, zakačen o ekser na lamperiji. Na terasi smo razbacali plastične stolove i stolice. Iskundačili smo par mještana koji su se pobunili protiv naših postupaka. Razoružali smo tri civilna policajca i postrojili ih ispred frizerskog salona. Gazda nas je ladom odbacio u školu, gdje smo bili smješteni, deset kilometara dalje

⁴ Naoružani sljedbenici Fikreta Abdića.

kilometrov od krčme. Zunaj se je ulila ploha. Brisalci so drseli po prednji šipi kot kazalci na tlakomeru. Ta večer ni bilo ničesar več, kar bi povedal.

od somraka do zore

Ramo Puškar je zalučal ročno bombo na močvirje za vrsto lesenih hišk, razvrščenih vzdolž slepe ulice. Detonirala je blizu krčme Rogovi. Žabe v zelenkastih mlakužah so regljale, kot da se ni nič zgodilo. Pri fontani smo gasili žejo z žganjem in skopskim pivom. Tam, kjer bi morala brizgati voda, se je razraščalo visoko grmičje. Njegove kuštrave veje so spominjale na lase mladoletnih beguncev, predramljenih iz sna. Betonska fontana je stala na dveh ravneh. Na spodnji smo sedeli Ani, Sudo Čupija, Dado Skvo in jaz. Že kako uro smo popivali sami, ker se je ženski del družbe odpravil spat. Gorak polnočni veter je šumel v krošnji dvovrhe breze, ki se je košatila nad našimi dolgolasimi glavami. Udarni sunek eksplozije je ustvaril umetni veter kratke sape. Polivinilaste vrečke, napolnjene z vročim zrakom, so se dvigale k nebu, med roje pritlikavih zvezd. V pivsko pločevinko sem natočil domače žganje. Nekaj sem ga zlil po prstih in razmazal kot kremo. Zarinil partner⁵ med usta. V levi roki držal pločevinko tik ob obrazu. Z drugo sem kresnil plastični vžigalnik in ga polagoma približal konici cigarete. Izgorevanje plina je za hip obsijalo naše obraze, iznakažene od alkohola. Iz pločevinke je švignil zubelj, razpotegnjen kot lipan ponvar⁶. Zgorele so mi trepalnice in pramen las, ki je ušel iz konjskega repa, zvezanega z rdečo elastiko. Se vnele dlani. Udarjajoč se po stegnih sem pogasil ogenj. Zoglenele beljakovine dlak so vonjale po žveplu. Žganje smo kupili od moškega, ki je premogel dva vzdevka: Duša in Grbin. Bil je skorajda brez trupa. Noge so mu rasle naravnost iz vratu. Na zmečkanem obrazu so izstopali črni brki, podobni železnim klamfam. Pogostoma smo trgovali z njim. Nikoli nas ni zajebal. Tokrat smo kupovali ponoči. S Sudom nisva mogla videti, ali v steklenici valovijo bela zrnca. Hari Kljaja mi je nekoč pravil, da se ti od tega klinčevega praška lahko skrivenčijo usta.

- Duša je vojni dobičkar! - je vpil Sudo.

- Gnoj.

- Vesolje nas opazuje - je rekel Ani.

Roke so me polagoma začele skeleti. Bolečine ni bilo, ker je zanič žganica močan anestetik. Duša ni Duša. Njegovo žganje je brezdušno. Bolj se mu poda vzdevek Grbin oziroma glavonožec v človeški obliki.

Prišlo je pet bednih civilnih policistov.

Mislili so, da smo mi vrgli tisto bombo.

Prijeli so ostale tri, mene so pustili, ker sem bil na berglah.

- Invalid, prost si, zmigaj se domov - je rekel uniformirani idiot.

Sudu in Aniji so nadeli lisice.

⁵ Znamka cigaret (op. prev.).

⁶ Lokalno ime za ribo, ki gre v ponev (op. a.).

od kafane. Vani je počeo pljusak. Brisači su klizili po šoferšajbi, kao kazaljke na tlakomjeru. Te večeri nije bilo više ničega za priču.

od sumraka do zore

Ramo Puškar je bacio ručnu bombu na baru iza niza drvenih kućica, koje su bile poredane uzduž slijepe ulice. Detonirala je u blizini kafane Rogovi. Žabe u zelenkastim mlakama su kreketale kao da se ništa nije desilo. Pored fontane smo gasili žed rakijom i skopskim pivom. Na mjestu odakle je trebao šikljati vodoskok, izđikljalo je zimzeleno žbunje. Njihove kuštrave grane nalikovale su kosi maloljetnih izbjeglica, probuđenih iz sna. Betonska fontana je bila na dvije etaže. Sjedili smo na donjem nivou, Ani, Sudo Čupija, Dado Skvo i ja. Već sat vremena smo lokali sami, jer je ženski dio društva otišao na spavanje. Topličasti ponoćni vjetar je mrmorio u krošnji dvokrake breze, čiji su se bremeniti ogranci nadvijali nad našim dugokosim glavama. Udarni val eksplozije je formirao umjetni vjetar kratkoga daha. Najlonske kese ispunjene vrelim zrakom dizale su se prema nebu, gdje su bokorile patuljaste zvijezde. U limenku piva nasuo sam domaće rakije. Nešto sam prolio po prstima i rastrljao kao kremu. Zabio Partner između usana. U lijevoj ruci držao limenku vrlo blizu lica. Drugom rukom kresnuo plastični upaljač i polako ga prinio vrhu cigare. Sagorijevanje plina je za trenutak obasjalo naše face unakažene alkoholom. Iz limenke je suknuo plamen dug ko lipljen tavaš⁵. Izgorile su mi trepavice i jedan uvojak što je ispaao iz konjskog repa zavezanog crvenom gumicom. Zapalile mi se šake. Ugasio sam vatru udarajući se po bedrima. Ugljenisani proteini dlaka su vonjali na sumpor. Rakiju smo kupili od čovjeka koji je bio vlasnik dva nadimka: Duša i Grbin. On gotovo da nije imao trupa. Noge su mu izrastale direktno iz vrata. Na zgužvanom licu dominirali su crni brkovi, čiji izgled je podsjećao na gvozdene klamfe. Često smo išli pazariti kod njega. Nikad nas nije zajebo. Ovaj put smo kupovali noću. Sudo i ja nismo vidjeli da li se unutar staklene flaše lelujuju bijele mrvice. Hari Kljaja mi je jednom pričao da se od ove praškulje mogu čovjeku iskriviti usta.

- Duša je ratni profiter! - derao se Sudo.
- Govno od čovjeka.
- Svemir nas motri - rekao je Ani.

Ruke su mi lagano bridile. Boli nije bilo, jer je brlja moćan anestetik. Duša nije Duša. Njegova rakija je bezdušna. Bolje mu pristaje nadimak Grbin, ili glavonožac u ljudskom obliku.

Došlo je pet usranih civilnih policajaca.

Mislili su da smo mi bacili onu bombu.

Uhapsili su njih trojicu, mene su pustili zbog toga što sam hodao na štakama.

- Invalid, slobodan si, haj' kući - rekao je jedan uniformirani idiot.

⁵ Lokalni naziv za ribu koja može stati u kuhinjsku tavu.

Skvo je šel za njimi.

V koloni so krenili proti postaji, oddaljeni petdeset metrov od fontane.

Po nekaj minutah sem sklenil, da pojdem proti MNZ.

Hodil sem ob Čajinem potoku. Tenak sloj vode je drsel po s travo obraslem betonskem dnu in odplavljal mestne fekalije v reko Mutnico. Kosci pisanega stekla, raztreseni med travno goščo, so se iskrili, vpijajoč fotone nebesnih teles.

Pred policijsko postajo se je bleščal velikanski reflektor, ovenčan z oblakom mušic. Pri vhodu je bil parkiran golf dvojka.

Brkati vratar me je spustil noter.

Skvo mi je dejal, da sta Ani in Sudo zbežala.

Nameril sem se proti izhodu, zabijajoč konice bergel v linolej.

Brko me je ustavil z besedeami, da sem prijet.

- Kdo je prijet, mater ti jebem avtonomaško!

Šel sem ven.

Odvrgel bergle in lovil ravnotežje na zdravi nogi kot brezglav žerjav.

Spustil hkrati kavbojke in gate do kolen.

Se zgrabil za jajca in batino.

- Ta jajca so branila Hasov vrh!

Psoval sem mu mrtve otroke, grobove in muhe pušk, avtonomaške hlebce, arbortirane zarodke, cazinski burek ...

Skvo in policista so stopili na plano.

Poskakovaje po eni nogi in rjoveč sem se primajal do okna vratarnice.

Udrihajoč vsevprek sem z desnim laktom razbil šipo.

Pod komolcem se je razprla rana, zevajoča kot usta Hanke Paldun med refrenom popevke.

Brko je povetil glavo, vsi so molčali.

Skvo je iskal prvi povoj, da bi mi povil roko.

Sedel sem na pokrov golfa.

Si stežka navlekel hlače.

Nekdo je prinesel povoj in Skvo me je obvezal.

Nato se je prikazal policist s teniško kapo.

Z ramena je snel majhno črno puško, ki smo ji rekli pragica.

V njen okvir je šlo dvajset krogel kalibra 7,62 mm.

Odpel jo je.

Uperil cev v moje mednožje.

- Zdaj povej, kar si rekel prej!

- Jebem ti mater, petkrat sem bil ranjen v Avtonomiji!

- No, reci, da sem avtonomaš!

Vedel sem: če zinem A, me bo tip preresetal.

Molčal sem ko riba in zrl v asfalt pred sabo.

Imel je večja jajca od mene.

Tedaj se je Brko ojunačil in mi začel psovati vse po vrsti.

Sreča, da sem bil ranjen, sicer bi me poteptali v prah.

Prevzela nas je vojaška policija, ki je imela prostore (prebarvane kričeče rumeno) v bližini MNZ.

Vtaknili so naju v prehodno celico.

Sudi i Aniju su stavili lisice.

Skvo je išao za njima.

Krenuli su u koloni prema stanici udaljenoj pedeset metara od fontane.

Nakon nekoliko minuta odlučio sam da krenem prema MUP-u.

Hodao sam uz Čajin potok. Tanak film vode je klizio niz zatravljeno betonsko dno, odnoseći gradske fekalije u rijeku Mutnicu. Djelići šarenog stakla, razbacani u vodenoj travi, iskrili su upijajući fotone nebeskih tijela.

Pred policijskom stanicom blještao je ogroman reflektor krunisan oblakom mušica. Blizu ulaza je bio parkiran sivi golf dvojka.

Brkati portir me pustio unutra.

Skvo mi je rekao da su Ani i Sudo pobjegli.

Krenuo sam prema izlazu, pritiskajući vrhovima štaka linoleumske ploče poda.

Brko me je zaustavio rekavši da sam uhapšen.

- Ko je uhapšen, djete ti jebem autonomaško!

Izišo sam napolje.

Odbacio štake balansirajući na zdravoj nozi poput ošamućenog ždrala.

Spustio sam dupljak Leviske i gaće do koljena.

Uhvatio se za muda i karinu.

- Ova su muda branila Hasin vrh!

Psovo sam mu mrtvu djecu, grobove i nišane, pogače autonomaške, abortirane embrione, cazinske kljukuše...

Skvo i još dvojica policajaca su izašli napolje.

Skakuto sam na nozi, i urlajući došo do prozora portirnice.

Razmahavši se, desnom podlakticom sam razbio prozor.

Ispod lakta otvorila mi se rana zjapeći kao usta Hanke Paldum u refrenu pjesme.

Brko je oborio glavu, svi su šutjeli.

Skvo je tražio prvi zavoj da mi previje ruku.

Sjeo sam na haubu golfa.

Jedva navukao hlače.

Neko je donio zavoj i Skvo me je previo.

Onda se pojavio jedan policajac sa teniserskim kačketom.

Sa ramena je skinuo malenu crnu pušku, koju smo zvali pragica.

U njen okvir je stajalo dvadeset metaka kalibra 7,62 mm.

Otkočio je na rafal.

Uperio cijev u moje međunožje.

- Haj' sad reci ono od maloprije!

- Jebem ti mater, ja sam pet puta ranjavan na Autonomiji!

- Probaj reći da sam autonomaš!

Znao sam: ako kažem A, čovjek će me izrafalati.

Ćuto sam ko zaliven, gledajući u asfalt ispred sebe.

Imo je veća muda od mene.

Tad se brko okuražio i počeo mi jebavati sve po spisku.

Sreća što sam bio ranjen, inače bi me zgazili ko majmuna.

Preuzela nas je vojna policija, čija je zgrada (obojana u drečavo žuto) bila u blizini MUP-a.

Tam sta na vojaški postelji počivala (znova prijeta) Ani in Sudo. Na stenah so bili vrisani datumi, imena zapornikov, stoječi kurci s kosmatimi jajci, prebodena srca, džamije v poševnih perspektivah, kače, ovite okrog nožev, erotični verzi, polmeseci in zvezde, drhteče začetnice.

Dali so nam obrok želatinastih makaronov z nečim, kar je zgledalo kot meso.

Kri mi je predirala skozi povoj in se cedila po roki.

Vojaški policist Sajo Velagin me je z mercedesom prepeljal do mestne bolnišnice, ostale tri so spustili domov.

Na urgenci mi je kratko postrizena svetlolasa sestra pregledala rano in jo znova povila.

– Samo pijete in razbijate krčme, taki borci ste vi iz Krupe.

– Kaj pa ne osvobodite svojega mesta? Tam delate svinjarije!

Posadili so me v invalidski voziček in porinili v sobo.

Nisem mogel hoditi z berglami, ker je bila rana prav tam, kjer ročaj seda na roko.

Operacijo so preložili do streznitve.

Anestezija ni bila združljiva z alkoholom.

Vso noč sem prebedel in navpično držal presekan roko, da ne bi krvavela.

Zjutraj mi je kirurg v operacijski dvorani pri močni luči pritisnil lokalno anestezijo.

Vsebina injekcije se je hipoma prijetno razširila po tkivu kot čudežna ledena voda.

S kazalcem je pobežal po rani, iščoč koščke stekla.

V vreznino je cikcakasto zatlačil dolg, belo obarvan gumijast trak, ki mu je rekel venčni listič.

Jo zašil s sedmimi šivi.

Z enega konca rane je molel venčni listič, iz katerega je mezel rumenkast gnoj.

Oseminštirideset ur sem preždel v bolnišnici.

Vseskozi so s položajev prihajali sveži težki ranjenci.

Odpustili so me domov zaradi pomanjkanja postelj.

Devet dni sem bil razpet na spužvi UNHCR.

Mati mi je z rivanolom previjala rano na roki in nogi.

Istočasno je tudi moj oče ležal ranjen v drugi sobi.

Stopil je na pohodno mino zaklopko, ki mu je odtrgala pol stopala.

Komaj sem čakal, da mi poberejo šive, pa bi se odpravil v mesto.

Umiral sem od dolgčasa.

Začel pisati poezijo:

Skoz prednjo muho na puški opazujem zvezde
Kako vnamar razsipavajo svoj sijaj
Ko umirajo, ne trpijo zavoljo izgona
Iz lastnega tkiva in s tega sveta
je moja puška polna zafukanega sentimenta.

Prevedla Sonja Polanc

Uveli su nas u tranzitnu ćeliju.

Tamo su na vojničkom krevetu odmarali (ponovo uhapšeni) Ani i Sudo.

U zidove su bili ucrtani datumi, imena zatvorenika, uzdignuti kurčevi sa dlakavim jajima, probušena srca, džamije u kosim perspektivama, zmijske uvijene oko noževa, erotski stihovi, polumjeseci i zvijezde, drhtavi inicijali.

Dali su nam da jedemo neke želatinozne makarone sa navodnim mesom.

Krv mi je probijala zavoj, cijedeći se niz ruku.

Vojni policajac Sajo Velagin Mercedesom me odbacio u gradsku bolnicu, njih trojicu su pustili kućama.

U hitnoj pomoći, kratko očiššana plavokosa sestra mi je pregledala ranu, i ponovo je previla.

- Takvi ste vi borci, Krupljani, samo pijete i razbijate kafane.

- Što ne oslobodite svoj grad? Pa tamo pravite pizdarije!

Posadili su me u invalidska kolica i odgurali u sobu.

Nisam mogao hodati na štakama, jer je rana bila tačno na mjestu gdje plastični dio štake naliježe na ruku.

Operacija je odgođena dok se ne otriježnim.

Anestezija je bila nespojiva sa alkoholom.

Čitavu noć sam bio budan, držeći uspravno rasječenu ruku da ne krvari.

Ujutro mi je hirurg u operacionoj sali pod jakim svjetlom udario lokalnu anesteziju.

Sadržina injekcije se začas ugodno proširila tkivom kao čudesno ledena voda.

Kažiprstom je pročačkao ranu tražeći komade stakla.

U posjekotinu cik-cak ugurao dugačku gumenu traku bijele boje, koju je zvao latica.

Zašio je sa sedam kopči.

Na jednom kraju rane virila je latica, iz koje je izbijao žućkasti gnoj.

Četrdeset osam sati dreždio sam u bolnici.

Non-stop su sa linija pristizali svježiji teški ranjenici.

Otpustili su me kući zbog nedostatka kreveta.

Devet dana sam bio raspet na UNHCR-spužvi.

Mati mi je Rivanolom previjala ranu na ruci i nozi.

U isto vrijeme i moj otac je u drugoj sobi ležao ranjen.

Stao je na nagaznu minu klackalicu, koja mu je odbila pola stopala.

Jedva sam čekao vađenje konaca, pa da izađem u grad.

Raspadao sam se od dosade.

Počeo pisati poeziju:

Kroz prednji nišan posmatram zvijezde

Njihovo bezinteresno rasipanje sjaja

Kad umiru, ne pate zbog izgnanstva

Iz vlastitog tkiva, i sa ovog svijeta

Moja puška je puna jebenog sentimenta.

Under Pressure

(selection)

under pressure

1.

We were brought to the line. There's mud and fog everywhere. I can hardly see the man before me. We're practically holding each other by the belts in order not to get lost. We're passing by burnt-down houses. The file drags itself along the rickety fences. The mud sticks to the boots and draws out like dough. They're the most beautiful – those lines you come to for the first time. Everything is new, unusual and scary like hell. Especially when you're taking over the line at night, and in the morning, when it gets light, you realise you're perched on top of a nail. Charred beams are falling from the roofs and sizzle in the mud. We're stumbling up a huge slope. The grass is slithery because of the fog. Whoever falls over stops the entire file and each time curses the president and the state. When I think of spending this night out in the open, my haemorrhoids ache. Our guide from the military police takes us up to the top of the peak. Emir and I take over the shallow trench, in which, stained by mud, there are lying a mattress, a blanket and a couple of cigarette ends smoked all the way to the butts, nervously stuck into the ground.

– Hey guys, is it cold? – we hear a voice from the right.

– Come 'ere, and I'll tell you – Emir replies, lying on the mattress.

A silhouette approaches from behind our backs and jumps into the trench.

– I'm from the 3rd Battalion – he says, shaking hands.

– Got any cigarettes?

I open the cigarette case full of Gales¹.

– Won't they see us if we smoke? – Emir asks.

– They won't, they're far away, and the fog is thick.

Emir and I light our cigarettes as if upon command.

– But, tell me, what's the situation here like?

– Is it fuckin' bad?

– Today they ploughed this hill with shells. A Second Squad fighter's face got torn off by shrapnel. Up on Metla – a peak twice as high as this one – they have a couple of Zises². They can see us like in a coffee-cup – the guy from the 3rd Battalion is slowly telling us.

– This means that whoever survives will eat with a golden spoon – Emir throws in.

– It's not as tough as it seems – the 3rd Battalion guy is cheering him up – this is definitely worth dying for.

¹ Brand of Columbian cigarettes, year of production 1974.

² 76 mm anti-tank gun.

Fear is creeping into me like dampness. We're up for a free shave tomorrow.

* * *

Your lifeline is interrupted twice. You'll be injured twice, once badly, the Gypsy woman is telling me. Dževada is throwing the beans, looking at them, and saying – a journey abroad is coming up, and good news from somewhere far away.

I put things in hierarchic order: 1. war
2. alcohol
3. poetry
4. love
5. war, again

Favourite tune: Hey bed, you strangest thing, I say hello to you! Hello!

Stupidest quote: War is delightful to those who have had no experience of it, by Erasmus.

Favourite colour: Blue, all nuances of blue.

Favourite book: Plexus, by Henry Miller.

Favourite drink: Home-brewed plum-brandy.

Favourite weapon: Hungarian Kalashnikov, No. of the gun SV-3059.

Favourite dish: A bottle of brandy and a packet of cigarettes.

Favourite quote: To become immortal and then die, by Jean-Pierre Melville.

Unfulfilled desire: Get a scar on the face from shrapnel to look tough when I enter a bar. Then I fell asleep covered by a muddy blanket.

2.

- Let's bet 5 marks that Steely will run across the field.
- Does it count if he gets hurt or does he have to be unharmed?
- Whichever, as long as he gets to the white house.

Steely, so nicknamed because of his leather bracelet with nickel-plated spikes, is lying behind the perforated concrete wall. He's covered his head with his hands. Fine concrete dust is spraying onto his hair. He's exactly halfway from the shelter. Eighty-four bullets³ are hitting the concrete posts, swishing through the holes, thudding into the ground. Steely is getting up, taking a spring, a blast knocks him onto the ground. The bet-placers are sitting under a quince-tree in deep shelter.

- Steely, you alive?

- The hell alive, can't you see he ain't moving, not even groaning.

- His problem, nobody made him run across that field at day, he could've waited till night – a third observer cuts in.

Steely gets up again, moves his podgy legs with all his might. He looks as if running on the spot. His 'long-neck' hairdo is fluttering with the rush. The eighty-four is doing its business. Steely is finishing like Ben Johnson.

³ M-84 machinegun 7.62 calibre bullets with double charge.

- Give me 5 marks.
- I'll give you shit.
- Did he run across or didn't he?
- He did.
- Was it all fair and square?
- It was, all right.
- Can you pay me in cigarettes?
- *Absolutely romantically.*
- *Absolutely romantically.*

Steely is leaning with his back against the house, dragging broken cigarettes from his pocket. With trembling fingers he lights one half of a cigarette. Straightens his hair. Brushes off the dust and dirt from his uniform. Blood is coming back into his cheeks. Night is falling like an ace on the ten in cards.

3.

Zgemba is removing human brain from the pie. He's breaking off the parts with his right hand, dipping them in salt and putting them into his mouth. With the fingers of his other hand he's poking young cow cheese out of a white plastic bag (sprinkled with a mixture of brain and blood). His face is covered in soot from the powder gases. He's holding a 7.62 mm calibre machinegun in his lap. Five minutes earlier, the autonomous⁴ were sitting in this same trench. There's a corpse, still warm, lying bent over the parapet. The blast cut his skull in two. I turn him on the back. I pull out the wallet from the breast pocket of his camouflage anorak. I look at his photo. He had a high forehead and pronounced whiskers. Big and melancholy eyes. With the sharp edge of his photo I pick parts of the apple from between my teeth.

* * *

In the middle of the action, Deba lit a fire behind the corner of the house to dry his socks. He put his machinegun against the wall at the other end. The autonomous struck back. Deba was caught alive and unarmed. They tied his hands behind his back with a wire and shot him behind the stable.

* * *

That evening, after we'd been moved from the line, we went to a bar. Our drinks were on the 5th Corpus, that is, for free. Zgemba was throwing blue Valiums into the brandy jars. We were knocking back brandy from 2-decilitre glasses. The landlord brought some food, smoked ham and hard cheese, on the house. He had a kind face. He looked like an experienced host. The waitress, a Romanian woman, complained to him about us drink-

⁴ Armed followers of Fikret Abdić.

ing for free. He calmed her down. Her teeth were protruding from under her lips, apart like the teeth of the rakes. She said she was seeing a guy from our brigade we used to call Baker. After a few litres of brandy we started smashing down the bar. We were firing at the bar, the mirror and the shelves with the drinks. Muffled by the gunfire the folk music was screeching from the speakers of the cassette player. I tried to hit the plastic flycatcher hanging from a nail in the wooden panelling. We threw the plastic tables and chairs out onto the terrace. We yelled at a couple of villagers who complained about our acts. We disarmed three civil policemen and lined them up before the hairdresser's. The landlord gave us a ride in his Lada to the school where we were stationed, ten kilometres from the bar. It started to rain outside. The wipers were sliding across the windscreen like the pointers of the barometer. Nothing else worth talking about happened that night.

from dusk to dawn

Ramo the Gunman threw a hand grenade into a pond behind a cluster of little wooden houses lined along a blind alley. It detonated near the Horns Inn. The frogs in the greenish puddles kept on croaking as if nothing had happened. We were sitting by the fountain, quenching our thirst with brandy and beer from Skopje. Where the water-jet was supposed to be, there grew an evergreen bush. Its crooked branches looked like the hair of underage refugees woken from a dream. The concrete fountain had two storeys. We were sitting on the lower one, Ani, Sudo the Jug, Dado Squaw and me. We'd been drinking alone for an hour; the female part of the company had gone to sleep. A warm midnight breeze was murmuring in the crown of the two-armed birch tree the thick branches of which were leaning above our longhaired heads. The blast of the explosion produced a short whiff of artificial wind. Plastic bags filled with hot air were rising towards the sky scattered with dwarfish stars. I poured some home-brewed brandy into a beer can. I spilt some over my fingers and smeared it like cream. Stuck a Partner between my lips. I was holding the beer can very close to my face in my left hand. With the other hand I lit the plastic lighter and slowly brought it to the tip of the cigarette. The burning gas for a moment illuminated our faces flushed by alcohol. The flame whooshed from the can, as long as a 'pan' umber.⁵ My eye-lashes had burnt, and a lock of hair that was sticking out of the ponytail tied with a red elastic band. My fists were burning. I put down the fire thumping my thighs. The charred protein of the hairs smelt like sulphur. We'd bought the brandy from the guy who had two nicknames: Soul and Humpback. He practically had no body. His legs were growing directly from his neck. The main feature on his crumpled face was his black moustache looking

⁵ In the original, umber 'tavaš', a local name for the fish that can fit into a pan.

like iron clips. We often shopped from him. He never fucked us up. This time we did our buying at night. Sudo and I didn't see whether there were white flakes hovering in the bottle. Hari Kljaja once told me that such specks of dust can twist one's mouth.

- Soul is a war profiteer! - Sudo shouted.

- A piece of shit, not a human being.

- The Universe is watching us! - Ani said.

My hands were tingling. There was no pain, booze is a strong anaesthetic. Soul has no soul. His brandy too is soulless. The nickname Humpback suits him better, or a cephalopod in human form.

Five shitty civil policemen arrived.

They thought we were the ones who'd thrown the grenade.

They arrested those other three guys and let me go because I was walking on crutches.

- You invalid, you're free, go home - said one of those uniformed morons.

They handcuffed Sudo and Ani.

Squaw followed.

They walked in single file towards the station some fifty metres away from the fountain.

After a few minutes I decided to go to the main police station.

I walked along the Čajin Potok stream. The thin film of water was slithering down the grassy concrete bed taking the town's sewage into the Mutnica River. Fragments of coloured glass scattered in the wet grass were glittering, absorbing the photons of heavenly bodies.

A huge floodlight crowned by a cloud of flies was beaming in front of the police station.

A grey Golf 2 was parked near the entrance.

The moustached doorman let me in.

Squaw told me that Ani and Sudo had fled.

I headed towards the exit, pressing down the linoleum floor with the tips of my crutches.

The moustached guy stopped me and told me I was arrested.

- What d'you mean arrested, you goddamn autonomous child!

I went out.

I threw off the crutches balancing on my good leg like a stunned crane.

I dropped my fake Levi's and my pants down to the knees.

Grabbed my balls and my dick.

- These balls were defending Hasin Vrh!

I cursed his dead children, graves and targets, autonomous bread, aborted embryos, Cazin pies...

Squaw and two policemen came outside.

I was hopping on one leg and, howling, reached the window of the doorman's room.

I started swinging my arms and broke the window with my right elbow.

A wound opened up and gaped like the mouth of Hanka Paldum singing a refrain.

The moustached one lowered his head; everybody was quiet.
Squaw asked for a bandage to treat my wound.
I sat on the hood of the Golf.
Hardly managed to pull up my trousers.
Somebody brought the bandage, and Squaw dressed my wound.
Then a policeman appeared wearing a tennis cap.
He removed from his shoulder a small black gun we called 'pragica'.
Its frame held twenty 7.62 mm calibre bullets.
He triggered it off for a blast.
Pointed the barrel at my loins.
- Go on, repeat what you said earlier.
- Fuck you, I was wounded five times in the Autonomous territory!
- Try calling me autonomous!
I knew it: If I'd said as much as A, the guy would've riddled me.
I kept still as a mouse and stared at the asphalt before me.
He had more guts than me.
Then the moustached one got brave and started cursing me, everybody he could think of.
Lucky I was wounded, otherwise they'd have finished me off like a monkey.
We were taken over by the military police; their HQ (painted bright yellow) was near the police station.
They put us into a transit cell.
There, resting on a military bed, were Ani and Sudo (re-arrested).
On the walls there were dates, names of inmates, erect dicks with hairy balls, perforated hearts, mosques in oblique perspectives, snakes curled around knives, erotic verse, half-moons and stars, rickety initials.
They gave us some jelly-like pasta with alleged meat to eat.
Blood was sipping through my bandage and running down my arm.
The military policeman Sajo Velagin took me to the town hospital in his Mercedes; the other three were released.
At the emergency ward a nurse with short blond hair dressed my wound.
- Some soldiers you guys from Krupa, all you do is drink and smash up bars.
- Why don't you liberate your own town? And cause trouble there?!
They put me in a wheel chair and pushed me into a room.
I couldn't walk on crutches as the wound was right where the plastic part of the crutch was supposed to touch the arm.
The operation was postponed until I sobered up.
Anaesthesia was incompatible with alcohol.
I stayed awake all night, holding my injured arm upwards in order not to bleed.
In the morning the surgeon in the operating room gave me a shot of local anaesthetic under strong light.
The drug for a moment pleasantly spread through the tissue like miraculous ice-cold water.

He poked the wound with his index finger looking for pieces of glass.
Into the wound he zig-zagged a long white rubber band he called 'petal'.
Gave me seven stitches.

The 'petal' was sticking out at one end, seeping yellowish pus.

I was stuck in the hospital for forty-eight hours.

Fresh badly wounded soldiers kept coming in from the front lines.

They released me because they were short of beds.

I spent nine days lounging on a UNCHR mattress.

Mother was treating my wounds on the arm and the leg with Rivanol.

At the same time my father was lying in the other room, badly wounded.

He'd stepped on a mine that tore off half of his foot.

I could hardly wait for them to remove the stitches so I could go to town.

I was falling apart with boredom.

I started writing poetry:

I watch the stars through the sight

Their disinterested squandering of brilliance

When they die, they don't suffer expulsion

From their own tissue, and from this world

My gun is full of damned sentiment.

Translated by Lili Potpara

Magdalena Tulli se je rodila leta 1955 v Varšavi. Leta 1995 je debitirala s knjigo *Sanje in kamni* (*Sny i kamienie*), ki ji je še isto leto prinesla prestižno nagrado Kościelskih, kmalu pa so jo prevedli v nemščino, angleščino in češčino. Leta 1998 je izdala kratki roman *V rdečini* (*W Czerwieni*), preveden v nemščino, francoščino, latvijščino, češčino in madžarščino. Leta 2003 je izšel roman *Kolesje* (*Tryby*).

Pisateljica tudi prevaja iz italijanske in francoske književnosti (med drugimi Itala Calvina, Marcela Prousta in Fleur Jaggy).

Magdalena Tulli was born in 1955 in Warsaw. Her first book *Dreams and Stones* (*Sny i kamienie*, 1995) received the prestigious Koscielskih literary award. It was translated into German, English and Czech. In 1998 her short novel *In the Red* (*W Czerwieni*) was published and it was translated into German, French, Latvian, Czech and Hungarian. In 2003 the novel *The Wheels* (*Tryby*) was published.

She translates from the Italian and French literature (e. g. Italo Calvino, Marcel Proust and Fleur Jaggy).

Magdalena Tulli



Sanje in kamni

Tako kot vsa drevesa požene drevo sveta na začetku vegetacije nežne, zlatenkaste liste, ki se sčasoma pobarvajo temno zeleno in dobijo srebrn lesk. Kasneje so rumeni in rdeči, kot bi goreli v živih plamenih, ko pa so že zgoreli, rjavijo in odpadajo, razcefrani in preluknjani, podobni upepeljenemu papirju, od rje prežrtim konzervam. Ves čas, tudi na začetku vegetacije, ko je najlepše in poje med vejami največ ptičev, raste globoko v zemljo vlažno in temno protidrevo, ki ga glodajo črvi. Podzemeljsko deblo je podaljšek nadzemeljskega, vsaka veja je z nevidnim akveduktom povezana s protivejo, zasuto s tonami zemlje.

Proti koncu vegetacije je drevo sveta polno plodov. Plodovi zorijo, cepajo in gnijejo. V vsakem je skrita koščica, v koščici zametek drevesa in protidrevesa, krošnja in korenina. Vse prihodnje dobe vegetacije čakajo na svoj čas v koščicah, v zmetkih, v zmetkih zmetkov. Plod pripada drevesu, vendar nosi v sebi celotno bodoče drevo skupaj s sadeži, ki bodo zrasli na njem.

Enako dvojna je narava mesta. Mesto obstaja kot utelešenje posamične možnosti iz registra mogočega. Ima eno ime, zapisano na vseh postajah, eno reko, en živalski vrt. Vsi znajo na pamet odtenke oblakov na nebu in odtenke ometa. Karkoli postane nekakšno, ne more biti več drugačno. Meščane torej spremlja občutek, da so nečesa oropani. Ko hodijo po mestu, začenjajo eden prek drugega kot v vročici množiti predstave o tem, kaj bi mesto še lahko bilo. Na primer, če se njihova reka široko in leno vije med peščenimi bregovi, morajo ustvariti drugo, globoko in deročo, med strmimi, s plevelom poraslimi bregovi, ki jim ni dana. In zato mesto, ko zabrsti, ko zori in ko gnije, nosi v sebi vse možnosti naenkrat in cel načrt sveta. Je del in celota, brezmejna širjava in zakotna luknja. Sad sveta in prostranstvo, v katerem svet plava kot cmok v juhi, obenem. Osnovno načelo, ki ureja večje in manjše celote, se namreč glasi, da je majhno vsebovano v velikem, veliko pa v majhnem. Sicer svet ne bi mogel obstajati. Pomen se ne bi mogel zriniti v besedo, beseda ne v usta. Za perspektivo ceste ne bi bilo prostora v očesu.

Kmalu zatem, ko je drevo sveta zagorelo v živem ognju in je z njegovih vej popadalo pepelnato listje, je iz koščice, ki se je izgubila nekje v zemlji, nekaj vzkliklo. Zakaj ravno tedaj, zakaj tam in zakaj tako? O tem odločajo neponovljive značilnosti sezone, kakovost prsti in vetrovi, skratka, drugače ni moglo biti. Začele so rasti zgradbe, javne in zasebne, velike, srednje in majhne, podolgovate ali kot kocke, ozaljšane ali navadne. Rasle so izpod zemlje in se pele kvišku, obdane z lesenimi zidarskimi odri, v oblakih apnega prahu, med vrvežem in hruščem, med škripanjem samokolnic, škrtanjem zidarskih žlic, nenadnimi svarilnimi kriki in gluhi odmevi padajočih opek.

Ni znano, od kod se je jemala sila, ki je poganjala vse skupaj in storila, da so stene tiščale navzgor. Koliko lopat gline je treba vreči, da bi nastal en

Sny i kamienie

Drzewo świata, jak wszystkie drzewa, z początkiem sezonu wegetacji wypuszcza delikatne złotawe listki, które z czasem nabierają ciemnozielonej barwy ze srebrnym połyskiem. Potem są żółte i czerwone, jakby płonęły żywym ogniem, a kiedy już spłoną, brązowieją i spadają na ziemię poszarpane i dziurawe, podobne do spopielałych papierów, do przerdziałyłych na wylot blaszanek. Przez cały czas, także na początku sezonu wegetacji, kiedy jest najpiękniej i najwięcej ptaków śpiewa wśród gałęzi, rośnie w głąb ziemi wilgotne i ciemne przeciwdrzewo, obgryzane przez robaki. Podziemny konar jest przedłużeniem konara nadziemnego, każda gałąź połączona jest niewidocznym akweduktem z przeciwgałęzią, przywaloną tonami ziemi.

Pod koniec sezonu wegetacji drzewo świata obwieszane jest owocami. Owoce dojrzewają, spadają i gniją. W każdym tkwi pestka, w pestce zawiązek drzewa i przeciwdrzewa, korona i korzeń. Wszystkie przyszłe sezony wegetacji czekają na swój czas w pestkach, w zawiązkach, w zawiązkach zawiązków. Owoce należy do drzewa, lecz mieści w sobie całe przyszłe drzewo razem z owocami, jakie na nim wyrosną.

Miasta, dojrzewające na drzewie świata, jak jabłka są zamknięte w swoim kształcie, powleczone barwą. Wszystkie takie same: każde inne. Wcieleniem pojedynczej możliwości z rejestru tego co możliwe jest nawet nazwa wypisana nad peronami. Jedna rzeka – drugiej nie potrzeba – określa swój bieg gruntownie i raz na zawsze. Jeden spis ulic, jeden ogród zoologiczny. Mieszkańcy znają na pamięć odcienie chmur na niebie i tynków. Cokolwiek stanie się jakieś, nie może już być inne. Jego mieszkańcom towarzyszy więc poczucie straty. Przemierzając miasto zaczynają jeden przez drugiego, jakby w gorączce, mnożyć wyobrażenia tego, czym jeszcze mogłoby ono być. Na przykład, jeśli ich rzeka płynie szeroko i leniwie między piaszczystymi brzegami, muszą stworzyć inną, głębką, o urwistych brzegach porośniętych zielskiem, która nie jest im dana. Toteż kiedy miasto zawiązuje się, kiedy dojrzewa i kiedy gnije, zawiera w sobie wszystkie naraz możliwości i cały plan świata. Jest częścią i całością, bezkresem i zapadłą dziurą zabita deskami. Wytworem świata i zarazem otchłanią w której świat musi się pomieścić, mały jak śliwka, co wpadła w kompot. Główna zasada porządkująca większe i mniejsze całości głosi bowiem, że małe zawiera się w wielkim, a wielkie w małym. Dzięki temu świat istnieje. Inaczej nie miałby gdzie się podziać.

Gdy drzewo świata zapłonęło żywym ogniem i spopielałe liście spadły z jego gałęzi, z zawieruszonej pestki w niedługim czasie coś zaczęło kiełkować. Dlaczego właśnie wtedy, dlaczego w tym miejscu i dlaczego tak? Zależało to od niepowtarzalnych właściwości sezonu, od jakości gleby i od wiatrów; krótko mówiąc, nie mogło być inaczej. Zaczęły rosnąć jednocześnie budowle publiczne i mieszkalne, wielkie, średnie i nieduże, strzeliste lub kłocowate, ozdobne lub zwyczajne. Wyrastały spod ziemi i

izkop, koliko se je treba namučiti, preden pomolijo zidovi nad rob jame, da ne govorimo o strehah, okenskih okvirjih in ometih. Sila, ki je skrita v semenu, je vsrkavala pesek in apno v kroženje snovi, nujno potrebno za to, da so zidovi rasli. Gomile glinaste zemlje so – kot vodo, brez katere ni kalitve – potrebovale vero. Te pa ni manjkalo. Zvrhana so je bila srca ljudi, ki so vozili cement in podajali opeko. Več je kupi zemlje pravzaprav ne bi mogli vsrkati. Vere je bilo takrat na svetu na pretek – za razliko od znanja, tega menda še ni bilo prav dosti. Ker lahko človek tako rije in rije v zemljo, samo če ne pozna razsežnosti začetega dela in se zato ne boji plazu nadaljnjih dolžnosti, ki ga bo vse to neizogibno sprožilo. Plazu, ki bi se mu lahko izognil samo tako, da bi zasul vse jame, tako da ne bi imel več česa končevati.

Noben dvom ni skalil duha, tisti, ki so polagali opeko, so verjeli, da je navpičnica navpična, vodoravna črta pa vodoravna, zid ni nič drugega kot navpična opečna stena, streha pa je zato, da dež ne bi padal v hišo. Verjeli so tudi v to, da mora biti na svetu vse, kar ustvari razum – celo sponka, celo kolofonij. Nihče ni dvomil, da morajo biti v mestu ulice. Pa tudi avtomobili, ki ob vročih dnevih, ko se praši, polivajo ceste, tramvaji in tovornjaki, ki noč in dan vozijo od enega predmestja do drugega. Da je treba ustvariti šoferje tovornjakov in tramvajev, monterje, medicinske sestre in miličnike.

Da bi vso to množico priklicali v življenje, ni bilo treba drugega kot sešiti hodnične delavske obleke, bele predpasnike, poškrbljene čepice in uniforme iz sivega sukna. Zato pa so vseeno morali biti na svetu predilni stroji in statve, igle za šivanje, krojaške škarje in tako dalje. Kmalu po nastanku tega sveta so bile vse stvari neutegoma potrebne, in to vse naenkrat, in skupaj z njimi je bilo nujno potrebno to, kar je omogočalo njihovo izdelavo: roke, stroji, elektrika. In surovine: jeklo, premog, nafta, papir in črnilo, da ne govorimo o rumeni oljni barvi za pleskanje sten v čakalnicah.

Tako nenadno nakopičenje neodložljivih potreb je izzvalo neko napetost. Ker, kaj bi moralo biti prej, stružnica ali vijak zanjo, grodelj ali plavž, jajce ali kura? Svet, ki se je šele luščil iz prvobitne zmede, se je takoj znašel pred obilico dela, ukrojenega po meri velikanov, ogromnega kot on sam, naporenega kot vdevanje niti, pred stvaritvijo, katere brezmejnost je brez sledu vpijala prve lopate glin z zemljišča, določenega za temelje bodočih tovarn.

Prevedla Jasmina Šuler Galos

pięły się wyżej, otoczone drewnianymi rusztowaniami, w obłokach wapiennego pyłu, wśród zamętu i wrzawy, wśród skrzywienia tacek, chrobotu kielni, nagłych ostrzegawczych okrzyków i głuchego odgłosu spadających cegieł.

Nie wiadomo, skąd brała się siła, która poruszała to wszystko i sprawiała, że ściany parły w górę. Ileż to łopat gliny trzeba wyrzucić aby powstał jeden wykop, ileż się trzeba natrudzić, zanim mury ukażą się ponad krawędzią wykopu, nie mówiąc już nic o dachach, futrynach, tynkach. Przeznaczeniem nasienia jest pęcznienie, kielkowanie i wzrost, tkwiąca w nim siła temu tylko służy, ona to wciąga wodę, piasek i wapno w obieg substancji konieczny do tego, by mury rosły. Zwały gliniastej ziemi potrzebowały – jak wody, bez której nie ma kielkowania – wiary. Tej nie brakowało. Przepełniała serca wożących cement i podających cegły. Zwały ziemi wchłonęły jej tyle, ile tylko mogły. Wiary wówczas nie brakowało, inaczej niż wiedzy, której, jak się wydaje, było jeszcze niewiele. Bo tylko nie znając rozmiarów podjętego dzieła można tak kopać i kopać w ziemi i nie bać się lawiny dalszych powinności, którą to nieuchronnie wyzwoli. I którą można by zatrzymać w jeden tylko sposób: zasypując czym prędzej wykopy, tak, aby już nie było niczego do dokończenia.

Żadna wątpliwość nie mąciła umysłów, kładący cegły wierzyli w to, że pion jest pionem a poziom poziomem, mur nie jest niczym innym niż pionową ścianą z cegieł a dach jest potrzebny żeby deszcz nie padał do środka. Wierzyli również w to, że wszystko, co umysł stworzy (nawet agrafki, nawet kalafonia) powinno być na świecie. Nikt nie wątpił, że w mieście muszą być ulice. A także polewaczki do polewania ulic w upalny dzień, kiedy się kurzy, a także tramwaje i ciężarówki, które jeździłyby dniami i nocą z jednego przedmieścia na drugie i z powrotem. Że trzeba stworzyć szoferów, monterów, motorniczych i konduktorki, pielęgniarci i milicjantów.

Żeby ten cały tłum powołać do życia, wystarczyło uszyć drelichowe kombinezony, białe fartuchy ze sztywnymi czepkami i mundury z szarego sukna. W związku z tym musiały jednak być na świecie maszyny do produkcji przędzy i maszyny tkackie, igły do szycia, nożyce krawieckie i tak dalej. Wkrótce po powstaniu tego świata wszystkie rzeczy potrzebne były niezwłocznie i wszystkie równocześnie i wraz z nimi konieczne było to co miało posłużyć do ich zrobienia – ręce, maszyny, prąd elektryczny. I surowce: stal, węgiel, nafta, papier i atrament, nie mówiąc już o żółtej farbie olejnej do malowania ścian w poczekalniach.

Z tak wielkiego spiętrzenia potrzeb nie cierpiących zwłoki rodziło się napięcie i niepewność. Cóż bowiem miało być pierwsze, tokarka czy śruba do niej, żeliwo czy wielki piec, jajko czy kura? Świat, wyłaniający się dopiero z pierwotnego zamieszania, znalazł się od razu przed nawalem pracy zakrojonej na siły olbrzymów, ogromnej jak on sam, mozolnej jak nawlekanie igły, przed dziełem, którego bezmiar wchłaniał bez śladu pierwsze łopaty gliny z miejsc przeznaczonych pod fundamenty przyszłych fabryk.

Dreams and Stones

The tree of the world, like every other tree, at the beginning of the season of vegetation puts out tiny, delicate golden leaves, which with time acquire a dark green hue and a silvery sheen. Then they become yellow and red, as if they were burning in a live flame, and when they have burned their last they go brown and fall to earth ragged and full of holes, akin to pieces of paper turned to ash, or rusted-through tin cans. From the first moments, when the greenery is freshest and the greatest number of birds are singing amongst the branches, the damp and dark anti-tree is growing into the depths of the earth, infested with vermin. The underground trunk is an extension of the trunk above ground; every bough is connected by an invisible water duct to an anti-bough oppressed by tons of earth.

As the season of vegetation draws to a close, the tree of the world is laden with fruit. The fruit ripens, falls and rots. In each fruit there is a seed, and in that seed the germ of the tree and the anti-tree, crown and root. All the future seasons of vegetation await their turn in the seeds, in the germs, in the germs of the germs. The fruit belongs to the tree but contains within itself a whole future tree along with the fruit that will grow upon it.

The cities that ripen on the tree of the world are enclosed in shape like apples. Each is the same: Every one is different. An embodiment of a singular possibility from the register of the possible is the very name written above the railroad platforms. One river—a second is unnecessary—fixes its course definitively once and for all. One list of streets, one zoological garden. The inhabitants know by heart the colors of the clouds and of the plaster. Whatever comes to be can no longer be any different. When one thing is given to them another must be taken away. Every glance of theirs is accompanied by an awareness of loss. Crossing the city, they keep feverishly imagining what could yet be. If for instance the river flows broad and sluggish, passing shoals of sand, sooner or later they will create the other river, which was not given to them, deep and rapid, with steep banks overgrown with weeds. And so when the city germinates, when it ripens and when it rots, it contains within itself all possibilities at once, and the entire plan of the world. It is part and whole; infinitude and a godforsaken backwater; a particle in the world and at the same time an abyss in which the world vanishes—tiny as a plum dropped in compote. For the rule that governs larger and smaller wholes declares that the small is contained in the large, and the large in the small. And it is only thanks to this that the world fitted into itself. And it is only in this way that it can endure. Because otherwise it would have nowhere to go.

When the tree of life burned in a live flame and its leaves turned to ash and fell from its branches, it was not long before something began to sprout from a stray seed. Why did it happen at that particular time, why in

that place and why in that way? It was determined by the unrepeatable properties of the season, by the quality of the soil and by the winds. In a word, it could not have been otherwise. There began to grow simultaneously public buildings and residential buildings, large, medium-sized and smallish, soaring or squat, decorative or plain. They grew out from under the earth and climbed upwards, encased in wooden scaffolding, in clouds of lime dust, amid confusion and uproar, with the creaking of wheelbarrows, the scrape of trowels, sudden warning shouts and the dull thud of falling bricks.

No one knows where the power came from that set all this in motion and caused the walls to thrust upwards. Nor how many spadefuls of earth had to be dug out for a single excavation to appear. Nor how much a person must toil before walls appear over the rim of the excavation, to say nothing whatsoever of roofs, window-frames, or plaster. The destiny of the seed is to swell and sprout; the power which lies within it serves that purpose alone. It is this power which draws the sand and lime into the circulation of substances necessary for the walls to rise. The mounds of loamy soil required faith, like the water which awakens life. Faith filled the hearts of those transporting cement and passing bricks. The mounds of earth absorbed as much of it as they could. At that time there was no shortage of faith, as opposed to knowledge, of which, it seems, there was as yet little. For only a person who did not know the dimensions of the task that had been undertaken could dig like this without fear in the face of the avalanche of further obligations that would inevitably be unleashed. There was only one way in which it could have been stopped: by filling in the excavations as quickly as possible so that there was nothing left to complete.

Not one doubt clouded their minds; the bricklayers believed in the vertical and the horizontal, and also in mortar. And they believed firmly that everything the mind creates (even safety pins, even rosin) ought to exist in the world. No one doubted that in a city there should be streets, and so also water carts to sprinkle the streets on hot days, when they get dusty. And trams, and trucks that would drive day and night from one suburb to another and back again. That it was necessary to create chauffeurs, mechanics, drivers and ticket collectors, nurses and police officers.

In order to summon this whole throng to life, it was enough to sew denim overalls, white aprons with stiff caps and uniforms of gray woolen cloth. But machines were required to produce the yarn and to stitch the clothes, and also needles, tailor's shears and so on. The world had barely appeared, yet already everything was needed, and immediately too. Necessary things and the tools that were essential in their manufacture, without distinction, preferably at the same time. And raw materials also: steel, coal, kerosene, paper and ink, not forgetting the yellow oil paint for painting the walls in waiting rooms.

Such a great accumulation of urgent needs engendered frenetic haste, tension, and uncertainty. For what ought to come first, the lathe or the screw for it, the cast iron or the great furnace, the egg or the hen? The world had only just emerged from its primordial chaos when it found

itself at once faced with a colossal task fit for the hands of giants, a task as vast as the world itself and laborious as the threading of a needle; a job whose boundlessness swallowed without a trace the first clods of earth removed from where the foundations of future factories were to be laid.

Translated by Bill Johnston

Miloš Urban se je rodil leta 1967, študiral angleščino in norveščino na Karlovi univerzi v Pragi, eno leto je obiskoval New College v Oxfordu. Prvi roman je objavil leta 1998. Njegovo prvo veliko delo *Sedmikosteli (Sedem cerkva)*, kriminalni roman o Pragi, je izšlo leto kasneje, doslej je bil roman preveden oziroma se prevaja v nemščino, nizozemščino, madžarščino, ruščino, španščino, poljščino in slovenščino. Roman *Hastrman (Vodni čarovnik)* je izšel leta 2001, zanj je prejel prestižno nagrado Magnesia Litera, leta 2003 pa je izdal roman *Stin katedraly (V sencih katedrale)*, ki se že prevaja v nizozemščino in bolgarščino. Roman *Santiniho jazyk (Santinijev jezik)* izide konec letošnjega leta. Za praško gledališče Na Zabradli je lani napisal igro z naslovom *Noze a ruze (Noži in vrtnice)*, ki je bila letos junija tudi uprizorjena.

Born in 1967, he studied English and Norwegian at the Charles University of Prague and spent a year at New College in Oxford. His first novel was published in 1998. His first big opus, *Sedmikosteli (The Seven Churches)*, a mystery novel about Prague, came out a year later. Up to now the book has been translated or is being translated into German, Dutch, Hungarian, Russian, Spanish, Polish, and Slovenian. *Hastrman (The Water Wizard)* came out in 2001. It won the prestigious Magnesia Litera Award. His novel *Stin katedraly (In the Shadow of the Cathedral)* came out in 2003 (Dutch and Bulgarian translations being in preparation). In 2004 he wrote *Noze a ruze (Knives and Roses)*, a play for Prague's Na Zabradli theatre; it is going to be staged June 2005. His novel *Santiniho jazyk (Santini's Tongue)* should be published in the end of 2005.

Miloš Urban



Sedem cerkva

(odlomek)

Moja rešitev skrivnosti fotografij, poslanih na policijsko poveljstvo, ni bila nikoli dokončno potrjena, zadeva je bila odložena ad acta – vsaj na zunaj. Potihem se je raziskovalo naprej.

Po rezultatih posveta kriminalistov, ki so se ukvarjali z umori v Novem mestu, na katerem sem prišel na dan s svojo hipotezo, si ne bi nikoli mislil, da bo ravnanje policije tako hladno. V tem trenutku mi je bil položaj bolj naklonjen, vsi so me poslušali in me jemali resno, ko mi je komandir na koncu pritrnil, so se mu ostali pridružili. Tudi stotnik Junek kot zadnji skeptik, ki ni hotel dopustiti, da bi se lahko policija iz katerekoli moje iniciative lahko nadejala uspeha, je na koncu moral priznati, da ta razlaga edina premika primer za ped naprej. Prepričala ga je najprej nepomembna, kasneje ključna najdba, ki se je po zaslugi nekega zagretega kurirja znašla najprej na oddelku in nato na Oljarjevi mizi: polovica skateboarda. Policist jo je našel ob stranskem vhodu v cerkev svetega Štefana.

Zanje morda ne, zame pa je to bil dokaz: to sem jim povedal. Mrtveca na fotografijah sta dva izginula mladeniča, vrsto dni so ju zaman iskali. Umorjena sta bila zaradi neumnosti, ničevosti, kakršno bi njuni starši uredili s klofuto ali odvzemom žepnine. Ta dva obupanca pa sta našpricala svoj uporniški krik na sveti omet, za onečaščenje pa se od nekdaj plačuje visoke kazni. Tisti, ki je imel napis na vesti (na posnetku zadaj), je bil slečen do golega in od glave do peta pokrit z isto s svinjarijo, s katero je onečedil cerkveni zid. Koža se je dušila počasi in dolgo, trpljenje je moralo biti grozno. Posodico od barve so mu očitno zarinili v usta še za življenja. Drugi fant (tisti, ki je odšel od doma s premično desko pod pazduho) je najverjetneje prvemu kril hrbet in je bil za to blažje kaznovan – s hitro in manj mučno smrtjo: na obrazu je imel ravnodušen izraz. Njegovo truplo (na sliki spredaj) pa ni bilo onečaščeno nič manj kot prijateljstvo: v razparan trebuh so mu vtaknili polovico skateboarda. Za celega v njem, tako menim, ne bi bilo prostora. To, kar je vidno štrlelo iz rane, je bila jeklena os z zelenim kolescem. Najdena druga polovica deske je imela kolesca enake barve.

Po nazobčanem robu preloma skateboard ni bil prežagan na pol, ampak prelomljen. Morilcem je rabil na eni strani kot sled, ki so jo za seboj pustili za policijo, na drugi pa kot svarilo vsem napadalcem na Gospodov hram – v primeru, da se poveljstvo odloči dati zločin v javnost. Enako funkcijo so imeli tisti skrivnostni krog in počekani zidovi. Simbol moči, ki je dala cerkev postaviti in jo vse do danes varuje: kraljevska krona. Zato je bila sneta s špičastega stolpa in zato je vanjo surovo posegel človek, ki je dvignil roko nad stavbo, ki je ni gradil.

Kako strašna pravičnost! Ampak kako ...

Ne. Ne, stran s tako nečloveško mislijo.

Če se spomnimo načina izvedbe prejšnjega umora, si ni težko predstavljati uresničitve tega vratolomnega podviga. Kot vemo, so imeli na razpolago

Sedmikostelí

Mé řešení záhady fotografií zaslanych na policejní ředitelství nebylo nikdy definitivně potvrzeno, věc byla odložena ad acta – alespoň navenek. Tiše se pátralo dál.

Z výsledku porady kriminalistů zabývajících se novoměstskými vraždami, kde jsem svou hypotézu přednesl, bych byl na tak chladné chování police nehádal. V tu chvíli to pro mě vypadalo lépe, všichni mi naslouchali a brali mě vážně, když mi náčelník dal nakonec za pravdu, ostatní se přidali. I kapitán Junek jako poslední skeptik, který odmítal připustit, že by se z jakékoli mé iniciativy mohla policie nadít prospěchu, musel nakonec uznat, že toto vysvětlení jako jediné posouvá případ o krůček dál. Přesvědčil ho zprvu bezvýznamný, posléze klíčový nález, který se díky jednomu horlivému pochůzkáři dostal nejdřív do služebny a následně na Olejářův stůl: jedna polovina skateboardu. Strážník ji našel u postranního vchodu do chrámu svatého Štěpána.

Jestli pro ně ne, pro mě to důkaz je: řekl jsem jim to. Mrtví na fotografiích jsou dva zmizelí mladíci, po nichž se řadu dní marně pátralo. Byli zavražděni za hloupost, nicotnostku, jakou by jejich rodiče vyřešili políčkem nebo odepřením kapesného. Ti dva desperáti však nastříkali svůj rebelský výkřik na posvátnou omítku, a za zhanobení se odjakživa platí vysoké pokuty. Ten, co měl nápis na svědomí (na snímku vzadu), byl svlečen donaha a od hlavy k patě pokryt týměž svinstvím, jakým znečistil kostelní zed. Kůže se dusila pomalu a dlouho, utrpení muselo být strašlivé. Nádobku od barvy mu patrně vtoukli do úst ještě zaživa. Druhý hoch (ten, co odešel z domova s pojízdným prkénkem v podpaží), nejspíše kryl prvnímu záda a byl za to potrestán mírněji – smrtí rychlou a méně útrpnou: v obličejí měl netečný výraz. Jeho mrtvola (na obrázku vpředu) však nebyla zohavena o nic méně než kamarádova: do rozpáraného břicha mu vrazili polovinu skateboardu. Celý by se tam, jak soudím, nevešel. To, co se viditelně nořilo z rány, byla ocelová osička se zeleným kolečkem. Nalezená druhá polovička prkénka měla kolečka stejné barvy.

Podle zubatého okraje lomu nebyl skateboard přerýznut vejpůl, ale přerážen. Posloužil vrahům jednak jako stopa, kterou za sebou nechali pro policii, jednak jako výstraha všem dalším útočníkům na chrám Páně – v případě, že se velitelství rozhodne zločin zveřejnit. Stejnou funkci měl onen tajuplný kruh u počmárané zdi. Symbol moci, jež nechala kostel postavit a dodnes jej chrání: královská koruna. Proto byla snata ze špičaté věže a proto do ní byl surově vpleten člověk, jenž vztáhl ruku na budovu, kterou nestavěl.

Jak strašná spravedlnost! Ale jak...

Ne. Ne, pryč s tak nelidskou myšlenkou.

Vzpomeneme-li si na způsob provedení předchozí vraždy, není těžké si představit uskutečnění ani tohoto krkolomného kousku. Jak víme, měli

premični žerjav, ki so ga najprej ponudili policiji kot enega od namigov, in potem, ko se je nepričakovano ponudila priložnost, da ga ponovno uporabijo, so ga spet ukradli. O Pražanih je znano, da na svoje mesto premalo pazijo in poleg posvinjanih ulic komaj kaj opazijo; sicer pa se tukaj resnično ne izplača hoditi s privzdignjeno glavo in občudovati fasade, oboknice in kariatide, kot je ugotovil marsikateri inozemec, vajen čistih pločnikov. Ni čudno, da je izginotje diadema iz stolpa svetega Štefana opazil edino upokojenec iz nasprotne hiše. Njegovo pričevanje, ki je bilo slišati zmedeno in blebetavo, se je zdaj natanko ujemalo z rekonstrukcijo.

* * *

Boja se je premaknila. Pomežiknil sem z očmi v domnevi, da me pogled vara. Vendar je bilo jasno videti – vse doslej je stala nagnjena desno, in zdaj se je nagnila na levo, sama od sebe, brez pomoči vetra, kajti zrak je bil skoraj negiben. In zdaj se je zasukala in se vrnila v prvotno lego.

Stopil sem k njej in pokleknil na sveže posušen asfalt. Opazil sem, da je na beli črti nekaj naslikano – otroška čečkarija treh poskakujočih hudičkov z vilami v rokah. Boja je zadregetala, pod njo je nekaj bilo. Nekaj živega. Da bi lahko pogledal pod bojo, sem se ulegel na asfalt. Bil je prijetno topel. Pod rdečim robom ni bilo nič videti. Ležal sem v izumrli ulici in za kratek trenutek se mi je zahotelo zapreti oči in v tej blaženi tišini in miru zadremati.

Boja se je spet zasukala in naenkrat sem se zagledal v oči nekoga. Pripadale so obrazu, ki se je skrival pod krajcem tega norčevskega klobuka.

Poskočil sem, zagrabil bojo z obema rokama in potegnil. Zaslišal se je stok, rdeče-beli stožec se mi je izmaknil iz dlani. Spet sem ga prijel, tokrat za spodnji del, in potegnil navzgor. V absurdnih trenutkih prihajajo najbolj absurde predstave: postal sem starec, ki vleče repo. Toliko naprezati kot v tisti pravljici pa se mi ni bilo treba. Klobuk se je snel in razkril čudno bulo.

To je bil Barnaba, asfaltiran v vozišče, v navpični legi zabetoniran v zapolnjeno jamo. Pokopan stoje, in kot se je zdelo, pri živem telesu. Obraz je izgledal kot zaraščeno rajsko jabolko. Bil je zdelan in ožgan, pokrivale so ga sive in črne hraste – posušeni brizgi cementa in katrana. Siromak je bil v nezavesti in se je očitno dušil, hropel in hlatal za zrakom. Izbuljene oči je imel zalite s krvjo in obrnjene navzgor. Iz prebitih ustnic mu je tekla rožnata slina, slišale so se besede delirija. Grozljiva govoreča repa na črnem polju, zaudarjajočem po teru, uvelih vrtnicah, gnilih pomarančah in prismojenem mesu.

Spomnil sem se oddajnika v žepu plašča. Izvlekel sem ga, prižgal, spregovoriti pa nisem več utegnil. Pod belim avtom, ki sem ga imel za policijskega, so sovražno zacvilile gume. Mehanska žival je planila v napad. Videl sem, da je to past in da drvi naravnost proti meni in me bo ubila, še preden bom preštel do tri, in vendar sem obstal, povsem ohromljen, z zadnjo odvečno mislijo v glavi: ne bom utegnil odgovoriti na jezen »Kaj je?«, ki ga je Oljar bevsknil iz oddajnika. Z užitkom bi odgovoril z eno samo besedo, in to bi bilo res učinkovito slovo.

k dispozici pojízdný jeřáb, který nejprve poskytli policii jako jedno z vodítek, a pak, když se náhle naskytla příležitost znovu jej využít, ho zase ukradli. O Pražanech je známo, že si svého města pramálo hledí a kromě zaneřádných ulic si všimnou sotva čeho; ostatně chodit se zakloněnou hlavou a obdivovat fasády, římsy a karyatidy se tu skutečně nevyplácí, jak zjistil mnohý cizozemec uvyklý na čisté chodníky. Není divu, že zmizení diadému ze svatoštěpánské věže si jako jediný všiml penzista z domu odnaproti. Jeho svědectví, na poslech zmatené a ublekotané, nyní přesně zapadalo do rekonstrukce.

* * *

Bójka se pohnula. Zamžikal jsem očima v domněni, že mě šálí zrak. Ale bylo to jasně vidět – dosud stála nakloněná napravo, a nyní se zváhla vlevo, sama od sebe, bez přispění větru, neboť vzduch byl téměř nehybný. A tu se pootočila a zvrátila se do původní polohy.

Došel jsem k ní a poklekl na čerstvě zaschlý asfalt. Povšiml jsem si, že na bílém plastovém pruhu je něco namalováno – dětská čmáranice tří poskakujících čertů s vidlemi v rukou. Bójka se zachvěla; něco pod ní bylo. Něco živého. Abych nahlédl pod bójku, lehl jsem si na asfalt. Byl příjemně teplý. Pod červeným okrajem nebylo nic vidět. Ležel jsem v liduprázdné ulici a na zlomek okamžiku se mi zachtělo zavřít oči a v tom blaženém tichu a klidu si zdřímnout.

Bójka se opět pootočila a já jsem se najednou díval do něčích očí. Patřily tváři, jež se skrývala pod krepou toho šaškovského klobouku.

Vyskočil jsem, uchopil bójku oběma rukama a zatáhl. Ozvalo se zasténání, červenobílý kužel se mi vysmekl z dlaní. Znovu jsem za něj vzal, tentokrát za spodek, a trhl jím vzhůru. V absurdních chvílích přicházejí ty nejabsurdnější představy: byl ze mě dědek tahající řepu. Tolik práce jako v té pohádce to nedalo. Klobouk se sesmekl a obnažil divnou hlízu.

Byl to Barnabáš. zaasfaltovaný do vozovky, ve svislé poloze zabetonovaný do vyplněné jámy. Pohřbený vestoje, a jak se zdálo, zaživa. Tvář vypadala jako přerostlé rajske jablko. Byla zdecimovaná a popálená, pokrývaly ji šedivé a černé strupy – zaschlé cákance cementu a téru. Nebožák byl v bezvědomí a očividně se dusil, chroptěl a lapal po dechu. Vypoulené oči měl podlité krví a obrácené v sloup. Z rozbitých rtů stékaly růžové sliny, ozývala se delirická slova. Příšerná mluvící řepa na černém políčku páchnoucím po dehtu, zvadlých růžích, shnilých pomerančích a připáleném mase.

Vzpomněl jsem si na vysílačku v kapse kabátu. Vytáhl jsem ji, zapnul, ale promluvit jsem už nestačil. Pod bílým autem, jež jsem měl za policejní, zlobně zakvílely pneumatiky. Mechanické zvíře vyrazilo do útoku. Viděl jsem, že to je past a že se žene přímo na mě a co nevidět mě zabije, a přece jsem zůstal stát, naprosto ochromený, s poslední zbytečnou myšlenkou v hlavě: už nestihnu odpovédět na rozčilené „Co je?“, jež na mě Olejář vyštěkl z vysílačky. S chutí bych byl odpovéděl jediným slovem. a bylo by to věru efektní rozloučení.

Smrt pa je udarila drugje. Par korakov pred mano je vozilo sunkovito zavrla, zaneslo ga je in spremenilo smer. Z blokiranimi kolesi je elegantno drselo po svežem asfaltu. Čeprav ni vozil vrtoglavo hitro, je njegova desna sprednja guma zadela v Barnabovo glavo z učinkom giljotine. Grdo je počilo in glava je odletela kot izstreljena iz frače. Avto se ni ustavil, z motorjem, ki je dobil nov zagon, je nekaj trenutkov sledil glavi, ki je skakala po Resslerovi ulici, nato pa naglo zavil v Dittrichovo. Izginil je, voznika sploh nisem videl.

Nisem omedlel. Nisem smel omedleti. Tega si nisem dovolil. Le molčati se mi ni posrečilo. Stal sem razkoračen nad oddajnikom, ki se je valjal poleg krvavega štrclja Barnabovega vratu, in z rokami, pritisnjenimi na ušesa, sem ponavljal »Nenenenene«, da bi preglasil blazno šklepetanje mlinskih koles v porušeni Šitkovski mlinih. Trajalo je dolgo.

Potem se je vse spremenilo. Po ulici je gomazelo črnih uniform, med njimi se je sukala siv plašč. V njem je tičal gologlavi moški in jo je mahal naravnost proti meni. V ušesih je imel zatakajena dva bela robca in med hojo je nekaj razburjeno govoril ali je bilo tako vsaj videti, ker mu je v ustih besno opletal jezik. Nič nisem slišal, bil sem gluha kakor on. Hotel sem izvleči roke iz žepov, pa sem ugotovil, da jih imam na vso moč pritisnjene na ušesa. Spustil sem jih in šklepetanje je v trenutku prenehalo. Zaslišal sem Oljarjev glas, kako ravno izgovarja Junkovo ime.

»Junek je v bolnici,« sem zinil. »Ponoči je bil vpleten v nekakšen pretep.«

»Znoreli ste,« je zarenčal polkovnik. »Kaj ne slišite, kaj vam pravim? Kdo vam je natvezil, da leži v bolnici? Leži v Barnabovi dnevni sobi v mlaki krvi. Poleg trupla se valja nož – tanko starinsko bodalo. Skozi eno uho mu je šlo noter, skozi drugo ven.«

Začutil sem obžalovanje – pa ne zaradi Junka, ampak zaradi sebe. Prepričan sem bil, da bojo njegovo smrt pripisali na moj že tako visok račun. V duhu sem se poslavljajal od pred kratkim pridobljenega zaupanja. Saj se niti od registrske tablice nisem mogel spomniti več kot polovice, čeprav sem si jo utegnil pogledati. To je zadoščalo za hitro telefonsko preverjanje dejstva, da avtomobilov s številkami te serije policija ne uporablja. Naslednja od mojih usodnih zmot.

Prevedla Nives Vidrih

Smrt však udeřila jinde. Pár kroků přede mnou vůz prudce zabrzdil, dostal se do smyku a změnil směr. Se zablokovanými koly elegantně klouzal po čerstvém asfaltu. Přestože nejel závratně rychle, jeho pravá přední pneumatika narazila do Barnabášovy hlavy s účinností gilotiny. Ošklivě to luplo a hlava odletěla jako vystřelená z praku. Auto se nezastavilo, s motorem v nových obrátkách se chvíli hnalo za hlavou poskakující Resslerovou a pak prudce zabočilo do Dittrichovy. Bylo pryč, řidiče jsem ani nezahlédl.

Neomdlel jsem. Nesměl jsem omdlít. Nedopustil jsem to. Jen mlčet se mi nepodařilo. Stál jsem rozkročen nad vysílačkou, která se válela vedle krvavého pahýlu Barnabášova krku, a s rukama přitisknutýma k uším jsem opakoval „nenenenenenene“, abych přehlušil bláznivé jektání mlýnských kol ve zbořených Šítkovských mlýnech. Trvalo to dlouho.

Pak se vše změnilo. Ulice se hemžila černými uniformami, mezi nimiž se proplétal šedý kabát. Vězel v něm holohlavý muž a razil si cestu přímo ke mně. Měl v uších zastrčené dva bílé kapesníky a za chůze něco vzrušeně říkal nebo to tak aspoň vypadalo, protože se mu v ústech vztekle komíhal jazyk. Nic jsem neslyšel, byl jsem hluchý jako on. Chtěl jsem vytáhnout ruce z kapes, a tu jsem zjistil že je mám vši silou přitisknuty na uších. Uvolnil jsem je a klapání rázem ustalo. Zaslechl jsem Olejářův hlas, jak právě vyslovuje Junkovo jméno.

„Junek je v nemocnici.“ hlesl jsem. „V noci se připlétl do nějaké rvačky.“

„Vy jste se zbláznil,“ zavrčel plukovník. „Copak neslyšíte, co vám povídám? Kdo vám nabulíkoval, že leží v nemocnici? Leží v Barnabášově obývací kaluži krve. Vedle mrtvol se válí nůž – tenká starožitná dýka. Jedním uchem mu pronikla dovnitř a druhým ven.“

Pocítil jsem lítost – nikoli nad Junkem, ale nad sebou. Byl jsem si jist, že jeho smrt připíšou na můj už tak dost vysoký účet. V duchu jsem se loučil s nedávno nabytou důvěrou. Vždyť ani z poznávací značky bílé škodovky jsem si nebyl s to vybavit víc než polovinu, přestože jsem si ji stihl prohlédnout. Stačilo to na rychlé telefonické ověření skutečnosti, že automobily s čísly této série policie nepoužívá. Další z mých fatálních omylů.

The Seven Churches

(excerpt)

My explanation of the photos sent to police headquarters has never been taken seriously and the matter was put to rest – at least officially. But in secret, the work continued.

After the previous meeting – where the detectives discussed the New Town murders and I presented my hypothesis – the sudden disinterest of the police officers caught me by surprise. At the time, things looked bright for me – everybody was all ears and seemed to take me seriously. When the chief concluded that I might be right, the others nodded in agreement. Even the great skeptic Captain Junek (who had never believed I could be of any use to the police) had to admit that my solution was the only one that pushed the case a step further. One thing that persuaded him seemed meaningless in the beginning, but became crucial later on – half a skateboard found by a diligent officer who forwarded it to Oiler's table. The officer had tripped over it by the side entrance to St. Stephan's Church.

Such a clue might not be enough for them, but it certainly is for me. The bodies belonged to a couple of youths, the same ones the police had been looking for. They were murdered for a trifle their parents would have disciplined with a slap or by cutting their allowance. What did the two miscreants do? They sprayed their angry, adolescent message on a sacred wall. And for such an act, they had to pay dearly. The one who actually did the deed (the body further back in the photo) was completely stripped and covered from head to toe in the same shit he sprayed on the wall. His skin slowly suffocated over a long period of time, making the suffering terrible. The can was hammered into his mouth, presumably when he was still alive.

I think the second kid (the one who left home with the skateboard under his arm) might have just been the lookout, as his punishment wasn't so severe. According to the indifferent look on his face, he must have died quickly, without suffering. Nevertheless, his body (seen in the front of the photo) had been mutilated in a manner similar to his friend's. In the picture, his belly was slit open, with half a skateboard protruding out of it. A whole skateboard would not fit, of course. The object visible in the gruesome wound was a metal shaft with a green rubber wheel. The second half of the skateboard, found later by the cop, had the same green wheels.

From the jagged edges, I guessed the board hadn't been cut in half but rather broken with one powerful blow. Predicting the police would decide to make the event public, the murderers left the skateboard as a clue, and as a message for anyone else planning to touch the sacrosanct building. And the mysterious crown found near the sprayed walls – it also sent a message. It symbolized the power that erected the church and has protected it since. And for this reason, it had been removed from the church

tower; for this reason, somebody took the boy who desecrated the church and stuffed him inside... this thorny crown of the king

Such gruesome justice! Yet justice ...

No. I must not let these thoughts dominate my mind.

According to the way an earlier murder had been committed, we can imagine how this one – no matter how peculiar – was carried out. We already know they had used a mobile crane or jenny that they abandoned afterwards, leaving it as a clue for the police. But later, when given a chance, they took it back again.

Prague folk are known to be neglectful of their city and notice nothing except its dirty streets. On the contrary, foreigners stroll down the streets, their stares fixed upwards, admiring the façades, cornices and caryatids... often allowing a slippery, smelly accident to befall their shoes. But this time of year there are only a few visitors in Prague. Luckily, the ancient city is still inhabited by old people who mostly stay at home – so no wonder it was a pensioner living across the street who noticed the crown missing from atop the church tower. His testimony, which he gave in confused gibberish, fit perfectly well with my theory.

* * *

The cone on the road moved again. I blinked once, twice, not believing my eyes. But it was clearly visible – a few moments ago it was lopsided to the right, but now it slowly swayed to the left, all by itself. But there was no wind, the air hardly moved. And then the cone leaned back once again, returning to its former position.

I stopped by the cone and knelt on the fresh asphalt. I noticed a picture on the cone's white plastic stripe – a child's drawing of three dancing devils with pitchforks in their claws. The cone shuddered... there was something underneath, something alive. I lied down on the asphalt – which was warm and sticky against my cheek – so I could see under the rim. But still I could see nothing. Lying in the middle of a silent, deserted street, I longed to close my eyes and rest for a while.

The cone tilted again, and I found myself staring into someone's eyes. They belonged to a face, hidden beneath the rim of this grotesque clown hat.

I jumped up, grabbed the cone with both hands, and pulled. I heard a moan, and then the red-and-white plastic object slipped from my hands. I grasped it again – now by the rim – and jerked it upwards. People get absurd ideas in absurd situations, and at that moment I felt like I was playing tug-of-war. But thoughts of winning this game ended abruptly when the cone came loose, revealing someone I'd never be able to pull across the line.

It was Barnabas, his body fixed firmly in a vertical position in the asphalt and cement below. Buried alive and... standing. His face looked like an overripe tomato. It was scratched, burnt and full of gray and black scabs of dried cement and tar. The poor soul was unconscious and appar-

ently suffocating, he gasped for breath and snorted like a dying pig. His bulging, bloodshot eyeballs were turned upwards. Pink saliva was dripping from his broken lips, which were muttering in delirium. A ghastly talking head, smelling of tar, wilting roses, rotten oranges and burnt meat.

I remembered the walkie-talkie in my pocket. I took it out and turned it on, but I didn't have time to say a single word. The tires of a white vehicle I had mistaken for a patrol car screeched wildly. The mechanical animal charged in attack. I realized I was standing right in the middle of a trap – the car was coming straight at me. Quite certain it would kill me, I stood without moving, totally horror-stricken. The last thought racing through my mind was that I wouldn't have time to answer Inspector Oiler's question, which came barking at me from the walkie-talkie: "What the hell d'you want?"

I wished I could give him a two-word answer that would make an impressive farewell.

But death has its own ways, different from ours. The car hit the brakes a few meters in front of me, went into a skid, and changed direction. In an elegant slide, it carried on across the fresh asphalt. Its right rear wheel hit Barnabas' head with guillotine accuracy, the car gliding in slow motion. With a loud crack the head flew away from the body like a stone from a slingshot. The vehicle didn't stop. With fresh revs it followed the bouncing head down the street and then disappeared around the corner. I didn't even catch a glimpse of the driver. The seat looked empty.

Then things started moving. The street was full of black uniforms, and one gray coat in the middle. It belonged to a bald man who was advancing in my direction. He had a handkerchief stuck in each ear and was saying something excitedly, or at least it seemed that way because his tongue was moving swiftly between his lips. I couldn't hear a word – like him I was momentarily deaf. I wanted to pull my hands from my pockets but realized that they were clasped firmly over my ears. I removed them, and Oiler's voice immediately boomed out at me. He was saying something about a colleague.

"Junek is in hospital," I replied. "Somebody roughed him up a bit last night."

"Are you crazy?" the inspector growled. "Didn't you hear what I just said? Who told you he's in hospital? He's lying in a pool of blood in Barnabas' office and there's a thin dagger next to the corpse. Know how he died? The dagger was stuck into one of his ears and it came out the other. In the hospital, my ass!"

Of course I felt sorry... not for Junek, but for myself. I was sure that I would be the one blamed for his death – for his and the others. I knew I would lose the trust so recently put in me.

Though I had time to notice the white Skoda's license plate, I couldn't recall more than half of it. But I remembered enough to make a call and verify that the police never use such plates. Another one of my crucial mistakes.

Liliana Ursu je romunska pesnica. Doslej je objavila osem knjig pesmi, dve zbirki proze in sedem prevodov. Njena prva knjiga v angleškem prevodu Adama Sorkina, Tess Gallagher in avtorice, *The Sky Behind the Forest* (Nebo za gozdom, 1997) je bila priporočeni prevod British Poetry Book Society in v izboru za oxfordsko Weidenfeldovo nagrado. V angleškem prevodu sta leta 1998 in 2003 izšli še dve njeni pesniški zbirki. Njene pesmi so objavljene v pomembnih literarnih revijah, predvsem v ZDA, Kanadi in Angliji.

Najnovejša prevoda Bruca Weigla njenih pesniških zbirk sta *Lift Up Your Hearts* (2002) in *Book of Lighthouses* (2003).

Liliana Ursu je bila dvakrat Fulbrightova štipendistka na Penn State University in gostujoča profesorica kreativnega pisanja na univerzi v Louisvillu. Živi v Bukarešti, kjer od leta 1980 na radiu vodi zelo odmeven tedenski literarni program z intervjuji, poezijo in literarno kritiko, s posebnim poudarkom na sodobni svetovni literaturi.

Liliana Ursu, Romanian poet, has published eight books of poetry, two collections of prose and seven books of translations. Her first book in English, *The Sky Behind the Forest* (1997), translated by Ursu, Adam Sorkin and Tess Gallagher became a British Poetry Book Society Recommended Translation and was shortlisted for Oxford's Weidenfeld Prize. Her poetry has also been translated by Bruce Weigl (with the author) in *Angel Riding a Beast* (1998) and by Sean Cotter: *Goldsmith Market* (2003). Her poems appeared in several prestigious literary magazines in USA, Canada and England.

Her most recent volumes are *Lift Up Your Hearts* (2002) and the *Book of Lighthouses* (2003) translated with Bruce Weigl. She has been Fulbright lecturer at Penn State University twice as well as visiting professor of creative writing at the University of Louisville.

She lives in Bucharest where since 1980 she has had an acclaimed weekly literary programme on Romanian Public Radio which features interviews, poetry and book reviews with a special focus on contemporary world literature.

Liliana Ursu



Molitev za koprive

Ko so na nebu še zvezde,
se zbudim in si z vodo umijem obraz
pri vodnjaku, čisto zraven grma lilij
in grem nabirat koprive.
Kukavica poje samo toliko,
da se odprejo popki bukve.
Šele takrat se tudi njemu razveže jezik.
Sklonim se k koprivam
in jih v mislih prosim odpuščanja,
preden jih odtrgam.
Ko začnem pisati pesem, koga bi se spodobilo,
prostiti odpuščanja za vsako besedo,
ki jo odtrgaš od Zgoraj?
Pravijo, da se, ko neha peti,
kukavica spremeni v kragulja.

Februar s pesnikom

In nenadoma se v mestu pojavi suhljat moški
s prevelikim plaščem.
Je pesnik.
Toda na cesti na Balkanu, zaviti v meglo,
nihče ne ve, kdo je,
dokler iz njegovih žepov
na vse strani ne zleti
na desetine rdečih ptičev,
plameni, ki ližejo zamrznjena srca
mimoidočih.
Nek policist zakriči nanj:
»Od kod tebi,
tako rdeči ptiči
v tem sivem mestu, a?«

Rugăciune pentru urzici

Cât încă sunt stele pe cer
Mă trezesc, mă spăl cu apă pe față
La fântână, chiar lângă tufa de liliac
Și plec la cules de urzici.
Cucul cântă doar atât
Cât crapă mugurii de faș.
Numai atunci i se dezleagă și lui limba.
M-aplec după urzici
Și le cer iertare în gând
Înainte să le rup.
Când încep o poezie cui s-ar cădea
Să-i cer iertare pentru fiecare cuvânt
Desprins de Sus ?
Se spune ca după ce nu mai cântă
Cucul se preschimbă în uliu.

Februarie cu poet

Și deodată apare în oraș un bărbat subțire
Cu un palton prea mare.
El e poetul.
Dar nimeni nu știe cine e el
Pe strada din Balcani învăluită în ceață.
Până ce din toate buzunarele lui
Țâșnesc în toate direcțiile
Zeci și zeci de păsări roșii,
Flăcări care ling inimile înghețate
Ale trecătorilor.
Un polițist se răstește la el ;
"De unde ai tu, mă, în orașul ăsta gripăsări așa roșii ?

To niso časi za pesnike

obup iz moje roke, iz koticčka ustnic,
drhtenje glasu, ko kupujem kilogram češenj,
sem okrutna maska, pod katero se skrivam,
ko mi neka pesnica reče:

»To niso časi za pesnike. Sedaj se moraš preobraziti
v karkoli, celo v zmaja. Za nekaj časa pozabi, da si pesnica.
To ti nič ne pomaga. Celó uničuje te.«

In jaz, ki hočem trmoglavo napisati pesem,
s fotografij nabrati svojo mladost,
in nabrati sivko in jo steblo za stebлом
položiti na mizo mojega umrlega očeta,
kot da bi življenje teklo dalje,
blago in opisljivo.

Kot da bi iz mojega mesa brizgnile zvezde.

Sprehod ob obali

Vzravnano kot stražar stojiš, romunski vojak,
utrujen od vojn z melanholičnim obrazom,
ki ga je ožgalo tuje sonce.

Jaz skušam v internet kavarni
oblikovati tvojo odsotnost.
Toda na tej obali,
kjer je svoje izgnanstvo preživel Ovid,
med nama stoji kazino,
kjer se denar ljubi s smrtjo.

In hiša, v kateri mi je stric Liviu
prebiral Homerjeve, Blagove in Kavafisove
pesmi.

“Astea nu-s vremuri pentru poeți”

disperarea din mâna mea, din colțul buzelor ,
tremurul vocii când cer un kilogram de cireșe
sunt masca feroce sub care mă ascund
când o poetă îmi spune :

”Astea nu-s vremuri pentru poeți. Acum trebuie să te prefaci
în orice, chiar și în balaur. Uită o vreme că ești poetă.

Nu-ți ajută la nimic. Chiar te distruge.”

Și eu care mă încăpățânez să-mi scriu poemul,

Să-mi adun tinerețea de prin fotografii

Să strâng levănțică , strat cu strat,

s-o întind pe masa tatălui plecat

ca și cum viața ar merge înainte

domoală și descriptibilă.

Ca și cum din carnea mea ar țâșni stele.

Plimbare pe țărma

semeni unei santinele stai drept, soldat roman
obosit de războaie, cu chipul melancolic
ars de un soare străin.

Eu, într-o cafenea internet

încerc să-ți sculptez absența.

Și între noi, pe acest țărma

unde și-a petrecut Ovidiu exilul

e cazinoul unde

banii fac dragoste cu moartea.

Și casa în care unchiul meu Liviu

obișnuia să-mi citească poeme din Homer,

Blaga, Kavafis.

Pogled z obale

Krožnik z grozdjem,
zraven kruh
in misel na
to neponovljivo srečo
ob smaragdu morja, ki se sveti.

In Bog, draguljar, ki mu ni para,
počiva
v vsem tem.

Ob koncu dneva, čudež

Perem, likam, pišem
in spet perem in spet likam in spet pišem,
zjutraj krmim golobe
in poslušam poročila z vse bolj grozljivimi novicami.
Opazujem naglico ljudi, ki me obkrožajo,
v džipih, letalih,
pa tudi leni list,
ki pada,
ko na dvorišču obešam perilo.
Gledam rumeno in nežno vrtnico,
kako se pripenja na mojo obleko v preveliki naglici.
Ne bi hotela še enkrat kakorkoli
soditi o ljudeh
in njihovih dejanjih
kot so nekateri sodili menihu,
ki je prispel po dolgem potovanju v zimskem dnevu
in se naselil v njihova ozka življenja
meščanov z Balkana
in molil zanje
v temačni sobi,
ko si je prostor izbral sončni žarek,
on pa si je slekel pulover, poln ledu,
ki ga je nosil povrh zakrpanega talarja
in ga dal sušit
na sončni žarek.

Bukarešta, 21. september 2001

Vedere de pe mal

O farfurie cu struguri
Alături o pâine
Și gândul la această bucurie
Irepetabilă
Lângă smaraldul strălucitor al mării

Și Dumnezeu, bijutierul cel fără de seamă
Odihnindu-se
În toate acestea.

La capătul zilei, miracolul

Spăl, calc, scriu
Iar spăl, iar calc, iar scriu
Hrănesc porumbeii dimineța,
Ascult buletinul cu știri tot mai atroce.
Mă uit la graba celor din jur,
Din Jeep-uri, din avioane
Dar și la leneșă frunza
Care cade
În timp ce eu întind rufele în curte
Mă uit la trandafirul galben și suav
Ce se agață de rochia mea prea grăbită
Și n-aș vrea să-i mai judec
În nici un fel pe oameni
Și întâmplările lor
așa cum l-au judecat unii pe un călugăr
care sosind de la drum lung în ziua de iarnă
și intrând în viața lor strâmtă
de orașeni din Balcani
s-a rugat pentru ei
în camera întunecată
când o rază de soare și-a făcut loc
iar el și-a scos pulovărul plin de gheață
de peste rasa numai petice
și l-a întins la uscat
pe raza de soare.

București, la 21 septembrie 2001

Noč pride jahajoča

Noč pride jahajoča
na volkovi hrbtenici.
Srečna je ženska, ki je Enkindua
rešila iz območja zveri.
Toda srečnejši si ti,
ki me iztrgaš besedam
in si zaprt med štirimi stenami
za hrano vzameš moje srce.

Prevedel Aleš Mustar

Noaptea vine călare

Noaptea vine călare
pe spinarea unui lup.
Fericită femeia care l-a salvat pe Enkidu
din ținutul fiarelor.
Dar mai fericit ești tu
când mă smulgi cuvintelor,
și-mi iei inima drept hrană
înconjurat de patru pereți

Prayers for Nettles

Stars still speckle the sky
when I wake up, splash my face with cold water
from the well beside the lilac bush
and set out to gather young nettles.

I can hear the cuckoo's song.
Only now, when the beech tree's earliest buds
burst open,
is his tongue unloosed to sing.

I bend toward the nettles
and in my mind I ask forgiveness
before picking their soft new leaves.
When I begin a new poem,
to whom should I bow down
and ask forgiveness for each word
plucked from above ?

As soon as the cuckoo leaves off singing,
they say he changes into a hawk.

February with the Poet

Out of nowhere a rail-thin man shows up,
his black overcoat unbuttoned.
This is the poet.
But nobody on this foggy street in the Balkans
knows who he really is
until small flocks of cardinals
fly out of his pockets in every direction,
flames that lick the frozen heart
of each passerby.

A policeman blows his whistle
and screams to him :
"Hey, you ! Where in this dreary city
did you find
such bright red birds ?

It's Not a Good Time for Poets

The despair of my open hand
At the corner of my lips -
The tremor of my voice when I ask
In the Cibin Market in Sibiu
For a kilo of cherries - these
Are the fierce masks behind which I preserve myself
During days when another poet advises :
"transform yourself into something else,
even a dragon. Forget
for a while you are a poet. It won't do
you any good. Can even
destroy you."

And I - who stubbornly continue to write poems,
To cull, to retrieve my youth
From photographs - gather lavender, stalk
By stalk, and spread it on my dead father's desk.
As if life were just going on,
Comforting and gentle, imaginable.

As if my flesh were, yes,
What it is ; a fountain of stars

Walk on the Shore

You stand sentry, a Roman soldier
weary of war, your melancholy face
burned by a foreign sun.

I am in an Internet Café
trying to sculpt your absence.
Separating us, the gray casino
where money now makes love to death.
Once, on this shore Ovid paced into exile.

And the house in which uncle Livius
used to read me poems ; Homer,
Blaga, Cavafy.

On the Seashore

A plate of grapes
and a slice of bread
and the thought
of this unrepeatable joy
near the emerald
of the sea.

And God the jeweler
taking a rest
in all these things.

At Day's End, the Miracle

I wash, iron, write.
Then wash again, iron again, write again.
Every morning I fed the doves
And listen to more and more disturbing news.
I watch all the people around me
Speeding in jeeps and airplanes.
But I also consider the leaf
In its lazy fall
While I hang wash on the clothesline.
I take the time to examine the yellow rose
That snagged my busy dress.
It's my hope never to judge
My fellow creatures
With the quick scorn that met
The ragged monk,
Coated with ice of his long journey,
Who returned to his small village in the Balkans.
He was praying in an unlit room
For his fellow villagers' sins
When a sunbeam
Streaked straight across the dark, walled space.

The monk pulled off his frayed sweater
That had covered his patched black cassock
And hung it on the sunbeam
To dry.

The Night Comes Riding

on a wolf's grizzled back.
Happy is the woman who saves Enkidu
from the realm of the beasts.
But happier are you when you snatch me
from words and take my heart for meat
Inside four walls.

Translated by the poet with Adam Sorkin and Tess Gallagher

KNJIŽEVNOST BENEŠKE SLOVENIJE / LITERATURE FROM BENEŠKA SLOVENIA

Pri prevajanju izraza Beneška Slovenija (Benečija) smo se namenoma odločili, da v angleščini uporabimo ime Beneška Slovenia (Benečija) in ne Venetian oziroma Friulian Slovenia. Vsa besedila govorijo namreč o pravicah slovenske manjšine v Italiji in je zato prevod Beneška Slovenia (Benečija) ustrežnejši kot pa izpeljava iz angleščinskih variant italijanskih imen.

When translating the name of the region Beneška Slovenija (Benečija) we have intentionally decided on using the version Beneška Slovenia (Benečija) instead of the standard English translation of this expression (Venetia, Venetian, Friulian Slovenia) because all the texts speak about the rights of the Slovenian minority in Italy. Therefore, we find the expression Beneška Slovenia (Benečija) more appropriate than the derived English version of the Italian names.

Z majhnega koščka zemlje

Miha Obit

Prihajam z majhnega koščka zemlje, stisnjenega med Furlanijo in skoraj ne več italijansko-slovensko mejo. Obronek zemljice lahko letalo preleti v nekaj sekundah. Malo nas je; vsi skupaj bi lahko živeli v dveh ali treh ameriških nebotičnikih. Pred 80 leti nas je bilo v Benečiji 21.000 tisoč, danes bi težko našteali 7000 Beneških Slovencev. Težave, ki jih imamo v gorskem predelu, so skupne vsem goratim območjem, ki jih ni obdaroval turizem, le da so pri nas hujše, ker zaradi njih lahko izumre narod.

Vedno smo bili mejno področje. Pojem je mnogokrat označeval prostor, kjer so se ljudje bojevali, včasih pa mirno srečevali. Samo pod Beneško republiko, med 15. in 17. stoletjem, je ozemlje pridobilo veliko upravno avtonomijo, ki je omogočila ohranjanje slovenskega jezika, tradicije in tudi izvirne ustanove, kot je bil "arengo". To je bila skupščina družinskih poglavarjev, ki so razpravljali o svojih problemih pod vodstvom krajevnih županov. Leta 1866 je ozemlje postalo del Italije, od leta 1945 je del italijanske republike. Kaj je to pomenilo? Že v 19. stoletju, točneje leta 1872, so v Špetru ustanovili učiteljsišče. V ustanovitveni listini je bil namen jasno zapisan: učiteljice (večinoma so bila dekleta) naj bi učile revne otroke v Benečiji in jih iz barbarstva pripeljale v civilizacijo, ki je močna le, če je italijanska ali latinska. Načrt italijanske administracije je torej bil – in to vse od leta 1867, ko smo prišli pod Italijo – izkoreniniti naše ljudstvo iz "barbarske" slovenske identitete in ga popeljati proti luči italijanske civilizacije.

Slovenska beseda se je ohranila le v narečju in to je postalo pravi in edini jezik. Pri nas je bilo povsem drugače kot v tržaški in goriški pokrajini. V videmski pokrajini nismo nikoli imeli državnih šol, kjer bi učitelji poučevali v slovenščini. Šele pred dvajsetimi leti smo v Špetru ustanovili dvojezično šolo, kjer je poučevanje slovenščine izenačeno s poučevanjem italijanščine.

Ta šola, ki je bila najprej zasebna, je pred tremi leti postala državna. To je omogočil zaščitni zakon za Slovence v Italiji. Šola je edino, kar je Beneška Slovenija pridobila z zakonom, ki ga je italijanski parlament odobril februarja leta 2001. Tudi ostali Slovenci sicer še niso dobili, kar je v zakonu zapisano. Danes ima šola več kot 200 učencev, kar pomeni, da je postala pomemben šolski center, oporna točka za ves obmejni pas. Nanjo se vežejo dejavnosti, ki spodbujajo kulturno rast otrok, na primer glasbena šola in različne rekreacijske dejavnosti.

Kljub vsem težavam – tu mislim na emigracijo v tujno ali proti industrijskim conam, na mejo, ki je bila stvaren zid, na pomanjkanje močne identitete – je beneška skupnost znala kljubovati. S časom je med številnimi ljudmi naše in drugih narodnosti (italijanske, furlanske) postala jasnejša zavest, da je različnost predvsem bogastvo, da je slovensko narečje, ki se tu govori, lahko v pomoč pri zbliževanju z ljudmi v Vzhodni Evropi.

From a Small Patch of Land

Miha Obit

I come from a small patch of land squeezed between the region of Friuli in the Republic of Italy, or Furlanija as we say in Slovene, and the Italian-Slovene border, a border that will soon be obsolete. An aeroplane can fly over this slither in a couple of seconds. There are not a lot of us; we could all live in two or three US styled skyscrapers. Eighty years ago, the region our language calls Benečija had 21 thousand, today we would be hard pressed to find some 7 thousand, Slovenes. The problems that we face as inhabitants of a mountainous region are the same that other people living in similar regions face. In our part of the world, however, they are accentuated because they can bring about the extinction of a whole nation.

Our country has always been a border country. This frequently means being a region where various people have faced each other in battle; but sometimes also met in peace. Between the 15th and 17th century, rule by Venice gave our land significant administrative autonomy. This, in turn, allowed for the preservation of the Slovene language, tradition, as well as indigenous institutions such as the "Arengo." This was an assembly of family heads presided over by local mayors and at which various current problems would be discussed. In 1866, the territory became part of Italy; in 1945, part of the Italian Republic.

What were the consequences of this? Back in 19th century – in 1872 to be precise – a teacher's college was opened in Špeter. The aims of this institution were clearly stated in its founding documents: future teachers (most of them were women) were to teach poor children and thus bring them out of barbarity into civilization; this understood as strong only if Italian and Latin. Therefore, from 1867 onwards, when we came under Italian rule, the aim of the Italian administration was to uproot our people from a "barbaric" Slovene identity and transpose it towards the light of Italian civilization.

Slovene survived in dialect form only. This became the real and only language. Indeed, our case is different from that found in the regions of Tržaška and Goriška. Videm never had state schools in which teachers would teach in Slovene. It was only twenty years ago that a bilingual school was founded in Špeter and where teaching in Slovene is equal to that in Italian.

At first, this school was a private one. Three years ago, it became public. This was made possible by the law protecting the rights of the Slovene minority living in Italy. The school is, however, the only that Beneška Slovenia acquired by this law, a law otherwise passed by the Italian parliament in February 2001. Other Slovenes living in Italy have not received that accorded to them by this law either.

Today, the school has more than 200 pupils. This means that it has become an important educational centre as well as focus point for the whole border region. A number of activities that promote the cultural growth of the children attending it are connected to the school – music classes and different recreational activities, for instance.

Despite all the difficulties the region faces – by these I mean migration abroad or towards various industrial areas; the border which was an actual wall; a lack

Meja je postala – morda ne za vse, za večino ljudi pa – dodana vrednost. To dokazuje tudi prireditve, ki se dogaja od leta 1994 v majhni vasi z imenom Topolove, ki privablja vsako leto meseca julija na desetine umetnikov in na stotine obiskovalcev z vsega sveta.

Kulturno sporočilo “Postaje Topolove”, tako se imenuje prireditve, je naslednje: vse, kar naredimo organizatorji, vse, kar naredijo umetniki, je lahko skromno, vendar pa ima v sebi moč, ki bi je ne imelo, ko bi vse to organizirali v Čedadu, Vidmu ali kje drugje. Topolove je prostor ob meji. Nihče, ki pride v Topolovo, ne nadaljuje svoje poti. Lahko se le vrne, zato je to središče sveta, prostor za vse, ki so “odprti” in menijo, da umetnost ni le to, kar lahko vidimo v galerijah in muzejih.

Sicer pa že dolga leta slovenska kulturna društva ustvarijo in organizirajo vsako leto veliko število prireditev: od “Dneva emigranta”, ki se je začel ob koncu šestdesetih let kot srečanje beneških izseljencev in postal kulturno-politična prireditve, ko slovenska skupnost poda obračun svoje preteklosti in postavi temelje za prihodnost. Omeniti je treba tudi pevski festival “Senjam beneške pesmi”, razstavo v Beneški galeriji v Špetru, srečanja z avtoriji ter številne konference. Vse to govori o življenju naše skupnosti in o svetu, v katerem živimo. V Čedadu že petdeset let deluje kulturno društvo Ivan Trinko, ki se imenuje po beneškemu narodnemu buditelju, msgr. Ivanu Trinku. Bil je človek dialoga, povezoval je slovanski in romanski svet, v prepričanju, da je medsebojno poznavanje med narodi potrebno. Bil je duhovnik, profesor, pesnik, pisatelj, jezikoslovec, raziskovalec, kritik, filozof, prevajalec, glasbenik, slikar, pokrajinski svetovalec, ugledna in dejavna osebnost v tedanjem verskem, kulturnem in političnem življenju v videmski pokrajini. Po poti, ki jo je Trinko začrtal, je društvo utrdilo svoj prostor kot posrednik med kulturami, ki živijo na našem območju. Povezuje jezike in ljudi, ki govorijo slovensko, italijansko in furlansko.

V Čedadu že desetletja delujeta dva časopisa: tednik “Novi Matajur” in petnajstdnevnik “Dom”, ki prihajata v roke tudi tistim, ki živijo v tujni. Večinoma poročata in komentirata dogodke iz naših krajev ter poudarjata pomen, ki ga imajo ohranjanje in poznavanje slovenskega narečja v vseh njegovih različicah ter poznavanje slovenskega knjižnega jezika.

Ta majhna, a živa skupnost ima svoj jezik, ki ga želi ohraniti in je tesno povezan s slovenskim knjižnim jezikom.

Ko sodobni človek varuje prostor svojih korenin, skuša sebe obvarovati pred tem, da ga svet s svojo površinsko naglico in eksistenco preprosto ne bi “povozil” kot tovornjak pešca. Zato sta narečje in Benečija preteklost in obenem potreba, da bi si jutrišnjega življenja ne zaigrali v naglici in površinskosti vsakdanjika.

of strong identity – our community has known how to resist. With time, numerous people among us or those of other nationalities (Italians, Friulians) have come to realize that difference is an advantage – a social wealth – and that the Slovene dialect spoken in the region can be a medium of bringing them together with people from Eastern Europe. Thus, the border has become – maybe not for all, but for the majority at least – an added value of life.

This is proved by an event that has taken place in a small village called Topolove every year since 1994. Every July, it attracts tens of artists and hundreds of visitors from all around the world. The cultural message of “Station Topolove” (such is its name), is as follows: all that we, the organizers, can do, all that the artists can do, is modest. At the same time, however, it has in it a power that it would otherwise not have if it were organized in Čedad, Videm, or somewhere else. Topolove is by the border. Nobody who comes to Topolove is going to continue on their journey. They can only return back. This is why this little place is the centre of the world, a space open to all who are themselves “open” and who believe that art cannot be reduced to just that that we find in galleries and museums.

Other Slovene cultural societies have been organizing a number of events each year, too. These cover gatherings like the “Day of the Emigrant,” that started at the end of the sixties as a meeting of migrants from the region to become a cultural-political event at which the Slovene community reckons with its past and sets the foundations for the future. One should also mention the singing festival “I dream Benečija songs”; the exhibition in the Špeter gallery; meetings with various authors and numerous conferences. All this testifies to the life of our community as well as the world in which we live. The cultural society Ivan Trinko has been operating in Čedad for fifty years now. It is named after the national reformer, Msgr. Ivan Trinko. Trinko was a person of dialogue; he brought together the Slavic and the Romanic world, convinced that mutual knowledge among various nations is a must. He was a priest, teacher, poet, writer, linguist, researcher, critique, philosopher, translator, musician, painter, regional advisor – he was a respected and active person in the religious, cultural, and political life of the Videm region. The path sketched by Trinko has served the cultural society that bares his name in such a way that it has become the mediator between cultures living in our region. It brings together people who speak Slovene, Italian and Friulian.

Two newspapers published in Čedad have been coming out for decades now. These newspapers are the weekly “Novi Matajur” and “Dom” which is published every fifteen days. Both are distributed abroad, too. They mostly concern themselves with local events and commentary as well as highlighting the significance of the conservation and knowledge of the Slovene dialect in its all its forms as well as the literary language itself. This small, yet live community has its own language – a language it wants to keep and one that is closely tied to the Slovene literary language.

When contemporaries preserve the land of their roots, they seek to defend themselves from being “run over” by the modern world of superficial haste and existence in the same manner as a truck would run over a pedestrian. This is the reason as to why the dialect and Benečija are simultaneously the past as well as a current need to avoid throwing away our tomorrows in the haste and superficiality of our everyday lives.

Translated by Nikolai Jeffs

Sodobna slovstvena ustvarjalnost v Benečiji

Roberto Dapit

V sedemdesetih letih so začeli avtorji v Reziji in Benečiji pisati v krajevnem jeziku. Bistven premik od arhaičnega ljudskega oz. ustnega izročila do iskanja novih izrazov pisanja odpira namreč novo poglavje v zgodovini slovenske književnosti. Sedemdeseta leta pomenijo časovno prelomnico, po kateri se je narečna književna ustvarjalnost začela uveljavljati in je končno postala zanimiva tudi za sodobne literarne vede na Slovenskem. Na obrobju slovenskega jezikovnega ozemlja, na Videmskem, deluje kar nekaj avtorjev s pomembnimi dosežki. Poleg Renata Quaglie in Silvine Paletti, ki sta izjemno kakovostna rezijanska avtorja, je trenutno največja skupina pesnikov oz. avtorjev, ki ustvarja v svojem maternem jeziku, aktivna v Nadiški dolini. Pričevanja o najnovejših težnjah in dosežkih so, poleg številnih drugih objav, tudi pomembne monografske publikacije tovrstne ustvarjalnosti: R. Quaglia, *Baside* (1985); S. Paletti, *Rezijanska srčna govorica* (2003) in ne nazadnje zbirka beneških avtorjev *Besede tele zemlje* (2004).

Poseben pomen bi pripisal pesniški dejavnosti teh avtorjev, saj je poezija bolj razširjena od proze, ki se kljub nekaterim zanimivim poskusom še zmeraj pojavlja v razmeroma skromnem obsegu in ima v primerjavi s poezijo več težav pri svojem razvoju prav zaradi jezikovne sposobnosti njenih ustvarjalcev. V zadnjem času prozna besedila zajemajo tudi v vsebinskem pogledu vse večji tematski izbor, vendar pretežno v okviru glavnih slovstvenih žanrov, ki izpostavljajo predvsem ljudsko izročilo. Glede samega obsega spadajo ta besedila med kratko prozo. Drugih poskusov ustvarjanja proze širšega obsega tako rekoč ni.

Nostalgično vračanje k vrednotam, kot so na primer rodna zemlja in odtrganost od nje, pripadnost, neenakovrednost, čas, je značilno za avtorje predzadnje in zadnje generacije, ki sta si izbrali narečje za najbolj primeren izraz svoje literarne ustvarjalnosti. Zanimivo pa je, da nekateri avtorji zadnje generacije nadaljujejo z isto jezikovno vrsto, vendar njihovi motivi in navdih niso več izrazito domoljubni ali ljubezenski, temveč pretežno intimne in bivanjske narave. Motiv jezika je nenehno navzoč in ga lahko še zmeraj uvrstimo med najpomembnejše dejavnike, ki omogočajo obstoj skupnosti, kar je zelo značilno za vso zgodovino slovenskega naroda. Izrazi kot "beseda, glas, mati, zemlja" se pogosto pojavljajo tako v naslovih kot v samih besedilih. Viljem Černo iz Barda začne svojo pesem takole: *O zemlja mat, / ke si prepojila z besedami živinja / slovenske matere Tera*. Luisa Battistig se v proznem besedilu *Tist glas* boji dočakati dan, ko bodo njeni kraji popolnoma onemeli in ostali brez sledu človeške kulture. Besedilo končuje prav s temi besedami: *An glas se oglasi... Prave, de ankrat mi smo bli*.

Znamenite verze, ki so postali nekakšen simbol beneških pesnikov, je napisal Aldo Clodig v pesmi *Pustita nam rože: Pustita nam piet tako, k' nam je vseč, / guorit an uekat, pisat an še brat / po tistim jiziku, ki mat*

Contemporary Literature in Benečija

Roberto Dapit

It was in the seventies when the writers in Benečija and Režija started to write in their local language. With the substantially changed shift away from the archaic folk tradition i.e. the oral tradition towards exploring new forms of writing, a new chapter in the history of Slovenian literature opened. And it was the seventies that marked not only the entrance of the dialectal literature, which began winning recognition, but also marked the increased interest of the contemporary Slovenian literary sciences in this literature. A few significant authors live and write on the margin of the Slovenian language territory, in the area around Videm. Besides Renato Quaglia and Silvana Paletti, two excellent writers, there is the largest group of writers writing in their mother tongue in the valley of the Nadiža river. Their endeavours and achievements can be seen in the published material as well as in some important monographic publications: R. Quaglia, *Words* (Baside, 1985); S. Paletti *The Režija Language of the Heart (Rezijanska srčna govornica, 2003)* and last, but not least, the collection of Benečija authors *The Words of This Land (Besiede tele zemlje, 2004)*.

The poetic writings of the above-mentioned authors are of greater importance as poetry, in comparison with prose, is much more written. There have been some interesting attempts at prose but it seems that its development is hindered due to the language abilities of its authors. The subject matter of the prose has lately captured a great variety of topics, but it has been mostly done within the frame of the main literary genres involving oral tradition. As to its length short prose prevails and there are actually no other attempts at writing lengthier texts.

What is characteristic for the authors of the last two generations who have chosen their dialect as the most appropriate form of their literary expression is a nostalgic return to some old values, e.g. their native land and being torn away from it, their sense of belonging, inequality and time. However, some authors of the latest generation have stopped using extremely patriotic or love motifs and inspirations and have turned to more intimate and existential ones. The language motif is ever-present and can still be regarded as one of the most significant factors enabling the existence of the community, which is true for all the history of the Slovenian people. Words like »a word, a voice, mother, land« are very frequent in the titles as well the texts. Viljem Černo starts his poem with the following lines: *O my land/ you bring words of life*. Luisa Battistig is in her prose *That Voice* afraid of the day when her land will go mute and no trace of culture will be found. Her prose ends saying: *A voice is heard... It says that once we were*.

The famous lines of the poem *Leave Us the Flowers* written by Aldo Clodig have become a symbol of the Benečija poets saying: *Let us sing the way we like,/speak and cry, write and read/in the language that in the*

na zibiel / z vso nje ljubezno navadla nas je. Motiv jezika kot izraza pripadnosti je mogoče zaznati tudi v drugih besedilih. Podobno kot Aldo Clodig tudi Bruna Dorbolò poudarja močno zakoreninjenost Benečanov, in v *Snuovi tele zemlje* na koncu napiše, da je izseljevanje zlomilo preveč življenj: ... *ma vse tuole nie zadost za stuort mučat glas ne zemlje. Samuo pod lažnivmi luči se more misnit, de če spremeriš jizik, spremeriš dušicu an teluo.*

Slovstvo izraža večkrat pretresljivo podobo zapuščenega sveta, ki je zdaj na duhovni in materialni ravni "zasut" oz. brez prihodnosti. Vas "Gor na briegu" bo prazna in pesnica Andreina Trusgnach ne ve, kaj naj stori za *malega pobiča*, ki bo lepega dne kot vsi drugi zapustil svoje kraje. Ve namreč, da bo o tem svetu znala zgolj pripovedovati: *Bon stara tenčas, / an pravce ku sada ti bon pravila.* Za nepretrganost spomina skrbijo seveda vsi avtorji, ki uporabljajo jezik z izrazito simboliko. Vsi pogrešajo usklajenost narave in človeka, ki so jo sami videli, ko je gospodarstvo v Benečiji še delovalo in omogočalo ljudem preživetje. Pogrešajo takratno veselje. Značilen simbol beneškega okolja in življenja, kostanjevo drevo, postane znamenje izredne dramatičnosti v Trusgnachovi pesmi *Okuole ognjâ: ... Pa čujejo samuo kostanjove darvâ, / ki pokajo, an mraz po sebe, čeglih je gorkuo ...*

Poleg teh motivov pa prepoznamo tudi druge, izrazito bivanjske prvine. Pri isti avtorici lahko preberemo pesem z naslovom *Utargana zvezda*, ki uvodno govori o žalostnem razpoloženju pesnice: kapljice dežja se *zmešajo med moje kamanove suze*. Simbolika ali prispodoba utargane zvezde v nadaljevanju jasno sporoča: *Puj nazaj, padena zvezda, / če moreš, spliez se nazaj gu luht: / parnesi mi no malo luči za nuoc / od mojga življenja.* Tudi pesem *Zarne življenja* Marine Cernetig nam z zelo povednim naslovom prikaže relativnost raznovrstnih bivanjskih izkušenj, ki jih človekova eksistenca naniza in so ne nazadnje le "zrna življenja".

Slog večine pesnikov je sodoben, verzi so svobodni in pogosto učinkovito kratki ter dramatično fragmentarni kot pri Marini Cernetig. Nekateri avtorji, posebno Aldo Clodig in Loredana Drecogna, pa radi združijo prej omenjene teme z melodičnostjo rim. Skupni imenovalc je morda intimna moč, ki bolj ali manj eksplicitno pride do izraza pri vseh avtorjih. Čeprav je izumiranje nekega sveta osrednja tema, lahko zaznamo tudi vztrajnost – na primer "vej, ki poganjajo" – tudi v najbolj nemogočih razmerah in ne dopušča izumrtja sveta avtorja in obenem skupnosti. Tako lahko v pesmi *Latnjak za hišo* Marine Cernetig preberemo: *Umierat / med lahkin ardečin vietrom, / med žvižganjem ledenega vietra. / Pa ne umriet.*

V sodobnem času velikih političnih sprememb, ki vplivajo tudi na položaj slovenskega naroda, pri sodobnih avtorjih nemara ni več čutiti potrebe, da bi skupnost uveljavljala svoje vrednote in pravice drugačnosti zgolj kot "jezikovna skupnost". Sedanjost je tudi obdobje uveljavljanja večkulturnosti oz. koncepta, ki naj bi vsaki kulturi omogočil svoj prostor v interakciji z drugimi. Zaznamo namreč potrebe človekove oz. pozameznikove poetike, ki naj bi avtorju omogočila, da se udeleži sveta bivanjskih izkušenj, ki bi zasnovale in obenem dosegle prostor ožje skupnosti in

cradle/we could hear from our loving mothers. The motif of the language as an expression of belonging is recurrent in other texts as well. Similarly to Aldo Clodig Bruna Dorbolò stresses the deep rootedness of the Rezija people, and at the end of the poem *The Dreams of This Land* he says that emmigration has ruined too many lives: *...but all this is not enough to silence the voice of the land. Only under the deceiving lights one can think that by changing the language the soul and the body is changed.*

The literature often expresses a shocking image of the abandoned world, which is »buried« on the spiritual and material level i.e. without any future. The village »Up in the hill« is empty and the poetess Andreina Trusgnach does not know what she can do for the *little boy* who will eventually, as everybody else has done, leave his village. She knows she will only be able to tell stories about this world: *I will be old soon/and I will tell you stories as I do now.* All the writers who use highly symbolic language help to carry on the memory. They all miss the harmony between man and nature experienced by themselves when the economy in Benečija thrived and facilitated people's existence. They miss the joy of those days. The chestnut tree, which is a symbol of Benečija and its life, becomes an extremely dramatic symbol in Trusgnach's poem *Around the Fire*: *... And they could only hear the chestnut logs/crackling, and they could feel the cold despite the warmth*

Besides these motifs there are other significant existential elements present. The poem *The Picked-Off Star* written by the same poetess starts with describing the sadness of the author: the raindrops *mix with my stony tears.* The symbolism of the picked-off star is clear in its message: *Go back, you fallen star,/ if you can, climb back into the air:/ bring me some light in the night/of my life.* Similarly Marina Cernetig's poem *The Seeds of Life* with its very explicit title demonstrates the relativity of diverse existential experiences in a human's life, which are after all »the seeds of life«.

The style of the majority of the poets is modern, using free verse and often being effectively short and dramatically fragmented, as in Marina Cernetig's poems. Some authors, however, like Aldo Clodig and Loredana Drecogna, express the above-mentioned themes using melodic rhyme. The common denominator seems to be intimate power, which is more or less explicitly expressed in the works of all the authors. Despite the fact that the dying out of a world is a central theme, some kind of persistence can be noticed as well. For instance, there are »branches sprouting« in most unfavourable conditions. The persistence does not allow the world of the author and of the community to die out. Marina Cernetig's poem *A Vine Trellis Behind the House* reads: *To be dying/in the light red wind,/in the whistling of the icy wind./But not to die..*

In the present time, which is the time of great political changes affecting also the position of the Slovenian people, contemporary writers feel no need to assert their community's values and their rights to be different only as »the language community«. We live in the age of multiculturalism i.e. the concept which allows any culture to find its own place while in-

širšega sveta. O tovrstnih izkušnjah želi avtor s sredstvom narečne ustvarjalnosti sporočati izbranemu občinstvu. Tako imenovani narečni avtorji omogočajo, da postane njihovo jezikovno in izrazno sredstvo enakovredno vsem drugim knjižnim jezikom, saj estetsko, pomensko in lirično posreduje razpoznavne prvine širšemu občinstvu. Ne smemo prezreti dejstva, da je pesniška produkcija Piera Paola Pasolinija že pred šestdesetimi leti dokazala, da je tudi obrobna jezikovna različica iz Casarse v Furlaniji sposobna v celoti posredovati lirični potencial človeka, ki lahko v izraznih oblikah doseže univerzalne razsežnosti. Prav tam, v vasi Versuta, je leta 1945 ustanovil Malo akademijo furlanskega jezika (v furlanščini *Academiuta di lenga furlana*). Precej skupnih vzporednic je med Pasolinijevo poetiko in poetiko sodobnih avtorjev iz Rezije in Benečije, kar dokazuje upravičenost njegove izbire in nedvomno tudi bogastvo tega skupnega kulturnega prostora.

teracting with other cultures. What can be noticed are the needs of man's poetics helping the author to participate in the world of existential experiences thus forming and reaching the area of smaller communities and the world at large. And an author would use dialectal writing to communicate these experiences to the selected readership. The so-called dialectal authors make it possible for their linguistic medium and their medium of expression to be equal to all the other languages because this medium aesthetically, semantically and lyrically communicates elements recognisable to a wider audience. We should not overlook the fact that sixty years ago the poetic production of Pier Paolo Pasolini proved that the marginal dialect of Casarsa in Friuli is capable of complete communication of the lyrical man's potential, whose expressive forms can become universal. And it was there in the small village of Versuta where he founded The Little Academy of the Friulian language (*Academiuta di lengo furlana*). Pasolini's poetics and the poetics of contemporary authors from Rezija and Benečija have a lot in common, which proves how justified his choice was and it undoubtedly proves the richness of this common cultural region.

Translated by Irena Zorko

Rodila se je v Marsinu (Podbonesec) leta 1959 in živi v vasi Masera na Matajurju. Aktivno sodeluje pri beneških kulturnih in družbenih organizacijah. Objavljala je v raznih revijah in v Trinkovem koledarju. Ob 1. maju 2004 je v knjigi izšla njena prevljica 'Skrivnost dveh bregi / Il segreto delle due montagne' z ilustracijami Luise Tomasetig.

Luisa Battistig was born at Marsino (Pulfero/Podbonesec) in 1959 and lives in the village Massèris/Mašera on Montemaggiore/Matajur. She collaborates with cultural and social organisations in Benečija. Her work has been published in various magazines and in Trinkov Koledar ("The Trinko Calendar"). On the occasion of May 1, 2004, she published in book form her fairy-tale "The Secret of Two Mountains" ("Skrivnost dveh bregi / Il segreto delle due montagne"), with illustrations by Luisa Tomasetig.

Luisa Battistig



Naš šenk

Tiščala h sebe
tist žakjac pun karamel
an naglo letala po stazi,
ki peje od šuole do vasi,
za pokazat doma
šenk od meštre.

Miela san rojstni dan,
sedan liet, zaviedala,
da je biu muoj guod,
kliče se "compleanno",
dobi se šenke.
Takuo šuola me je učila.

Parvo šuolsko lieto,
parva meštra,
parvi šenk,
drug jizik,
drug sviet,
druge navade.

Od veseja san poviedala vsien,
da jest san imiela "compleanno"!
Odgovorili so me, doma,
da vsi na telin svietu
imamo tist dan, ma
an drug buj velik.

Muoj guod je biu dan
od mojga svetega pomočnika,
nosila svoje ime
an h njemu muorla se
parporočit, da bom živiela
zdrava an brez nasreč.

Od tistih mojih otročjih liet
puobnim lepua vse goduove;
v jesenu
nono je bju slavnik,
vsa žlahta
večerjala par njemu.

Naše darilo

K sebi sem stisnila
vrečko, polno bonbonov,
in naglo tekla po stezi,
ki od šole pelje do vasi,
da bi svojim domačim pokazala
učiteljičino darilo.

Tistega dne sem dopolnila
sedem let in sem se zavedala,
da je bil moj praznik,
»rojstni dan«,
ko dobiš darila.
Vsaj tako so me učili v šoli.

Prvo šolsko leto,
prva učiteljica,
prvo darilo,
drug jezik,
drug svet,
druge navade.

Od veselja sem vsem povedala,
da imam »rojstni dan«.
Doma so mi odgovorili,
da vsi na tem svetu
imamo ta dan, a tudi drugi, večji praznik.

Moj god je bil dan
mojega svetega zavetnika,
katerega ime sem nosila
in kateremu sem se morala priporočiti,
da bi zdravo in srečno živela.

Dobro se še spominjam vseh praznikov
iz svojih otroških let:
jeseni je god slavil stari oče
in vse sorodstvo je bilo z njim na večerji.

V njegovi hiši nas je pet deklic,
sestričen, sedelo na topli klopi
zraven štedilnika, lačne smo čakale
na skledo kuhanih štrukljev,
zabelejenih z maslom in s sladkorjem.

V njega hiši
pet čičic, same kužine,
sediele na gorki klop
blizu špurgeta, lačne čakale
skliedo kuhanih štrukju,
obejenih z ocvarto mastjo an cuker na varh.

Liepa gubanca na sred mize,
no zarno ocukerana
ku Matajur z malo snega.
Gledala jo an ne uagala vprašat
an koščič za ga nest damu.
Vsi buozi samuo ona bogata.

Lepa gubanca sredi mize,
z belim sladkorjem posuta
kot Matajur, ko je na njem malo snega.
Gledala sem vanjo in si nisem upala vprašati
en košček za domov.
Vsi smo bili reveži, samo ona bogata.

Our Present

Clutching tight
the bag filled with caramels,
I raced down the path
that leads from the school to the village,
to show them at home
the present from Miss.

It was my birthday,
my seventh, I knew
that this was my special day,
called “compleanno”,
when you get presents.
So the school taught me.

My first year of school,
my first Miss,
my first present,
another tongue,
other world,
other customs.

Bursting with joy, I told all
that it was my “compleanno”!
They answered, at home,
that all in this world
have that day, but
there is one bigger.

My special day was the day
of my holy patron,
I bore her name
and to her I should pray
for health and a life
free from trouble.

From those far childhood years,
all special days cling in my memory;
in autumn,
Grandpa had his,
and the family
gathered for dinner.

In his house,
five little girls, all cousins,
perched on a warm bench
close to the stove, hungrily waiting
for a dish of boiled dumplings,
with butter and sugar on top.

Right in the middle, a lovely gubana,
daintily sprinkled with sugar,
like Matajur with a dusting of snow.
Looking, I didn't dare ask
for a piece to take home with me.
All of us poor - it alone rich.

Translated by Nada Grošelj

Rodila se je leta 1960 v Srednjem, danes stanuje v Petjagu (Špeter). Poleg poezije jo zanima tudi gledališče, za predstave domače skupine prilagaja tekste in jih prevaja v beneško narečje. Aktivno sodeluje na beneškem kulturnem področju. Objavljala je v raznih revijah in v Trinkovem koledarju.

Marina Cernetig was born in 1960 at Stregna/Srednje and lives at Ponteacco/Petjag (S. Pietro al Natisono/Špeter). In addition to poetry, she takes an interest in theatre, adapting texts for performance by the local theatre company and translating them into the Benečija dialect. She participates actively in cultural life of Benečija. Her work has been published in various magazines and in Trinkov Koledar ("The Trinko Calendar").

Marina Cernetig



Udati se

Zapuščena vas,
puščena.
Puša brez lagu.
Pušji rož na varte.
Na grobu.

* * *

Sienca drevja
se nastika dna tu drugo.
Kupe na zemji.
Ku včera, paš ka bi.
Linija na zemji se zgubja,
prestor se šiere.
Luna sije.
Ku včera, paš ka bi.

An če ča čez linijo
je luna sijala drugač?

Drugač...
na zemji te bogatih an te buozih,
na tisti te močnih an te pozabjenih
an mi na nič vemo.
Takuo luna,
ku tek pozna kreganje med judmi,
no vičer sije z Livka an adno s Topoluovega
za na ubednega ujezt.

Vdati se

Zapuščena vas,
opuščena,
puška brez strela.
šopek rož na vrtu.
Na grobu.

* * *

Sence drevja
se natikajo ena na drugo.
Skupaj na zemlji.
Kot včeraj, seveda.
Črta na zemlji se izgublja,
prostor se širi.
Luna sije.
Kot včeraj, seveda.

In če tam čez črto
je luna sijala drugače?

Drugače...
na zemlji bogatih in revnih,
na zemlji močnih in pozabljenih,
in mi nič ne vemo.
Tako luna,
kot tisti, ki pozna kreganje med ljudmi,
sije zdaj z Livka in zdaj s Topolovega,
da se ne bo nobeden jezil.

* * *

Hiše se kupe darže,
objemajo se same
med življenjem an smrtjo
na previdni nit.
Šibkuo oparti
korci an cimini,
ku nasrečna ljubezen
na dvoumni nit.
Pa nič nie še umarlo.

* * *

Hiše se skupaj držijo,
objemajo se same
med življenjem in smrtjo
na previdni niti.
Šibko oprti
korci in dimniki,
kakor nesrečna ljubezen
na dvoumni niti.
A nič ni še umrlo.

Giving Up

A village left empty,
forsaken.
A gun without fire.
A nosegay of flowers in a garden.
On a grave.

* * *

Shadows of trees
locking into each other.
Together on the ground.
All as yesterday, what else.
The line on the ground is fading,
the space spreading out.
The moon is shining.
All as yesterday, what else.

But what if, over the line,
a different moon was then shining?

Different ...
on the land of the rich and the poor,
the powerful and the forgotten,
and us never knowing?
And so the moon,
as one who knows strife among folk,
will shine now from Luico, now Topolò,
so that no-one will be angry.

* * *

Houses cling together,
hugging their selves
between life and death
on a wary thread.
Propped up shakily,
chimneys and curved tiles,
like unhappy love
on a doubtful thread.
But nothing is dead yet.

Translated by Nada Grošelj

Rodil se je leta 1937 v Bardu, kamor se je po končanem šolanju na slovenskih šolah v Gorici vrnil in kjer zdaj živi. Upokojeni srednješolski profesor, danes poučuje slovenski jezik na raznih tečajih. V okviru slovenskih organizacij je imel in še ima pomembne zadolžitve na pokrajinski in deželni ravni. Piše predvsem pesmi v terskem narečju. Objavljala je v domačem župnijskem glasilu, v raznih revijah in v Trinkovem koledarju.

Guglielmo Cerno (Viljem Černo) was born in 1937 at Bardo/Brdo, where he returned to live after finishing Slovene schools in Gorizia/Gorica. A retired high-school teacher, he now teaches Slovene courses and continues to be entrusted with important duties in Slovene organisations at the regional and provincial levels. He mainly writes poems in the Ter dialect. His work has been published in the local parish gazette, various magazines and Trinkov Koledar ("The Trinko Calendar").

Guglielmo Cerno



Moj Buog, poslušī tele besiede

O ti, ki hodiš med temi razorji,
počij na kamenju,
kjer je napisano ime tve matere,
ki ti je bila dobra
tej nasmejana pesem,
tej luč anu sieme sonca, ki vstaja.
Je kle tvojega očetova zemlja,
ki ti je pustil kjuč,
anu skopane njive s težkostjo tou rosi,
da izprosi besiedo,
ki ne rečeš.
Je pesem večera
od brata med križi,
ki te darži še za roko,
anu ti pravi o življenju,
o kruhu anu o čariešnjah,
o tarnju požganem
tou vilazimu,
o bosih nog,
zelenih liet po senožeti,
o žvrgolenju ptic,
o robidah anu čarnicah,
o medu, ki brenči,
o pomouzenem mlieku za otroke,
ki plačejo tou hlievu.
Preuzomi ti palico tvojega očja,
ki je pomanou zadnji sierak
z jokom med parstmi,
da povie o življenju,
ki ne umarje.
Moj Buog, poslušī tele besiede,
ki božajo pojenje
za to sloviensko zemjo,
ki nabira podlieske,
zamarznjene od slane,
ko parhaja večar.

Moj Bog, poslušaj te besede

O ti, ki hodiš med temi razorji,
odpočij se na kamnu,
kjer je napisano ime tvoje matere,
ki ti je bila dobra
kot nasmejana pesem,
kot luč in seme sonca, ki vstaja.
Tu je zemlja tvojega očeta,
ki ti je pustil kjuč
in težko izkopane njive v rosi,
da izprosi besedo,
ki je ne spregovoriš.
Je večerna pesem
brata med križi,
ki te drži še za roko,
in ti pravi o življenju,
o kruhu in o češnjah,
o trnju, požganem
v pomladi,
o bosih nogah,
o zelenih letih po senožeti,
o žvrgolenju ptic,
o robidah in borovnicah,
o medu, ki brenči,
o pomolzenem mleku za otroke,
ki jočejo v hlevu.
Prevzemi ti palico svojega očeta,
ki je izrobkal zadnjo koruzo,
z jokom med prsti,
da pove o življenju,
ki ne umre.
Moj Bog, poslušaj te besede,
božajočo molitev
za to slovensko zemljo,
ki nabira podleske,
zmrznjene od slane,
ko prihaja večer.

My God, Hear These Words

O you, walking among these furrows,
rest on the stone
bearing the name of your mother,
who was as good to you
as a song smiling,
as the light and seed of the rising sun.
Here is the land of your father,
who left you the key
and the fields dug with toil in the dew,
to win from you a word
you say not.
Here is the evening song
of your brother among the crosses,
who still holds your hand
and tells you of life,
of bread and of cherries,
of brambles burnt
in the spring,
of bare feet,
green years in the meadows,
the twitter of birds,
blackberries and blueberries,
the humming of honey,
the fresh milk for children
who cry in the cowshed.
Take up the staff of your father,
who picked clean the last cob of maize
with tears trickling through fingers,
to tell of a life
that dies not.
My God, hear these words
caressing a prayer
for this Slovene land,
which gathers autumn crocuses,
frozen with hoar,
when evening is coming.

Translated by Nada Grošelj

Rodila se je leta 1947 v Biarču blizu Špetra, živi v Špetru. Poleg poezije piše tudi dramske tekste za gledališče, pripovedi in črtice ter priložnostne članke v beneškem narečju. Aktivno sodeluje na beneškem kulturnem, družbenem in politično-upravnem področju. Objavlja v raznih revijah in v Trinkovem koledarju.

Bruna Dorbolò was born in 1947 at Biarzo/Biarč, close to S. Pietro al Natissone/Špeter, where she now lives. In addition to poetry, she writes drama pieces for the theatre, stories, sketches, and occasional articles in the Benečija dialect. She participates actively in Benečija cultural and social life, as well as in politics and administration. Her work has been published in various magazines and in Trinkov Koledar ("The Trinko Calendar").

Bruna Dorbolò



Parvi konfin

Sonce nie bluo ku vstalo,
an že ku pauodnja po vasi su gučal.
Po duorjah so se klical
an prešerno po pot uekal.

Te stari na vratih so jih gledal:
»Se pomerjo, ku stopnejo v šuolo,« so misnil.
Uon z zadnje hiše so veletiele dvie čičice,
mat z glunjikan v pest jih je klicala
an na sred duorja jih je nazaj počesala.
»Bugita an bodta brumne,« je za njim uekala.

Ma otroc, že po Pejcah, so se bli pobral
pruot šuole, na petnajst, vsi kupe so hodil.
Ta buj mala, nie imiela ku tri lieta,
par sestri je hodila an za roko jo je daržala.

Otroc so uekal an zvestuo vse saludoval,
ku te naumni, kamane so v ajar metal
pruot tičan, ki na luhtu so spoletal.
Ko so paršli pred šuolo, so zamučal.
Ta mala se je čudno oku gledala
an tarduo je sestri roko partisnila.

Ustajbene, pred šuolo, so potihno guorile:
»Sa ti puojdeš za te malmi,« je sestra jala,
»ma zmisni se no rieč an na stuoj jo pozabit!
Odkar čez tiste vrata stopnimo,
na smieš vič, z obednim at notre,
po slovensko preguorit!«

Prva meja

Sonce je komaj vstalo
in že so kot povodenj bučali po vasi.
Klicali so se po dvoriščih
in prešerno kričali po poti.

Stari na vratih so jih gledali:
»Se že pomirijo, ko vstopijo v šolo«, so mislili.
Iz zadnje hiše sta planili dve deklici,
mati jih je z glavnikom v roki klicala
in jih sredi dvorišča spet počesala.
»Ubogajta in bodita pridni«, je za njima zaklicala.

A otroci so se že bili pobrali čez Pejce
proti šoli, petnajst jih je bilo, skupaj so hodili.
Najmlajša - imela je komaj tri leta,
je ob sestri hodila in jo za roko držala.

Otroci so kričali in pozdravljali,
kot neumni so metali kamne v zrak
proti ptičem, ki so se spreletavali v zraku.
Ko so prišli pred šolo, so obmolknili.
Mala se je začudeno ozirala okrog
in trdno poprijela sestro za roko.

Stoje pred šolo sta potihoma govorili:
»Zdaj boš ti šla z malimi«, je rekla sestra,
»a zapomni si in nikakor ne pozabi:
ko vstopimo čez tisti prag,
ne boš smela več, z nikomer,
po slovensko spregovoriti!«

Snuovi tele zemlje

Ta za mizo jih je bluo ostalo na malu an obedan se nie víf smejau. Giulia se je poľudila an je zaľela poslućat, od ka' so guoril, an subtu je zastopila, de su se preľil go mez nać slovienski jizik. Vsak je njega tardiu brez tiet poslućat te družega an stari parjatelji su sediel na mizo ku maľka an pas. S sarcan grenkim je vstala, jala «lahko nuoľ» vsiem an se je pobrala pruoť domu.

Ku je bla na ciest, se je odsopla an je nauajr pogledala: tovsinti zvezdi su pomigale na luhtu, tikane par kraju od kietne bregi, ki ku 'na zibiela su Nedišu varval. Nediša v tisti zibel je verila glaboku jamu v skalu an še tovsinte liet le po nji ćumi, gaspodinja Nedićkih dolin. Ma nje judje nieso takuo moľni, su se pustil omotit s guľanjam an z luľmi, ki druž su paršgal, an ćpotljivi so njih glas spremenil, tisti glas, ki še an tovsint liet je glas njih zemlje.

Sinovi tele zemlje

Za mizo je ostalo malo ljudi in nihče se ni več smehljaj. Giulia je začudeno prisluhnila govoru sosedov in se trudila, da bi jih razumela. Nenadoma je odkrila, da so govorili v našem slovenskem jeziku. Govorili pa so vsak po svoje, ne da bi poslušali drug drugega. Med starimi prijatelji je tako narasla nestrpnost, jezili so se drug na drugega, kot pes in mačka.

Z grenkobo v srcu je Giulia vstala, vsem zaželela »lahko noč« in se napotila proti domu.

Ko je stopila na cesto, je globoko zadihala in pogledala v zrak: na tisoče zvezd je blestelo na nebu, vse naokrog so bregovi, kot v zibelki, čuvali Nadižo.

V tisti zibelki je Nadiža, v skalnatih tleh, izkopavala globoko strugo, kjer že tisoč let šumi, gospodinja Nadiških dolin.

A njeni ljudje niso tako močni, sramovali so se tisočletnega jezika svoje zemlje in ga, omamljeni s tujim bučanjem in blestenjem, zamenjali za drugega.

The First Boundary

The sun had barely risen
when their uproar flooded the village.
They called to each other in yards,
merrily yelled as they passed.
The old ones stood watching from doors:
"School will quiet them all right," they thought.
From the last house, two girls burst running –
their mother, comb in hand, called them back
in the yard, where she smoothed their hair.
"Be good and behave!" she called after.
But the children, past Pejce already, were heading
for school, fifteen, all clustered together.
The littlest girl, no more than three,
walked close to her sister, holding her hand.
The children yelled, greeting all who came by,
like fools, tossed stones in the air
towards birds flitting high up above.
When they came to the school, they fell quiet.
The little girl looked round in wonder
and clung to her sister's hand tighter.
Standing in front of the school, they talked softly:
"Now," said the sister, "you'll go with the little ones,
but mind well one thing and don't you forget it!
As soon as we walk through that door,
you mustn't, to any you meet,
speak a word in Slovene!"

The Sons of This Land

Few had remained at the table, and the laughter was gone from the faces. Surprised, Giulia began to listen to their talk, and suddenly she understood that it was about our Slovene tongue. Everyone pressed on heedless of his neighbour, old friends sitting at the table like cats and dogs. A bitterness welling up in her heart, she rose, wished all a “good night”, and turned towards home.

In the road, she drew a deep breath and looked up: thousands of stars winked in the sky, touching below the chain of hills which cradled the Natisone. In this cradle, the river was hollowing out a deep bed in the rock where her waters had rushed for thousands of years, the mistress of the Natisone valleys. But her people were not as strong, they had allowed themselves to be dazed by the noise and lights lit by others, and changed their own voice in disdain, that voice which had been the voice of their land for a thousand years.

Translated by Nada Grošelj

Rodila se je leta 1961 v Čedadu, živi v vasi Kozica v občini Sv. Lenart. Pesnikovati je začela že pri petnajstih letih. Piše tudi v italijanščini, vendar še zlasti o stvareh, ki jo vežejo na otroštvo in na rodno zemljo, se izraža v domačem narečju. Sodelovala je na raznih literarnih natečajih, njene pesmi najdemo v revijah, šolskih in drugih antologijah ter v Trinkovem koledarju.

She was born in 1961 in Cividale/Čedad and lives in the village Cosizza/Kozica in the S. Leonardo/Sv. Lenart Municipality. She began to write poetry at fifteen. She writes in Italian as well, but expresses herself in her native dialect particularly about themes which bind her to her childhood and homeland. She has participated in several literary competitions. Her poems appear in magazines, school and other anthologies, and Trinkov Koledar ("The Trinko Calendar").

Andreina Trusgnach



Pridejo ponoc

Te cjejo stuort umriet,
Benečija, san zastopila.
Mislejo, de na ušafajo obednega zbujenega,
kar pridejo ponoc, ku tatje,
pa mi bomo pokoncu an vsi kupe,
na sred vasi,
zapiejemo na moc tiste piesmi,
ki so nas učil te star.
Bomo piel, an oni pridejo s škarjan
za nan odriezati jizik,
pa piesmi bojo že gu luhtu,
vesoké vesoké,
zbudjo vse judi na sviete,
vsi jih bojo čul an za tiste
na bojo mogle vič umriet.

Pridejo ponoči

Izničiti te hočejo, Benečija,
tako sem doumela.
Mislijo, da jih nihče ne bo čakal buden,
ko pridejo ponoči, kot tatje.

Mi pa bomo še pokonci
in vsi skupaj bomo sredi vasi
glasno zapeli tiste pesmi,
ki so nas jih učili naši stari.

Peli bomo, in oni bodo prišli s škarjami v rokah,
da bi nam odrezali jezik.
A pesmi bodo že v zraku,
visoko visoko,
zbudile bodo vse ljudi na svetu,
vsi jih bodo slišali
in ne bodo mogle več umreti.

Ne, na gre vse dobro

San srečala nega starega parjatelja, tale an dan; ku nimar me je praču "Kuo gre?"

Tu in šlag tka misli so se zašle obracjat an arzvijat tu mene, de san muorla pomulat an manku 'no malo jih poslučat.

Smo vsi trudni pravt, ku ponavad, de vse gre dobro.

Sa videć, kako je: šivljenje nas ubiva vsak dan, pošaso, zak riedkokada se ľujemo tu glih: al smo previc (kar je slavega!) al smo premalo (kar je dobrega!). Ne, na gre vse dobro.

Je puno poti an stazi na teji zemji, takuo, previc lahko je se zgubit: od sparvil hodeć pošaso an se gledać okuole; potle nimar buj hitro, dokjer, se ti zdi, de brez letat na puodeć zadost napri. Ne, na gre vse dobro.

Lietas an dielać vic ku k' se more, vic ku k' se smie: cjeć udobit ujsko s cajtan, pa on te zmaga nimar, an ti, ku an norac, dielać će buj na moc... za imiet puno reľi, ki ti na nucajo zaries an, le grede, utiekajo buj deleľ od tebe tiste troćte, od kar si bil mlad. . Ne, na gre vse dobro.

Se šivi za dielat, takuo rata, de si trudan an za se poguorit, si previc obupan za se zgubit tu smieh, necjeć vic sanjat, zak potle rata spet buj teškuo, na znać bit veseu, za kar imać, an le kake druge ćleutaste stvari te motejo napri. Ne, na gre vse dobro.

Ki krat se troćtać, de te drug zagonajo toje šelje, pa takuo na rata; ki krat bi teu narest kiek za se ľut nazaj lahan, pa se na dać zadost cajta; ki krat judje na znajo mulat an ti jih muorać le napri pošgerjat, ki krat bi teu znat vse an bit vsierode, pa...

San se ľula potrest za rame...

"Hej, al si ratala zjuha? San te praču, kuo gre s tabo!"

"Ah, dobro, dobro: je vse na mestu. Pa ti? Kuo se mać?"

Ne, ne gre vse dobro

Nekega dne sem srečala starega znanca, ki me je, kot po navadi, vprašal: »Kako je s tabo?«

Nenadoma so se mi v glavi prekrizale misli, da sem utihnila in jim, vsaj malo, prisluhnila.

Vsi smo naveličani odgovarjati na to vprašanje, da gre vse dobro.

Saj vidiš, kako je: življenje nas ubija vsak dan, počasi, ker redkoma smo zadovoljni: ali imamo preveč (kar je slabega) ali premalo (kar je dobrega). Ne, ne gre vse dobro.

Na tej zemlji je toliko poti in stez, da se je lahko izgubiti: sprva hodiš počasi in se oziraš okrog, potem pa vedno hitreje, dokler se ti ne dozdeva, da brez naglice ni pravega zadoščenja v življenju. Ne, ne gre vse dobro.

Hitiš in delaš, več kot zmoreš, prek svojih moči: hočeš premagati minevanje časa, ki pa vedno zmaga, in ti, kot neumen, delaš še več, da bi si pridobil veliko nepotrebnih stvari. Celo upanja, ki si jih v mladostnih letih gojil, te zapuščajo. Ne, ne gre vse dobro.

Če svoje življenje posvetiš delu, se potem počutiš preutrujenega, da bi s kom govoril, preveč obupanega, da bi se spustil v smeh. Nočeš več sanjati, ker se bojiš, da ti bodo sanje otežkočile življenje.

V neprestanem nezadovoljstvu ob tistem, kar imaš, se spustiš v hrepenenje po nepotrebnih stvareh. Ne, ne gre vse dobro. Kolikokrat zaman pričakuješ, da bodo drugi doumeli tvoje želje. Kolikokrat bi si hotel olajšati breme življenja, a si ne vzameš časa, da bi to storil; kolikokrat moraš požreti neprijetnosti zaradi ljudi, ki ne znajo držati jezika za zobmi; kolikokrat bi hotel znati vse in biti povsod, pa...

»Hej, si postala gluha? Vprašal sem te, kako je kaj s tabo?« me znanec potrese za rame.

»Ah, dobro, dobro: je vse v redu. In ti? Kako si?«

They Will Come at Night

They want to kill you,
Venetia, I've gathered.
They think they'll find no-one awake,
coming at dead of night, like thieves,
but we shall be up, all together,
in the heart of the village,
singing with all our might the songs
that the old folks have taught us.
We'll sing, and they'll come with scissors
to cut off our tongues,
but by then, the songs will have risen
high high above,
waking all people on earth,
for all to hear, and for them
they can never die.

No, Everything's Not Going Fine

I met an old friend, one of these days; as always, he asked me: "How's it going?"

All of a sudden, thoughts began to churn and grow inside me, making me hush and listen, at least for a while.

We're all tired of saying, as usually, that everything's going fine.

You see how it is: life is killing us from day to day, slowly, because we hardly ever feel just right: either we're too much (of the bad!) or we're too little (of the good!). No, everything's not going fine.

There's such a tangle of roads and paths on this earth, and it's all too easy to lose one's way: at first you walk slowly, looking around, and then ever faster, until you feel that nothing but hurry will get you anywhere. No, everything's not going fine.

You hurry and slave away, more than you can, more than you should: you want to win the battle against time, but time always defeats you, and you work even harder, like a madman ... to have a heap of things that are of no real use to you and only push farther away the hopes of your youth ... No, everything's not going fine.

If you live for work, what happens is that you feel too tired to talk, too desperate to break free in laughter; you no longer want to dream because that makes it even harder, you don't know how to find joy in what you have, and are only lured on by other needless things. No, everything's not going fine.

Sometimes you soothe yourself with the thought that others will understand your longings, but it doesn't happen; sometimes you'd want to lighten your heart again, but you don't give yourself enough time; sometimes people can't hold their tongues, but you still have to put up with them; sometimes you'd want to know everything and be everywhere, but ...

I felt my shoulder being shaken ...

"Hey, are you deaf or something? I asked you how it's going!"

"Oh, fine, fine: everything's right as rain. And you? How are you doing?"

Translated by Nada Grošelj

OKROGLA MIZA VILENICE 2005 /
VILENICA 2005 ROUND-TABLE DISCUSSION

Trpljenje je dediščina

Ana Blandiana

Najprej se želim pokloniti kulturnemu dogodku z imenom *Nagrada Vilenice*, ki z 20. obletnico obstoja ni le dosegel zrelosti, temveč je tudi dokazal, da je zgodovina literature lahko močnejša od zgodovine. To namreč ni samo obletnica navadne, uspešne književne nagrade, temveč tudi kulturnega gibanja, ki je našlo moč, da je kljubovalo političnim sistemom, ekonomskim krizam in zgodovinskim nevarnostim ter vztrajno sledilo svojemu cilju: povezovati vrednote in okoli njih strniti mednarodno solidarnost.

Od tega izraza spoštovanja ni težko preiti k vsebini naše razprave, ki obravnava prav vlogo in pomen literature v procesu integracije in mondializacije, o literaturi, ki je hkrati sredstvo povezovanja in razlikovanja v imenu najpomembnejših človeških vrednot.

Tema naših razprav se namreč navsezadnje omeji na idejo unifikacije, ki jo včasih lahko beremo kot unikatnost, drugič kot uniformiranje, včasih kot solidarnost, drugič spet kot utapljanje. Iste razmere lahko poimenujemo kot *brisanje meja* ali kot *brisanje razlik* in vsako od teh sintagem lahko razumemo – z enako prepričljivimi argumenti – bodisi kot ugodnost bodisi kot katastrofo. Kljub vsem možnim, pogosto protislovnim interpretacijam, pa ne moremo dvomiti o objektivnosti globalizacije. Nihče več ne more razkosati sveta na hermetično zaprte, neprepustne dele in ne more preprečiti delovanja tega mehanizma, ki je najprej ekonomski, šele potem političen, socialen, kulturnen. Ne gre torej za vprašanje strinjanja ali nestrinjanja z mondializacijo, temveč za to, katerim idejam, vsebinam, pojavom je treba dati svetovno razsežnost.

Sicer pa v zgodovini ni bilo nič drugače: rimski in mongolski, britanski in sovjetski imperij, vse velesile so se poskušale širiti v svet. Naloga zgodovinarjev je, da ugotovijo, ali je šlo za mondializacijo civilizacijskih norm ali represivnih sredstev, koncentracijskih taborišč ali človekovih pravic.

In če je vse v redu in če nova ekspanzija deluje v imenu človekovih pravic, se moramo vprašati, ali se človekove pravice ujemajo s človeškim dostojanstvom. Odkrili bomo, da se – žal! – ne samo le poredko ujemajo, temveč da včasih pride tudi do spopada. In da je vse videti tako, kot da bi obstajale »dobre« in »manj dobre« ali »slabe« človekove pravice. Vzemimo *svobodo*, temeljno pravico, »vrednoto vseh vrednot«, ki jo opredeljuje *Splošna deklaracija o človekovih pravicah*: »Svoboda je v tem, da lahko storiš vse, kar ne škodi drugemu.« Na nesrečo je v dandanašnjem svetu svoboda postala negativen *tabu*, ko vsak lahko počne, kar hoče, v taki meri, da svoboda nekaterih škoduje mnogim drugim. Tako na primer zloraba svobode pri psevdoustvarjalcih na področju publicitete ali v avdiovizualnih medijih vodi v naraščanje nasilja in v banalizacijo erosa, ponižanega v pornografijo. Naj to pomeni, da obstajata dobra in slaba svoboda? Rešitev vsekakor ni v cenzuri, temveč je v kakovosti umetnosti. Zlasti pa v duhovni vsebini, ki jo premore kultura.

La souffrance est un patrimoine

Ana Blandiana

Tout d'abord, je veux rendre hommage à cet acte de culture qui s'appelle *Le prix Vilenica* et qui, en arrivant à 25 ans, a touché non seulement la maturité, mais aussi la preuve que l'histoire de la littérature peut être plus forte que l'histoire. Parce que ce n'est pas l'anniversaire d'un simple prix littéraire de succès, mais d'une démarche culturelle qui a eu la force de transgresser les systèmes politiques, les crises économiques et les périls historiques, en continuant son destin qui était de réunir les valeurs et de construire autour d'elles des solidarités internationales.

Ce n'est pas difficile de passer de cet hommage au thème de notre débat qui se déroule justement sur le rôle et la capacité de la littérature dans le processus d'intégration et de mondialisation, la littérature vue comme moyen dans le même temps d'unification et de différence au nom des valeurs profondément humaines.

Parce que, en fait, le thème de nos débats se réduit à la seule idée, d'unification qui peut être lue tantôt comme unicité, tantôt comme uniformisation, tantôt comme solidarisation, tantôt comme englobement. La même réalité peut être nommée *l'effacement des frontières* ou *l'effacement des différences*, et chacun de ces syntagmes peut être considéré - avec des arguments toujours convaincants - bienfaisant ou catastrophique. Mais au-delà de toutes les interprétations, souvent contradictoires, on ne peut pas s'en douter du caractère objectif de la globalisation. Personne ne peut plus partager la planète en tranches étanches, imperméables et ne peut pas empêcher le fonctionnement de ce mécanisme tout d'abord économique et seulement après politique, social, culturel. Le problème n'est pas, donc, si nous sommes ou non d'accord avec la mondialisation, mais quels sont les idées, les thèmes, les phénomènes qui doivent être mondialisés.

D'ailleurs, rien de nouveau dans l'histoire : de l'empire romain ou mongol, jusqu'à l'empire britannique ou soviétique, chaque grand pouvoir a essayé de se mondialiser. Finalement la tâche d'historiens est de déterminer si ce sont les normes de civilisation, ou les moyens de répression qui ont été mondialisés, les camps de concentration ou les droits de l'homme.

Et si tout va bien et ce sont les droits de l'homme qui sont pris comme drapeau de la nouvelle expansion, alors nous devons nous demander si les droits de l'homme et la dignité humaine coïncident. Et nous découvrirons - hélas! - non seulement qu'ils ne coïncident pas qu'assez rarement, mais qu'il y a même parfois conflit. Et que tout se passe comme s'il y avait des „bons” droits de l'homme et des « moins bons » ou des « mauvais ». Prenons *la liberté*, le droit fondamental, „la valeur des valeurs”, définie dans la *Déclaration Universelle des Droits de l'Homme*: „la liberté consiste à pouvoir faire tout ce qui ne nuit pas à autrui”. Malheureusement, dans le monde actuel la liberté est devenue un *tabou* à l'envers,

Pri tem je eden od paradoksov evropske integracije (ki ni samo del mondializacije) ta, da medtem ko ponovna združitev celine nastaja predvsem s širjenjem svobode z Zahoda na Vzhod, duhovna vsebina – vsaj v umetnosti – lahko pride z Vzhoda na Zahod. Kot vzrok in pojasnilo je najpomembnejše dvoje: po eni strani je več desetletij pomanjkanja ali popolne odsotnosti svobode napolnilo nedavno pridobljeno svobodo z večjo vsebino in odgovornostjo, po drugi strani pa je tukaj dediščina trpljenja (kajti trpljenje je dediščina) zabrisala razliko med estetiko in etiko, med umetnostjo in moralo. *Biti svoboden* na Vzhodu namreč eno celo obdobje ni bilo povezano z zakonom, temveč s tveganjem in nadarjenostjo, ki je bila včasih tudi nadarjenost za literaturo. Ker je bilo nevarno govoriti resnico, je resnica postala pomembnejša, in zaradi žrtev bogatejša, varna pred jalovim formalizmom, kakor tudi pred pridobitništvom. Identiteta Vzhoda in Srednje Evrope je bila »obvarovana« zaradi dolge izoliranosti od ostalega sveta, kjer je že začela prevladovati trgovska logika. Vrhu tega je uporniški duh, ki je ščitil pesniško individualnost in predstavljal edino zavetje pred drugačno obliko globalizacije, dajal ustvarjalnosti v kulturi večji pomen. Ta uporniški duh je hkrati pomagal ohranjati stike med ustvarjalci in jim dajal veljavo.

Po drugi strani se zdi, da lahko kulturno povezovanje Vzhodne in Srednje Evrope z Zahodno postane nekakšna zaščita pred globalizacijo po centralističnem vzorcu. Vzorcju, po katerem gospodarstvo in informacije upravlja majhno število ljudi, njegovi postopki in slog pa težijo k zlitju z družbenim in kulturnim okoljem, ki se bolj kot na lokalno stvarnost vsak dan v večji meri opira na virtualno globalnost. Kulturna integracija Evrope v širšo – planetarno – skupnost bi bila, drugače povedano, priložnost, da bi kot alternativo ponudili starejši vzorec, evropsko kulturo (vključno z vzhodnoevropsko), ki je bila prvi vzor univerzalnih moralnih vrednot, ena od teh so človekove pravice.

Seveda se ob pogledu na našo civilizacijo, ki uhaja vsakemu nadzoru, lahko vprašamo, zakaj so očetje demokracije, hkrati z *listino o pravicah*, pozabili izdati ustrezno *listino o dolžnostih*, vendar je zlasti potrebno, bolj kot vsa tveganja in ironijo svobode brez meja z imenom globalizacija, odkrivati – prav zato, ker ni več zemljepisnih meja – notranjo trdnost in ravnovesje naše skupne moči.

To moč gradijo naše šole, naše cerkve, naša umetniška dela, naše knjige. To pomeni, da smo mi, avtorji knjig, napisanih v tako različnih in tako težko prevedljivih jezikih, vsi skupaj izvor enega samega sveta, ki ga še lahko oblikujemo s svojimi besedami in spomini na svoje trpljenje. Kajti preden postanemo del bodočnosti enega samega sveta, moramo deliti obsednosti, spomine, mentalitete naših različnih preteklosti: ogromne širjave, obdelane z literarnim orodjem. Ne trdim prvič, z nespametnim pogumom, da svet še lahko rešimo s poezijo. Četudi vem, da poezija lahko reši le tiste, ki želijo biti rešeni, sem prepričana, da bo globalizacija kulturna ali pa je sploh ne bo.

Prevedla Jelena Strajnar

la liberté de faire n'importe quoi qui arrive au point où la liberté des certains nuit au bien de beaucoup d'autres. Par exemple, l'abus de la liberté des pseudocréateurs en matière de publicité ou des réalisations audiovisuelles aboutit à la montée de la violence et à la banalisation de l'éros, dégradé en pornographie. Cela veut dire qu'il y a une bonne liberté et une liberté mauvaise? De toute façon la solution n'est pas la censure d'art, mais la qualité d'art. Et, surtout, la capacité du culturel d'être spirituel.

Dans ce sens, un des paradoxes de l'intégration européenne (qui n'est pas qu'une partie de la mondialisation) est que tandis que la réunification du continent est par dessus tout une diffusion de la liberté de l'Ouest vers l'Est, la spiritualisation de cette liberté – au moins en matière d'art – peut arriver de l'Est vers l'Ouest. Parmi les causes et les explications, les plus importantes sont deux: D'une part, la précarité ou même l'absence de la liberté pendant des décennies ont donné un plus de substance et de responsabilité à la liberté récemment reçue et, d'autre part, le patrimoine de la souffrance (parce que la souffrance est un patrimoine) a effacé ici la distance d'entre esthétique et éthique, d'entre art et morale. Parce que, pendant une entière époque, *être libre* n'a pas été dans l'Est une conséquence de la loi, mais un risque et un talent, un talent qui parfois était même le talent littéraire. Le risque de dire la vérité a fait la vérité plus importante et enrichie par le sacrifice, à l'abri non seulement des formalismes stériles mais aussi des raisons matérialistes. Les identités de l'Est et du Centre de l'Europe ont été „protégées” en raison de leur long isolement du reste du monde où commençait déjà à triompher une logique marchande. De plus, un esprit de résistance où la protection de l'individualité poétique était la seule sauvegarde contre une autre forme de globalisation, a donné plus de prix à la création culturelle. Cet esprit de résistance a également permis que des contacts soient conservés entre professionnels et leur a donné tout leur prix.

D'autre part, l'intégration culturelle de l'Est et du Centre avec l'Ouest de l'Europe semble pouvoir constituer une sorte de gardien contre une globalisation dont le modèle est centralisé. Un modèle où l'économie et l'information sont commandées par un petit nombre d'individus et où les modes, les styles tendent à s'unifier dans un environnement social et culturel qui s'appuie chaque jour un peu plus sur le virtuel global plutôt que sur le réel local. Autrement dit, l'intégration culturelle de l'Europe dans un ensemble plus vaste – la planète – constituerait une chance de proposer en alternative un modèle plus ancien, la culture européenne (y compris est-européenne), qui a constitué le premier modèle des valeurs universelles, parmi lesquelles celles des Droits de l'Homme.

Evidemment, on peut se demander en regardant notre civilisation en train d'échapper à tout contrôle pourquoi les pères de la démocratie ont oublié de faire correspondre expressément une *charte de devoirs* à celle *de droits*, mais au-delà de tous les risques et les ironies de la liberté sans frontière qui s'appelle la globalisation il y a la nécessité – justement parce qu'il n'existe plus de limites géographiques – de découvrir des rigueurs et un équilibre intérieur de notre pouvoir commun.

Ce pouvoir est construit par nos écoles, par nos églises, par nos oeuvres d'art, par nos livres. Cela veut dire que nous, les auteurs des livres écrits dans nos langues tellement différentes et tellement difficiles à traduire, nous sommes ensemble à la source d'un monde unique, encore modélable par nos paroles et par le souvenir de nos souffrances. Parce que, avant de partager l'avenir d'un seul monde, nous devons partager les obsessions, les mémoires, les mentalités de nos passés différents: des vastes plaines labourées par les outils de la littérature. Ce n'est pas pour la première fois que j'ai le courage ridicule de soutenir que le monde peut être encore sauvé par la poésie. Même si je sais que la poésie ne peut pas sauver que ceux disposés à être sauvés, j'en suis convaincue que la globalisation sera culturelle ou ne sera guère.

Vloga kulture v procesu »evropeizacije«

Pavel Vilikovsky

Dovolite mi, da začnem s citatoma dveh srednjeevropskih piscev, ki sta svoja opažanja razvijala v prvi polovici 20. stoletja. Karl Kraus je zapisal: »Kultura je tihi sporazum, da se način življenja vedno podredi življenjskemu cilju. Civilizacija pa pomeni podreditev življenjskega cilja načinu življenja.« Robert Musil pa je rekel takole: »Današnja politika svojih ciljev ne jemlje iz kulture, ampak jih sama ustvarja in razširja.« Mislim, da nam lahko te trditve, ki so bile izrečene pred skoraj sto leti v bistveno drugačnih okoliščinah, pomagajo določiti vlogo kulture na splošno in še posebej literature v naši sodobni družbi.

Danes naj bi živeli v obdobju globalizacije, ki bo svet spremenil v globalno vas, če se to že ni zgodilo. Mogoče je to res ali pa tudi ni. Nedvomno pa se določeni ekonomski in tehnični pojavi in procesi hitro širijo po vsem svetu in zmanjšujejo ali popolnoma izničijo razlike v ekonomskem in družbenem razvoju posameznih držav in posledično tudi razlike v njihovem načinu življenja. Poleg tega globalnega procesa, ki ni kontroliran ali voden, je večina evropskih držav vključena v višje organiziran poskus »evropeizacije«, ki želi ustvariti skupno ekonomsko in pravno osnovo za vso celino. Kljub koristnim učinkom, ki jih ni malo, pa so ti procesi jasen dokaz zmage civilizacije nad kulturo, kot je to definiral Karl Kraus. V življenju moderne demokratične družbe igra kultura le obrobno vlogo. Kot je zapisal Robert Musil, umetnost in literatura nista vir inspiracije današnji politiki; v najboljšem primeru sta kot nagelj, ki si ga politika zatakne v gumbnico ob slovesnih priložnostih – a to ni nagelj, ki ga je vzgojila in negovala politika.

Na svoj način sta tudi umetnost in literatura globalna: prizadevata si nagovarjati človeška bitja ne glede na prostor ali okoliščine, v katerih živijo. Vendar sta istočasno izjemno individualni ali celo idiosinkratični. Literatura govori o določenih, edinstvenih ljudeh in prostorih, ki jih nismo nikoli srečali ali videli, ki pa lahko ob dobri literaturi postanejo del naše izkušnje. Ali kot je rekel Umberto Eco, italijanski semiotik in pisatelj, »naše znanje (ne le mitološko ampak tudi znanstveno) je vpeto v zgodbe.« Srednja Evropa, gosto poseljena z različnimi narodi in ljudstvi, je vedno predstavljala zanimivo in spodbudno mešanico jezikov in kultur. Umetnost in predvsem literatura sta vedno pomagali odstraniti geografske in zgodovinske prepreke, ki so jih ločevale. Odstranili sta tančico čudaštva, ki je prekrivala člane drugih narodov in jih razkrili kot soljudi s podobnimi skrbmi in upi. Istočasno pa je literatura s svojo ljubeznijo do detajlov, do posebne barve ali tona glasu, povečala našo občutljivost za čudovito raznolikost in edinstvenost sveta.

Druga svetovna vojna in hladna vojna, ki ji je sledila, sta povzročili globok razdor in postavili nove pregrade med narodi Srednje Evrope. Društvo slovenskih pisateljev je pokazalo velik pogum in napredno stališče,

The Role of Culture in the Process of „Europeanization“

Pavel Vilikovský

Allow me to begin with two quotations by authors who come from the Central Europe and made their observations in the first half of the 20th century. „Culture is a tacit agreement that the means of life will yield to life´s goal. Civilisation is subordination of life´s goal to the means of life,“ wrote Karl Kraus, and Robert Musil: „Today, politics does not draw its goals from culture but brings them along and distributes them.“ I believe that these statements, though made in substantially different circumstances almost one hundred years ago, can help us to define the role that culture in general and literature in particular play in our contemporary society.

We are supposed to live in an era of globalisation that will turn the world into one global village, if it has not already done so. It may or may not be true but there is no doubt that certain economic and technical phenomena and processes are swiftly spreading all over the world, diminishing or eliminating the differences in economic and social development of various contries, and, as a consequence, in their way of life. Apart from this global process, which is uncontrolled and undirected, the majority of European countries are involved in a highly organized effort of „Europeanization“, which seeks to create a common economic and legal basis for the whole continent. Whatever their beneficial effects, and there are many, these processes are clear evidence of the victory of civilisation over culture, as they were defined by Karl Kraus. In the life of a modern democratic society, culture plays only a marginal role. As Robert Musil has observed, arts and literature are not a source of inspiration for today´s politics; at the best, they are a kind of carnation that politics may stick in its lapel at certain festive occasions – but it is not a carnation that has been grown and cultivated by politics.

Arts and literature are, in their way, global, too: they strive to address human beings regardless of the place they happen to live at or circumstances they happen to live in. But, at the same time, they are highly individual, even idiosyncratic. Literature speaks about particular, unique people and places that we have never met or seen and, if it is good literature, it is able to make them part of our own experience. As Italian semiotician and writer Umberto Eco has remarked, „our knowledge (not only the mythical one, but also the scientific one) is woven into stories.“ Central Europe, densely inhabited by various nations and ethnics, has always represented an interesting and inspiring mixture of languages and cultures. Art, and especially literature has helped to remove geographical and historical barriers that divided them. It took the veil of strangeness off members of other nations and revealed them as our fellow human beings, with similar worries and hopes. At the same time, literature with its love of details, of a special colour or a tone of voice, has enhanced our sensibility to the wonderful diversity and uniqueness of the world.

ko se je še za časa vladavine komunizma spomnilo tradicionalne vloge literature na tem področju in je ustanovilo nagrado Vilenice za srednjeevropske avtorje. Vendar pa so se medtem pogoji spremenili in literatura, če želi izpolniti svojo dvojno vlogo povezovanja med narodi in ohranjanja različnosti sveta, se sooča z novimi ovirami. Prvi in najpomembnejši je obrobni položaj kulture v družbeni strukturi. To še posebej velja za postkomunistične države, ki gredo skozi težek in zahteven proces ekonomske transformacije in politične integracije v Evropski uniji. Na Slovaškem je prišlo do nekaj literarnih projektov – npr. zbirka del avtorjev z višegradskega področja pri založniški hiši Kalligram, ki pa ni bila izpeljana zaradi pomanjkanja finančne podpore vladnih institucij, ter nekaterih drugih, ki zaradi finančne podhranjenosti vegetirajo. Kultura se ocenjuje po kriterijih, ki sicer veljajo na ekonomskem tekmovalnem področju, kjer se uspeh meri s številom »porabnikov«, zato kultura izgublja svojo bitko z industrijo zabave, ki je seveda bolj popularna in zato v očeh politikov in javnosti bolj pomembna. S knjigo se ravna tako kot s katerikoli drugim industrijskim izdelkom, z devetnajst procentnim davkom na dodano vrednost. (Kot da bi hotel simbolizirati ta odnos, pano na slovaški Narodni galeriji – pomislite, ne na Narodni banki Slovaške – pravi: »Tudi biznis je umetnost.«) Tega problema se ne da rešiti od zunaj, vsaka umetniška ali literarna skupnost se mora boriti za bolj dostojanstven položaj kulture znotraj svoje lastne države. Trenutno pa so izgledi zelo temačni. (Veliko pomoč v tem boju pomenijo določena znamenja mednarodnega priznanja kot je nagrada Vilenice.)

Zaradi prostega pretoka ljudi in dobrin v Evropski uniji vloga literature kot veznega člana lahko oslabi ali pa jo prevzamejo druga bolj direktna sredstva; po drugi strani pa bi spremenjena situacija morala okrepite njeno pomembnost kot ohranjevalca in prenosnika različnosti sveta, posebnih okusov in barv, lokalnih, regionalnih in nacionalnih značajev. Celo drugače neobčutljivi politiki se bojijo, da se bo naša »nacionalna identiteta« (karkoli že to je) izgubila v »melting potu« Evropske unije. Da bi lahko uspešno izpolnila svojo nalogo, mora literatura premagati dve bolj ali manj tradicionalni prepreki: samozaverovanost ti. »velikih literatur« (francoske, nemške, angleške ali italijanske) in provincialno mišljenje manjših držav, da »vsa luč prihaja iz zahoda«, tj. iz evropskih kulturnih centrov. Zvolje te vraževernosti so umetniški dosežki drugih manjših evropskih literatur pogosto podcenjevani in zato tudi komercialno neprofitni.

Da pa ne bom preveč črno slikal, bi rad takoj dodal, da navkljub nenaklonjenim pogojem, slovaška literatura cveti in da je v primerjavi s prejšnjimi obdobji tiskanih in prevajanih več avtorjev in knjig. Le odmev doma in v tujini je šibek. Kar vsi, tudi Slovaki, potrebujemo, so zavzeti in kulturni bralci, kar pa ne pomeni uvajanje novega kulturnega vzorca ampak novega izobraževalnega vzorca. Kulture se ljudem ne da vsiliti; morajo se začeti zavedati, da umetnost in literatura nudita jezik, ki izraža njihove lastne izkušnje in ideje, ki jim pomagajo te izkušnje razumeti. Ali drugače povedano, prebudi se in okrepi njihova ustvarjalnost. Ustvarjalni razvoj lastnega jaza pa je življenjski cilj, ki bi ga mogoče sprejel celo Karl Kraus.

The second world war and the cold war that followed it have created deep ruptures and put up new barriers among the nations of Central Europe. The Slovene Writer's Association has shown great courage and foresight when, still under the reign of communism, it has remembered the traditional role of literature in our region and founded the Vilenica prize for Central European authors. In the meantime, however, conditions have changed and literature, if it aspires to fulfill its double role of a link between the nations and a preserver of the diversity of the world, is facing new obstacles. The first and foremost is the marginal position of culture in the structure of the society. It is especially true about the postcommunist countries that are undergoing difficult and demanding processes of economic transformation and political integration into the European Union. In Slovakia, there have been several literary projects – for example, a special series of works by authors of Visegrád countries in the publishing house Kalligram – that have not materialized because of the lack of financial support from governmental institutions, and others that are barely kept alive because of financial undernourishment. Culture is judged by the criteria taken over from the competitive economic sphere, where success is measured by the number of „consumers“, and so it often loses its battle with the entertainment industry, which is understandably more popular, and thus, in the eyes of both politicians and general public, more important. Books are treated as any other industrial product, with a 19% value added tax. (As if to symbolize this attitude, there is a billboard on the Slovak National Gallery – not, mind you, on the National Bank of Slovakia – which says: „Business is also an art.“) It is a problem that cannot be solved from without, each artistic and literary community must fight for a more dignified position of culture in their own country. At present, though, the prospects are rather gloomy. (Such signs of international appreciation like the Vilenica Prize may be a great help in this struggle.)

What with the free circulation of people and goods in the European Union, the role of literature as a bonding link between nations may well be weakened or taken over by other, more direct means; on the other hand, however, the changed situation should reinforce its importance as a preserver and transmitter of diversity of the world, of its special flavours and colours, of the local, regional or national character. Even otherwise callous politicians are afraid of losing our „national identity“ (whatever that is) in the „melting pot“ of the European Union. To be able to fulfill this role successfully, literature must overcome two more or less traditional obstacles: the self-centredness of the so-called „great literatures“ (French, German, English or Italian) and the provincial belief of small countries that „all light comes from the West“, that is from the European cultural centres. Because of this superstition, artistic achievements of other small European literatures are often underestimated, and, as a consequence, commercially unprofitable.

Not to paint too dark a picture, I hasten to add that in spite of these unfavourable conditions, Slovak literature is thriving, with more authors and books being published, and probably also translated into foreign lan-

guages, than ever before. It is just that their echo both at home and abroad is negligible. What we need, in Slovakia as well as, I think, in other European countries, are keen and cultured readers, and this requires not so much a new cultural paradigm, but rather a new paradigm in our education. Culture cannot be imposed on people by force; they must become aware that art and literature offer language for expressing their own experience and ideas that might help them to understand it. In other words, they awaken and strengthen their creativity, and the creative development of one's own self is a goal of life that even Karl Kraus might accept.

MLADA VILENICA 2005
YOUNG VILENICA 2005 AWARD

Nagrajenka 5. Mlade Vilenice v skupini od 6. do 10. let je Rožana Švara, učenka 3. razreda Osnovne šole Antona Šibelja - Stjenka, Komen

Moja nona

Zgubane roke ima
in verjame v Boga.

Rada skriva sladkarije,
posodo vsak dan pomije.

Redno opravlja,
kuha in pospravlja.

K hujšanju hiti,
ker holesterola se boji.

Moja nona ima
rjavo lasišče,
nikdar gnida je
ne obišče.

A še vedno jo imam rada,
saj je moja nona,
večno mlada.

Nagrajenka 5. Mlade Vilenice v skupini od 11. do 14. let je Eva Mohorič, učenka 8. razreda Osnovne šole Idrija.

Vzela si bom

Vzela si bom
sedem zvezdnatih noči,
devet še neizrečenih besed,
dvanajst ugaslih luči,
vzela bom ves svet.

In ga dala naprej.

Rožana Švara, a pupil of Anton Šibelj-Stjenka primary school (3rd year) in Komen, is 5th Young Vilenica award winner in the age group 6-10.

My Granny

Her skin is wrinkled and so warm,
her faith in God is always firm.

She keeps the sweets away from me
and washes up the dishes before her afternoon tea.

She likes to gossip quite a lot,
she likes to cook and scrub her favourite pot.

She tries to lose her weight,
cholesterol is something of which she is afraid.

My granny's brown hair is so nice
and it has never heard of lice.

I will always have her in my heart,
because she is my granny
and we will never part.

Eva Mohorič, a pupil of Idrija primary school (8th year) in Idrija, is 5th Young Vilenica award winner in the age group 11-14.

I Will Take

I will take
seven starry nights,
nine yet unuttered words,
twelve put out lights,
I will take the whole world.

And I will pass it on.

Translated by Irena Zorko

DOSEDANJI UDELEŽENCI IN NAGRAJENCI
VILENICE / PARTICIPANTS AND VILENICA
1986-2004 PRIZE WINNERS

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1986 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

FULVIU TOMIZZI

Utemeljitev nagrade: Jože Pirjevec

V publikaciji "Vilenica 86" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

PÉTER ESTERHÁZY, REINHARD P. GRUBER, INGRAM HARTINGER, ZBIGNIEW HERBERT, GERT HOFMANN, TADEUSZ KONWICKI, LOJZE KOVAČIČ, SLAVKO MIHALIČ, GERHARD ROTH, MILAN RÚFUS, EVA SCHMIDT, JAN SKÁCEL, WISŁAWA SZYMBORSKA, FULVIO TOMIZZA, ISTVAN VAS, IGOR ZIDIĆ

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1987 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

PETRU HANDKEJU

Utemeljitev nagrade: Erik Prunč

KRISTAL "VILENICA 87" - GREGOR STRNIŠA

V publikaciji "Vilenica 87" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

IVAN ARALICA, DEZSŐ TANDORI, ERZSÉBET GALGÓCZI, LÚBOMÍR FELDEK, CARMELA FRATANONIO, PETER HANDKE, BOHUMIL HRABAL, GEDA JACOLUTTI, DRAGO JANČAR, ALFRED KOLLERITSCH, RYSZARD KRYNICKI, ANDRZEJ KUŚNIEWICZ, GIULIANA MORANDINI, ÁGNES NEMES NAGY, JAN SKÁCEL, GREGOR STRNIŠA, WISŁAWA SZYMBORSKA, DOMINIK TATARKA, VENO TAUFER, PAVLE UGRINOV, ADAM ZAGAJEWSKI, VITOMIL ZUPAN

Disput: CLAUDIO MAGRIS: "EWALDOVA BAKLA" / "EWALD'S TORCH"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1988 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

PÉTRU ESTERHÁZYJU

Utemeljitev nagrade: Jože Hradil

KRISTAL "VILENICA 88" - EWA LIPSKA

V publikaciji "Vilenica 88" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

BIRGITTA ARENS, FRANCESCO BURDIN, SÁNDOR CSOÓRI, JAROSLAV ČEJKA, MIROSLAV ČERVENKA, MILAN DEKLEVA, DANIJEL DRAGOJEVIĆ, BENEDIKT DYRLICH, VLADO GOTOVAC, MARIAN GRZEŚCZAK, KLAUS HOFFER, ANTON HYKISCH, GERT JONKE, LÁSZLÓ LATOR, EWA LIPSKA, MARCELIJUS MARTINAITIS, VESNA PARUN, ERICA PEDRETTI, RICHARD PIETRASS, ILMA RAKUSA, CHRISTOPH RANSMAYR, RENZO ROSSO, JAROSLAW MAREK RYMKIEWICZ, RYSZARD SCHUBERT, TOMAŽ ŠALAMUN, RUDI ŠELIGO, JOSEF ŠIMON, ALEKSANDAR TIŠMA, JUDITA VAIČIUNAITE, TOMAS VENCLOVA, GIORGIO VOGHERA, JOSEF WINKLER, DANE ZAJC, ŠTEFAN ŽARÝ

Disput: CZESŁAW MIŁOSZ: "ČETRТА UČNA URA" / "THE FOURTH TEACHING LESSON"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1989 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

JANU SKÁČLU

Utemeljitev nagrade: Albina Lipovec

KRISTAL "VILENICA 89" - *DUBRAVKA UGREŠIČ*

V publikaciji "Vilenica 89" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

H. C. ARTMANN, JAN BENO, VOLKER BRAUN, GINO BRAZZODURO, JAN BUZÁSSY, PAOLA CAPRIOLO, CSÓÓRI SÁNDOR, BOGUMIL ĐUZEL, MIROSLAV DUDOK, PETAR GUDELJ, CHRISTOPH HEIN, MILAN JESIH, GERT JONKE, EUGENIUSZ KABATC, DANILO KIŠ, IVAN KLÍMA, JURIJ KOCH, KAJETAN KOVIČ, GABRIEL LAUB, FLORJAN LIPUŠ, MESZŐLY MIKLOS, EMIL MIKULENAITE, ADOLPH MUSCHG, TADEUSZ NOWAK, JOSIP OSTI, TONE PAVČEK, KORNELIJUS PLATELIS, INGRID PUGANIGG, MIROSLAV PUTIK, ALOJZ REBULA, CARLO SGORLON, WERNER SOLLNER, ANDRZEJ SZCZYPIORSKI, ANTONIO TABUCCHI, DUBRAVKA UGREŠIČ, MIROSLAV VALEK, DRAGAN VELIKIĆ, LIGIO ZANINI

Disput: GYÖRGY KONRAD: "S SREDINE" / "FROM THE CENTRE"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1990 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

TOMASU VENCLOVI

Utemeljitev nagrade: Veno Taufer

KRISTAL "VILENICA 90" - *ALEŠ DEBELJAK*

V publikaciji "Vilenica 90" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

FODOR ANDRÁS, MIROSLAV KOŠUTA, ALEKSANDRA BERKOVÁ, STELIO MATTIONI, ANDREJ BLATNIK, LIBUŠE MONÍKOVÁ, LEON BRIEDIS, PÉTER NÁDAS, MIROSLAV ČERVENKA, GÁSPÁR NAGY, ALEŠ DEBELJAK, BORIS PAHOR, NEDJELJKO FABRIO, MIODRAG PAVLOVIĆ, BRANKO GRADIŠNIK, GIORGIO PRESSBURGER, NIKO GRAFENAUER, KNUTS SKUJENIEKS, REINHARDT P. GRUBER, JOŽE SNOJ, MAJA HADERLAP, EVA SCHMIDT, PAWEŁ HUELLE, JÁN JÓSEF SZCZEPANŠKI, ANTON HYKISCH, ANDRZEJ SZCZYPIORSKI, EUGENIUSZ IGNATAVIČIUS, SUSANNA TAMARO, ANTANAS JONYNAS, LADISLAV TAŽKÝ, LUBOMIR JURÍK, GORAN TRIBUSON, DIANA KEMPF, BOŽENA TRILECOVÁ, MICHAEL KÖHLMEIER, LUDVÍK VACULÍK, TOMAS SAULIUS KONDROTAS, JOACHIM WALTER, GYÖRGY KONRÁD, ANKA ŽAGAR

Disput: VENO TAUFER: "IZZIV ALI ZGAGA?" / "CHALLENGE OR HASSLE?"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1991 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

ZBIGNIEWU HERBERTU

Utemeljitev nagrade: Niko Jež

KRISTAL "VILENICA 91" - *GRENDL LAJOS*

V publikaciji "Vilenica 91" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

LADISLAV BALLEK, ANDREJ BRVAR, LENKA CHYTILOVÁ, HEINZ CZECHOWSKI, EÖRSI ISTVÁN, GRENDL LAJOS, FABJAN HAFNER, RETO HÄNNY, IVANKA HERGOLD, ANDREJ HIENG, ALOIS

HOTSCHNIG, VIT AZOSLAV HRONEC, JÓKAI ANNA, DONALDAS KAJOKAS, MILAN KLEČ, MIRKO KOVAČ, LOJZE KRAKAR, VÍT KREMLIČKA, BRONISLAW MAJ, LAURA MARCHIG, ŠTEFAN MORAVČÍK, LUKO PALJETAK, OSKAR PASTIOR, JURE POTOČAR, HANS RAIMUND, ROLANDAS RASTAUSKAS, SOMLYÓ GYÖRGY, MARIO SUŠKO, IVO SVETINA, SUSANNA TAMARO, ARVO VALTON, VÁRADY SZABOLCS, BITE VILIMAITÉ, ALENA VOSTRÁ, JOACHIM WALTHER, ERNEST WICHNER, JOSEF WINKLER

Disput: VLADO GOTOVAC: "SKICA O ATLASU" / "SKETCH OF THE ATLAS"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1992 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

MILANU KUNDERI

Utemeljitev nagrade: Jaroslav Skrušný

KRISTAL "VILENICA 92" – *ENDRE KUKORELLY*

V publikaciji "Vilenica 92" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

ALEXANDRA BERKOVÁ, VYTAUTAS BLOZÉ, BRANKO ČEGEC, SLAVENKA DRAKULIĆ, GUSTAV JANUŠ, DUŠAN JOVANOVIĆ, FERENC JUHÁSZ, RYSZARD KAPUŚCIŃSKI, MARIE-THÉRÈSE KERSCHBAUMER, EFTIM KLETNIKOV, KRZYSZTOF KOEHLER, UWE KOLBE, MIRKO KOVAČ, ENDRE KUKORELLY, KRZYSZTOF LISOWSKI, DRAHOSLAV MACHALA, IVAN MINATTI, VYTAUTAS MARTINKUS, LIBUŠE MONÍKOVÁ, BORIS A. NOVAK, PARTI NAGY LAJOS, AARNE PUU, GERHARD ROTH, ŠTEFAN STRÁŽAY, JANA ŠTROBLOVÁ, MARJAN TOMŠIČ, MILOSLAV TOPINKA, DRAGAN VELIKIĆ, JANI VIRK, PETER WATERHOUSE

Disput:

EVGEN BAVČAR: "UNIVERZALIZMI IN NJIHOVA FACIES HYPOCRITICA" / "UNIVERSALISMS ANT THEIR FACIES HYPOCRITICA"

PÉTER ESTERHÁZY: "POSTMODERNI BARBARIZEM ALI EVROPA BREZ LASTNOSTI" / "POSTMODERN BARBARISM OR EUROPE WITH NO CHARACTERISTICS"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1993 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

LIBUŠI MONÍKOVÍ

Utemeljitev nagrade: Neva Šlibar

KRISTAL "VILENICA 93" – *FRANCESCO MICIELI*

V publikaciji "Vilenica 93" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

BALLA ZSÓFIA, JÓZEF BARAN, ROBERTO DEDENARO, HELMUT EINSENDLE, ALOJZ IHAN, DŽEVAD KARAHASAN, MATJAŽ KOCBEK, VLASTIMIL KOVALČÍK, MARKO KRAVOS, ZVONKO MAKOVIČ, MÁRTON LÁSZLÓ, ROBERT MENASSE, FRANCESCO MICIELI, MARJETA NOVAK KAJZER, PAUL PARIN, DENIS PONIŽ, DIANA PRANCKIETYTĚ, CARLO SGORLON, ARVO VALTON, MICHAL VIEWEGH, PIOTR WOJCIECHOWSKI, IFIGENIJA ZAGORIČNIK SIMONOVIC

Disput:

GEORGES-ARTHUR GOLDSCHMIDT, VLADO GOTOVAC, LÁSZLÓ KRASZNÁHORKAI, ANTONIN J. LIEHM:

"EDVARD KOCBEK: PALICA" / "EDVARD KOCBEK: THE STICK"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1994 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

JOSIPU OSTIJU

Utemeljitev nagrade: Denis Poniž

KRISTAL "VILENICA 94" - *SLAVKO MIHALIĆ*

V publikaciji "Vilenica 94" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

EDOARDO ALBINATI, MILOŠ BIEDRZYCKI, CHRISTA DERICUM, JANKO FERK, ANTONIO FIAN, ANTANAS GAILIUS, VLADO GOTOVAC, EGYD GSTÄTTNER, DANIEL HEVIER, VIT'AZOSLAV HRONEC, PAWEŁ HUELLE, GORAN IGNJATIJE JANKOVIĆ, DŽEVAD KARAHASAN, LUBOR KASAL, THOMAS KLING, MAJDA KINE, MIKLAVŽ KOMELJ, JURGIS KUNČINAS, FERI LAINŠČEK, SVETLANA MAKAROVIĆ, GIUSEPPE MARIUZ, MARNÓ JÁNOS, MATEJA MATEVSKI, ANDREJ MEDVED, SLAVKO MIHALIĆ, DUŠAN MITANA, GRZEGORZ MUSIAŁ, ALEKSANDER PERŠOLJA, PETRI GYÖRGY, LENKA PROCHÁZKOVÁ, GIANFRANCO SODOMACO, IGOR ŠKAMPERLE, JACHÝM TOPOL, URS WIDMER, UROŠ ZUPAN

Disput:

ALAIN FINKIELKRAUT: "INTELEKTUALCI, POLITIKA IN VOJNA" / "INTELLECTUALS, POLITICS AND WAR"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1995 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

ADOLFU MUSCHGU

Utemeljitev nagrade: Vesna Kondrič Horvat

KRISTAL "VILENICA 95" - *MARZANNA BOGUMILA KIELAR*

V publikaciji "Vilenica 95" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

JOVICA AĆIN, KURT AEBLI, EUGENIJUS ALIŠANKA, MARCIN BARAN, KRZYSTOF BIELECKI, DARIUSZ BITTNER, LOREDANA BOGLIUN, BERTA BOJETU-BOETA, TEREZA BOUČKOVÁ, LUCAS CEJPEK, RÓŽA DOMAŠCYNIA, ERIK GROCH, NORA IKSTENA, MARZANNA BOGUMILA KIELAR, RADE KRSTIĆ, TONKO MAROEVIĆ, MANFRED MOSER, DANIELIUS MUŠINSKAS, RADOVAN PAVLOVSKI, TONE PERČIĆ, SIBILA PETLEVSKI, RAOUL SCHROTT, ZORKO SIMČIČ, RUDOLF SLOBODA, ANDRZEJ STASIUK, JÁN ŠTRASSER, TÁKÁCS ZSUZSA, TANDORI DEZSŐ, JAROMÍR TYPLT, MILOŠ VACÍK, SAŠA VEGRI, PAVEL VILIKOVSKÝ, ERNEST WICHNER, CIRIL ZLOBEC, VLADO ŽABOT, ALDO ŽERJAL

Disput:

LOJZE KOVAČIČ: "ALI PISATELJ POTREBUJE SVET, KI NJEGA NE POTREBUJE?" / "DOES A WRITER NEED THE WORLD WHICH DOESN'T NEED HIM?"

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1996 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

ADAMU ZAGAJEWSKEMU

Utemeljitev nagrade: Niko Jež

KRISTAL "VILENICA 96" - *KAČA ČELAN*

V publikaciji "Vilenica 96" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

LOTHAR BAIER, ULDIS BERZINŠ, PETR BORKOVEC, MAGDA CARNECI, KAROL CHMEL, BRANKO ČEGEC, KAČA ČELAN, ZITA ČEPAITĚ, STEFANO DELL'ANTONIO, LJILJANA DIRJAN, DUŠAN

DUŠEK, MILAN ĐORĐEVIČ, HÁY JÁNOS, ANTANAS A. JONYNAS, JULIAN KORNHAUSER, KOVÁCS ANDRÁS FERENC, VLADIMIR KOVAČIČ, FRIEDERIKE KRETZEN, ENZO MARTINES, LYDIA MISCHKULNIG, BRANE MOZETIČ, IZTOK OSOJNIK, ŽARKO PETAN, HANSJÖRG SCHERTENLEIB, TRIINI SOOMETS, KAREL ŠIKTANC, ALEŠ ŠTEGER, MAJA VIDMAR, MÁRTINŠ ZELMENIS

Disput:

SVOBODA IMAGINACIJE - IMAGINACIJA SVOBODE / IMAGINATION OF FREEDOM
- FREEDOM OF IMAGINATION

BRANKO MILJKOVIČ: POEZIJO BODO VSI PISALI / EVERYBODY WILL BE WRITING POETRY

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1997 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

PAVLU VILIKOVSKEMU

Utemeljitev nagrade: Andrej Rozman

KRISTAL "VILENICA 97" - NICOLE MÜLLER

V publikaciji "Vilenica 97" in na literarnih prireditvah so sodelovali:

BALÁZS ATTILA, PAULS BANKOVSKIS, PETERS BRÜVERIS, STEFAN CHWIN, VITTORIO COZZOLI, VERA ČEJKOVSKA, LIUTAURAS DEGĖSYS, EVALD FLISAR, FRANJO FRANČIČ, MARIANNE GRUBER, AIME HANSEN, JOŽE HUDEČEK, HANNA JOHANSEN, VANDA JUKNAITE, MILA KAČIČ, DORIS KAREVA, ISTVÁN KOVÁCS, KRISTINA LJALJKO, PETER MACSOVSKÝ, HERBERT MAURER, KATJA LANGE MÜLLER, NICOLE MÜLLER, NEŽA MAURER, EWALD MURRER, MIHA OBIT, ALBERT OSTERMAIER, PAVAO PAVLIČIĆ, DELIMIR REŠICKI, BRANE SENEGAČNIK, ABDULAH SIDRAN, ANDRZEJ SOSNOWSKI, OLGA TOKARCZUK, ALTA VÁŠOVÁ, ANATOL VJARCINSKI

Disput:

DAIMON ZAPELJEVANJA / *DAIMON OF TEMPTATION*

RAINER MARIA RILKE:

ORFEJ • EVRIDIKA • HERMES / *ORPHEUS • EURYDIKE • HERMES*

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1998 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

PÉTRU NÁDASU

Utemeljitev nagrade: Gállos Orsolya

KRISTAL "VILENICA 98" - PETER SEMOLIČ

V publikaciji **VILENICA 98** in na literarnih prireditvah so sodelovali:

AMANDA AIZPURIETE, ANDREI BODIU, JAN ČIKVIN, FRANCE FORSTNERIČ, NATASZA GOERKE, FELICITAS HOPPE, ZOË JENNY, JÍRI KRATOCHVIL, VIDA MOKRIN PAUER, MAJA NOVAK, OSAMIJENI TEKAČI, ILMA RAKUSA, IZET SARAJLIĆ, PETER SEMOLIČ, MARKO SOSIĆ, ALVYDAS ŠLEPIKAS, SLOBODAN ŠNAJDER, LÁSZLÓ VILLÁNYI, MILAN VINCETIČ, ANDREA ZANZOTTO

Disput:

TIMOTHY GARTON ASH: KONEC STOLETJA, ZAČETEK TISOČLETJA / THE END OF THE CENTURY, THE BEGINNING OF THE MILLENNIUM

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 1999 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

ERICI PEDRETTI

Utemeljitev nagrade: Vesna Kondrič Horvat

KRISTAL "VILENICA 99" - ANGELO CHERCHI

V publikaciji VILENICA 99 in na literarnih prireditvah so sodelovali:

NERINGA ABRUTYTE, ANGELO CHERCHI, LELO CJANTON, RICHARD FLANAGAN, MARIUS IVAŠKEVIČIUS, RICHARD JACKSON, JANA JURÁŇOVA, JAAN KAPLINSKI, DRAŽEN KATUNARIČ, TAJA KRAMBERGER, RYSZARD KRYNICKI, FRANCO LOI, MIHA MAZZINI, MILOŠ MIKELN, MIMMO MORINA, ANDREJ MOROVIČ, AMIR OR, RAZVAN PETRESCU, KATHRIN RÖGGLA, LJUDMILA RUBLJÉVSKA, ANNA SANTOLIQUIDO, ARMIN SENSER, VOJO ŠINDOLIČ, SANDE STOJČEVSKI, OTTÓ TOLNAI, BOGDAN TROJAK, NENAD VELIČKOVIČ, KAREN VOLKMAN

Disput:

TRST NA ZAČETKU 20. STOLETJA: FUTURISTIČNA UTOPIJA ALI MOŽNI MODEL ZA NAD-NACIONALNO IN USTVARJALNO SOŽITJE V ZDRUŽENI (SREDNJI) EVROPI / TRIESTE AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY: A FUTURISTIC UTOPIA OR REALISTIC MODEL OF TRANS-NATIONAL AND CREATIVE COEXISTENCE OF PEOPLE IN THE COMMON (CENTRAL) EUROPE

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 2000 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

SLAVKU MIHALIČU

Utemeljitev nagrade: Veno Taufer

KRISTAL "VILENICE 2000" - VÖRÖS ISTVAN

V publikaciji VILENICA 2000 in na literarnih prireditvah so sodelovali:

ZORAN ANČEVSKI, PETER BOŽIČ, UKE BUCPAPAJ, ALEŠ ČAR, PRIMOŽ ČUČNIK, JACQUES DARRAS, LIDIJA DIMKOVSKA, MIRCEA DINESCU, MICHAEL DONHAUSER, JANIS ELSBERGS, LEOPOLD FEDERMAIR, MILA HAUGOVA, ŽELJKO IVANKOVIČ, LIUDVIKAS JAKIMAVIČIUS, URS KARPE, GEORGIU KONSTANTINOV, HASSO KRULL, GARY LAWLESS, UMBERTO MANGANI, ERIK MENKVELD, BRINA ŠVIGELJ MÉRAT, JAUME PEREZ MONTANER, IMRE ORAVECZ, SILVANA PALETTI, KATHERINE PIERPOINT, ANGELINA POLONSKAYA, MILORAD POPOVIČ, ANA RISTOVIČ, SUDEEP SEN, MARCIN SENDECKI, RONNY SOMECK, MARJAN STROJAN, YÓRGOS VEIS, VÖRÖS ISTVAN, GERALD ZSCHORSCH.

Disput:

FRIEDERIKE KRETZEN: VLOGA IN POMEN LITERATURE DANES / THE MEANING AND THE ROLE OF LITERATURE TODAY

NIKO GRAFENAUER: PISATELJ V EKSCENTRU ČASA / WRITER IN THE OFF-CENTRE OF TIME
RÉGIS DEBRAY, ZDENKO VRDLOVEC - LITERATURA IN MEDIJI / LITERATURE AND THE MEDIA

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 2001 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

JAANU KAPLINSKEMU

Utemeljitev nagrade: Venó Taufer

KRISTAL VILENICE 2001 - NATALKA BILOCERKIVEC

V publikaciji Vilenica 2001 in na literarnih prireditvah so sodelovali:

ESAD BABAČIČ, MOHAMMED BENNIS, NATALKA BILOCERKIVEC, CASIMIRO de BRITO, RICHARD BURNS, PETERIS CEDRINŠ, DRAGAN JOVANOVIĆ DANILOV, ROBERT DAVIS, MICHEL DEGUY, FERIDA DURAKOVIĆ, ANDREAS EHIN, HANS EICHHORN, MAURO FACCIONI FILHO, MICHAEL FARRELL, GARACZI LÁSZLÓ, GREG GATENBY, ADAM GLOBUS, ADELA GRECEANU, PETR HRUŠKA, VALDO IMMOVILLI, LAURYNAS KATKUS, VLADIMIR KAVČIČ, KATICA KJULAVKOVA, BARBARA KORUN, MARUŠA KRESE, ROMAN LUDVA, SONJA MANOJLOVIĆ, NARLAN MATOS, MARIÁN MILČÁK, BAN'YA NATSUSHI, CLAUDIO POZZANI, MATTHEW ROHRER, ERIK STINUS, FRANCO SUPINO, VIVIENNE VERMES, THOR VILHJÁLMSOON, HANS VAN DE WAARSENBERG, ADAM WIEDEMANN.

Delavnice / Workshops: PREVAJANJE POEZIJE, O ESTETSKI KOMPONENTI VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA / TRANSLATING POETRY, ON THE AESTHETIC COMPONENT OF THE EVERYDAY LIFE

MLADA VILENICA / YOUNG VILENICA AWARD: Špela Poljak

Mednarodno literarno nagrado **VILENICA** za leto 2002 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

ANI BLANDIANI

Utemeljitev nagrade: Lidija Dimkóvska

KRISTAL VILENICE 2002 - PÁL ZÁVADA

V publikaciji **VILENICA 2002** in na literarnih prireditvah so sodelovali:

JORGE ENRIQUE ADOUM, DRITËRO AGOLLI, ANDRIY BONDAR, SNEŽANA BUKAL, BORA ČOŠIĆ, JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ, TANJA DÜCKERS, OSWALD EGGER, CHUAH GUAT ENG, JAKŠA FIAMENGO, IOAN FLORA, JANICE GALLOWAY, SINAN GUDŽEVIĆ, MICHÁL HVORECKÝ, ANATOL KUDRAVEC, ANATOLIJ KUDRJAVICKI, LEENA LANDER, FRANCO MANZONI, MACIEJ MELECKI, DUŠAN MERC, PETR MIKEŠ, VINKO MÖDERNDORFER, HERTA MÜLLER, PATRICIA NOLAN, KNUT ØDEGÅRD, JUSTO JORGE PADRON, MONIKA VAN PAEMEL, RATIMIR PAVLOVIĆ, JANIS ROKPELNIŠ, KEN SMITH, GLEN SORESTAD, LUAN STAROVA, VIDOSAV STEVANOVIĆ, LUCIJA STUPICA, TONE ŠKRJANEC, WILLEM VAN TOORN, PÁL ZÁVADA.

Delavnice / Workshops: PREVAJANJE POEZIJE, O LITERATURI NA INTERNETU, O VIZUALNI IN LITERARNI PODOBI / ON TRANSLATING POETRY, ON LITERATURE ON THE INTERNET, ON VISUAL AND LITERARY IMAGE

MLADA VILENICA / YOUNG VILENICA AWARD: Ana Šalgaj

Mednarodno literarno nagrado VILENICA za leto 2003 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

MIRKU KOVAČU

Utemeljitev nagrade: Josip Osti

V publikaciji VILENICA 2003 in na literarnih prireditvah so sodelovali:

CONSTANTIN ABĂLUŢĂ, HANA ANDRONIKOVA, KOSTAS ASSIMACOPOULOS, VLADIMÍR BALLA, MAREK BIEŃCZYK, BORIS BILETIĆ, GORDANA MIHAILOVA BOŠNAKOSKA, NICOLE BROSSARD, RENÉ DE CECCATTY, PAULO DA COSTA, JOHN F. DEANE, PAULETTE DUBÉ, LYNN EMANUEL, PAVLE GORANOVIĆ, NORBERT GSTREIN, JACQUES IZOARD, RUTGER KOPLAND, HERKUS KUNČIUS, TARAS LUCHUK, DONAL McLAUGHLIN, TOM PETSINIS, VIVIENNE PLUMB, GREGOR PODLOGAR, ALEK POPOV, STELLA ROTENBERG, PAOLO RUFFILLI, FIONA SAMPSON, LJUDKA SILNOVA, ANDREJ E. SKUBIC, EIRA STENBERG, JAMES TATE, TÓTH KRISZTINA, SUZANA TRATNIK, CHRISTIAN UETZ, VLADIMIR VERTLIB, ERIKA VOUC, JULI ZEH.

Delavnice / Workshops: PREVAJANJE POEZIJE, PROSTORI TRANSGRESIJE, REVIJA V REVIJI / TRANSLATING POETRY, PLACES OF TRANSGRESSION, REVIEW IN REVIEW

MLADA VILENICA / YOUNG VILENICA AWARD: Žiga Mohorič in Agata Venier

Mednarodno literarno nagrado VILENICA za leto 2004 je Društvo slovenskih pisateljev podelilo

BRIGITTE KRONAUER

Utemeljitev nagrade: Neva Šlibar in Vesna Kondrič Horvat

Kristalno Vilenica 2004 je prejela

VALŽINA MORT

V publikaciji VILENICA 2004 in na literarnih prireditvah so sodelovali:

JAN BALABÁN, MUHAREM BAZDULJ, ERIC BROGNIET, ŞTEFAN CARAMAN, DAŠA DRNDIĆ, MARTIN FAHRNER, EDWARD FOSTER, GEORGI GOSPODINOV, GINTARAS GRAJAUSKAS, DANIELA KAPITÁŇOVÁ, VOJISLAV KARANOVIĆ, ARTJOM KAVALEVSKI, JURIS KRONBERGS, ALAIN LANCE, SYDNEY LEA, VASYL MAKHNO, KATARINA MARINČIĆ, TXEMA MARTÍNEZ INGLÉS, VALŽINA MORT, NOVICA NOVAKOVIĆ, GINO PASTEGA, SZILÁRD PODMANICZKY, ALEKSANDAR PROKOPIEV, BARBARA SIMONITI, PETER STEINER, ANNI SUMARI, VLADAMIR P. ŠTEFANEC, CAI TIANXIN, KRZYSZTOF VARGA, PETER WEBER, ANDREA ZANZOTTO

Prevajalska delavnica / Translation workshop: Mererid Puw Davies, Louis de Paor, Helena Sinervo

Debate: Primer Edvard Kocbek in svoboda izražanja danes / Edvard Kocbek case and the Freedom of expression today

ČLANI ŽIRIJE / MEMBERS OF THE JURY

Veno Taufer, predsednik žirije,
pesnik, prevajalec, esejist, ustanovni predsednik Vilenice / Ljubljana

Andrej Blatnik, pisatelj, prevajalec, urednik / Ljubljana

Lidija Dimkowska, pesnica, prevajalka, esejistka / Ljubljana

Niko Grafenauer, pesnik, prevajalec, esejist in urednik, / Ljubljana

Jože Hradil, književni prevajalec, urednik, leksikograf / Murska Sobota

Vesna Kondrič Horvat, docentka za novejšo nemško književnost na
Univerzi v Mariboru

Andrej Medved, pesnik / Koper

Tone Peršak, pisatelj / Ljubljana

Tomaž Šalamun, pesnik in prevajalec / Ljubljana

Neva Šlibar, redna profesorica za novejšo nemško književnost na Univerzi
v Ljubljani

Špela Šrnel, prevajalka, asistentka za slovaško književnost na Univerzi v
Ljubljani

Jana Unuk, prevajalka / Ljubljana

Jani Virk, pisatelj, prevajalec / Ljubljana

KONZULTANTI / CONSULTANTS

- Evgen Bavčar, esejist / Francija
Agneszka Bedkowska, prevajalka, asistentka na Inštitutu za slovansko filologijo Šlezijske univerze / Poljska
Erica Johnson-Debeljak, prevajalka, publicistka / Slovenija
Alenka Jensterle Doležal, asistentka za slovensko književnost na Filozofski fakulteti v Pragi / Češka
Miriam Drev, prevajalka, publicistka, pesnica / Slovenija
Marjeta Prelesnik Drozg, bibliotekarka, prevajalka / Slovenija
Marta Dziluma, direktorica Latvijskega centra za literaturo, kulturna menedžerka in kritičarka / Latvija
Csordas Gábor, esejist, urednik založbe Jelenkor / Madžarska
Gállos Orsolya, prevajalka / Madžarska
Ludwig Hartinger, prevajalec, esejist, urednik / Avstrija
Aleš Kozar, prevajalec / Češka
Dana Krsakova, kritičarka in literarna znanstvenica na Inštitutu za slovaško književnost v Bratislavi / Slovaška
Inesa Kurjan, znanstvena delavka / Belorusija
Tina Mahkota, prevajalka in publicistka / Slovenija
Brina Švigelj Merat, pisateljica, publicistka / Francija
Aleš Mustar, pesnik, prevajalec / Slovenija
Vera Pejovič, pesnica, prevajalka / Slovenija
Kornelijus Platelis, pesnik in prevajalec / Litva
Peter Rácz, filozof, pesnik, prevajalec / Madžarska
Ilma Rakusa, pisateljica, predavateljica na Univerzi v Zürichu / Švica
Judith Reiman, prevajalka, predavateljica na Univerzi v Budimpešti / Madžarska
Jutka Rudaš, asistentka na katedri za madžarski jezik na Univerzi v Mariboru / Slovenija
Matteo di Salvio, jezikovni koordinator na Italijanskem inštitutu za kulturo v Sloveniji / Slovenija
Irena Samide, prevajalka, lektorica za nemški jezik na Univerzi v Ljubljani / Slovenija
Veronika Simoniti, lektorica za italijanski jezik na oddelku za etnologijo na Univerzi v Ljubljani / Slovenija
Namita Subiotto, docentka na katedri za makedonski jezik in književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani / Slovenija
Katarina Šalamun Biedrzycka, prevajalka in esejistika / Poljska
Pavel Šaradin, publicist, prevajalec in urednik / Češka
Tea Štoka, asistentka za italijansko književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani / Slovenija
Špela Virant, asistentka na oddelku za germanistiko Filozofske fakultete v Ljubljani / Slovenija

